

Vatra veche ⁹ Vatra veche

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XII, nr. 9 (141) septembrie 2020 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Petru Botezatu, Maica Domnului Orantă, capela Seminarului teologic, frescă, Cluj-Napoca

Vatra veche dialog cu Petru Botezatu

SUMAR

Asterisc. După 20 de ani. Întoarcerea lui Ioan Alexandru, de Nicolae Băciu/3
Întâlniri cu Ioan Alexandru, de Ana Blandiana/4
Poetul și pustia, de Gabriela Vasiliu/5
Casa în care a fost îngropată „Casa Memorială Ioan Alexandru”, de Nicolae Băciu/6
Vatra veche dialog cu Petru Botezatu, de Nicolae Băciu/7
Regresie, poem de Cora Botez/11
100 de ani de la moartea lui Alexandru Macedonski, de Ioan Gheorghisor/12
Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/14
Se ne (re)amintim de Liviu Rebreanu, de Dumitru Hurubă/15
Portretizarea unicului – estetica Iovinesciană, de Loredana Dan/17
Lucian Blaga în memoria afectivă, interviu cu Lelia Rugescu, de Veronica Bălaj/18
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/20
Ocean întors. Iubirile lui Nichita Stănescu. Gabriela Melinescu, de Emilia Luchian/21
Douăzeci de ani fără Emil Cioran, de Ognean Stamboliev/22
Remember Anton Cosma. Realitate și utopie, de Ioan Marcoș/23
Miraculoasa masă (Anton Cosma), de Nicolae Suci/26
Vasko Popa. Mitul și mitologia imaginarului, de Florian Copcea/29
Poeme de Răzvan Ducan/31
Asterisc. Memorialistică. Jurnalul Ecaterinei Oproiu, de Dorin Nădrău/32
Vitrina. Lumea ca limbaj (Eugen Dorcescu), de Constantin Stancu/33
Comunismul de apoi (Lucian Pătrășconiu), de Veronica Pavel Lerner/35
George V. Precup și cartea sa „Aferim”, de Mihai Posada/37
Dumitru Mălin, un creștin luciferic, de Mihai Posada/38
„Virusologul poeziei” (Răzvan Ducan), de Valentin Coșereanu/40
Colecționarul de lucruri mărunte (Lőrinczi Francisc-Mihai), de Constantin Stancu/43
Stau de vorbă cu inima mea (Ana-Maria Frank), de Cristina Sava/44
Gentil trubadur (Cosmin Neidoni), de Mihaela Roșu Bănă/46
Portret în umbră (Maria Vaida-Voevod), de Livia Fumurescu/48
Un roman despre Timișoara (Silvia Hildebrandt), de Mircea M. Pop/50
Studiu în clarobscur (Petre Rău), de Gh. Nazare/51
Un roman matein (Gabriela Banu), de Nicolae Dan Fruntelată/52
Suferințele și biruștele unui mic meseriaș (Livia Fumurescu), de Silvia Urdea/52
Acuarele de demult (Roni Căciularu), de Mihai Batog-Bujeniță/54
Aniversări. Valeriu Stancu -70. Poeme de Valeriu Stancu/56
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/57
Nicolae Iorga - primul istoric literar român complet, de Florin Bengean/58
Universitatea Populară „Nicolae Iorga”. Alocuțiuni de Ionuț Vulpescu/59
Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/61
Amvon. Sfânta Cruce, de Gheorghe Nicolae Șincan/62
Pagini de istorie bisericească (Ioan Dură), de Radu Șerban/63
Ieromonahul Maxim Morariu, de Luminița Cornea/65
Muntele Athos din Muntele Athos, de Nicolae Băciu/67
Am vrut să-ți spun cuvinte frumoase (Mihail Diaconescu), de Nicolae Diaconescu/69
Asterisc. Nelinești americane, de Silvia Urdea/70
Vatra veche dialog cu Anca Sirghie, de Victor Neghină/73
Arta de a face compromisuri, de Veronica Pavel Lerner/74
Poeme de Adriana Weimer/75
Ceață în septembrie, de Alexandru Cazacu/76
Poeme de Dumitru Hurubă/78
Blocnotes. E toamnă iar, de Maria Cecilia Nicu/79
Șarpele Lucifer, de Eugen Mera/80
Poeme de Liliana Popa/81
Mesajul lemnului (Bara Barnabás), de Nicolae Bucur/82
Zilele babelor, de Horea Porumb/83
Epigrame, de Nicolae Matcaș/84
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/85
De la un clasic citire. Nicolae Petrescu/85
Literatură și film. Bel-Ami și Iisus Cristos, de Alexandru Jurcan/86
Catrene de Victor Marola/86
Curier/86
Eminescu, „Rugăciune”/88

Petru Botezatu, Madona Albă, acrilic pe pânză

Petru Botezatu, Maica Domnului Panakranta, acrilic pe pânză

Număr ilustrat cu lucrări de Petru Botezatu

Asterisc

După 20 de ani

POSTERITATEA LUI IOAN ALEXANDRU

L-am văzut prima oară pe Ioan Alexandru în Amfiteatrul „Eminescu” al Filologiei clujene, în anii optzeci, dar poezia i-o citisem încă din anii de liceu, iar în cenaclurile bistrițene erau poeți (între care Virgil Rațiu, el însuși fiu de preot... greco-catolic), care aveau un cult pentru poezia lui, pe care mi l-au inoculat și mie. Îi citisem cărțile apărute până atunci - *Cum să vă spun*, 1964, *Viața, deocamdată*, 1965, *Infernul discutabil*, 1967, *Vina* (versuri) 1967, *Vămile pustiei*, 1969, *Poeme*, 1970, dar cartea pe care mi-am asumat-o ca reper a fost *Imnele bucuriei* (1973). M-au entuziasmat *Imnele Transilvaniei*, apărută în 1976, nu-l mai simțeam însă la fel de proaspăt în *Imnele Moldovei*, 1980, ori în *Imnele Țării Românești*, 1981.

Dar era unul dintre poeții de referință ai adolescenței mele, iar atunci când s-a ivit ocazia, eram în ultimul an de facultate, eram „veteran” echinoxist și „în probe” la *Vatra* (căci Romulus Guga îmi promisese categoric că mă va angaja la revista târgu-mureșeană – eram deja căsătorit și stabilit la Târgu-Mureș) și, la solicitarea lui Romulus Guga de a face interviuri pentru „Vatra dialog”, rubrica emblematică a revistei, l-am propus și pe Ioan Alexandru.

Așa că, cu temele făcute, cu relectura la zi a cărților sale, în 25 mai 1982, i-am pășit pragul casei sale, din str. Belgrad nr. 5, din București.

M-a întâmpinat cu entuziasm frățesc, prietenesc, copleșitor pentru mine, cel care-l veneram și-l priveam de jos în sus. Mi-l amintesc îmbrăcat în cămașă albă de in, cu ițari, țărănește, probabil ca în Topa Mică a lui.

M-a îmbiat cu vin roșu, „din sângele Domnului”, am povestit despre Clujul acelor ani, Clujul pe care-l părăsise mai mult de nevoie decât de voie. Îmi apărea nu doar ca un mare poet creștin, ci și ca un mare patriot, care-și iubea pământul strămoșesc, neamul său și era un luptător de primă linie pentru a-i apăra valorile. Poate această atitudine a făcut într-un fel mai îngăduitoare stăpânirea la inflexiunile religioase ale poeziei sale, mai ales la cele din Universitatea bucureșteană, dar și la cele din scrisul său. De altfel, în 1978, el publicase și volumul *Iubirea de Patrie*, însemnări,

eseuri etc., care îi certificau poziția lui în orizontul atașamentului față de poporul său.

Am plecat nu doar cu interviul pe care l-am realizat „după dictare”, căci îi puneam întrebările, la care-mi răspundea rar, cumpătat, înțelegător cu mijloacele precare ale tânărului reporter.

Mi-a dat și un text despre Transilvania, scris de mână, pe care mi-a spus să-l... topesc în conținutul dialogului nostru, într-un firesc al temei despre spațiul transilvan și istoria sa zbuciumată. Nici nu-i de mirare că, după evenimentele din decembrie 1989, Ioan Alexandru s-a înscris, ca fondator, ajungând și vicepreședinte, în nou reînființatul Partid Național Țărănesc, devenit Creștin și Democrat, unde se regăsea cu credința sa și cu iubirea sa pentru poporul român. Cum nu-i de mirare că el a adus crucea de veghe în Parlamentul României, în momente de mare tensiune politică și socială.

Din păcate, ideile lui n-au intrat în rezonanță cu cei care s-au trezit peste noapte mari europeniști, pentru care identitatea națională nu mai avea niciun sens, refuzând intrarea în concertul națiunilor cu demnitate, lăsându-se momiți cu poleiul occidentalismului de tinichea.

Patetismul, înflăcărea națională ale lui Ioan Alexandru păreau depășite, neconforme europenizării la pachet. Era în contradicție, credeau cei deveniți peste noapte apologetii europenismului fără naționalism, cu mersul lumii, el, cel care dorea să fim noi înșine, prin valorile noastre, care credea că ne putem schimba și impune prin credință și iubire de neam, prin istoria noastră, cu toate ale ei. Cele două legislaturi ca parlamentar (deputat în legislatura 1990-1992 și senator PNȚCD de Arad, în legislatura 1992-1996) l-au îngenucheat, l-au copleșit, grăbindu-i sfârșitul, neîmpăcat și departe de țară (16 septembrie 2000, la Bonn).

A ars cu flacăra prea mare pentru

acele vremuri.

De ce e marginalizat Ioan Alexandru? De ce opera lui nu e recuperată și readusă în actualitate? Nu mă gândesc nici la conspirații, nici la ignoranță! Poate există și motive obiective, legate de drepturile de autor!? Eram dispus, mă angajasem într-o discuție avută la Bonn, cu unul dintre fiii lui Ioan Alexandru, Ioachim, în septembrie 2010, să tipăresc pe cheltuială proprie o antologie din poezia lui Ioan Alexandru și să dedic un număr special din *Vatra veche* poetului imnelor. Cu concursul familiei poetului. Din păcate, au fost doar vise... Numai eu am visat!

Receptarea operei lui Ioan Alexandru, relectura ei nu mai țin însă de aceste, să le zicem, circumstanțe obiective, pentru că opera lui se află în bibliotecă, ea poate fi cercetată, abordată din perspective noi. Tratată monografic! Există suficiente voci critice de autoritate, credibile, care să susțină, într-un fel, reinserția operei lui Ioan Alexandru în actualitate, în integralitatea ei, nu în polaritate, cea indusă de schimbarea prenumelui poetului din Ion în Ioan. Pentru că marea cultură a lumii prin care a trecut – bursier Humboldt, în Germania, cursuri de specializare în filosofie, teologie, filologie clasică (limba și literatura greacă și ebraică), istoria artei la Freiburg, Basel, Aachen și München – l-au făcut nu să se rupă de tradiție, ci să-i înțeleagă mai bine semnificațiile acesteia. Spunea în dialogul nostru: „Cu alți ochi m-am întors în Maramureș. M-am apropiat mai mult de țara mea. S-a declanșat o sete după spațiul românilor și cred că contactul cu alte civilizații e declanșator”. Și altfel a scris și *Imnele Putnei* (1985), și *Imnele Maramureșului* (1988).

Chiar și teza sa de doctorat, *Patria la Pindar și Eminescu*, susținută în 1973, nu face decât să ne racordeze la marile civilizații, culturi. Se ne pună în legătură, în armonie cu ele.

O afirmă și Zoe Dumitrescu-Bușulenga, atunci când evaluează recuperarea arhaicității specifice, a universului mitic: „spunându-le în graiul plin și greu ca spicul al țaranului ardelean, le reîntemeiază în cel mai deplin sens heideggerian, trecându-le în puterea de logos refăcută a cuvântului”. Iar Ioan Alexandru o confirmă, în interviul din 1982: →

NICOLAE BĂCIUȚ

„Eu nu am încredere într-o poezie care ignoră Logosul și istoria lui”.

Născut în zi de Crăciun (25 decembrie 1941), de Nașterea Mântuitorului, i-a fost hărăzit lui Ioan Alexandru să propovăduiască cuvântul acestuia, cuprinzându-i în bucurie și iubire partea noastră de pământ și de cer: „Acestea două (*Imnele bucuriei* și *Imnele iubirii*, n.m., N.B.) sunt copertile trilogiei neamului, trilogie în care am încercat să cuprind ceea ce e etern pentru cei ce viețuiesc în acest spațiu românesc”, completa Ioan Alexandru în același interviu.

Prin Ioan Alexandru, imnul a fost reînscris în circuitul de valori ale artei și credinței noastre. Imnul, spune Ioan Alexandru, într-un interviu realizat de Constantin Coroiu (*Dialoguri literare*, Junimea, 1976): „nu te lasă pe drum, nu te lasă suspendat, se face punte pentru a-ți putea continua călătoria”.

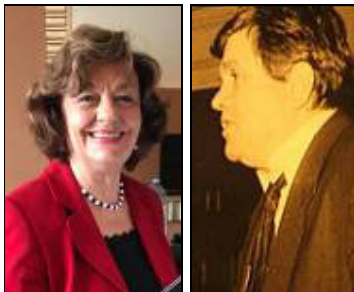
Imnograful Ioan Alexandru trebuie citit și în această grilă sintagmatică, definitorie pentru anii în care credința era pusă la zid de Statul ateu. A adus în literatura română o experiență unică, originală, care-și extrăgea seva deopotrivă din Pindar, din Sfântul Ioan Damaschin, din sutele de imnografi ai lumii creștine bizantine, din Grecia, Italia, Palestina, Siria, Cipru, Creta și Sicilia, dar și din, neîndoios, Eminescu, autor al imnelor mariane – *Rugăciune, Răsai asupra mea*.

E nocivă pentru istoria literaturii române ocultarea lui Ioan Alexandru. El nu poate fi pus în opoziție cu nimeni, nici dintre înaintași, nici dintre contemporanii săi, ci doar cu sine, cel care, din preaplinul său sufletesc, revărsa binecuvântare. Niciunul dintre contemporanii săi nu a mers atât de ferm pe calea pe care și-a ales-o, neabătut, imun la compromisuri. Îl avea pe Dumnezeu, chiar atunci când pentru cei mai mulți Dumnezeu a murit. Căci el îl văzuse pe Dumnezeu. Logos întrupat în Istorie.

„Singurii poeți care au rămas sunt poeții creștini, spunea Ioan Alexandru, în 1991, (într-o conferință, la Brăila, la primul Festival Național de Poezie Creștină „La început a fost Cuvântul”), pentru că au obiect! Poezia modernă nu mai are obiect. Nemaivestind Învierea lui Christos, ce să mai vestești, ce să mai spui?”

Printre poeții care rămân se numără, cu siguranță, și Ioan Alexandru.

ÎNTÂLNIRI CU IOAN ALEXANDRU

Cu Ion Alexandru am fost colegă de grupă la Facultatea de Filologie din Cluj. Nu avea încă litera **a** în prenume și era un personaj cu totul diferit de cel ce urma să devină după întâlnirea cu Ulvine și perioada germană. Arăta ca un copil și avea un fel de teribilism mai mult copilăros decât boem, deși boema era cea care îl marca în ochii celorlalți.

Din acea primă felie de viață, țin minte doar două întâmplări, iar faptul că le țin minte după atâția ani dovedește că mă impresionaseră în mod deosebit. Prima este o excursie pe care am făcut-o într-o noapte un grup de prieteni (Ion Alexandru, Ion Papuc, Gheorghe Pituș și, bineînțeles, Romulus Rusan) spre Topa Mică, satul lui Alexandru, oprindu-ne pe câmp să luăm știuleți de porumb și să-i coacem în cenușa unui foc mare pe care l-am făcut la marginea porumbiștei, povestind și spunând poezii până spre dimineață. Cea de a doua este o scenă petrecută în camera noastră din Cluj. Era o cameră dintr-un apartament în care stăteam în comun cu un profesor de canto care dădea ore acasă, încât toata viața ni se desfășura pe fondul unor vocalize acute. Camera era împărțită în două de biblioteca pusă de-a curmezișul și reușind să creeze astfel două spații vitale pentru scris: o parte cu fereastră, birou și două fotolii, unde puteam să primim și vizite, și o alta cu o dormeză mare și o măsuță pe care era așezată o veioză care ardea continuu. Dosul bibliotecii care forma un perete al acestei camere secunde era acoperit de semnături, desene, colaje nostime, vorbe de duh, fraze celebre pe care orice vizitator trebuia să le admire înainte de a se așeza pe fotoliul din partea cealaltă. Scena se petrece în partea cu fereastra, Alexandru stă pe fotoliu și citește de pe o foaie A4 acoperită cu poeme scrise mărunț, în timp ce noi îl

ascultăm înghesuți în celălalt fotoliu. Scrisul este aproape ilizibil din cauza creionului decolorat și a hârtiei proaste și mototolite (ne-a spus că a înghesuit totul pe o foaie pentru că a fost singura hârtie pe care o avea), dar poeziile erau neobișnuite, nu semănau cu nimic, păreau să trăiască în sine, ardente, încrâncenate, explozive. Cred că pe acea coală ministerială (cum se numea pe atunci hârtia albă A4) se afla aproape tot volumul „Infernul discutabil”. Îmi amintesc cât de impresionată am fost de felul în care citea, încleștându-și și descleștându-și degetele mișcate prin aer, în timp ce vocea unei soprane de coloratură de dincolo de perete urca și cobora într-un acompaniament dramatic. Nu știu dacă admirația pe care mi-a stârnit-o acea lectură din viitorul „Infern discutabil” a contribuit la faptul că următoarele volume, de după schimbarea la față, mi-au plăcut mai puțin, dar îmi amintesc cu emoție felul în care l-am admirat atunci. Apoi el a terminat facultatea la București, drumurile ni s-au despărțit. Ne vedeam uneori la Uniunea Scriitorilor, ne salutam cu prietenie, dar nu mai țineam minte că fuseserăm colegi. Apoi a venit revoluția, îmi amintesc că l-am văzut în balconul din Piața Universității, că a fost vicepreședinte PNȚCD, dar nu îmi amintesc să mai fi vorbit. Au trecut ani.

Ultima întâlnire cu el și cea mai memorabilă s-a petrecut, cred, în 1997.

Eram la Berlin, unde avusesem lansarea unei cărți și îi dădusem un telefon lui Tudor Dunca, originar din Sighet, proaspăt ambasador al României în Germania după alegerile din 1996, pe care îl cunoșteam bine. Iar primul lucru pe care mi l-a spus Tudor, emoționat, a fost că a reușit să afle adresa lui Ioan Alexandru, pe care voia să îl viziteze. Și m-a întrebat dacă vreau să îl însoțesc. Nu-mi imaginam că se va mai pune vreodată problema să îl întâlnesc pe Alexandru. Cu vreo doi ani în urmă, avusese un accident cerebral și rămăsese într-o stare extrem de gravă. La ora respectivă nenorocirea produsese o vie emoție în lumea scriitorilor și a cititorilor, apoi încet, încet, mixerul vieții politice îl eliminase din atenția publică, se aflase că fusese dus în Germania, →

ANA BLANDIANA

dar că nu se mai punea problema unei întoarceri. Faptul că putea fi vizitat presupunea o îmbunătățire a stării lui. M-am bucurat și cu inima strânsă l-am așteptat a doua zi pe Tudor să mă ia de la hotel. A venit împreună cu un academician, în același timp om politic, care sosise între timp din București cu o delegație de parlamentari, și voise să-l vadă și el pe poet.

L-am găsit pe Alexandru așezat într-un fotoliu, cu Ulvine, dreaptă și dramatic de încordată, în picioare, în spatele lui. Așa cum ne așteptau, emoționați și severi, erau un adevărat tablou al tensiunii și durerii. Niciunul dintre noi n-am știut în prima clipă ce să spunem și am simțit că voi izbucni în plâns. Dar înaintea mea a izbucnit Alexandru într-un plâns cu hohote prelungi, convulsionate, un plâns în care părea că își povestește fără cuvinte toată suferința și dezolarea, toate eforturile de a reveni la viață și de a redeveni el însuși. Acel plâns fără sfârșit, care era chiar ultima sa formă patetică de viață, a rămas pentru mine sămburele tragic al ultimei întâlniri cu Ioan Alexandru.

Când s-a liniștit, am început să vorbim, noi, musafirii mai ales, pentru că Ulvine tăcea, iar lui, deși putea să vorbească, rostirea îi cerea un obositor efort, după cum putea și să scrie cu efort și chiar reîncepuse să o facă. Am vorbit despre recenta dispariție a lui Marin Sorescu și chiar despre faptul că plecarea lui lăsase în Academia Română un scaun liber care, am spus eu, ar fi normal să fie ocupat de Ioan Alexandru. Mi se părea că în felul acesta poetul dispărut dramatic din actualitatea literară s-ar fi întors pe un alt palier.

-Sigur, m-a aprobat academicianul prezent, să facă o cerere și cu siguranță nu se va împotrivi nimeni.

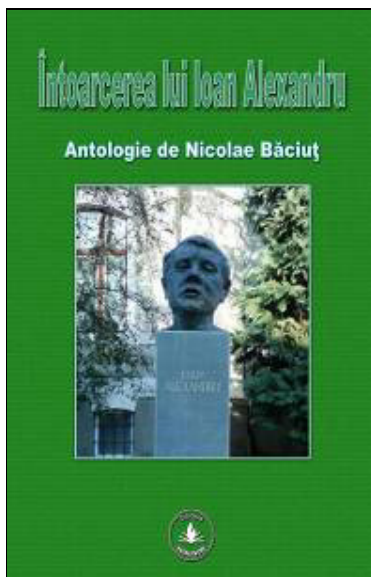
- Cum să facă cerere?, am întrebat eu interzisă, iar academicianul ne-a explicat că a fost introdusă această procedură obligatorie, de când Adrian Marino refuzase propunerea de a deveni membru al Academiei.

În tăcerea care s-a lăsat, s-a auzit vocea albă a soției poetului, care nu scosese până atunci niciun cuvânt, spunând „Ioan Alexandru nu face cerere”, și cuvintele au răsunat ca o sentință în timp. Pe lângă tragedia lor,

ideea mea adăuga toată zadărnicia și derizoriul jalnic al vieții sociale.

Ne-am luat rămas bun fără cuvinte, îmbrățișându-ne.

Nu peste foarte mult timp, aveam să-l revăd pe catafalc, lângă mormântul lui Constantin Brâncoveanu, despre care scrisese atâta, în Biserica Sfântul Gheorghe, goală.

POETUL ȘI PUSTIA...

Efortul ascetic al poetului Ioan Alexandru de a pătrunde în duh *Vămile Pustiei* face din creația sa un veridic dialog cu Divinitatea. El se întoarce în prima zi a Creației, parcurge drumul căderii și al jertfei, se încarcă de tensiune ontologică, pentru ca, în cele din urmă, să se poată împărtăși prin poezia - rugăciune.

Asumându-și rolul de „ipostas al întregului cosmos” (V. Lossky), poetul, în trăirea sa isihastă, golește cuvintele și le rezidește după chipul și asemănarea divină, aducându-le „la starea cea mai înaltă” (Rafail Noica). Astfel, cuvintele poetice devin libere, personale și responsabile, capabile, prin iubirea din care au fost create, să preamărească și să determine, în chip tainic, viziunea scării îngerești a lui Iacob. Vocabulele rămân în *Patria Pustiei* într-o stare de veghe, într-o formă de trezvie care nu permite intruziunea, în semnificațiile lor, a „deşertăciunii deșertăciunilor”.

Actul său poetic provine dintr-un strigăt ființial, dintr-o acută nevoie de „coborâre a minții în inimă” și de întâlnire directă, ne-mediata, cu *Lumina Necreată*. Imnograful Ioan Alexandru se confesează Divinității, exprimându-și dorul eternei risipiri în liniștea profundă a timpului sacru. Dialogul mistic dintre Chipul Lui Dumnezeu și „chipul creat” cunoaște o regenerare în centrul toposului liric - Pustia. „Frica de a se pierde în lume” (Heidegger) este substituită astfel cu bucuria de a se regăsi în afara ei, de a trăi acea „răpire extatică”, tămăduitoare, în cadrul unui spațiu spiritual, al deplinerii călătorii duhovnicești „Poetul și Pustia, pururi frați/Porniți în căutare prin Pustie/Maica lor e Pustia și ei sunt îmbarcați/Pe-o navă-mpotmolită în Pustie” (*Ce este Pustia?*)

Lirismul său parcurge cu luciditate treptele unei adevărate vederi harice, ale unei experiențe ideatice copleșitoare, transmițând sensuri pure, ascetice. În *Pustia* lui Ioan Alexandru, totul „curge... stă... devine”, se transfigurează, cuvintele ajungând purtătoare de germenii Logosului divin „De n-ai fi tu, pustie, aș fi pustiu sub soare” (*Sirăindătate*).

Rodul cuvântului - rugăciune, al interiorizării sensurilor sfinte este dumnezeiasca iubire.

În lirica lui Ioan Alexandru, se experiază acea iubire stăpânită de uimire și de cutremurare, prin care se trăiesc forme supreme de împlinire spirituală „De ce te iubesc într-atâta! De ce nu mai/Am pace decât în preajma ta” (*Bucurie*); „Acum, acum sunt preaslăvit/Iubirea m-a lovit, iubire” (*Joc ceresc*). Poetul își mărturisește direct iubirea jertfelnică (agape) față de Creatorul său asemenea Sf. Apostol Petru, pe țarmul Mării Tiberiadei: „Doamne, Tu știi că Te iubesc” (Evanghelia după Ioan, cap.21, versetul 16).

Dacă „iubirea dumnezeiască, fiind extatică, nu permite celor ce iubesc să fie ai lor înșiși, ci ai celor pe care-i iubesc” (Dionisie Areopagitul, apud D. Stăniloae), putem să afirmăm că Ioan Alexandru, un „stavrofor” al Pustiei, trăiește veșnic în ceea ce a iubit desăvârșit - Dumnezeu și creația Sa.

GABRIELA VASILIU

Casa în care a fost îngropată **Casa Memorială „Ioan Alexandru”**

Am trecut de câteva ori prin Topa Mică, prin marginea sa nordică, pe unde șerpuiește „drumul țării”, (Drumul Național E 81), surprins fiind, în goana mașinii, că nu mi se atrage atenția că aici s-a născut poetul Ioan Alexandru. Ori că aici ar fi vreo Casă Memorială „Ioan Alexandru”. Nici n-am mai putut să mă întreb de ce satul nu se numește „Ioan Alexandru”, așa cum Hordoul a devenit George Coșbuc, ori cum Prislopul a devenit Liviu Rebreanu!

M-am întrebat de ce Topa e... Mică, câtă vreme nu există și... Topa... Mare!?! Sigur, Topa e... Mică. Câteva zeci de case, unele mai noi, altele amintind de satul de altădată, nici două sute cincizeci de suflete nemairămânând aici, după o existență ce datează, cel puțin atestat documentar, de la 1324.

*

„Satul meu sfânt iată răsai/Curat și drept în cântecele mele/Acolo între stele te-ai dosit/Și-ncepi să luminezi de printre ele//Cândva erai și tu pământ/Acum te-ai curățat de-ntunecime/ Bătrânii tăi cu toții s-au retras/ Să nu-i mai vadă și întrebe nime// Acolo-n albastrime te zăresc/În răsăritul Apusenilor departe/ Câteva dealuri blânde și-un izvor/ Și țintirumul licărind în noapte”. (Topa deșartă)

*

Am visat de la bun început, din clipa în care am văzut casa în care a copilărit Ioan Alexandru (Ion Șandor, în acte), că acolo se va pune în rândulială o Casă Memorială „Ioan Alexandru”. Nu mai era casa în care s-a născut, la ceas de sărbătoare creștină, fusese îngropată sub o casă mai trainică ridicată de părinții poetului, dar acolo era spiritul locului. Curtea, grădina, acareturile tradiționale ale unei case de la țară – grajd, șură, coteț, cum stă bine unor gospodari prin partea locului.

Credeam că se va găsi la Topa Mică drumul spre un gest mare, necesar pentru a păstra și acolo urmele poetului prin viață, că nu se va îngropa în uitare cel mai de ispravă fiu al acestor locuri, care a dat plus valoare istoriei literaturii române prin opera sa.

Toate drumurile mele prin Topa Mică însemnau și un popas la Casa Poetului, pustiită, cu ferestrele

Casa ieri

Casa azi

pecețuite cu zăbrele de fier, ca într-o închisoare a memoriei.

Mai schimbam câte o vorbă cu câte un vecin, care aducea din amintiri crâmpie dintr-o copilărie fericită din care făcea parte și „ficiorul lui Șandor”.

La fel am făcut și într-un târziu de vară din acest an, am cotit din „drumul țării” pe ulița șerpuind prin sat, parcă rămasă și ea ca-n alte vremi, și am trecut pe lângă Casa Poetului. Trecusem, crezând că am greșit drumul, dar m-am întors după câteva zeci de metri. Acolo trebuia să fie casa, dar unde era casa?

În locul ei, o construcție nouă se uita strâmb și mânios la mine. Nu semăna cu nimic. O casă din altă lume luase locul Casei Poetului, o îngropase sub ea, odată cu tot trecutul dinspre care se mai auzea murmur de poezie și de rugăciune.

Ochii mei au lăcrimat și doar stropii de ploaie răzleață de vară au făcut să nu se vadă plânsul.

Un plâns de vis înăbușit, de speranță risipită.

Nici Ioan Alexandru nu va mai avea o Casă Memorială, și lui i se luase treptul de a rămâne lumină de candelă de veghe la istoria noastră.

Judecata mea cu sufletul a fost îngenuncheată de rațiuni care scapă oricărei înțelegeri.

Încă o dată mi se dovedea cât de urât poate fi uneori frumosul. Și că dreptul de proprietate poate fi, de fapt, strâmbul de proprietate.

Pe vechea casă, o placă memorială discretă era martorul unui destin.

Pe golul creat de noua construcție nu se mai poate așeza nimic!

NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog

PETRU BOTEZATU „Emigrația e o maladie”

(III)

-Până la urmă, ați decis să o rupeți cu o geografie ostilă și să căutați împlinirea în alte zări. Au fost de „farmec pline”, cum ar spune poetul?

Austria, SUA, Canada – unde ați simțit că elanurile dv. artistice au dat de un sol fertil?

- Ruperea cu *geografia ostilă* a fost urmare a unui plan superior. Eu trăiam la mijlocul anilor '80 într-un continuum care mă absorbea în totalitate. Era o retragere conștientă, benefică. Traversam epoca ceaușistă ajunsă la paroxism, pe schelă, în înalțul cupolelor bisericilor, unde exista o oază de lumină de care profitam total. Soția mea, Cora, ajunsese însă la o saturație ce nu mai putea fi altfel rezolvată. Ea s-a ocupat cu o înverșunare demnă numai de o asemenea cauză de tot acel travaliu, care ar fi putut, eventual, să ne elibereze. Și, cum nimeni nu găsește decât ceea ce caută... în ziua de Sf. Petru, pe 29 iunie 1987, intram pe poarta lagărului de refugiați Traiskirchen, din Austria.

Zărilor de farmec pline au întârziat să ne întâmpine. În cele 12 zile cât am rămas închiși în carantina aceluiași lagăr, am pictat pe un bloc de desen un număr de 12 acuarele, care se află astăzi la Muzeul de Artă din Piatra Neamț, orașul în care am crescut și din care am fost arestat. Era testamentul meu pictural, declarația mea față de comunismul pe care nu reușisem să-l înfierez altfel.. Nu a fost atât un act cathartic, cât încredințarea că puteam da curs liber pictural oricărui gând. Mă puteam exprima artistic, fără spaima represunii.

În mod paradoxal, cei aproape doi ani cât am rămas în Austria s-au dovedit a fi fost o minunată realizare, o conștientizare a faptului că un sobor

fantastic de entități nevăzute planau undeva, în văzduh, deasupra noastră, contribuind semnificativ la cursul destinului nostru de refugiați din coșmarul ceaușist. Eram admirabil recepțai de intelectualii cu care veneam în contact. Se implicau în demersurile noastre și erau profund afectați de relatările din lumea comunistă. Eram dovada vie că răul și minciuna catastrofală impuse ca dictatură, chiar existau. Deși am întâmpinat destule mizerii, obstacole, trădări, am pictat, restaurat și expus în mai multe săli în Austria. Mi s-a dedicat un amplu articol în revista *Vernisaj*, la Viena, și am fost implicat în una din cele mai ample restaurări a frescelor din catedrala Maria Alm, de lângă Salzburg. Cu toate acestea, când a venit viza de emigrare în Canada, am ales să emigrezi, cu convingerea că mă voi regăsi mai bine în spațiul nemărginit al Americii de Nord.

În Canada, am descoperit o lume artistică supusă dramatic unei dihotomii care, aveam să constat, se întindea peste întreaga Americă. Pe de o parte, galeriile comerciale, artiștii comerciali, un domeniu ce putea fi adjudecat cu lucrări mai mult sau mai puțin decorative. Cealaltă extremă era aceea a artiștilor întreținuți de fondurile culturale ale guvernului. Erau tinerii experimenterii cu ochii fixați asupra ceea ce se întâmpla în Statele Unite, mai ales la New York.

Și totuși, prima mea expoziție la Ottawa s-a dovedit a fi un surprinzător *sold out*. A fost cu atât mai uimitor cu cât coborâsem pur și simplu - la propriu - din cer, eram total necunoscut, iar galeria unde am expus era departe de a avea o notorietate remarcabilă. În ciuda unui astfel de succes, am realizat curând că nu voi putea concura cu acte artistice de felul celor expuse sau înfăptuite la Galeria Națională a Canadei, precum umplerea unui manechin de metal cu hălci de carne proaspătă, șiroind de sânge, ce trebuiau schimbate zilnic, semnificând probabil gradul nostru de perisabilitate ca ființe umane, ori cu evenimentul care a zguduit opinia publică locală atunci când, în mijlocul unei acute crize economice, s-au cheltuit 1.800.000 de dolari pe o pânză vopsită în trei benzi de culoare, achiziționată de la văduva unui artist american. Era șocant.

Din 1990, am expus în diferite galerii la Montreal și Toronto, dar

preponderent în galeriile deschise și conduse de soția mea. Prima, numită **Hyperion Gallery**, a fost inaugurată în ziua de 15 iunie, în prezența reprezentanților *Alianței Civice* aflați *coincidentalmente* în vizită la Ottawa. Erau scriitori precum Ana Blandiana, jurnaliști precum Petre Mihai Băcanu de la *România Liberă*, sau celebrii radio jurnaliști de la *Europa Liberă și Vocea Americii*, care au transmis în țară un amplu interviu cu mine.

Patru ani mai târziu, printr-o galerie care mă reprezenta în Beverly Hills, Los Angeles, am câștigat printr-un concurs de împrejurări, aproape extraordinar, proiectul Universității Samford din Birmingham Alabama, din Statele Unite, care însemna pictarea cupolei unei biserici (ei, o numeau *Capelă*) deși era o adevărată biserică, o replică după un cunoscut model din Roma). În loc de o simplă viză de lucru, guvernul american mi-a acordat cu această ocazie o viză de **rezidență permanentă** și astfel s-au deschis la propriu frontierele către America. În 1994, când am început pictarea cupolei noii biserici construite în campusul Universității Samford pentru nou înființata Facultate de Teologie, nu știam că era doar primul dintr-o serie de proiecte pe care aveam să le execut în anii următori ca **artist in residence**. Au fost ani de foarte mare succes și o densitate superbă a proiectelor, care a urmat la această Universitate. Cel mai bizar aspect al acestor ani care au urmat a fost acela că Universitatea Samford și Facultatea Beeson, pentru care lucram, erau protestante, mai exact, baptiste, și dacă, inițial, au dat curs planului de pictare a domului, determinați fiind de cerințele testamentare specifice ale celui care donase multe milioane de dolari pentru construcția edificiului și dorise să devină o instituție religioasă dedicată tuturor denominațiilor creștine, ulterior, toate celelalte proiecte care mi-au fost comandate, de pictură dar și sculptură, au izvorât pur și simplu din atașamentul, fascinația, nou descoperite, față de imaginea sacră, o noutate în această lume neoprotestantă, din care lipseau cerberii istorici, care să o despartă prin iconoclastie, distanțând-o astfel față de catolicism sau ortodoxie.

-Ce șanse are un artist fără notorietate în străinătate? Care →

NICOLAE BĂCIUȚ

Iunie 2020

sunt regulile afirmării?

- Câțiva ani mai târziu, ne-am mutat definitiv la Birmingham, în sudul Statelor Unite, unde Cora, soția mea, a deschis mai multe galerii de-a lungul anilor următori. După părerea mea, nu există rețete universale de succes artistic în lumea americană. Fiecare artist american sau de altă origine are propriul său destin și acesta depinde în mare măsură de educația sa, de vârsta la care începe cariera sa artistică și unde anume și, nu în ultimul rând, chiar și de orientarea sa sexuală. New Yorkul nu garantează neapărat succesul maximal, dar poate fi o premiză. Relația cu galeriștii sau cei care reprezintă un artist este extrem de importantă și, unii dintre ei, cei care se bucură de relațiile corespunzătoare *can make or break* o carieră artistică. Este într-adevăr o chestiune care ține de cei pe care îi cunoști și sunt dispuși să **colecționeze artă**, fiind foarte conștienți că aceasta poate fi de cele mai multe ori o investiție admirabilă. Lucrările se achiziționează și revin în piața de artă spre a li se mări valoarea prin casele de licitații. Deseori, mi s-a părut că avem de-a face cu situația în care un artist devine un fel de companie care emite acțiuni. Acestea sunt toate situații bine coordonate și survin în urma unor înțelegeri secrete. Căci nu mă va putea convinge nimeni niciodată că ororile cărora li se atribuie deseori o valoare de piață ar face cu adevărat deliciul estetic al proprietarilor. Artiștilor li se impun deseori condiții greu acceptabile, sunt compromisurile de rigoare ale oricărei cariere, fie că e vorba despre o direcție academică într-o Universitate sau, pur și simplu, de cariera artistică. Și o să vă dau un exemplu. E foarte posibil ca directorul unei galerii să reușească să inculce clienților săi ideea că un artist și-a dat măsura formidabilă a artei sale pictând un sandwich cu un hamburger cu ceapă și salată sau un ochi prăjit într-o tigaie (ceea ce este exact ce anume pictează un anumit artist). Ar fi bine ca artistul să fie capabil să repete iar și iar *performanța*, căci odată *marketat* subiectul și vândut cu 100.000 de dolari, să zicem, bucată, trebuie să mai existe variante apropiate, repetabile. Business-ul e business. Ipocrizia cu care se ridică la rang de *valoare* reprezentări absolut ridicole, lipsite de orice sens, e atât de dramatică, aș

spune, chiar tragică, încât interferează sumbru cu visările artistului dislocat din matca sa originală de condiții politice, de un nenorocit de regim totalitar, la rândul său epitomul minciunii impuse cu forțele Securității.

În țările prin care am trăit, pe traiectoria refugului, a migrației, exilului, în dorința de-a descoperi, ceea ce-și dorește cel mai mult orice artist, libertatea de creație și recunoașterea, deseori și notorietatea, am lăsat în urmă colecții remarcabile de pictură. Au rămas în Austria, nenumărați cunosători care au cumpărat ce produceam în acea etapă; la Ottawa, în Canada, Muzeul Civilizațiilor a achiziționat pentru colecția sa permanentă una dintre cel mai complexe icoane cu nișă interioară, *un relicvar*, de fapt, pe care le-am conceput vreodată; Dorina Lucaciu, doctor de origine română, care are peste 30 de lucrări de-ale mele, ca și o minunată biserică la Vancouver pictată pentru comunitatea de români... Sunt foarte mulți cei care și-au umplut la propriu casele cu lucrările mele, transformându-le în mici muzee de artă Botezatu, cu câte peste 50 de lucrări fiecare. Becky Eduards, Kathy Casler, Dr. Larry Deep, pentru a menționa doar câțiva, din Statele Unite. Lucrările de la Samford, pictura Capelei Beeson, seria de sculpturi înfățișând martiri moderni, așa numita *Prayer Room*, lucrările reprezentând materiile predate în Facultatea de Teologie, lucrări cu caracter sacru, în stiluri mergând de la interpretări bizantine până la concepte proprii, contemporane, expuse practic într-o expoziție permanentă. La fel și cele zece lucrări de foarte mari dimensiuni care decorează noua bibliotecă a Colegiului Midwestern din Kansas

Petru Botezatu, pictură în frescă biserică

City, SUA, dedicată celebrului pastor pentru lumea protestantă, Spurgeon.

- **Depărtarea de „casă”, în multitudinea de semnificații a termenului, nu e „floare la ureche”. Care erau legăturile dv. sufletești și artistice cu lumea de acasă?**

- Nu suntem probabil nici primii, nici ultimii artiști plecați din țara de baștină, mai devreme sau mai târziu în istorie, fără să fi purtat cu noi în spate ca niște melci virtuali căsuța conținând neîndoielnic matca din care provenim, cultura în care am crescut și am studiat, imaginile de neînălțat ale locurilor din care ne-am desprins... Este un dat absolut, de care nu te poți dezice, care te definește, oricât ar acționa asupra ta mecanisme secrete de *americanizare*. Emigrația e o maladie și fiecare individ face față acestei nefericiri în felul său. Reușita artistică, cea economică, casa minunată dintr-o rezervație naturală, ameliorează într-adevăr și aplanează dorurile interioare. Instalarea într-o altă societate cu regulile și alfabetul său diferite sunt tot atâtea forme de reconciliere cu *străinătatea*, care nu se poate traduce, însă, niciodată în altceva decât cu ceea ce este. Viața ta devine compromisul mai mult sau mai puțin reușit între cel care ai fost și cel care ai devenit, chemând mereu la judecată în sinea ta tot ceea ce este pro și contra.

- **Cum s-a născut dorința reîntoarcerii acasă? Cum v-ați reintegrat? Cum ați fost integrat în lumea artistică, cu toate ale ei schimbări (în bine/rău)?**

-Începând din anul 2000, când m-am hotărât să mă întorc în țară să pictez catedrala Sf. Vinere, din Zalău, și, astfel, tentația de revenire definitivă a fost o temă continuă de dezbateră între noi, timp de 20 de ani, în mod constant. De obicei, luam avionul către țară, undeva la mijlocul lunii aprilie și ne întorceam ca niște păsări migratoare la noul nostru habitat american, prin noiembrie, decembrie. Petreceam iarna în lumea aceea, unde ne bucuram de fapt de o toamnă prelungită și o primăvară care începea prin februarie. Vegetația era copleșitoare și în această perioadă schimbam schela și pictura sacră monumentală cu pictura de șevalet în atelierul vast de lângă casa din Birmingham, Alabama. →

În 2017, am luat hotărârea dramatică de a ne repatria. Am revenit la →

București, orașul din care am plecat cu aproape 30 de ani în urmă, dar și la Zalău, orașul în care fusesem invitat să pictez în frescă Catedrala Sf. Vine-re, și unde, în paralel, am pictat și vechea catedrală din centrul orașului. Îmi amintesc că soția mea a scris un articol care s-a intitulat *Emigrant la Zalău*. După toate mișcărilor noastre prin lume de pe un continent pe altul, a trebuit să admitem că revenirea în România nu a fost o întoarcere acasă, ci o foarte dificilă și nereușită tentativă de reintegrare. Ca gesturi de reconciliere cu patria pe care am fost nevoiți să o părăsim, am încercat mai multe gesturi de reintegrare. Unul dintre ele a fost acela de-a oferi prin Ministerul Culturii oricărui muzeu din țară o colecție de picturi originale. Inițial, s-a arătat interesat de această ofertă directorul Muzeului Brukental din Sibiu, dar directorul Muzeului s-a așteptat să avem și fondurile necesare, câteva sute de mii de euro, pentru a amenaja sala oferită, care era mai degrabă un pod decât o încăpere adecvată de expunere.

Ulterior, am făcut aceeași ofertă municipiului Zalău, dar și în acest caz am întâmpinat un refuz lamentabil, deoarece președintele Consiliului Județean a motivat că o mulțime de alți artiști vor vrea să facă același lucru. Adică, să ofere orașului, un număr de picturi originale. Închipuiți-vă, prin absurd, că acest lucru s-ar fi întâmplat. Ce-ar fi avut de pierdut orașul? Oricum, era o utopie, și în mințile securiste se vede clar că utopiile deșarte persistă. În 2018, am deschis o galerie în București, în str. Sf. Ștefan. A fost o tresărare de scurtă durată, căci a trebuit să o închidem în mai puțin de un an din cauza proprietarilor imobilului, care nu s-au îmbogățit destul de repede pe seama picturilor mele. În concluzie, NU a fost posibilă vreă reintegrare în lumea artistică românească, care colcăie de o imoralitate, nepăsare și lipsă de interes colosale.

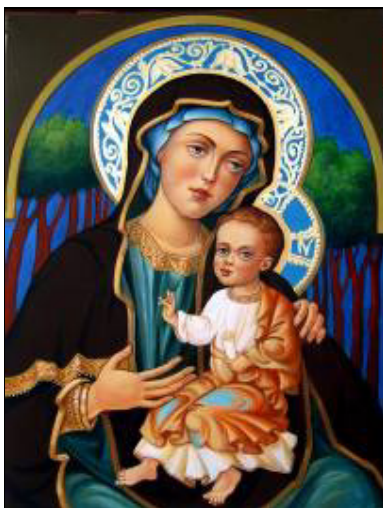
-Una din operele dv., revoluționară în arta bisericească autohtonă, după opinia mea, s-a materializat la Zalău. Care e odiseea acestui proiect artistic și religios?

- România, cu toate atributele sale pline de atracție, aproape paradisiace odinioară, ne-a vrăjit în cele din urmă, iar Catedrala Sf. Vine-re din Zalău, la care lucrez de 20 de ani, a constituit în mod incredibil centrul

acestei atracții, o punte aproape magică, ceea ce a înclinat progresiv balanța în decizia revenirii. Spun asta pentru că, în acești 20 de ani, am pictat și alte biserici în țară, una la fel de mare la Deva, apoi biserica Mănăstirii Gai din Arad, biserica de la Mihai Viteazu de lângă Turda, vechea catedrală din Zalău și altele...

Și totul a fost declanșat de acel apel din primăvara anului 2000, când a sunat telefonul în livingul casei noastre de la Birmingham și, spre surpriza mea, un preot român plin de o bucurie și un entuziasm debordante, îmi vorbea despre o catedrală pe care o construise în acest oraș Zalău, din Ardeal. Găsise cu greu numărul nostru în America și era cu atât mai fericit să mă contacteze direct. Construcția acestei catedrale era sortită grandorii și măreției. Arhitectul adăugase în fața edificiului un amplu monument al eroilor, ceea ce face din această catedrală o operă incomparabilă, un edificiu care aduce glorie lui Dumnezeu și trecutului istoric românesc, incluzând un muzeu și alte 2 capele interioare.

Poate că cel mai hotărâtor argument în convingerea mea de-a mă angaja să pictez această lucrare a fost acela că preotul I. Ghiurco, ziditorul său, m-a asigurat de toată libertatea de creație și neamestecul dogmatic sau de alt fel în treburile picturii. Acest angajament mi-a permis o concepție unitară, care, deși s-a întins pe atât de mulți ani, a devenit cuprinzătoare, și astfel o lucrare ce aduce pictura de biserici în secolul 21. Este o idee personală, neîmpărțită de

Petru Botezatu, Maica Domnului, Bucuria lumii

autoritățile ecleziastice ortodoxe românești, care rămân cantonate în pictura de origine bizantină a secolelor trecute, fiind de acord să numească stilul actual de zugrăvire a bisericilor *pictură neo bizantină*. A fost pentru prima dată când am avut șansa de-a lua în considerație arhitectura impozantă a bisericii, care, respectând forma tradițională, inspirată întrucâtva din Catedrala Sf. Sofia, impunea un tratament pictural și decorativ individualizat. Lumina din această catedrală a devenit astfel o componentă magistrală a picturii și nu a fost niciun moment în care am putut să o ignor, ea făcând parte din gama picturală a acestei opere. Am avut intuiția că ar trebui să fie o sinteză a tradiției ardelenești și a picturii din vechile biserici românești. În toată această imensă odisee de pictare cum o numiți Dvs., nu m-am abătut absolut deloc de la programul iconografic după care se reprezintă Împărăția Dumnezeiască, dar nici nu mi-am oprimat relația spirituală cu divinitatea, nu mi-am inhibat creativitatea personală, de dragul de-a fi *politically correct* față de prototipurile impuse de veacuri. Căci este absolut absurd să prelungim în secolul actual neputințele, non-realizările caracteristice stilului bizantin practicat în evul mediu de către meșteri sau ucenici care se întrevăd până azi în realizări minore cu o gamă coloristică atât de restrânsă, folosirea perspectivei inverse, amestecarea proporțiilor, geometrismul și schematizarea figurilor, descărnarea trupurilor, proclamarea urâtului și repetarea fără noimă a acelorași chipuri, fără fizionomii specifice. Și astfel, pictura de la Sf. Vine-re este menită să creeze o punte pentru cei îndoctrinați și înrobiți vechilor modele și o nouă accepție pentru oamenii actuali, care au fost esențialmente transformați de bombardamentul imagistic al zilelor noastre și au o cu totul altă perspectivă și educație vizuală.

Discrepanța dintre aceste lumi este deja instalată și pictura catedralei o manifestă în mod spectaculos. Întunecimea grav prevestitoare a pereților a fost înlocuită de lumina cerească prelungită din ferestre pe fondurile albastru deschis ale scenelor, chipurile abia îngăimate și spăimoase, trupurile lipsite de o anatomie firească de parcă sfinții sau →

personajele biblice au fost condamnate la nedesăvârșire. Ele au devenit în pictura mea imagini capabile să îi ajute pe credincioși să-și răspundă întrebărilor existențiale în căutarea revelației divine. Neantizarea frumuseții artistice de dragul corectitudinii dogmatice nu a fost în niciun caz pariul, ori angajamentul acestei lucrări de pictură. Am dorit să ies din formula picturală rigidă, să creez sediul simbolic al unui Olimp Creștin pentru ca oamenii care au făcut sacrificii extraordinare pentru crearea acestui monument creștin, să se regăsească și să poată zămbi trecerii prin existență când îi trec pragul. Poate că noile ipostaze create în această catedrală, noile elemente stilistice, transfigurarea și mai ales unirea cerului cu pământul reușesc să totalizeze în același timp vechile prototipuri moștenite de la patriarhii iconografiei creștine, în timp ce conotațiile rămân aceleași, metaforice și descriptive, o ilustrare a liturghiei ortodoxe în termeni alegorici, dar perpetuând conținutul didactic. Am creat o paletă decorativă bazată pe reliefuri bogate, imperiale, cu o multime de aur, reflectând strălucirea divină. Speranța mea este că cei care vor merge în pelerinaj la Catedrala Sf. Vinere vor percepe nu numai grandoarea acestui edificiu creștin, dar și o subtilă iluminare a inefabilului

- Spunem, uneori în baza unui reflex, „spune-mi cu cine te-nsoțești, ca să spun cine ești. V-a însoțit în drumurile dv. o poetă, un om de gust artistic rafinat: Cora Botezatu? Credeți în „ut pictura poesis”?

-Când ne-am cunoscut, părea că traiectoria existenței sale ar fi fost total diferită de ceea ce avea să se petreacă, de fapt. Lucra ca traducătoare, publica deja poezie și realiza interviuri cu cei mai extraordinari muzicieni vocali și instrumentali ai timpurilor într-o emisiune Radio, denumită *Clio și Euterpe*, în redacția muzicală a lui Iosif Sava. A existat însă un motiv care avea să-i răstoarne viața în mod dramatic. Aș îndrăzni să spun eu, și pictura de biserici, despre care Cora credea că se făcuse în România doar în secolele trecute, poate mai ales în evul mediu, fără ca această tradiție să fi ajuns să se prelungească în bisericile noastre atât de târziu, spre

sfârșitul secolului XX, chiar și în sânul unui regim declarativ ateu. Aceasta a constituit în mod miraculos rațiunea pentru care viitorul nostru a luat o turnură absolut diferită. Ea și-a părăsit orice alte activități și mi s-a alăturat și, astfel, viața noastră de zi cu zi a devenit nu numai infinita mea caznă artistică, un minunat și istovitor travaliu de creație, dar și o continuă sărbătoare împărtășită de amândoi, retrași din haos, pe un fond comun, preocupăți de aceleași desfășurări artistice, ascultând aceeași muzică, având același program, suspendați între cer și pământ. Pasiunea ei pentru arta plastică i-a impus mult mai multe sacrificii decât cea pentru literatură. A coborât din avionul care ne-a trecut peste ocean de la Viena, în Canada, când am luat calea emigrației, cu decizia absolută de a înființa o galerie de artă. Și așa a fost, într-un timp record, în numai un an și jumătate, ceea ce trebuie să fi fost formidabil pentru niște emigranți lipsiți de orice mijloace financiare. Atâta doar că nu a fost doar una, ci nici nu mai știu câte altele, între Canada și Statele Unite, mai târziu tot mai mari, mai complexe și sofisticate. Ea a preluat de-a lungul vieții toate cerințele traiului unei familii pe pământ, și asta mi-a favorizat mie o mai largă libertate de-a rămâne prevalent în zona de creație, ea fiind mereu managerul, agentul sau reprezentantul meu artistic. Consecințele acestei vieți simbiotice au devenit evidente când, în sfârșit, și-a luat răgazul de-a scrie. Și atunci a făcut-o ca și cum mai degrabă ar fi început să picteze. De fapt, ea pictează, cumva, în versuri. Sau scrie, pictând în cuvinte, cu o mare vocație pentru imagini, care ar putea fi picturi în sine.

Folosind aceeași limbă pe care o vorbim cu toții, ea descoperă alături atât de neobișnuite de cuvinte, asociații ideatice fantastice, cu o au-

Petru Botezatu, *Maica Domnului mai presus decât heruvimii*, acrilic pe pânză

reolă suprarealistă, dar care evită absurdul. Sunt imagini foarte realiste ca formă, dar care, urmărite, sfidează logica, ceea ce cred că e, mai degrabă, o metodă de expresie picturală. Realitatea a fost o perpetuă situație opțională pentru ea.

Cred că asta survine din aceea că, scriind românește pe când se afla într-o lume americană, sau, prin cine mai știe ce alte străinătăți, Cora a reușit să păstreze o identitate incredibilă cu arealurile românești pe care le purta la ea, așa cum îți porți pielea în care ești înfășurat, așa cum curge sângele prin noi, fără să fii conștient că se întâmplă acest lucru. Și scriind astfel, ea nu a intenționat niciodată să dea socoteală vreunor școli, curente, elite literare, universități de partid, ori academii încremenite.

Nu s-a gândit să dea socoteală nici măcar *mai marilor* din instituțiile literare persistând la București din era comunistă, pentru vârsta la care a publicat primele cărți în România manifestându-se ca poetă. Căci, singura ei preocupare a fost să rămână în domeniul regal al artei.

În încheiere, aș spune că am reușit să trăim împreună o viață sincretică, aproape simfonică prin amploare și vastitate, fiind autori, făptași, interpreți, compozitori și dirijori în același timp. IMAGINARIA, volumul care cuprinde cele 50 de poeme ale poetei Cora Botezatu inspirate de 50 de picturi ale pictorului Petru Botezatu, reprezintă, în fond, sublimarea, sinteza, iubirea totală a existenței noastre.

Petru Botezatu, în atelier

„O poetă care ignoră moda poetică”.
(Alex Ștefănescu)

Regresie

Medita la geneză, culcat în iarbă, pe burtă,
Exilat de bunăvoie într-un dreptunghi geometric;
i-ar fi plăcut să știe ce se află pe partea cealaltă a lumii,
acum când se întindeau peste el câmpii nesfârșite cu flori
melifere,
și-o lumină albastră cât cerul îi pătrundea în adâncul
ochilor
și-l călcau în picioare turme de oi nestigherite
sub o cădere în rafale de ploii confiscate de zei
transhumanți
nesfârșitele turme depănându-se una câte una cu-n foșnet
ondulat,
în ghemuri moi și rotunde alunecând peste dealuri și văi
în sunet răsfirat de tălângi, îngăduit de lupi și lătrat de câini
pe sub poala pădurii,
ascultând fascinat șuierul coasei prin iarbă.

Le vorbea tuturor pe șoptite despre...femei dezgolite
cu lacăte ruginite ferecându-le câte o pleoapă,
le mituia mădularele cu seve, dedându-se unor ritualuri
în deschidea spectacolului cu fală, cântând din fluiet,
regizând totul dintr-un mușuroi de furnici ca centru de
comandă;
îi împărțea cu anafură, le purifica sufletele cu vin,
îi închina în genunchi la icoane, scâpându-i totuși din mână
când ajungeau la fructele oprite din copacul vieții...

Veneau știri proaste de la Dumnezeu, dar continua,
ca și cum s-ai fi strecurat pe nevăgăte de seamă
sub cupola ilimitată a unei catedrale cosmice,
unde-și făcea freza, se înmiresma,
și se prosterna cu evlavie la sfințenia munților,
înălțimii lor, brazilor și fântânilor cu apă neînțeleptă,
ca într-o veche inițiere agrară
respirând, cântând și jucând după un calendar expus la
soare
încercând să împartă cumva veșnicia.

Ea a apărut în prim plan în Duminica a 7-a după Rusalii
și cu-n aer de femeie supremă,
surprinzătoare, mai ales în centrul tatuajului floral de pe
pulpă,
s-a dezgolit pe un podium provizoriu,
expunându-și amănunțit anatomia, cu fel de fel de
substraturi,
într-un dans frenetic al cărnii, pozând ca pentr-un exercițiu

oniric,
o exponată cu mofturi, captivă într-o operă de artă
originală.

Mai târziu i s-a înfățișat, deși nu a spus nimănui, niciodată,
ca o sfântă în curs de sacralizare, așezată cu fast pe un
altar,
renegându-și contradictoriu existența carnală
abia ajunsă în deplină lumină.

Privea lumea cu luare aminte, deși o făcea printr-un singur
ochi,

ca și cum ar fi suferit cândva de deochi, printre altele,
bucurându-se la lumina zilei de-un parapluie ingenios
care-i pemitea să discearnă
siluetele în continuă transformare, proiectate la orizont,
uneori femei, alteori dromaderi sau iluminări abstracte
întinzând ca un cortegiul, în fundal, o ceremonie
evanescentă,

umbre incerte prin apă și prin aer, destul de complexate,
lăsând pe nisip urme roșii, deșirate,
la marginea deșertului mai vechi decât lumea...

Tot acolo, pe o friză cu fresce în culori dominante de roșu,
se derulau amintiri
din vremea când se pictau fresce la Pompei și
Herculaneum,
în stare să convertească totul la o irealitate trepidantă
conținând un număr imens de scenarii mistificatoare,
accesibile din diferite puncte cardinale, într-o transgresiune
continuu
concepută după legea contrapunctului,

Abia trecut de-un guardian, obosit, un nud cu trenă
prelungă
se odihnea pe un scorpion resemnat care torcea cu vise de
piscă
urmărit improbabil de-un patruped zidit din cărămizi,
luând-o ușurel și cam beat, la picior, prin cetate...
trecând timid pe lângă-un căluț filiform înrobuit cu inele,
câteva geode, întâlnite destul de rar prin această lume,
și o mulțime de personaje solemne, declarând că se simt
foarte bine
dominând scena, și toată acea închipuire
din viața cotidiană a unui univers pierdut
căzând programatic într-un fastuos somn hipnotic...

CORA BOTEZATU

100 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ALEXANDRU MACEDONSKI

În urmă cu un secol, se stinge din viață autorul „Poemei rondelurilor”, inhalând încontinuu parfum de roze. Poet, prozator, dramaturg, dar și primul teoretician român al simbolismului, Al. Macedonski e considerat primul poet modern de la noi.

Născut în București, pe 14 martie 1854, Macedonski este un scriitor atipic prin biografia sa: provenea dintr-o familie înstărită – tatăl era general, iar mama se trăgea dintr-o familie de boieri olteni – viitorul scriitor a avut parte de o copilărie fericită și a fost, în tinerețe, un spirit cosmopolit, care călătorea des în străinătate și care a cheltuit repede averea mamei și a soției, ajungând, la 33 de ani, un om sărac. Între timp, a abandonat școala când era în clasa a cincea la un liceu din Craiova, devenind un autodidact care avea și un mare apetit pentru lectură.

Aflat într-o continuă stare de revoltă și considerându-se deseori persecutat, fiind, de felul său, infatuat și irascibil, poetul face greșeli impardonabile, atacând câțiva mari scriitori contemporani cu el, precum M. Eminescu, V. Alecsandri, I. L. Caragiale sau G. Coșbuc. După ce, în 1883, a publicat nefericita epigramă contra lui Eminescu, opinia publică l-a ostracizat. Este respins de gruparea „Junimea”, care-i aprecia pe neoromantici și pe neoclasici; mai apoi, și socialiștii de la „Cotemporanul” ori naționaliștii de la „Sămănătorul” l-au ignorat, căci aceștia detestau arta modernă, considerând-o decadentă. Ca ziarist – unul mediocru, însă! – a servit interesele multor partide politice, trecând cu nonșalanță de la unul la altul. Lăudăros, lipsit de o minimă modestie, Macedonski a fost deseori ținta ironiilor contemporanilor. E. Lovinescu crede că „cheia” cu care aceștia din urmă au rezolvat „misterul tragediei literare a lui Macedonski” este faptul că, în cazul de față, „omul a dăunat operei sale”. Poet al revoltei permanente, el este considerat de N. Manolescu un autor pentru care „starea normală” era „înnoirea”.

Macedonski părea a fi „un Ianus cu o față îndreptată spre trecut, alta către viitor”.

*

Grăbindu-se să debuteze, Al. Macedonski a făcut-o fără succes, pentru că volumul său, *Prima verba*, apărut în 1872, când poetul avea doar 18 ani, este slab. Nici al doilea, intitulat *Poezii* (datat 1882, dar apărut, de fapt, în noiembrie 1881) nu a constituit un triumf. Tomul, a cărui notă dominantă se regăsește în romantismul târziu, decadent și fastidios al poezilor munteni „postpașoptiști”, conține doar câteva creații remarcabile. Din 1890 încolo, adoptând simbolismul, poezia lui Macedonski capătă valoare. Volumele „Excelsior” și „Flori sacre”, dar, mai ales, *rondelurile* (strânse, postum, în *Poema rondelurilor*, care a apărut în 1927), sunt ale unui autor considerat în acea perioadă cel mai mare poet român în viață. Eclipsat de geniul eminescian ani de-a rândul, după moartea acestuia, în 1889, Macedonski s-a eliberat de ura și de invidia ce le avea pentru Eminescu și a scris mult mai bine. Deși mai puține decât înainte, poeziile sale au căpătat valoare prin *concentrare*, *subtilitate*, *lipsa reziduurilor romantice* și – foarte important! – prin *muzicalitate*. Până în 1890, poetul român al *Nopților* îi imitase pe A. Sihleanu, Al. Depărățeanu și N. Cretzeanu sau Radu Ionescu (poezi minor, aproape uitați de cititori), versurile sale suferind astfel din cauza declamației patriotarde, a pesimismului superficial și a unei erotici la fel de inconsistente. Încercând să fie mai bun decât genialul său rival, Macedonski scrie poemul exotic *Ospățul lui Pentaur*, dorind să ofere o replică amplei poezii eminesciene

Egiptul, care face parte din marea construcție lirică „Memento mori (Panorama deșertăciunilor)”. Comune sunt doar tema și, doar parțial, prozodia (ritmul și măsura). Egiptul lui Eminescu este plasat într-o lume de basm și stăpânit de somn, pe când al lui Macedonski stă sub semnul somptuoșității de tip parnasian, arheologia poemului fiind marcată de pedanterie și de o supărătoare stridentă a versurilor. Eminescu spune: „Noaptea-i clară, luminoasă/ Undele visează spume, cerurile-nșiră nori”, în vreme ce la Macedonski, în descrierea unui templu egiptean, găsim versuri precum „Pe sfințenia tihnită stâlpi de umbră priveghează./ Pe când flăcări parcă urcă din nesipurn zăre-ntins”. E unanim recunoscut: în ceea ce privește valoarea, *Egiptul* lui Eminescu e net superior prin versurile sale de epopee desfășurate lent *Ospățului lui Pentaur*, unde curentul parnasian induce poemului macedonskian o anumită răceală.

Cei doi mari poeți se aflau, oricum, dintru început, în lumi diferite: Eminescu este un filozof care scrie poezie, un poet-filozof romantic (întârziat), de formație germană, ce-l admira pe Platon și care se inspira de mituri și din trecute vremuri; Macedonski este un cultivator al simbolismului, deschis experiențelor moderniste de orice tip, un poet al viitorului, cu fața spre lumea neolatină (Franța și Italia), care se vedea mare scriitor francez. Frecventează des Parisul, pe Musset îl imită în ciclul *Nopților*, pe Byron îl citește în traducere franceză, iar în drama sa biblică *Saul* se simt influențe din clasicul Racine. L-a citit însă și pe Dante Alighieri, dar atracția pentru simbolismul care se născuse pe malurile Senei a fost mai puternică decât cultura italiană. Cunoaște câțiva poeți simbolști francezi, citește versurile lui Baudelaire, Verlaine, Rollinat sau Rimbaud.

Ciclul *Nopților* se remarcă prin retorismul ce caracteriza poezia postpașoptistă. Variate ca tematică, lungime și valoare, cele unsprezece „nopti” au comun mijlocul textului. Două dintre poeme – *Noapte de mai* și *Noapte de decembrie* – se remarcă și prin folosirea refrenului, element din recuzita simbolismului. În prima dintre compozițiile pomenite mai sus, ne întâmpină o muzică gravă, →

IOAN GHEORGHIOȘOR

wagneriană, ce pare a se auzi în întregul text. Celebrii vers-refren: „Veniți: privighetoarea cântă și liliacul e-nflorit” e reluat parțial în finalul poemului, făcând o trimitere spre tema principală macedonskiană, în care trandafirul ocupă locul central: „În aeru-mbătut de roze, veniți: privighetoarea cântă.”

„Noapte de decembrie” e una dintre capodoperele lui Al. Macedonski și poate fi interpretată și ca o replică dată *Luceafărului* eminescian. Ea ilustrează drama creatorului însetat de absolut, a geniului care alege întotdeauna calea cea mai grea pentru a-și atinge scopul, nefericit pe pământ, dar fascinat de atingerea unui ideal prin orice sacrificiu, inclusiv cel suprem. Emirul nu poate pătrunde în Meka, pentru că cetatea se îndepărtează când se apropie de ea. „Sub jarul pustiei” el moare, în vreme ce „drumețul pocit/ Plecat șchiop și searbăd pe drumul cotit” intră în „Meka cerească”.

La Macedonski, s-a produs mai întâi o concentrare poetică din punct de vedere tematic. Deși poetul nu renunță la teme precum singurătatea poetului într-o lume ostilă sieși ori găsirea refugiului în artă, acestea se reunesc într-un demers liric străbătut de muzicalitate și care „devine echivalent al picturii impresioniste.”, după cum constată Mihai Zamfir, adăugând; „Căștigarea dimensiunii muzicale va merge concomitent cu aprofundarea laturii picturale; pastelul gen Alecsandri, prezent intermitent în tinerețe, lasă locul petelor discrete de culoare, în cea mai pură descendență impresionistă.”:

„Pe sub migdali și pe sub roze
S-au dus în umbră zâmbitori;
Curgeau lumini din ceruri roze,
Vocalizau privighetori.

Curgeau lumini din ceruri roze,
Erau copii fermecători,
Și coronați de-apoteoze,
Se socoteau nemuritori.

Și coronați de-apoteoze
Treceau-nainte șoptitori;
Pe sub migdali și pe sub roze
S-au dus în umbră zâmbitori,”

(Zori roze)

În această mică bijuterie simbolistă, se observă că lipsesc aluziile autobiografice și retorismul,

dar nu lipsesc, încă din titlu, aliterațiile (sursă principală de muzicalitate), luminile, culorile, muzica și, explicabil, privighetorile. Dintre cele 12 versuri, opt sunt repetate, termenul „roze” se regăsește în omonimia substantiv-adjectiv. Majoritatea verbelor sunt la imperfect, timp durativ, ce exprimă o acțiune neterminată încă. Versul al optulea, plasat la mijlocul textului, schimbă semnificația acestuia. Sunt trei strofe care vorbesc despre moarte, însă, ca și în alte texte macedonskiene, precum *Noapte de*

Petru Botezatu, icoană, Iisus Hristos, tempera pe panou de lemn

mai sau *Noapte de decembrie*, viața învinge prin lumina pe care o contrapune întunericului morții.

Și mai aproape de pictura impresionistă este cunoscuta poezie *Pe balta clară*, în care, în doar șapte versuri, se regăsesc multe procedee artistice, în special metafore personificatoare cu mare putere de sugestie. Mihai Zamfir o consideră „echivalentul perfect al unei pânze de Monet”.

Micul poem simbolist, mai spune criticul citat mai sus, „devine prețios nu atât prin ceea ce spune, cât mai ales prin ceea ce sugerează.”: „Pe balta clară barca molatică plutea... /Albeți neprihănite curgeau din cer; - voioase / Zâmbeau în fundul apei răsfrângerii argintoase:/ Oh! Alba dimineață, și visul ce șoptea,/ Și norii albi – și crinii suavi – și balta clară, / Și sufletul – curatul argint de-odinioară – //Oh! Sufletul – curatul argint de-odinioară.”

În ultima parte a vieții, Macedonski scrie aproape exclusiv *rondeluri*, pe teme variate, sugestia de a se supune rigorilor strofice și compoziționale fiindu-i oferită de francezii Rollinat și de Banville.

Mai mult, Macedonski complică lucrurile, adăugând metrul trisilabic, cu scopul de a obține un contrast mai profund între octosilab, versul de bază și unitățile trisilabice:

„E vremea rozelor ce mor,
Mor în grădini, și mor și-n mine -
Și-au fost atât de viață pline,
Și azi se sting așa ușor.

În tot, se simte un fior.
O jale e în orișicine.
E vremea rozelor ce mor -
Mor în grădini, și mor și-n mine.

Pe sub amurgu-ntristător,
Curg vâlmășaguri de suspine,
Și-n marea noapte care vine
Duirose-și pleacă fruntea lor... -
E vremea rozelor ce mor.

(*Rondelul rozelor ce mor*)

Sunt 55 de poezii în volumul *Poema rondelurilor*, apărut mult după moartea poetului, în 1927.

Valoarea acestor piese, în care trandafirul este elementul central, și care se remarcă mai ales prin muzicalitate și prin finețea sinteticelor descrieri, este inegalabilă. Ce altă încheiere mai potrivită s-ar fi putut găsi pentru acest volum postum decât un *Epigraf final*? Să-l reproducem:

„De-aș fi ori încă nu pe ducă,
Mă simt la fel cu orișicine:
Clipire-nchisă-ntr suspine,
Și-ntr năluci ce pier – nălucă.”

Deși a scris câteva proze remarcabile (în franceză, romanul *Le calvaire de feu*; în română, traducerea acestuia, sub titlul *Thalassa*, dar și schițe și nuvele, incluse în volumul *Cartea de aur*), Al. Macedonski este, în primul rând, un mare poet, singurul de la sfârșitul secolului al XIX-lea care nu a urmat calea romanticului Eminescu, intuind „direcția nouă” a poeziei românești în veacul imediat următor.

N. Manolescu scria că „pentru cel dintâi poet modern, poezia nu mai este o certitudine, ci un miraj. Meka visată pururi și atinsă niciodată.”

Mai altfel, despre **Veronica Micle** (XIV)

Să se fi avut în vedere alt factor important: faptul că profesorul Ștefan Micle era din ce în ce mai bolnav? Pare o variantă ceva mai credibilă, fiindcă moartea acestuia, la data de 4 august 1879, ora 5, întărește respectiva ipoteză prin apariția acestui argument suprem... Deci, nu doar brusc, dar și năprasnic, am putea spune, în viața Veronicăi a apărut o situație, cel puțin ca prim șoc, greu de gestionat. Rămasă văduvă la 29 de ani, cu două fete-eleve – Valeria de 13, Virginia de 12 ani – Veronica se vede silită să-și schimbe viața radical, în prim-plan situându-se acum familia. Personal, consider că această nouă schimbare de macaz a fost una dintre cele mai grele și complicate lovături pe care le-a primit ea de la soartă. Pedepsă divină pentru infidelitățile ei, pentru iubirea față de Eminescu? De altfel, însăși întreaga ei viață trebuia conectată și adaptată din mers la un *modus vivendi* în care va fi dominată de griji transferate de pe umerii fostului soț pe umerii săi. Veronica și-a dat seama, cu simțul ei practice, de adevărul incontestabil că, așa cum se spunea în popor, odată cu Ștefan Micle, dispăruse din existența ei o lume, lume a celui care fusese și de care, în anime momente și situații, viața lor, ca familie, atârname. Ea nu mai putea fi recreată, reinventată și cu atât mai puțin constituită într-un univers măcar la fel de favorabil – nimic din toate-acestea! După trei zile, în data de 6 august 1879, trupul celui care fusese un bun soț, tată, sfătuitor, cap de familie, este înhumat la Biserica Sfântu Spiridon în prezența întregului corp profesoral al universității ieșene, cuvântul de adio fiind rostit de prietenul său, Petru Suciuc, care a spus, între altele: „*N-aș crede să mai găsim în istoria învățământului nostru model biografic mai potrivit pentru tineret, ca tocmai al lui Ștefan Micle. Toate manualele noastre de științe experimentale ar trebui să-l cuprindă.*”

După întregul ceremonial, seara, Veronica realizează cu deznădejde, parcă și mai concret, ce experiență grea de viață o aștepta prin noul său statut de „cap de familie”... Nu apucă să-l înștiințeze pe Eminescu de nenorocirea care se abătuse peste capul ei,

el aflând vestea din anunțul publicat de propriul ziar, și o consolează prin corespondență în zilele ce urmară. În acest context, să ne oprim puțin la un moment legat direct de viața Veronicăi Micle: după 10 zile de la înmormântarea sotului său, adică în 16 august 1879, Mihail Kogălniceanu cere Ministerului o pensie de urmaș pentru Veronica Micle, deoarece fără ea, văduva, „*ar fi redusă la miseria cea mai mare, căci în urma răposatului n-a rămas nimic decât speranța unei pensuni.*” În scopul rezolvării respectivei probleme, dar și pentru a-l întâlni pe Eminescu, se înțelege, în 6 septembrie 1879, ea pleacă la București, unde îl și întâlnește pe poet. În orice caz, și sunt de părere că, odată cu luna august a anului 1879, în existența familiei Micle se întrevede o nouă eră cu un început deloc optimist, nemaivorbind de zona sentimentală a situației, unde bărfelilor li se asigura un proaspăt și uriaș val de materie primă. A fost, de altfel, o logică a lucrurilor, reiterând, fără efort, evoluția legăturii de iubire fulgerătoare dintre Veronica și Eminescu în perioada 1872-1879. Se pare că, din nou, primii care au reacționat au fost junimiștii, grupare mai la curent fiind cu „mişcările” celor doi, cu precădere ale Veronicăi. În această ordine de idei, Iacob Negruzzi, conducătorul *Convorbirilor literare*, în „Amintirile”, sale se lansează în descrierea Veronicăi printr-o adevărată diatribă. Probabil *înfierbântat* fiind de idee, nu se abține la a-i face o descriere parcă dictată de Maiorescu sau însumând toate părerile proaste ale junimiștilor... În continuare, redau *in extenso* textul din „Amintiri”: „*Foarte frumușică, veselă, spirituală, această fată fu măritată de mama ei la vârsta de 16 ani (în realitate este vorba de 14 ani, n. d.h.) cu Ștefan Micle, bătrân profesor la Universitate. Între dânșii erau poate 38 de ani deosebire, de nu mai mult. (eroare: diferența de vârstă era, se cunoaște oficial acum, doar de 30 de ani, n. d.h.). În asemenea împrejurări, fiind dat și caracterul ușuratic al acestei tinere femei (subl. m. d.h.), nu e de mirat că ea nu se credea legată prin lanțurile căsătoriei până într-atâta încît să păzească cu strictetă credința conjugală bătrînului Micle, pe care îl considera mai mult ca un părinte decât ca un soț.*” (Iacob Negruzzi,

Amintiri din „Junimea”, Editura Minerva, 1970, pp. 224-225). Avem, așadar, o prezentare în detaliu a Veronicăi, însă văzută ca într-o oglindă ușor deformată, pentru că, același Iacob Negruzzi restrânge apoi aria acuzațiilor și aflăm în continuare, prin intermediul acelorași „Amintiri” că, „*Veronica nu a simțit un adevărat amor decât pentru Eminescu.*” (p. 225). Dar mai aflăm și că în timpul vizitelor lui Eminescu la familia Micle, „*s-a dezvoltat această violentă pasiune reciprocă;*” (p. 225), fapt care a dus la situația că „*tinerii amorezați își jurară să se căsătorească după moartea lui Micle, ba încă Eminescu cu fantezia lui nemăsurată, temându-se de pe atunci de posibilitatea unei despărțiri după eventuala lor căsătorie, propunea ca amândoi să treacă în secret la catolicism din cauză că această lege nu admite divorțul.*” (p. 225). Sigur că se poate discuta mult și bine pe această temă, însă rămâne clară influența lui Maiorescu asupra întregii situații, la care s-a mai adăugat și malițiozitatea lui Negruzzi, fără să țină seama cu obiectivitate de situația reală a Veronicăi... Și trebuie să acceptăm, prin extensie, că fenomenul era complex, iar Negruzzi nu avea nici timp nici chef de analize psihologice, mai ușor și la îndemână fiind aruncarea întregii povești în *groapa cu lei* a bărfitorilor și cârcotașilor. În acest sens, este cât se poate de evident că Negruzzi, furat de mirajul propriei descrieri, a căzut într-o capcană simpatică și nu a mai ținut seama de câteva detalii care s-au dovedit până la urmă destul de importante. Însă, mergând pe aceeași frecvență a detaliilor, cred că e suficient să ne gândim la statutul unei femei frumoase, rămasă văduvă la 29 de ani și, în plus, cu o solidă și, deja... veche legătură extraconjugală, pentru a nu mai putea salva oarece, dacă ar mai fi fost ceva de salvat.

DUMITRU HURUBĂ

Să ne mai (re)amintim de...
LIVIU REBREANU

27 noiembrie 1885 –

1 septembrie 1944

(IV)

Fără a mă abate de la traseul comentariului de față, consider normal și necesar, în scopul respectării datelor și informațiilor, să folosesc unele detalii pentru a puncta că, în anul 1913, cronicar de teatru fiind, Liviu Rebreanu acordă atenție sporită construirii romanului *Zestrea* din care nu s-au păstrat decât unele informații și date nesemnificative. În același an, România intră în cel de-al II-lea Război balcanic (10 iulie) alături de Regatul Bulgariei, Regatul Serbiei, Regatul Greciei, Regatul Muntenegrului, iar Liviu Rebreanu este angajat în calitate de reporter la publicația *Adevărul*, de unde, la sfârșitul conflictului, este concediat... Ca un fel de echilibrare a lucrurilor, în scurtă vreme după concediere, la 25 august al aceluși an el devine colaborator important al revistei *Universul literar* publicând schița *Taclalele*, în realitate este vorba de retipărirea schiței *Vrăjmașii*. Ca să intru puțin spre miezul detaliilor, voi mai spune că Rebreanu s-a folosit de un mic șiretlic publicând producții literare mai vechi, schimbându-le doar... titlul în decursul anilor 1913, 1914, 1915, însă, pentru a fi corecți, în *Universul*... îi apar și multe inedite: *Santinela* (1913), *Însemnările unui sublocotenent, O scenă* (1914), *Întâiul gropar* (1926)... Însă, există și unele creații care, fiind considerate de autor chiar submediocre, acesta le-a aplicat un tratament ca atare, adică le-a făcut uitate în paginile vreunei publicații. În acest context, se circumscrie, însă, un proiect mai de anvergură, drama *Răscoala*, piesă de teatru în patru acte, care prinde contur începând cu data de 7 decembrie 1913, proiect continuat cu un altul, purtând numele de *Ion*, datat 29 ianuarie 1914, pe care Liviu Rebreanu îl „oficializează” pe verso-ul unei file din *Arhiva Liviu Rebreanu, II, ms.1*, cu notarea: „*Ion. Roman. L. Rebreanu.*” În a doua jumătate a anului 1914, îl aflăm pe Liviu Rebreanu cronicar dramatic, semnând cu pseudonime, la nou-apărutul ziar *Ziua* (31 iulie 1914), condus de Ioan Slavici... Dar nu

începe discuție, iar realitatea dovedește acest adevăr: preocuparea de bază a scriitorului rămâne creația literară. Astfel, până în 17 septembrie a anului, scrie – cel puțin reiese acest lucru –, scrie piesa în trei acte intitulată *Jidanul*, cu o tematică pronunțat semită. În a doua jumătate a respectivei luni, Rebreanu scrie studiul *Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan* – în fapt un text care premerge romanului *Crăișorul* – studiu pe care îl publică în *Universul literar*... Oarecum spre „linișțirea” financiară a familiei sale, este angajat în calitate de redactor la publicația *Scena*, o situație nouă care îl va elibera pe scriitor de unele probleme financiar-materiale, creându-i liniștea și libertatea pentru a-și vedea de scris. Ca argument: în anul 1915, Liviu Rebreanu se lansează în forță în producția literară, scriind povestirea cu tematică istorică *Horia, Cloșca și Crișan*, spre sfârșitul lunii august terminând nuvela *Hora morții* (26 august 1915)... Perioada imediat următoare este bogată în activitate literară, el publicând volumele: *Golanii* (nuvele și schițe)(aprilie, 1916) a cărei *Prefață* poartă semnătura lui Mihail Dragomirescu. Volumul, tipărit la Editura H. Steinberg, are în cuprins: povestiri, nuvele, schițe reluate sau inedite... Astfel, într-o ordine aleatorie: *Proștii*, *Cerșetorul*, *Pozna* (inedite) și: *Golanii*, *Cuceritorul*, *Ocrotitorul*, *Dintele*, *Culcușul*, *Nevasta*, *Strănutarea*, preluate din volumul de debut *Frământări* (1912), și încă: *Răfuiala*, *Glusul inimii*, *Ofilire*, *Cântecul iubirii*, *Mărturisire*, *Vrăjmașii*, *Cearta*, *Idilă de la țară*, *Talerii*, *Norocul*, *Ițic Ștrul*, *dezertor*, *Hora morții*, *Cântecul lebedei*, *Cuibul visurilor*, *Ghinionul*, *Fiara*. Se pare că, din cât se cunoaște, în același an 1916, în iulie, scriitorul s-a ocupat exclusiv de finisarea comediei *Cadrilul*, însă a și publicat în „*Biblioteca Căminului*” nr. 13, a

Editurii H. Steinberg, volumul de schițe și nuvele intitulat *Mărturisire*, cuprinzând inedite: *Mărturisire* și *Cearta*, precum și preluatele din volumele anterioare *Frământări* și *Golanii*: *Răfuiala*; *Vrăjmașii*; *Lacrima* (titlu vechi: *Glusul inimii*); *Armeanul* (titlu vechi: *Idilă de la țară*); *Talerii* (inedită); *Cântec de dragoste* (titlu vechi: *Cântecul iubirii*); *Cearta* (inedită). În perioada imediat următoare, scriitorul, împreună cu soția, efectuează o vizită de documentare în Transilvania, inclusiv în zona Năsăudului, cu scopul aflării cât mai multor amănunte în legătură cu moartea fratelui său Emil, în vederea scrierii romanului care avea să se numească *Pădurea spânzuraților* (pe data de 20 februarie 1919, începe o primă redactare a romanului *Pădurea spânzuraților*)... Între timp, tot la București, are loc la 29 decembrie premiera comediei *Cadrilul* și apariția volumelor *Răscoala moșilor* și *Răfuiala* (nuvele și schițe), la „*Universala-Alcalay*” cuprinzând creațiile: *Bibi. Poveste de copii mici pentru oameni mari* (proză inedită, datată 19 august 1915), publicată în ziarul *Lumina* (la București), condus de Constantin Stere, pe data de 23 ianuarie 1918. Povestirea, în manuscris, are dedicația: „*Pentru Puia, când va fi mare*”. (tot în *Lumina*, Liviu Rebreanu va mai publica, în lunile februarie și martie, prozele: *Norocul*, *Soacra Sfântului Petru*). În continuare, *Răfuiala* mai cuprindea: *Cântecul iubirii*, *Norocul*, *Talerii*, *Cearta*, *Glusul inimii*, *Soacra Sfântului Petru*, *Idilă de la țară*, *Ofilire*, *Răfuiala*, și cele două imitații: *Barba și Țăranul și coasa*, ambele fiind publicate în volum pentru prima dată...

Este relevant, din vreo câteva puncte de vedere, faptul că în timpul celui dintâi război mondial, rămas în capitala ocupată de nemți, Liviu Rebreanu, pe motiv că nu se supunea mobilizării, a fost arestat, însă, reușind să evadeze, se refugiază la Iași (mai 1918) unde, un fel de culmea ironiei, este bănuit că ar fi spion filogerman. Dar în acest rău, binele a fost că respectiva experiență-lecție de viață a constituit o materie primă excelentă pentru romanul *Calvarul* (povestire începută în 18 decembrie 1918 și terminată în martie 1919), scriere considerată un fel de roman-jurnal care a și văzut lumina tiparului →

DUMITRU HURUBĂ

în 1919, la Editura „Universala-Alcalay” din București. Acesta este un volum-confidență conținând momente, întâmplări, situații grele petrecute în perioada Primului Război Mondial. În orice caz, făcând abstracție de unele întâmplări și situații, unele cel puțin neplăcute, scriitorul demonstrează o putere de muncă impresionantă, adică, după prolificat an 1919, în care apare în calitate de coordonator al Colecției „Scriitori celebri” din cadrul *Editurii* lui H. Steinberg, face traduceri și colaborează la revista *Zburătorul*. De fapt, pe data de 3 mai, scriitorul începe colaborările la revista *Zburătorul*, condusă de Eugen Lovinescu, cu schița *Pozna*, în paginile căreia va mai publica până la sfârșitul anului: *A murit o femeie*, *Cântecul lebedei*, *Divorțul*, precum și un fragment din romanul *Calvarul*, seria colaborărilor continuând în 1920 cu *Ițic Ștrul, dezertor* și *Ghinionul*. Să nu uităm că Liviu Rebreanu publică în anul 1920 cea mai importantă scriere a sa, *Ion*, considerat și primul roman modern al literaturii române, în 2 volume, care îi va aduce Premiul Academiei Române, „Năsturel-Herescu”, și nu numai atât: și importantul premiu al Academiei, dar mai ales publicarea romanului *Ion*, nu brusc, însă, înscris de-acum pe o spirală a recunoașterii și consacării. De subliniat că romanul a apărut în 12 ediții, într-un singur volum, între anii 1921-1943). Am în vedere că discutăm despre cel mai celebru roman rebrenian, astfel că îmi permit câteva detalii despre care se știe mai puțin, cred: cunoscut și cu subtitlul *Blestemul pământului, blestemul iubirii*, romanul *Ion* a avut ca primă versiune varianta terminată în 14 august 1917, doi ani mai târziu, Rebreanu îi dă forma definitivă, iar, după cum se cunoaște, romanul a văzut lumina tiparului în 1920, fiind, în timp, considerat capodoperă, atât pentru autor cât și pentru literatura română.

Este indubitabil faptul că, la această construcție solidă a personalității rebreniene, scriitorul însuși a contribuit folosind cărămizi cu o compoziție specială... Știm despre ce este vorba și nu intru în detalii, amintesc doar că toate-acestea s-au datorat unei puteri de muncă absolut impresionantă, cum aminteam

ceva mai înainte, care s-a materializat în romane precum: *Pădurea spânzuraților* (1922), care, ca și în cazul romanului *Ion*, a fost tipărit între 1926-1943, în 12 ediții, și pentru care i s-a și acordat *Marele Premiu* pentru roman, *Adam și Eva* (1925), *Ciuleandra* (1927), *Crăișorul* (1929), *Răscoala* (1932), *Jar* (1934), *Gorila* (1938), *Amândoi* (1940), scrieri și volume publicate cu o anumită ritmicitate, ceea ce presupune un efort deosebit... Dar, în acest context, să nu uităm că Liviu Rebreanu a mai publicat, numai în 1921, volumul de nuvele și schițe *Catastrofa* (publicată în 5 aprilie 1918, în *Magazinul ilustrat* lunar *Lectura pentru toți*), la Editura *Viața românească*, în care se regăsesc: *Ițic Ștrul, dezertor* și *Catastrofa*, ambele inedite și *Hora morții*... Autorul va publica în revista *Viața românească* și mai multe cronici dramatice, precum și *Norocul*, *Nuvele și schițe*, toate apărute în București, în 1921...

Sentimental vorbind, îmi plimb sufletul și mintea, nu o dată, prin existența Omului și Scriitorului Liviu Rebreanu, străbat în răstimpuri, ca într-un pelerinaj care înseamnă de fiecare dată un plus de cunoaștere și de apropiere de autor și de operă.

De fapt, după o vreme, am descoperit că există o întrepătrundere atât de puternică în relația om-operă, încât orice încercare de a le delimita este sortită eșecului. Iar dacă privim în ansamblu, sau mai bine-spus, în contextul general al literaturii române, prolificitatea lui Liviu Rebreanu este și va rămâne de-a dreptul uimitoare, un adevăr semnificativ fie și numai privind din punct de vedere statistic situația cuprinsă între anii 1919 – 1938 sau, și mai clar, perioada dintre cele două războaie mondiale. Astfel, aflăm că

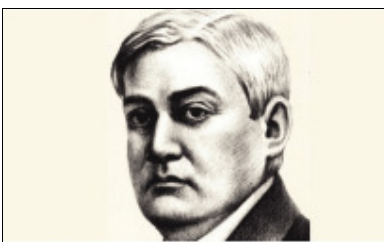
Petru Botezatu, Maica Domnului de viață purtătoare; ulei pe pânză, 1990, detaliu, colecția Sipolin, Ottawa, Canada

Rebreanu a dat literaturii române capodoperele *Ion* (1920), *Pădurea spânzuraților* (1922) și *Răscoala* (1932), ca să nu mai vorbim și de celelalte volume publicate – romane, nuvele și schițe, teatru – despre care am pomenit în prima parte a acestui comentariu. Evident, nu trebuie să fim ademeniți de această... cantitate uriașă de volume publicate, fără să ținem seama de valoarea literar-artistică a lor, fiindcă nu e foarte greu să depistăm unele inegalități. Însă, în întregul ei, opera rebreniană este superioară celei a multor alți scriitori cu pretenții, iar acest lucru trebuie văzut ca o rezultantă a unei munci asidue, în acest sens să ne gândim doar la faptul că el a început să scrie literatură în limba maghiară, iar trecerea la limba română nu a fost deloc ușoară după cum aflăm din *Caietele-jurnal*, dimpotrivă, după întoarcerea la Prislop, Rebreanu începe marea luptă cu... sine și cu însușirea/desăvârșirea cunoașterii limbii române. Din această luptă, marele câștigător a fost scriitorul, dar și construcția unei opere literare care l-a impus ca pe unul dintre marii prozatori din literatura română. Astfel s-a căzut de acord în mod firesc și oficial că *Ion* (1920) a fost primul roman modern din literatura română, cum *Pădurea spânzuraților* se bucură de statutul de primul roman de analiză psihologică din proza românească. Dar să rămânem puțin aici pentru ca, într-o scurtă paranteză, să mă folosesc de un detaliu-argument despre care, probabil, nu se prea știe: Liviu Rebreanu a menționat despre romanul *Ion* că, pentru acesta, a fost necesară o elaborare de peste șapte ani, respectiv: martie 1913 – iulie 1920... Aici doar un pas mai este până la fixarea respectivului roman în spațiul literar românesc. O face excelent Al.Piru: „Creator epocal este Liviu Rebreanu în roman, începând cu *Ion* (1920), cel dintâi mare roman românesc obiectiv, un roman adevărat, prezentând viața satului ardelean de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului nostru (sec. XX, n. D.H.), nu intră din punct de vedere documentar, jurnalistic, ci prin selecția documentului semnificativ și creație de oameni vii.” (Al.Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, Editura Univers, București, 1981, p. 302).

Portretizarea unicului - estetica lovinesciană Sau Diferența specifică

Cu un temperament simbolist împrumutat de la modelul său, Remy de Gourmont, criticul-estetician Eugen Lovinescu s-a îndreptat spre impresionism, într-o accepțiune proprie. În 1925, cel de al doilea volum din *Critice* prezintă metoda sa de origine impresionistă ca fiind bazată pe fantezie și sugestie, Lovinescu respingând doctrina, teoria artei și a literaturii¹. Estetica lovinesciană poate fi delimitată pe două direcții fundamentale: o metodă a relativismului estetic și metoda esențialistă. Aceasta din urmă poate fi explicată ca fiind reducerea expresiei unei idei la elementul său esențial, adică se vizează direct principiile generatoare astfel încât se renunță la analiza laborioasă spre a recurge doar la simpla emoție estetică. Impresionismul adoptat de către el este considerat în *Critice* ca fiind o tehnică de interpretare estetică bazată pe fantezie și sugestie. Noțiunea de sugestie este strâns legată de puterea literară, drept exemplu, clasic al izbânzii literare prin sugestia poetică, Lovinescu alege *Iliada* lui Homer, care nu ar fi putut fi creată în altă limbă decât elena de atunci².

E. Lovinescu a fost un inovator al criticii cu repercursiuni asupra esteticii, această știință a frumosului în artă. Universul valorilor estetice este situat între limitele frumosului și ale urâtului. Deși se poate vorbi despre inexistența unui sistem obiectiv de valori, acestea au o latură singulară ceea ce înseamnă că ele sunt valori ale unui obiect singular și nu pot fi generalizate. Lovinescu refuză doctrina, teoria artei și literaturii, valorile sale după care evalua materialul dat erau așadar fantezia și sugestia. Inovația sa constă în faptul acesta că el nu a adaptat doar un șablon general pe care să și-l însușească, a fost personal și a realizat o estetică caracteristă personalității sale. Lovinescu era prin structură, în ciuda conservatorismului originar și a pregătirii umaniste, un obsedat al adevărului sub forma viului și a autenticului. Atitudinea care i-a ghidat spiritul critic și estetic,

era dictată de nobilul și sincerul impuls moral spre progres. Educat în adevărul junimist, cu inerții intelectuale moldovenești și un simbolism estetic, a ajuns într-o primă fază pe calea simbolismului³.

Repulsia criticului față de teoria fenomenului artistic, care nu poate fi caracterizat ci doar interpretat personal și anume subiectiv, e simțită mai ales prin prisma lucrării sale *Mutația valorilor estetice*. El concepe aici o antidoctrină ca și răspuns polemic al situației epocii sale. Ideea principală e exprimarea categorică prin explicarea rolului esteticii de a reflecta o plăcere variabilă, individual, care nu poate deveni doctrină estetică pe baze strict științifice. Această idee a întâlnit inițial doar refuzul, pentru că nu putea fi concepută în mentalitatea estetică îndoctrinată a contemporanilor⁴. Clarificând, criticul moldovean susținea că poate exista eventual o istorie a variațiilor sentimentului estetic determinate de temporalitate și de rasă, dar în niciun caz o doctrină care să valorifice arta ca adevărată sau falsă. O astfel de analiză ar fi mult prea superficială, simplistă, unidimensională, limitată. Opera critică și cea estetică poartă amprenta lovinesciană, *Pași pe nisip* argumentând ideea că o teoretizare a prezentului este absurdă, el trebuie analizat „în mișcarea literară, ceea ce e sigur sunt momentele pe care le analizăm.”⁵.

Conceptul estetic în varianta lovinesciană reprezintă o formulă ermetică ce nu poate fi străpunsă pe calea sensibilității doar dacă e reprezentativă pentru o epocă trecută, conform principiului istoric. Prin nesincronizarea coordonatei de timp, valorile actuale și cele trecute nu pot fi comparate, acestea din urmă devenind un stereotip. Civilizațiile sunt fenomene strict istorice, iar cei care participă la

un timp istoric comunică între ei datorită puterii de adaptabilitate a civilizațiilor.

Oficialitățile culturale contemporane refuzau să accepte modernismul, considerându-l un fel de maladie a secolului. Punctul extrem al modernismului lovinescian e valorificarea estetică⁶. Lovinescu s-a aruncat în vâltoarea disputei datorită coordonatelor evoluției României pe care el le intuia. Începutul campaniei lovinesciene s-a făcut simțită mai ales prin activitatea cenaclului și revistei *Sburătorul*, delimitând tranșant încheierea istorică a unei direcții critice și începerea uneia actuale. Se folosește perspectiva estetică, doar că se propune stimularea unei literaturi corelative noii dezvoltări moderne a României și sincronizarea cu celelalte culturi europene⁷.

Modernismul avea o tenacitate și o vocație arhitecturală prin intermediul activității revistei și a operei lui Lovinescu. Au fost încurajate în cadrul cenaclului unele tendințe care aparțineau crezului lovinescian, printre care forme de lirică și anume de incantație, de idei, de atmosferă, de poezie absconsă, ermetică sau sugestiv-simbolică; precum și o proză obiectivă, eliberată de lirism, citadină, analitică⁸. Încrederea în vitalitatea și forța literaturii române, a reconstruirii și remodelării ei, e exprimată la E. Lovinescu sub forma modernismului, crezul său literar. El va valida un proces istoric progresiv care ratifică o epocă de creație și îi schițează perspectivele. Ideea de mutație a valorilor estetice nu reprezenta în concepția lui Lovinescu simpla variabilitate acordată gustului și elementului intuitiv în judecata artei. Prin evoluția conceptului estetic se produce și mutația generală a tuturor valorilor estetice⁹. Fiecare operă de artă evoluează ca sens estetic în brațele generațiilor succesive. Semnificația operei se deplasează odată cu producerea mutațiilor estetice pe scara valorilor. Critica trecutului în spiritul curentului modernist nu a reprezentat un obiectiv al activității →

Prof. dr. LOREDANA DAN

¹ Cf. I.Negoitescu, *E.Lovinescu*, Ed. Albatros, București, 1970, p.33

² Ibidem

³ Cf. I.Negoitescu, *E.Lovinescu*, Ed. Albatros, București, 1970, p.38-39

⁴ Cf. I.Negoitescu, *E.Lovinescu*, Ed. Albatros, București, 1970, p.34-35

⁵ Cf. I.Negoitescu, *E.Lovinescu*, Editura Albatros, București, 1970, p.34

⁶ Cf. Alexandru George, *În jurul lui E. Lovinescu*, Ed. Cartea Românească, 1975, p.171

⁷ Cf. Valentina Marin Curticeanu, *Eugen Lovinescu. Critic și istoric literar*, Editura Univers, București, 1998, p.14

⁸ Ibidem, pp.15-16

⁹ Cf. Alexandru George, *În jurul lui E. Lovinescu*, Ed. Cartea Românească, 1975, p.176

lovinesciene, o critică nouă apare după încetarea reflecțiilor marelui critic prin care se revalorificau operele din trecut prin reînnoirea motivelor de admitație¹⁰.

Lovinescu explica în lucrarea sa, *Mutația valorilor estetice*, că, odată cu scurgerea timpului, ceea ce are opera viu în ea se pierde, dispare. Fenomenul pur estetic poate deveni un fenomen cultural, care nu va fi înțeles decât ca un semn estetic al unei civilizații, al unei sensibilități neînțelese într-o altă epocă. Chiar dacă nu mai poate fi receptat fenomenul de intuiție, de sensibilitate, va rămâne elementul tehnic de analizat pentru critica estetică. Esteticianul va avea în vederea analitică stadiul fondului, al sentimentelor, al valorilor psihologice și al erorilor. Arta e expresie și această variază în funcție de elementele umane definitorii ale artistului, iar substanța expresiei a rămas neschimbată¹¹.

În *Știința literaturii*, Mihail Dragomirescu definea opera valoroasă ca fiind „*Capodopera, o ființă de sine stătătoare, o ființă psihofizică [...]. Din îmbrățișarea conștiinței noastre cu o capodoperă ne răsare în conștiință un individ care seamănă cu ea, prototipul.*”¹². Conform acestei concepții, opera își pretinde independența. Lovinescu va reuși să realizeze analitic ceea ce estetica dragomiresciană demonstra intuitiv. Senzația de viață independentă, de univers autonom se conturează la Lovinescu sub denumirea *unicului*. Acesta e creat în operă prin comunicarea realizată de artist într-un mod anume de direcționare și stimulare a originalității. Din elementele primare se modelează prin artist o imagine autonomă care conturează esența operei¹³.

O așa numită *diferență specifică* reprezenta portretizarea unicului în artă pentru criticul moldovean. Această caracteristică unică se exercită asupra operelor și epocilor literare și pune în circulație imaginile care conturează în istoria criticii statutul de structură autonomă. Prin portretizarea unicului, E. Lovinescu aduce critica și estetica românească în inima literaturii inaugurând pe teritoriul nostru arta autonomă a disciplinei.

¹⁰ Ibidem, pp.174-175

¹¹ Ibidem, p.175

¹² Ileana Vrancea, *E.Lovinescu. Artistul*, E.P.L., 1969, p.119

¹³ Ibidem, pp.120-121

LUCIAN BLAGA ÎN MEMORIA AECTIVĂ

Interviu cu

LELIA RUGESCU

nepoata poetului (I)

Doamna Lelia Rugescu, fostă profesoară la Universitatea Babeș-Bolyai, din Cluj-Npoca, și nepoata de soră a poetului Lucian Blaga, m-a primit în casa domniei sale din București.

Tablouri vechi, camere cu aer aristocratic. Doamna are acum o vârstă respectabilă, are părul nins și voce caldă, cumpătată. Se înviorază când aude că tema discuției va fi doar poetul, adică, își va aminti de Lulu. Ca preambul, i-am povestit drumul meu prin și până în Lancrăm. Desigur cu alte modulații decât formula emoțională trăită acolo.

V.B.: Dragi ascultători, bun regăsit pe 630khz! Emisiunea *Viața literară*, a doua dedicată lui Lucian Blaga, o prefațez cu imaginea construită din impresii trăite atunci când ai prilejul să poposești în acel centru al lumii cum era pentru el Lancrămul. M-a urmărit mereu iluzia, pe care am purtat-o în minte și după ce am revenit de acolo, anume că, te afli în căutarea unui crâmpei de eternitate și asta vine de undeva, din nedefinit sau poate chiar din vorbele poetului, **veșnicia s-a născut la sat.**

Ambetată de emoții, dar și cu ochii-n patru să pot fixa în memorie orice vedeam sau, orice mi se năzărea a fi un semn magic trecând în zbor prin aerul aceluia spațiu, am coborât mai întâi în gara Blandiana. Ce frumos sună! Tot poetic. Se știe.

Am aflat și unde-i autogara, m-am urcat într-un autobuz ca un călător disciplinat ce mă afluam, cu biletul aferent în buzunar, și-am început să cochetez cu imaginația. Voiam s-o forțez, pe dumneaei, fantazia, voiam să mi se pară totul fabulos. Și drumul până la comuna cu nume intrat în istoria literară, calmă de altfel, tivit cu liniște de alt fel, dar mai ales, mă pregăteam pentru întâlnirea cu acel ceva indefinit, specific al locului. Oare unde-i fosta casă a poetului?... mă întrebam stând în stația de la capătul satului, cam descumpănită și părăsită de farmecul care credeam că va da năvală peste mine. Ei, dar, se pare că nicio picătură de mirare admirativă, dăruită chiar și unui aer de aiurea,

nu rămâne fără răsplată. Am primit-o și eu imediat. Văd nu departe, o statuie. Mă apropiu. Era chiar Poetul. El, în chip de statuie. Lucian Blaga. Mă învârt în jurul său, îmi construiesc o emoție, vreau și vreau să trăiesc vibrând întâlnirea cu Lancrămul. Poetul se uită în depărtare, undeva fără țință, aerul său de filozof superior nu-i deloc patetic așa cum aș vrea eu să fiu. Nu se potrivește cu alura mea de rătăcită. Suntem în anul de grație 1987. Port cu mine întreaga energie și întregul entuziasm al începutului de profesie jurnalistică. Nici nu simt greutatea aparatului, reportofon zicem noi, greu de câteva kilograme. Îl mut de pe un umăr pe altul în timp ce mășăluiesc voinicește spre casa fostă a poetului. Nu, n-am mers la Primărie, ci, am preferat să vorbesc cu oamenii. Am tren de întoarcere, abia după amiaza la ora 16, timp destul, vasăzică.

Până atunci însă, vă invit să ne urcăm în trenul rememorarii. O avem parteneră de voiaj colocvial, pe doamna Lelia Rugescu. Nepoata poetului. Adică, Lucian Blaga îi era unchi, doamna fiind fiica Letiției, sora poetului.

V.B.: Mai întâi, vă mulțumesc pentru că mi-ați acordat această șansă, de-a vorbi despre poet!

Îl vom cunoaște altfel decât din studiile scrise despre personalitatea ori opera sa. Aici, acum interven nuanțe noi prin reverberațiile dumnea-voastră de suflet. Se poate spune că ați crescut o vreme chiar sub ochii săi. De la ce vârstă vi-l aduceți aminte?

L.R.: De la vârsta de trei ani. Atunci s-a mutat cu bunica la Sebeș, unde eram noi. Am petrecut mai mult în curtea noastră, parcă o văd și astăzi. El avea ochi mari, negri și mă desmierda în fel și chip. Lulu, că noi așa-i spuneam în familie, mi-l aduc aminte cât era de tandru.

V.B.: Mai vorbiți-ne despre ochii săi, despre privirea sa... →

VERONICA BĂLAJ

L.R.: Era visător, parcă nu se uita pe unde mergea dar, când veneam eu, devenea vesel.

V.B.: *E cam greu să ni-l imaginăm pe Blaga zglobiu. Chiar dacă vorbim de anii săi foarte tineri.*

L.R.: Era vesel, mi-aduc aminte că-mi făcuse mama o rochițiță roșie, iar el m-a luat în brațe și-mi spunea macul, macul roșu. O vreme așa mă striga prin curte. Intra în jocul copilului care eram atunci.

V.B.: *Când ați observat că s-a schimbat? Când a devenit mai introspectiv, să zicem?*

L.R.: Pe la 14 ani, parcă așa. Îl vedeam cum se uita undeva departe cu ochii larg deschiși, dar eu voiam să mă joc, nu să-l privesc așa, fără vorbe.

Ca să-l atrag, mă jucam cu degetele prin părul lui. Avea un păr creț și-i plăcea să-mi plimb degetele prin părul lui așa, ca și când l-aș fi mângâiat. Știu că, încă pe vremea aceea, și mama și bunicul vorbeau că Lulu este foarte deștept. Deosebit. Și-au dat seama. Tata zicea, se vede c-o să fie un om mare, important. Era colosal de inteligent. Tata i-a adunat toate scrierile de atunci.

V.B.: *Acum, că aveți în lucru, poate deja definitivă o carte de amintiri cu Lucian Blaga, poate se vor repeta amintirile dar, glasul, vocea, suplinesc ideea de repetabilitate. Prezentați în paginile sale și câteva, măcar câteva dintre însemnările de pe vremea aceea? Acum au valoare de document.*

L.R.: Cred că da. Unele sunt în primă ieșire în lume. Uitați-vă, aici sunt, (gazda mea scoate o cutie de format mediu, arătându-mi câteva teancuri de hârtii ordonat împăturite). Le păstrez. De pildă, povestea despre costumul nou pe care Lulu și-l dorea. Aici, pe foile astea este.

V.B.: *Pare o piesă de teatru, după câte văd. Mult dialog.*

L.R.: Da, e mai degrabă o scenetă. Să vă spun povestea, că merită.

V.B.: *Faptul că pot atinge aceste manuscrise, hârtii atât de vechi, care au fost ale poetului, e un privilegiu care mă bucură și pe care nu-l pot traduce în cuvinte. Așadar, să ne imaginăm personajele scenetei!*

L.R.: Lulu era elev la liceul din Brașov. Descrie mai întâi cadrul în care se afla, anume, o cameră friguroasă, florile de gheață de pe

geam, sunt comparate cu niște crizanteme. Apoi, își imaginează cum întreaga familie se adună și susține cauza sa: cumpărarea unui costum nou. Crescuse. Mânețile sacoului erau prea scurte și unde mai pui că stofa era uzată. O haină jerpetită, ce mai. Lulu nu avea curajul să ceară pe neașteptate un costum nou, așa că a scris o scenetă de teatru unde toți membrii familiei o rugau pe bunica să-i facă acest dar. Vreau să spun că bunica era foarte economă. Normal, avea de crescut copiii, ca văduvă nu era deloc ușor, dar bani avea, că se vede din hârtiile care arată că primise o sumă frumoasă când a vândut în Lancrăm. A pus banii la Banca Sebeșana și trăia din dobânzi. Ei, în această scenetă suntem personaje cu toții. Până la urmă, finalul este că bunica s-a lăsat înduplecată, a chemat croitorul și i-a făcut lui Lulu un costum nou. Interesant cum ne-a pus și pe noi, nepoții bunicii, adică verișorii lui, să venim fiecare cu argumente susținătoare.

V.B.: *Vom găsi toate astea și în carte. Deocamdată, mărturia pe care ne-o încredințați, poate fi considerată o primă audiție, o primă ieșire în lume a unor vechi încercări literare semnate de viitorul scriitor Lucian Blaga.*

L.R.: Mai am în dosarul nostru această hârtie pe care scrie, *Odă hainelor*.

V.B.: *Spuneți că v-au impresionat ochii lui Blaga încă din copilărie. Ați făcut vre-o legătură cu lumina din *Poemele luminii*? Erau inspirate de Cornelia, soția sa, care-i fusese și muză.*

L.R.: Noi toți am șteptat cu emoție volumul acela. A fost o sărbătoare pentru noi când a apărut. Cornelia s-a bucurat mult și, ce-i drept, ea l-a ajutat pe Lulu să nu se piardă în preocupările mărunte ale vieții. L-a susținut și a făcut ea multe din acele treburi care sunt obligatorii și mănâncă timp. Ne gândeam că poate după publicarea volumului, recunoscut ca poet de Sextil Pușcariu, Lulu va deveni îngâmfat sau altfel. Dar nu și-a modificat comportamentul cu nimic.

V.B.: *Care a fost momentul care v-a marcat mai mult în relația cu el?*

L.R.: Despărțirea. Momentul despărțirii. Când am plecat din Sebeș. Ionel cu bunica s-au mutat la Sibiu, eu cu mama la Bistrița, unde tata era

revizor. Lulu a plecat la București și apoi în străinătate. Nu mai putea fi legătura de altă dată, când casele noastre erau una lângă alta. El ținea mult la sora lui Letiția, la mama mea și de aceea venea mereu la noi în casă.

V.B.: *Puteți să ne rememorați un moment de bucurie de după această plecare și pe care nu l-ați uitat?*

L.R.: Da, când și-a îndeplinit dorința să aibă o casă țărănească la Bistrița. Noi i-am ales-o. I-a plăcut foarte mult. Când a intrat prima oară în cerdac, a spus „Da, adevărat spațiu mioritic”.

V.B.: *Să vorbim și despre vocea lui Blaga. Se știe că nu a vorbit până la vârsta de patru ani.*

L.R.: Veturia Goga este cea care a spus c-a fost mut ca o lebădă. De fapt, s-a dezlegat la limbă când bunica l-a întrebat furioasă, *de ce nu vorbești și tu ca toți copiii? El a răspuns, cum să vorbesc mamă dacă mi-e rușine?*

Și de atunci, a prins curaj să vorbească.

V.B.: *Mai păstrați prima înregistrare pe bandă a vocii poetului?*

L.R.: Da, aici în casă a fost făcută. Fiul meu Dorin a avut ideea. El este cu tehnica. Lulu era încântat. S-au retras în camera de colo și au imprimat. Cred că au reluat, că totul a durat mai multe ore. O să scriu câteva dintre întâmplări. Nu sunt spectaculoase, dar fac parte din viața lui, după cum v-am spus, mai multă lume m-a sfătuit să fac asta, pentru că sunt singura în viață din toată familia.

V.B.: *Vă mulțumesc foarte mult pentru mărturiile și vă doresc mult spor în munca de redare a amintirilor legate de familia dumneavoastră și în special de poet.*

L.R.: Și eu vă mulțumesc! Vă conduc, aveți grijă la scări! Vedeți, portretele de pe holul scării sunt cu figuri cunoscute, acolo sunt Goga și Veturia Goga. Erau parte din viața noastră.

V.B.: *Poate vorbim altă dată și despre alte amintiri de-ale dumneavoastră și oamenii importanți pe care i-ați cunoscut.*

L.R.: Cu plăcere. Sănătate să avem!

V.B.: *Vă îmbrățișez.*

P. S. Versurile din emisiunea *Viața literară* au fost lecturate de actorul Romeo Morari.

Coroșpondența lui Dimitrie Stelaru

(XXX)

Dulce Tîrgul Ieșilor, 12 octombrie
1963

„Domnule Stelaru,

Cred că scrisoarea mea o să vă găsească acasă, acum, după ce o săptămînă ați ținut strîns frîiele de aur ale Pegasului românesc, colindînd țara (V-am văzut în „Gazeta literară”).

Aș fi curios să știu cum au decurs adunările, ce ați citit dvs., pe unde ați fost.

Vă informez că volumul dvs. de versuri „Oameni și flăcări” e citit și apreciat mult între studenții din Iași și între cadrele didactice.

M-am întîlnit cu profesorul Husar*, de estetică, i-am transmis salutări de la dvs., și i-am dat adresa dvs. din Turnu. A citit volumul și l-a apreciat judicios. Vrea să scrie ceva despre carte, după cîte am înțeles, la „Jașul literar”. S-ar putea ca, între timp, să primiți vești de la dumnealui; mi-a vorbit cu duioșie despre anii de odinioară din facultate, cînd ați fost colegi.

În ce mă privește, am izbutit să mă acomodez în albia fluviului normal, nu am mai scris nimic de cînd sînt în Iași, în schimb îmi trece prin minte ca de luni să trec periodic pe la „Jașul Literar”.

Mă gîndesc să scriu ceva neobișnuit, nu-mi dau prea bine seama ce, simt subiectul în oamenii ce mă înconjoară. Trăiesc senzația sau, mai degrabă, clipa crispanță a tragediei scrisului.

Curînd voi începe să scriu din nou.

În rest sînt mare și tare.

Vă doresc multă sănătate și vă îmbrățișez cu dragoste, al dvs.,

Lucian

P.S.: Adresa mea: **Teodosiu Lucian**, Iași, Complexul Studentesc, Tîrgușorul Copou, Blocul B, camera 42”.

Note

1. *Al. Husar (ns. în 26 aprilie 1920, la Ilva-Mare, în jud. Bistrița-Năsăud - m. în 17 mai 2009, la Iași). A fost filozof, cercetător, profesor de estetică literară la Universitatea din Iași. Cu Dimitrie Stelaru s-a cunoscut în perioada interbelică, la București, pe vremea cînd Stelaru era anticar în strada Zalomit (prin anii 1942-1943), iar Al. Husar era student la Facultatea

Portret de Ion Vlad (1953)

de Filosofie (1940-1944).

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea doamnei „S. Vasiliu – Galați”, căsătorită Mormu), trimisă din București (Banca de Investiții F.O.B., str. Doamnei 4) în 15 octombrie 1963, lui Dimitrie Stelaru la Turnu Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35), rugându-l să o viziteze cînd va trece prin București.

București, 15 octombrie 1963

„Îndepărtatul meu prieten,

... Dacă așa ai vrut tu

E prea greu a-ți răspunde la sîrcitele și enigmaticele-ți rînduri, dar un lucru cert este că m-a tulburat scrisoarea ta, înainte de a o deschide.

Era prea mare semnul întrebării dacă *voiu* primi sau nu răspunsul oricare ar fi fost el. Deși m-ai biciuit (poate pe drept), totuși m-a bucurat că n-ai rămas de tot nepăsător și rece la rugămîntea mea de a-mi răspunde. Mă interesa[u] mult lucrările tale la care mi-ai răspuns foarte vag, probabil că ai gîndi mai departe cînd îmi spui că *acum e tîrziu*.

Eu cred că să ai păreri bune despre oameni nu-i tîrziu niciodată și orice mi-ai spune, pentru mine rămîi *Destelaru* [D. Stelaru] de atunci, deși astăzi te bucuri de mai multă glorie.

Doresc atît să te mai întîlnesc o dată (avant de mourir) cu toate că nici pentru mine anii n-au stat în loc și poate sînt mai bătrînă ca tine. Dar ce importanță are asta, omul rămîne cu prima amintire care e cea mai valabilă.

... Poate vei zice: bate cîmpii ... nu am talente artistice – literare, dar ce scriu simt.

Încă o dată, te rog nu uita, dacă treci prin Capitală, rupe-te și pentru mine puțin – anunțîndu-mă la servici, la telefon direct 14.10.35. Însă, să știi, trebuie să ai răbdare, căci e mereu ocupat. Dar mă poți găsi, intrînd în fosta clădire Marmorosch Blank, în holul mare. Lucrez de 14 ani aici, așa că dacă întrebi pe cineva sau portarul mă cunoaște.

... Sau telefonul meu de acasă, dar e mai problematic, căci pînă pe la ora 5 nu sînt acasă și mai poate răspunde și altcineva ... 61.26.22.

M-am grăbit să-ți scriu pentru a te mai prinde la Turnu, cu speranța că nu va trece prea mult și visul meu de a te revedea va fi împlinit. Deși am dorit atît de mult acest lucru, am lăsat providența să mi te scoată în cale și providența a fost N. Manolescu.

Mi-ai promis un telefon – deci aștept, începînd cu data de cînd vrei tu...

Un vechi, antic și de demult cititor
S. Vasiliu – Galați”.

Notă

1. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea trimisă de Teodor Ionescu („Ionescu von Brukenthal”), de la Sibiu, în 25 octombrie 1963, lui Dimitrie Stelaru la Turnu Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35).

Sibiu, 25 octombrie 1963

„**Dragă Stelaru!**

Ai dreptate, tu rămîi un stelar!, adică un Niculăiță Minciuță, indiferent de zodii și meridiane.

Tu, cel ce te cunoști pe tine însuși,

Tu însuși calvarul tău ...

Să închei în maniera ta: toată inima lui Ionescu! Vai! Acest prozaic Ionescu, pe lîngă Stelaru! Măcar să-i dau un iz aristocratic, dacă nu poetic. Lasă-mă să mă iscălesc.

Ionescu von Brukenthal”

Notă

Teodor Ionescu i-a trimis copia acestei scrisori, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoare trimisă de Dimitrie Stelaru, de la Turnu Măgurele, în 4 noiembrie [1963] lui Lucian Cotoi din Ploiești.

GHEORGHE SARĂU

Ocean întors

IUBIRILE LUI NICHITA STĂNESCU Gabriela Melinescu

(V)

Bântuit de amintiri, fără un domiciliu stabil (adresa lui din buletin era tot în Ploiești), își căuta un culcuș pe la prieteni și cunoștințe, prin cămăruțe ciudate folosite doar ca popas și chiar pe băncile din Cișmigiu. Într-o astfel de ipostază l-a găsit pictorul Constantin Piliuță, prin a cărui influență la Primăria Capitalei Nichita a primit un apartament modest în Piața Amzei, nr. 9, la etajul al IV-lea. *Cuibul boem* de la nr. 16 a fost locul unui adevărat cenaclu literar, un mic și magic univers poetic¹⁴.

Erau doar două camere goale, fără mobilier și fără personalitate. Ștefan Agopian a povestit cu tristețe modul în care trăia poetul și starea lui de spirit. *Stai în fața ușii peticite în urma prea multor spargerii și privești firele soneriei care atârnă înspre tine. [...] Iei din buzunar o monedă și cu ea bați în ușă. După ce bați trebuie să ai răbdare și să te așezi în fața găurii cu lentilă din ușă și, de după gaură, încet dar mai ales tiptil te privește un ochi. [...] Și ușa începe să se deschidă încet, de parcă în spatele ei ar fi nimeni, și numai prin propria-ți voință și răbdare, ca un lăcătuș, ai deschide-o. Trece printr-un culoar scurt, fără bec și fără nici o prezență, mai deschizi o ușă și nimerești în odaia lui. El te așteaptă la o masă rotundă. E în picioarele goale și e frig și de undeva, de afară vine altă lumină, cenușie și, desigur, din cauza asta, veșnică. Te așezi pe un scaun și vocea lui spune: – Ce mai faci, bre? Deschizi gura și clănțănind, spui: – Bine, bre! Camera era mobilată cu patru cuie bătute în pereți, de trei fiind atârnat câte un tablou, iar în al patrulea era o foaie de hârtie care se mai schimba din când în când. Se*

¹⁴Despre apartamentul din Piața Amzei și viața lui Nichita Stănescu am folosit relatări aparținând Stelei Covaci, *Destinul unei prietenii. Nichita Stănescu – Aurel Covaci*, 2014, pp. 45, 46; Raisa Ambros, *În dulcele stil clasic. Despre Nichita Stănescu, în dialog cu pictorul Mihai Bandac*, în *Atitudini*, nr. 3, 2020; Interviu acordate de mama și sora poetului Nichita Stănescu și consemnate în diferite reviste de Elisabeta Mondanos, Ovidiu Suciu, Eugen Zăineu.

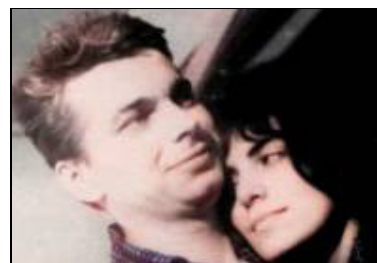
tăcea și se vorbea – același dialog de mai sus¹⁵.

A început mobilizarea prietenilor de la I.A.T.C., prin cheta organizată de pictorul Mihai Bandac, pentru înzestrarea locuinței lui Nichita. Primul lucru donat de casă nouă, *poetului drag nouă tuturor*, a fost *pătuțul adolescenței și studenției* actorului Ovidiu Schumacher, de *dimensiune 190/60*, deci pentru o persoană destul de suplă și destinat *somnului și lecturii*. Donatorul, în declarația lui susținută de la Tribuna Congresului SIRFA¹⁶, 5 octombrie 1974, de *Bandaciadă*, a subliniat modestia obiectului, făcut din scânduri de brad negeluite. Spera ca pe lângă *minunate, distinse, fermecătoare și gălăgioase domnișoare*, se vor așeza pe pățuș și persoane care, poate, vor deveni mari figuri ale literaturii, artei și culturii *de pe aici din Est*, sau *poate chiar din Vest...* Acțiunea de dăruire a continuat cu diferite alte obiecte utile gospodăriei, multe din perioada interbelică, găsite prin talciocuri, cu un simbol aparte, care erau depuse într-o *cutie-ladă* aflată în Cancelaria IATC-ului. Printre donatori au fost actori, regizori, scenografi, secretare, dactilografe, bibliotecare, precum Costache Antoniu, Toma Caragiu, Beate Fredanov, Eugenia Popovici, Radu Beligan, Gheorghe Vitanidis, Olga Tudorache, Ecaterina Ștefănescu, chiar și Nea Manole de la Cadre. Casa începea să fie populată.

Încăperea cea mai importantă era aceea unde *trona un bufet*, mobilă veche și prețioasă cu *colonade sculptate*, sertare și sertărașe secrete adăpostind manuscrisele poetului, colecția de monede și medalii antice, iar câteodată niște *bancnote de sine nestătătoare*. Pe pereți erau agățate două tablouri – cadou în ulei de la Sorin Dumitrescu, *foarte drag și necesar lui Nichita întru redresare*, desene, icoane și patru portrete înfățișându-l pe Mihai Eminescu. Despre aceste portrete, Nichita spunea că erau *singurele păstrătoare ale dovezilor că el a fost om, dar și*

¹⁵Ștefan Agopian, *O vizită*, în *Album Memorial Nichita Stănescu*, Ed. Viața Românească, București, 1984, p. 158.

¹⁶SIRFA era o glumă, un joc al lui Nichita Stănescu și al lui Mihai Bandac: Societatea Internațională a Ridicării Femeii prin Artă. S-a constituit prin 1979 și a dat de lucru Securității Statului.

*geniul care a salvat spiritualitatea acestui neam încercat, făcându-l să se apropie vertiginos de valorile altor nații cu străvechi începuturi. În încăpere, mai era un obiect important, o masă înconjurată de șase scaune joase. Cavalerii mesei rotunde erau chemați de Regele Nichita la ceasuri de taină și inspirație să se lupte cu ideile, cu rimele, cu vorbele, să cânte, să recite sau să citească cu o teamă îndrituită – dacă poemele lor nu erau pe placul auditoriului sau chiar al marelui maestru? Criticul Eugen Simion a găsit o expresie fericită pentru situația apărută ca un balsam: *o singurătată populată*, prin care Nichita ajungea la o stare de grație.*

În exteriorul locului magic, împregnat cu fum de țigări și mulțime de cuvinte, erau *leii străvezi* amintind de expresia latină de pe hărțile imperiale, *Hic sunt leones*. Doar copacul Gică era admis la discuții, ca martor intrat în circuitul notorietății. Legătura nevăzută dintre cei doi, Nichita și Gică, a dat naștere unei imaginații debordante. Poetul, având nevoie de consimțire, îi aprecia tăcerea maiestruoasă sau foșnetul aprobator / dezaprobativ al frunzelor. Părea a fi paznicul permanent al poetului, uneori neserios, întrucât a permis multor neaveniți să pătrundă în intimitatea gândurilor lui Nichita. Bietul Gică nu a putut rezista dispariției poetului și, după douăzeci de ani, s-a uscat treptat, ca într-o boală lungă, incurabilă: *După ce Nichita Stănescu a murit, / copacul Gică, / cu care convorbea acesta de pe / balcon, / a fost dus în Piața Chibrit. [...] În vremurile lor bune, / pe când răchita nu făcea micșunele, / pentru Nichita, / plopul Gică făcea pere!*¹⁷ A plecat și Gică să se întâlnească cu vorbărețul lui prieten.

EMILIA LUCHIAN

¹⁷Răzvan Ducan, *Copacul Gică*, în *Vatra veche*, nr. 3, martie 2016, p. 55.

25 ani fără EMIL CIORAN

Privire retrospectivă
asupra vieții geniului nihilismului

Un măreț deznăscut, gânditor și moralist, Emil Cioran (1911-1995) a fost ultimul scriitor legendă. A fost unul dintre cei trei giganti din diaspora românească – alături de Eugen Ionesco, tatăl teatrului modern și Mircea Eliade – filosoful și istoricul religiilor. Evitând onorările și atenția publică, Cioran a reușit să-și păstreze misterul. Nici măcar nu depunea vreun efort să corecteze inadvertențele pe care enciclopediștii deseori le comiteau, atunci când venea vorba despre el.

Cioran s-a născut în ziua de 8 aprilie 1911 în satul Rășinari, aproape de orașul medieval transilvănean Sibiu (Hermanstadt). Acolo a petrecut o copilărie frumoasă, fără drame: alerga liber pe dealuri, ascultând basmele roșite de ciobani, venite din profunzimea vremilor.

În anul 1921, la doar 10 ani, este aruncat afară din acea frumoasă idilă. Tatăl lui – preot ortodox (lui Cioran îi era rușine de profesia tatălui) îl trimite să studieze la liceul din Sibiu. Atunci, acest oraș vechi și frumos era populat de români, germani și maghiari. Șapte ani mai târziu, Cioran pleacă să studieze filosofia la Universitatea din București. Criza, care-l va cutremura pentru totdeauna datează de atunci: nu mai poate dormi. O vreme se gândește la suicid. Dar preferă să urmeze un sfat al lui Friedrich Nietzsche – să transforme insomnia într-o unealtă pentru cunoaștere: „Într-o noapte fără somn, învățăm mai mult decât într-un întreg an adormit”.

Cioran este un student de zece. Își scrie prima carte la vârsta de 23 de ani, în anul 1934 – „Pe culmile disperării”. Se discută deja despre el ca una dintre marile speranțele ale literaturii române. Este comparat cu Eugen Ionescu, care ascende ca și critic și cu filosoful cultural Mircea Eliade, care deja este vestit.

După o scurtă perioadă la Berlin, el se întoarce în România și devine profesor la liceul de filosofie din Brașov (1936-1937). Probabil a fost un an foarte furtunos, dacă judecăm după poreclă dată lui de elevi: „Nebunul”. Cioran însuși spune că directorul liceului dorea să facă cinste tuturor – atât de fericit a fost că viitorul scriitor pleacă! Dar se pare că „Nebunul” a lăsat urme de neuit în elevii săi, unii dintre aceștia venind în vizită la el în Paris, după decade. Scurta perioadă ca profesor s-a dovedit să fie o experiență de viață valoroasă: apoi el nu a mai vrut

să facă niciun fel de muncă sau să se ocupe de vreo profesie.

În anul 1937, a obținut o bursă de la institutul studentesc din București, care i-a permis să plece la Paris și dincolo să se dedice studiului său de doctorat în filosofie. Anii următori trec în lectură dură și... în plimbări cu bicicleta în întreaga Franță. Scrie activ, dar nu-și scrie doctoratul – pentru care nu poate formula subiect și titlu. Atunci decide să traducă operele lui Henri Michaux, a cărui poezie o apreciază mult. În curând renunță la acest proiect „lipsit de perspectivă”, deoarece decide să nu se mai întorcă în patrie. Aprofundează lectura și își dezvoltă limba franceză. Până la sfârșitul vieții sale o vorbește cu accent, dar învață să scrie atât de bine, că după ceva timp francezii înșiși îl recunosc ca unul dintre „cei mai mari stilști francezi ai tuturor timpurilor”.

În anul 1947, editura pariziană „Gallimard” primește manuscrisul lui „Tratat de descompunere”. Dar este rugat să-l editeze după care cartea apare în anul 1949. Reacțiile criticilor sunt pozitive, dar cititorii rămân nemișcați. Această situație stranie va dura aproape trei decenii.

Trebuie notat că, spre deosebire de Jean-Paul Sartre, care era atunci o figură ghidantă în Franța intelectuală și în Europa, Cioran e complet necunoscut. E și un adversar dur al comunismului. Conducătorii români au aruncat în penitenciar pe fratele lui și pe câțiva din prieteni acestuia, iar operele sale sunt interzise în întreaga Europa de Est și Uniunea Sovietică. Totuși, anumite lucruri îi permit să depășească umilințele, eșecurile și cărțile confiscate. Înainte

de toate îl ajută relațiile cu cei mai apropiați prieteni: Eugen Ionesco, Mircea Eliade, Henri Michaux, Gabriel Marcel. Apoi vin cititorii lui. Ei nu sunt mulți dar îi sunt foarte loiali și el afirmă: „Mă citesc tot felul de persoane ciudate...”

Apoi, treptat, Emil Cioran iese din impas. În anul 1965, Francois Herval publică o ediție de buzunar a „Tratatului de descompunere” și „Silogisme amărăciunii”, care atrag atenția unei noi generații de cititorii din cercurile studentești și academice. Cioran este tradus deja în Germania, în Statele Unite, în Spania, Anglia, Italia. Criticile pozitive sunt multe. Tirajele cresc. Este deja o vedetă. Dar rămâne fidel sinelui.

Continuă să stea în afară mediei, să respingă premiile literare. Este fidel stilului său elegant și distanțat. Se mai ocupă de subiecte care îl interesau în anii tinereții, în România: Timpul și Moartea – „încercarea de a fi născut și să continui să trăiești”, „ruinele Occidentului”, religia, arta, muzica, Shakespeare, El Greco, Bach, evreii, literatura, limba...

Cioran considera slava sa întârziată ca o neînțelegere. Scrie despre Jorge Luis Borges, dar în realitate se referă la sine: „Să fii un scriitor recunoscut este cea mai mare dintre toate posibilele pedepse!”.

Ultima sa carte tipărită în timpul vieții e „Mărturisiri și anateme” (1986). Zvonurile că ar fi avut o tentativă de sinucidere s-au dovedit nefondate. Adevărat este că, la sfârșitul anilor 80, el renunță să mai scrie. „Scrierea este profanare!”, spune într-unul dintre rarele sale interviuri pentru presa franceză de atunci. Citește și se plimbă.

Ironia sorții face ca una din mințile cele mai strălucite ale secolului XX să sufere de boala Alzheimer, care nici astăzi nu poate fi tratată. La 58 ani de la plecarea sa din patria natală, pentru a se stabili în Cartierul Latin din Paris (pe care l-a adorat), acest măreț deznăscut, moralist și gânditor – unul dintre marii umaniști ai timpului nostru, a murit într-un spital din Paris pe 17 iunie 1995.

OGNEAN STAMBOLIEV,
PEN- Bulgaria

Una dintre cărțile lui Emil Cioran, tradusă în limba bulgară – *Lacrimi și sfinți* - de Ognean Stamboliev

Remember Anton Cosma

La aniversare – *Anton Cosma 80*

REALITATE ȘI UTOPIE

Proza regretatului Anton Cosma, integral postumă, se înscrie în categoria scrierilor „de sertar”, la propriu și la figurat – scrieri ocolite de sau ocolind regimul „anilor luminii”. Dată fiind valoarea certă a narativului său, Anton Cosma prozatorul poate fi considerat promotor al unei viziuni critice, dacă nu disidente, asupra lumii în care a trăit fără a fi ales-o și pe care a expus-o, cu falsele judecăți și prejudecăți, în cumplita ei mizerie alienantă pentru valorile spiritului. Autorul s-a văzut respins (volumul manuscris *Povestiri din lumi paralele*), dar s-a și sustras el însuși de la publicare (cazul romanului polițist *Detectivul particular*, de acută satiră anti-sistem).

Stilul său tăios, nonconformist, ca și dispoziția ironică dominantă în multe din paginile sale îl făceau structural indezirabil, fapt de care era, desigur conștient. Volumul mare de texte din seria (sperăm) integrală a operei lui atestă capacitatea de expresie puțin obișnuită; reticența față de publicare ni-l arată drept un spirit neîncovoiat în fața presiunilor și nedispus la concesiile, formale sau de fond, cerute de autoritarismul unui regim disfuncțional în faza terminală.

Prin insolitul temelor, al subiectelor abordate în volumul de *Povestiri din lumi paralele*, autorul se plasează în mod evident în afara canoanelor zilei. Opuse literaturii de față, textele sale ignoră fără emfază „cerințele” falsei actualități clamate de totalitarism, plasându-se în schimb pe un filon al trăirii în planul imaginarului, al fantasticului propriu-zis sau al științifico-fantasticului.

Proza din volumul emblematic al *Povestirilor din lumi paralele* poate fi citită ca un răspuns necanonic la canoanele la modă ale vremii, ca scriere-refugi; însă prin acuitatea dezbaterei de idei (autorul încorporează frecvent eseu în structura narativă), prin adâncimea intuiției epice autorul este în ofensivă, în căutarea unei noutăți genuine, substanțiale.

Fantasticul emanat din aceste proze, cel propriu-zis, ca dimensiune de adâncime a realității obișnuite sau cel circumscris științifico-ficțiunii – apare ca formă superioară a detașării de „rigorile” alienante ale vremii, ca

plonjare într-o lume derivată din intelect, construită pe coordonate proprii.

În *Povestiri din lumi paralele*, cum remarcă în prefața volumului Ela Cosma (editoarea bine informată, etalând fără ostentație o competență discretă, mereu oportună; prezentările concise ale fiecărei piese aduc multe clarificări ca și evaluări de ansamblu cvasi-definitive) „trăirile sale sunt reflectate fidel”. Repere biografice, cutume, detalii trăite de prozator sunt prinse în rețeaua narativă, care își adaugă apoi dimensiuni sporite prin inventivitate, convertire în imaginar. Pe parcursul dezvoltării epice, experiența inițială își modifică treptat parametrii, au loc răsturnări de perspectivă, întâmplarea devine „aventură”. De remarcat faptul că aventura e declanșată de un eveniment exterior, dar evoluează și impune mutații la nivelul interior, al conștiinței.

Fantasticul propriu-zis se prezintă ca revers al medaliei, al realității acceptate, ca punct de sprijin în construirea unei viziuni de profunzime asupra acesteia. Așa se întâmplă în povestirile: *Masa cu nouă popi*, *Papagalul negru*, *Ciudata aventură a profesorului*, unde ipoteza fantasticului e propusă drept paradigmă nouă, justificare a realității imediate.

În *Masa cu nouă popi*, vizita unor dascăli la o ședință de spiritism e redusă la un minimum de timp, substituită în mare parte a povestirii de călătoria spre locul-țintă. Ingenios creator de atmosferă, autorul trasează concis liniile peisajului, reperele călătoriei ca o ieșire gradată din orașelul de câmpie provincial înspre un ținut mai înalt, străjuit de dealuri, contorsionat pe cotiturile unuia din cele „trei drumuri” ducând în pădure, în zona de trecere, după care, o bună bucată de vreme mașina grupului călător traversează o vale parcă vrăjită sub lumina amurgului. Noii crai ai spiritului ajung la ceas de seară în satul neverosimil, la „o căsuță veche cam povârnită, vopsită în bej sau mov (...), cu ferestre mici, cum se construia în alte vremuri, și cu acoperișul de țigla

înnegrit de ploi și acoperit pe alocuri de mușchi și licheni”. Trecerea din spațiul mic urban, minimal al realului, în natură și sălbăticie (peste păduri pline de ciuperci și mistreți) este, în plan simbolic progresie în adâncurile unei alte lumi - tărâm al uitării fermecate aidoma celui din *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* de unde eroul captiv revine cu greu, învins de maladia amintirii”. Protagonistii basmului modern sunt prinși în capcana aventurii, plonjează cu toată energia în experiența cunoașterii, a mesei magice care răspunde întrebărilor curioșilor, ca și ale celor sceptici. Dezbateră din timpul călătoriei e un act de interogare intensă, tentativă de epuizare a posibilelor explicații ale „misterului”. Nicolae Suciuc identifică, în comentariul la povestire din *Dumbrăveniul cultural*, an II, nr 2 (2011) concis și exact profilul fiecăruia dintre protagoniști: naratorul-inspector, hiperrational dar și confuz în fața noii experiențe; profesorul de fizică, „om serios, ca și directorul”, „poate mai sceptic”, vrând „să pipăie misterele”; șoferul (directorul), „o minte mai intuitivă”, care înțelege lucrurile și dincolo de „ochii rațiunii”.

Dialogul are două faze – prima, o prezentare de fond a „lunii” în care are loc misterul promis; alta – o inițiere în detaliile „ședinței” de spiritism. Discuția despre posibilele sensuri ale fenomenului (consumată pe drum, în mașină) întrunește răspunsuri la întrebările inspectorului-oaspete: cel în termeni „științifici” al profesorului de fizică și acela din orizont cultural, filosofic al geografului (Surprinzător, fizicianul e cel care oferă o explicație directă a „fantasticului”). Ambele acționează ca introduceri ad-hoc în „spiritism” și ele se echilibrează ca sensibile explicitări ale misterului. Fapt remarcabil, autorul nu recurge la o rezolvare facilă a dilemei prin simplificarea uneia sau altei abordări, ci le pune față-n față, ca punți de lansare în „aventura” ce va urma. Dacă abordarea dascălului de fizică dovedește un interes „științific”, bazat pe experiențe și măsurători ale enigmei, cu detalii de finețe, geograful carismatic (și prin intermediul lui – autorul) realizează un tur de forță în teoria mentalităților. Eseistul Cosma dă și aici o probă a strălucirii intelectului său.→

IOAN MARCOȘ

Spre final, ședința misterioasă din satul arhaic, îndelung așteptată, nu mai are loc, din motive aparent neimportante. Masa inițială, care făcea „minunile”, a fost ciopârțită cu toporul de proprietară, o bătrână pe care niște popi, vizitatori misterioși, au convins-o s-o distrugă. O a doua masă invocată ca având puteri asemănătoare nu răspunde comenzilor (i s-a bătut un cui), încât vizitatorii se întorc la oraș, neconsolați. Doar în parte, căci „inspectorul” de bacalaureat consideră vizita reușită datorită unui fapt esențial: certitudinea revelatoare că „îndărătul acelei situații, aceluia mod de a trăi al oamenilor din satul acela se ascund niște înțelesuri mai adânci și mai subtile”, rămase însă nelămurite. Contactul, chiar episodic cu lumea satului, apare ca o pășire extatică într-un spațiu special, doar aparent „familiar”. Natura vrăjită a acestei întâlniri cu miracolul imers în obișnuit („lucrurile din jurul nostru (...) atât de cuminți, de domestice, familiare”) se deosebește în semne („confuses paroles”) din adâncuri, „pădure de simboluri”, fațete duble ale unor priviri cu tâlc („suntem priviți din toate părțile de mister!...”). Ambiguitatea ireductibilă din comportamentul sătenilor se revelează ca o atitudine greu perceptibilă, coerentă însă în simplitatea ei. Obiectele își multiplică uzul și sensul: „o masă de bucătărie, probabil, o simplă masă” era totodată „un obiect cu însușiri fabuloase, necunoscute”. Pentru aceste însușiri „masa era, într-adevăr, în zilele sărbătorilor de iarnă, mai ales, un punct de atracție”. Inspectorul observator al întâmplării este șocat, mai mult decât de magia virtuală a mesei, de atitudinea localnicilor, pentru care „masa avea o dublă funcționalitate, domestică și fantastică, amândouă funcțiile erau privite ca la fel de firești!...”. Concluzia narațiunii aceasta ar fi: evenimentul suprafiresc nu trebuie neapărat adus „în direct” în prim-planul relatării, el emană din toți porii realității evocate, dând eroilor „aventurii” certitudinea ajungerii „în inima fantasticului”.

Pe o extindere a realității domestice, prin imixtiunea elementului insolit mizează povestirea *Mă cheamă, de exemplu, Sebastian* unde liniștea tihnită a familiei Corduneanu (cu meniuri echilibrate și grija florilor pe balcon, ca și grija de cei doi copii aflați în pragul adolescenței) e tulbu-

rată de apariția tânărului „străin”, „ciudat”, „cu păr negru, izbitor de negru, palid”, ale cărui mișcări „măsurate și intonația sugerau o seriozitate și o gravitate ciudate la un copil de opt-nouă ani, cât trebuia să aibă”. În concordanță cu aparența lui, comportamentul e și el neobișnuit. Pare stângaci în abordarea unor jocuri cunoscute, le povestește celorlalți întâmplări ciudate, se bucură exagerat când reușește să lovească cu mingea pe unul din băieți („te înfioară până și prin felul cum se bucură”), exercită asupra celorlalți un magnetism inexplicabil. Părinții devin îngrijorați („cu băiatul acesta nu-i lucru curat”) și încearcă îndepărtarea lui sau cel puțin clarificarea misterioasei lui apariții. În cele din urmă, în decursul unei confruntări a „dezvăluirilor” ciudatul oaspete admite că vine de altundeva, dintr-o lume care comunică nonverbal, că admiră la pământeni darul vorbirii. Rostul descinderii lui între copiii cartierului este regăsirea miracolului copilăriei, după ce a încercat maturitatea și chiar moartea. Copilărindu-se, străinul își păstrează profunzimea de cugetare adultă (se referă, în trecut, la „ritmul deplasării spre roșu a spectrului solar, bunăoară”). Finalul consemnează întoarcerea la cadrul experiențelor terestre ale Cordunenilor, cu obișnuințele lor zilnice: punerea mesei, îngrijirea florilor din balcon. Fantasticul se resoarbe în obișnuință.

Existența în dublu plan – real/imaginar o întruchipează și Dimacek, bătrânul singuratic din *Papagalul negru*, personaj închis în sine, locuind undeva într-o parte nefrecventată a micului orașel al dascălului-narator, pe calea spre gară, între două maidane, înconjurat de nelipsitele lui găini, trebăluind mereu undeva prin spatele curții, pe la cotețe (peisaj extraneu, amintind de Al. Macedonski cu a lui *Între cotețe*), sau prin interiorul imund al casei sale neterminate. Semn de situare improvizată, temporară, dar și de ascundere într-o identitate nedeterminată. Naratorul îi face cunoștința în mod intrusiv, aproape brutal, cu ocazia unui recensământ al animalelor (după obișnuitul model de campanie „socialistă”). Naratorul schițează, din linii puține, un caracter „original”: e din familia excentricilor din povestirile anglo-saxone din „murdăria și neorânduiala care dom-

Petru Botezatu, Iisus Hristos, frescă, Catedrala „Sf. Vinere”, Zalău

nea secolul trecut”, „înconjurat de obiecte străni”, balcanizat însă prin peste tot”. Portretul fizic șochează: „Era un bătrân nu prea înalt, destul de robust încă, cu niște ochi pe care i-am simțit literalmente *căzând* asupra mea, ca și cum privirea lor ar fi avut consistență materială”. Odaia în care e primit oaspetele are aspectul unui adăpost improvizat, de campanie. Din decorul suprarealist de obiecte înghesuite iese în prim-plan, discordant, un papagal negru, împăiat. Atracția suscitată de prima vizită conduce spre alte detalii din existența insului misterios: locuiește la adresa respectivă doar iarna, iar de când dă firul ierbii până la venirea zăpezii nu mai poate fi văzut. Funcționarii de la consiliu nu-i știau decât adresa. „Nu vizita pe nimeni și nimeni nu-l vizitase”. Se părea că vara „găinile se autogospodăreau” și nimeni nu se atingea de ele. Mai avea un obicei „simpatic”: punea la vânzare într-o lădiță, ouă în fața casei, însoțindu-le de o pitorească reclamă. Între narator și „narat” se instituie o convenție nerostită. „Personajul ciudat și enigmatic” se sustrage „determinării”, iar următorul așteaptă dezvăluirea misterului, →

împăcat și cu gândul eșecului: „și această situație va trebui acceptată ca una normală, căci există o dialectică a misterelor din lumea noastră: în fiecare clipă, unele mistere dispar, explicându-se, altele se păstrează și altele dispar”. Dezvăluirea se produce într-un târziu, când „victima” îl invită iarăși în casă spre a-l anunța, inopinată, că vine de „dincolo”. Acest „dincolo” e undeva la nivel cosmic, unde „originalul” Dimacek, într-una din „escapadele” sale supratereștre acționează în calitate de însoțitor al unui „boss” transplanetar, un „magnat, potentat, gangster sau ce era” care, în calitate autoproclamată de Mare Mandatar al omenirii și al presupusei ei voințe, își exercită discreționar puterea nelimitată, operând, în numele unor principii incerte, restricții scandaloase la scara întregii specii umane. „Avertismentul”- proclamație promulgată de acesta decretează nimic mai mult decât confiscarea razelor lunii, însoțită de un șir de restrângeri și reglementări, obligații și taxe „luminate” ieșite din „părintească grijă” pentru pământeni și toate instituțiile și formele lor de organizare. Un monument de megalomanie totalitară amintind de dictatorii romanului sud-american modern. Nebunia puterii pare să fi luat o întorsătură urâtă, mesajul Marelui Gangster să fi fost respins, căci „prietenu” său supus – Dimacek/ Parrot asistă uluit la dispariția lunii de pe cer, posibilă răzbunare cataclismică a monstrului obsedat de putere. Utopia socială impusă de „patriarhul” cu ambiții nemăsurate seamănă în termeni transparenți cu enormitățile realității „noi” românești, ale societății „luminoase” clamate de „geniul” politic autohton ce promitea „să nu precupețească nimic și să facă totul pentru a contribui la” etc etc. Individul supus, „prietenu apropiat”, omul-papagal care execută ordinele și nu pierde timp judecându-le sensul, trăiește șocul confruntării cu consecințele conformismului său: intră în depresie, „paralizie a afectivității și a voinței de a trăi”, o „scârbă și o revoltă uriașă”. Conform mărturiei proprii, Parrot-supusul redevine Dimacek: „N-am murit, după cum vezi, dar m-am întors”. În realitate, la scurt timp după revenirea în casa-i terestră, viața matusalemică a personajului dedublat încetează. Papagalul negru intră definitiv în penumbra ultimei stări a

materiei sale. Povestea lui probează puterea de transfer între real și imaginar a creatorului său.

Dacă în povestirile invocate atmosfera fantastică se realizează prin interacțiunea între personaje și mediul în care acționează, în *Ciudata aventură a profesorului* evenimentul epic se consumă cu precădere în interior, în plan psihologic. Întâmplarea inițială e una în limitele normalului (confruntarea între profesor și un elev care copia la teză). În paralel, asistăm la micșorarea fizică misterioasă a dascălului, iar de aici faptele evoluează spre reacțiile sufletești ale anti-eroului la ceea ce se petrece în jurul său, la valul de presiuni din partea colegilor, majoritatea egoiști și ostili. Lumea dinainte de șocul diminuării lui fizice își schimbă *post hoc* total parametrul și nuanțele, insul periclitat ajunge să dețină, prin compensație, o intensitate sporită a înțelegerii lucrurilor. Spre deosebire de Kafka din *Metamorfoza*, care consemnează schimbarea monstruoasă de statut și condiționare (in)umană a personajului, Anton Cosma găsește o ieșire logică din condiția fantastică: profesorul își revine subit la normal, găsindu-și întâi „echilibrul interior” cu ajutorul doctorului înțelept, ce însoțește sfaturile medicale cu o „afecțiune discretă”. Apoi regresivitatea fizică se stabilizează, iar după o vreme urmează revenirea la normal.

„Devierea” ca și revenirea sa își află explicația și în știrile despre o intensificare temporară a câmpului magnetic al Pământului. Limpezirea interioară a protagonistului, „creșterea” sa spre normalitate

Petru Botezatu, Maica Domnului cu Iisus binecuvântând, icoană în tempera pe panou de lemn

avansează în raport invers cu diminuarea caracterelor din jurul lui, micșorarea morală a colegilor apărându-i eroului ca ireversibilă.

O construcție educațională utopică, a unui personaj excepțional dotat, exilat de undeva din viitor, ilustrează proza science-fiction *Bomboane și sirop*. Expusă sub forma unor înregistrări din timpul audierilor la Comisia de Evaluare a ideilor noi, teoria acestuia privește constituirea unui sistem de învățare prin schimbarea căii „de introducere a informațiilor în creier”. În loc de „calea bătrânească, a pedagogiei” în cadrul căreia „învățământul se bazează tot mai mult pe memorie, și tot mai puțin pe înțelegere”, tinerilor urma să li se aplice „soluția de a introduce stimulii chimici informaționali... pe calea alimentației”, adică „sub forma unor alimente ușor digerabile și plăcute tuturor – bomboane, fursecuri, siropuri, biscuiți...”.

Pe parcursul expunerii, „străinul cel ciudat” mai face cunoscute elemente ale stării avansate de civilizație din viitorul din care descinde: dă ca exemplu cinematografia „mai perfecționată”, fără ecrane, - „imaginea ia naștere în aer și e tridimensională”. Apoi, în loc de biblioteci, „toate cunoștințele umanității urmau să fie codificate și depuse în bănci de informație dominate de „calculatoarele fonice”. În pledoaria sa pentru sistemul propriu mai intră efectele benefice asupra comportamentului, între care un mai bun echilibru emoțional, augmentarea disciplinei sociale, venerația pentru autorități, spiritul de sacrificiu al individului, soliditatea convingerilor.

Luciditatea autorului nu omite și reversul „teoriei” străinului, invocând reproșurile pe care adversarii ideii i le aduceau: unele aspecte ale noii atitudini erau asimilate „fanatismului”, „cultului personalității”, „totalitarismului” ș.a. Ca multe alte utopii ale veacurilor recente, și cea evocată de prozator sfârșește, după munți de entuziasm, în ruină.

Perspectiva inversă, a coborârii misterului în real o oferă piesa-comedie *Tovarășul din Andromeda*, unde personajul central, un alien poreclit de localnici Costică Andromeda, presupus a fi descins din constelația Andromedei – ajunge într-un sat comunist, cu un CAP în →

dificultate la realizarea planului. După o scurtă perioadă de derută și asimilare a surprizei, oaspetele e „integrat” în comunitatea lucrătorilor colectivei, făcut membru în diverse organizații obștești, decorat pentru succese în muncă, - modelat pe profilul „omului nou”. Punctul de cotitură în evoluția „cazului” Costică e întoarcerea „frunțului” împotriva localnicilor indolenți, mai ales cei din conducere, care încalcă normele impuse de ei înșiși. Ajuns exemplu, noul „om nou” devine, pentru sistem, un pericol. Autoritățile își protejează slăbiciunile, blocându-i promovarea. Eticheta pe care i-o aplică e aceea de „dogmatism”. În final, președintele CAP-ului înșiră, ca o mărturisire făcută naratorului, avantajele hotărârii lui de a-l „atrage” pe străin să devină „un cooperator de mare eficiență”: „muncă multă, mâncare deloc, cu plata ne mai înțelegem noi de vreme ce n-avem acte”. Alternativa, fără folos pentru „ceapeul nostru și județ și țara noastră” era cea firească: să fi făcut public evenimentul, iar andromedianul să ajungă celebritate mondială. În ton de comedie burlescă, potentatul local vine cu replica: și „ce folos am fi avut noi?”

Suprarealitatea utopică dezvoltată în imaginarul prozei lui Anton Cosma are, în câteva povestiri, statut special de mediu al relației de adâncime, privilegiate, a iubirii. *Pygmalion* transmite zbulciul interior al unui specialist dintr-un Centru de cercetări în tehnici de clonare, confruntat cu drama ultimă a vieții sale – moartea iubitei într-un grav accident. Îi stă aproape în spitalul din fundul mării”, urmărind „neputincios cum se stinge văzând cu ochii”. Ultimele ei cuvinte, proferate ca o vrajă: „Promi-te-mi că... n-ai să... mă reproduc” își revelează, pe parcursul narațiunii, forța unui oracol. Protagonistul se zbate între remușcare și imperativul iubirii dar, la capătul unor trăiri de calvar, renunță la gestul extrem, supunându-se voii sorții. Fidelitatea lui rămâne însă, nestrămutată: păstrează ani de zile flaconul cu mostra de ADN” închis ermetic, pe biroul meu, lângă fotografia ei”.

În fine, *Poveste în lumi simultane* ne dezvăluie istoria dublă a unui cuplu de îndrăgostiți imaginat ca trăind simultan în anii 2000, respectiv 3000. Demn de remarcă este capacitatea speculativă excepțională a

autorului, care dezvoltă, în baza adagiului eminescian: „Viitorul și trecutul sunt a lumii două fețe”, o teorie ad-hoc elocventă, pe care o transpune convingător pe fiecare din faliile de timp evocate. Fațeta anului 2000 e o suită de scene, replici spumoase sigur conduse, în cheie lirică, dar și cu genuină tentă umoristică. Această linie narativă evoluează pe dualitatea simbolică păpușă/căsătorie. Închiderea episodului epic (moartea păpușii/copilăriei) e și o deschidere: posibila căsătorie. În paralel, în lumea „simultană” a anului 3000 (alternanța timpurilor amintește de suprapunerea fantastică Dan/Dionis din *Sărmanul Dionis* eminescian) unitatea cuplului amoroș e subminată de falia ce se adâncește între cei doi sub raportul statutului lor existențial: ea (Flor) – de sorginte artificială/androidă, el (Plus) din spița oamenilor „naturali”. Ca în orice poveste de dragoste adevărată, intrigile promovate de „ceilalți” („vreun unchi, vreo mătușă”) sunt depășite de valul unit al „minții și inimii” celor doi. Intriga plasată într-un cadru științifico-fantastic are un happy-end așteptat, omenesc.

O concluzie necesară: fantasticul (acel „dincolo”) din prozele lui Anton Cosma rămâne intenționat în relație strânsă cu realitatea de dincoace, a percepției „normale” realului. Cele două paliere rămân fațete ale aceleiași entități.

Tensiunea narativă benefică din aceste proze rezultă din apropierea contrapunctică a componentelor realității. Fără a ieși din real, autorul îi extinde și adâncește semnificația. Chiar în ipostaza „științifico-fantastică” prozatorul ne oferă „realități”, aspecte paralele ale lumii obișnuite. Faptul e confirmat de o depoziție esențială în materie a autorului: „Fantasticul e printre noi, e diseminat în substanța și formele realității. Fantasticul e o altă față a obișnuitului...”

Realul e în același timp banal, extraordinar, fantastic, sărbătoresc, derizoriu și încă multe altele... Și oare ce e a trăi complet, total sau omilateral viața, decât a trăi realul în toate aceste registre ale lui”.

Atașamentul la realitatea extinsă, trăită în întreaga-i complexitate, lasă utopiei o largă autonomie. Utopie necesară, dar nu suficientă – acesta ar fi mesajul realist al ardeleanului neomodern Anton Cosma.

MIRACULOASA MASĂ ȘI PROZA CRITICULUI LUI ANTON COSMA

Oricât ar evolua societatea umană și oricât de mult s-ar înstrăina limbajul artistic de „materia primă”, cea „a stării primordiale” (1) - ființa umană tot va fi fascinată de urmărirea „peripețiilor unei povestiri”, aceasta părând, cum opinează Mircea Eliade, „consubstanțială condiției umane.” (Id. 179)

Nici criticul literar nu e mai prejos, cu toate că meseria lui s-ar părea că-l distanțează de actul creației/narării propriu-zise. Fără să părasească reduta, criticul care, grație talentului artistic, avansează pe tarâmul prozei, simte nevoia și el să „iasă din timpul istoric și personal” spre a se cufunda „într-un timp fabulos, transistoric” (2) – aceasta în cazul în care îndeletnicirea de teoretician literar nu i-o asigură. Astfel de critici, aparținători ai familiei pe care a onorat-o atât de asiduu George Călinescu, îmi apar ca niște medici chirurghi care hotărâsc să descindă în sala de așteptare în care pacienții stau în expectativă, și lepădându-și halatul alb, ecusonul, bisturiul și stetoscopul, doresc cu ardoare să se confunde cu omul care, bolnav grav, mai crede încă într-o salvare.

Anton Cosma, trecut la cele veșnice în floarea vârstei, autor al unor studii critice deosebite: *Romanul românesc și problematica omului contemporan*, Cluj-Napoca, 1977; *Geneza romanului românesc*, București, 1985; *Romanul românesc contemporan. 1945-1985, vol. I: Realismul*, București, 1988, vol. II: *Metarealismul*, Cluj-Napoca, 1998- face parte cred, din această familie.

Apariția, mai întâi, a volumului de teatru, iar mai apoi, în premieră absolută, a prozei *Masa cu nouă popi*, în primul număr al revistei *Astra dumbrăvaneană*, revistă a *Despărțământului ASTRA „Timotei Cipariu” Dumbreni*, județul Subiu, a stârnit mare senzație, cu atât mai mult, cu cât fostul profesor de liceu din orașelul fostă reședință pe vremuri, a secretarului de stat al Transilvaniei, era cunoscut atât de foștii colegi de breaslă (câți au mai rămas), cât și de foștii elevi, doar în calitate de critic literar. →

NICOLAE SUCIU

Asemenea regizorului care arde de nerăbdare să ajungă și el, măcar o dată în viață, în platoul de filmare sau în scenă, ca și cum acest act i-ar prelungi viața, tot așa criticul de la *Vatra* târgu-mureșeană, cronicar dramatic printre altele, a găsit timpul necesar să se confunde cu sutele de prozatori pe care, cu un ochi de fin observator „i-a consultat” timp îndelungat, și mai ales cu puzderia de personaje aflate în goana luptei pentru „supraviețuire artistică”.

Răsfoind *Masa cu nouă popi*, înțelegem de ce criticul Anton Cosma era de multe ori furat, printre altele, de detaliile prozelor diagnosticate cu originalitate și de derularea rapidă a faptelor înșăilate în jurul unui fir epic.

Această primă proză dovedește că redactorul de la *Vatra* nu era doar un simplu critic. Pentru el, ori critica era o anticameră preparatoare a măștilor prozatorului și dramaturgului, ori proza și dramaturgia erau adevărate exerciții de nemurire, de acrobație artistică, pentru criticul al cărui suflet părea „tăbăcit” de însăși rutina meseriei.

La prima vedere, titlul *Masa cu nouă popi*, deși frapează prin numărul popilor, trimite cu gândul la jocul de pocher. Mai apoi, încă de la prima lectură, termenii care dau senzația de mister, de vrajă, cum ar fi: „experiență cu totul neobișnuită”, „diverse superstiții”, „învăluit în ceață”, „o masă cu 'spiritismus'”, „în mister m-a răscolit profund, porunca unui „medium”, „aventură insolită o asemenea incalificabilă aventură” etc., amintesc de proza fantastică din familia *Noptilor la Serampore*. Pe de altă parte, tehnica „aranjării”, pregătirea atmosferei, atât de necesară unei povestiri, apropiie proza de față de narațiunile lui Vasile Voiculescu.

Matur în construirea „ramei”, prozatorul lasă cititorul, încă din incipit, să se familiarizeze treptat cu instanțele povestirii: personajul narator, martor ocular, e de meserie un profesor. Acesta, lucrând la un I.P.C.D, a avut de nenumărate ori, ocazia să conducă sesiuni de bacalaureat și, revenit în Târgu-Mureș, pe parcursul unei plimbări, împreună cu autorul-narator, să-i amintească netam-nesam de o întâmplare insolită, petrecută împreună, prin anii 70 și ceva, într-un orașel de pe Târnava Mare, unde protagonistul fusese trimis în calitate de președinte de bacalaureat.

Petru Botezatu, *Maica Domnului a îngerilor, pe tron, tempera cu ou, biserica Bucea, Cluj*

Amintirile acelor ani sunt legate în mintea președintelui, de o întâmplare neobișnuită. Relatarea faptelor petrecute cu mulți ani în urmă se conturează parcă, în mitea lui, ca un act de inițiere în vederea derulării pașilor maturizării în viață.

Firul epic este legat de existența într-un sat apropiat orașelului cu pricina, a unei mese care, la provocările unui inițiat, răspunde la întrebări prin săltarea picioarelor comunicând numărul, de pildă, al banilor din buzunarul unui musafir aflat cu mâinile pe blatul ei. În imaginația președintelui, acest lucru putea fi un fapt, pe cât de banal, pe atât de insolit și pe cât de incredibil, pe atât de interesant.

Personaj bine individualizat, președintele se simte „cum nu se mai simțise vreodată”, decis, în sfârșit, „să piardă timpul”. Dominat de „o senzație penibilă”, acestuia nu-i vine să creadă că se poate preta la „o asemenea incalificabilă aventură”. În minte, îi fulgeră tot felul de întrebări: „Ce vor zice elevii pe care i-am examinat (...) ce vor zice tovarășii, care m-au trimis aici ca să reprezint ideea de seriozitate și exigență intelectuală și moral-politică?”- care punctează, printre altele, un „sentiment al ridicolului și al absurdității totale”. În același timp, în paranteză, prinse în pasta discursului narativ, prind contur alte întrebări inimate în străfundurile conștiinței, răscolindu-l ca o înfățișare la o instanță judecătorească: „vasăzică, eu, care am fost ateu de când mă știu și am savurat atâtea cărți gen Biblia hazlie, eu sunt acela care, acum, mă declar atât de ușor gata să particip la o experiență de spiritism, dorind să

văd cu ochii mei ceea ce totdeauna mintea a respins fără drept de apel ca imposibil și ca absurd?!” În timp ce „un simbul de interes de curiozitate” ține în strună toate acestea, senzația pe care o încearcă este, „într-un cuvânt, aceea a unei porniri nestăvilită spre răs, spre un răs parcă răzbunător, plin de răutate, un răs care însă nu putea totuși să izbucnească, o cenzură misterioasă îl oprea în piept și-mi interzicea să mă eliberez”. Apoi e bântuit de alte gânduri surprinse tot printr-o licăr de introspecție: „Mă tem că dacă aș încerca s-o formulez („dar dacă, totuși, masa se va ridica?”), această expresie n-ar comunica nimic din intensă și amestecată stare pe care o trăiam atunci, în care mă înecam, neputând-o domina”.

Plecarea cu *Dacia* directorului însă nu se face imediat după provocarea exercitată de profesorul de fizică V., la o țigară și un pahar de vorbă, pe unul din coridoarele școlii. Momeala aruncată de personajul narator este ținută totuși departe de cititor, amplificându-i pofta de cunoaștere. Acesta, provocat la un astfel de exercițiu, așteaptă cu nerăbdare să fie deschisă „cutia Pandorei”, asistând, cu răbdare matusalemică, la derularea lentă a faptelor pregătitoare plecării: „Examenul se încheia a doua zi, însă eu trebuia să mai rămân o zi, ca să semnez diplomele de bacalaureat care nu se completau, conform regulamentului, decât după examen, pentru cei admiși”. La care se adaugă comentariul propriilor stări și senzații: „Fi-rește, mă simțeam cum nu mă mai simțisem vreodată. Pe de o parte eram liber seara aceea și puteam pierde timpul oricum, dar pe de altă parte eram în drum spre ceea ce în termeni comuni se numea, totuși, o ședință de spiritism! Nu știu dacă-ți poți închipui starea mea (...) Și totuși mărturisesc că seriozitatea profesorului de fizică și a directorului...îmi furnizase și un sămbure de... nu, nu de îndoială, nici nu voiam să admit acest cuvânt, dar un sămbure de interes de curiozitate”. Încă de pe-acum, președintele începe să se zvârcolească în curpenișul întrebărilor legate de masa aceea. Dar, din nefericire pentru el, dar și pentru cititorul curios, plecarea pe înserate, înspre satul V.-atât de mult așteptată - nu avea să limpezească nimic despre miraculoasa masă. Discuțiile dintre protagonist și celelalte personaje, →

în mașină, ocolind în mod premeditat subiectul cu pricina și agățându-se de alte subiecte cum ar fi pădurile de foioase, printre care șerpuia drumul, pline de ciuperci și mistreți, ele însele „ascunse” pe după pasaje descriptive, inserate anume ca să distragă atenția cititorului, au rolul de face subiectul central și mai tentant: „Orășelul se află adunat pe o cîmpie mică și dreaptă ca tava, înconjurat de dealuri verzi, cele mai multe împădurite. Drumul pe care înaintam noi o luă pieptș pe o colină încă înainte de a depăși ultimele case.

În fața noastră, la vreo doi kilometri, panglica lui albă cotea și se pierdea după un bot de deal acoperit de arbuști, printre alte dealuri ce se apropiau, aruncând, acum, după ce soarele se lăsase dincolo de orizont, umbre lungi”.

Luările de cuvânt ale pasagerilor Daciei 1300, cu păreri variate și bine argumentate, îl lasă pe președintele de bacalaureat și mai confuz.

Dialogul dezinvolt, vioi, îi asigură naratorului „merindea” necesară caracterizării personajelor, intelectuali citiți, documentați, unii chiar fără prejudecăți.

Profesorul de fizică, V. , bunăoară, e un om serios, ca și directorul, are „o voce potolită, expresie poate a unui ritm interior oarecum ciudat, desuet și deplasat; rațional”. Poate mai sceptic, el vrea parcă să supună comportamentul mesei sub scalpelul rațiunii: „credem în ceea ce percepțiile și rațiunea noastră ne spun”. Ar vrea să pipăie misterele: „Aș fi vrut să aduc și un voltmetru, ca să măsoar intensitatea și tensiunea eventualilor biocurenți...” Mărturisește că ar fi vrut să aducă și „un aparat fotografic”. Caracterizarea indirectă, prin vorbirea personajului, prinde bine: „Mă mărginesc să accept și să aștept, să accept o realitate care mi se impune percepției și să aștept nu neapărat lumina cândva a cauzelor ei...”

Un alt personaj bine construit e șoferul cu „glasul domol”, directorul R., care nu se sfiește, într-o eră tehnico-științifică, să nu vadă totul și cu ochii rațiunii. Are o minte mai intuitivă: „Lumea e plină, dacă stai să te gândești, de lucruri greu de explicat”. El e de părere că „fenomene, ca așa-zisul **spiritism** sau ca telepatia, telechinezia, sunt explicabile numai în două moduri. Ele pot să fie urme, vestigii aproape epuizate ale unei alte

vârste a omului, dinaintea erelor cunoscute de noi, poate antediluviene...”

De asemenea, pentru el „miturile cele mai tulburătoare pe care le păstrăm astăzi nu sunt decât amintiri trunchiate și șterse de vreme ale aceluia tip de existență omenească...” Directorul are și sclipiri profetice, nepotrivite educației socialiste a vremii: „Oamenii continuă să caute puterea, dar nu puterea asupra naturii, de la care au pornit atunci, după diluviu, ci puterea asupra semenilor lor... E descurajant și întristător...” Profesorul de fizică, extrem de convingător, cel care-l provocase anterior, atacă frontal discuția despre masă. Tehnicianul blond, ghidul, inspirând „o liniște zâmbitoare”, confirmă toate cele relatate de V. în legătură cu experiența anterioară, când masa s-a ridicase.

Nespusa bucurie a președintelui și implicit a cititorului, odată cu sosirea „completului” de profesori „scoliți” peste măsură la ședințele de materialism dialectic și istoric, nu este însă altceva decât o altă „treaptă”, adică una pregătitoare pentru „urcușul” pe o altă treaptă sau, mai bine zis, o culme **montană** care ar pregăti excursionistul să escaladeze vârful montan propriu-zis.

Cu răbdarea ajunsă la culme, cititorul trebuie să traverseze alt discurs descriptiv care sporește mai tare misterul: „Mașina trase pe dreapta lângă o căsuță veche cam povârnită, vopsită în bej sau mov, nu se mai

distingea nuanța din cauza semiîntunericului, cu ferestre mici, cum se construia în alte vremuri, și cu acoperișul de țiglă înnegrit de ploii și acoperit pe alocuri de mușchi și licheni. O tufă de vâsc se încăpățâna să se agațe pe streașină, aproape gata să cadă.”

Spre surprinderea lor, profesorii constată că masa cu pricina nu mai există, deoarece, în urmă cu două luni, după o discuție până noaptea târziu cu niște popi veniți cu un microbuz de departe, bătrâna, proprietara mesei „...a luat toporul și, cu chiu cu vai, cum a putut, a ciopârțit masa. A făcut-o lemn de foc”.

Ca musafirii, gata provocați și urniți de la munca lor didactică, să nu se reîntoarcă acasă cu un gust amar, deși sunt preveniți că masa pe care o vor vedea are un cui de metal, profesorii vizitează o altă familie de sași. Așadar o altă masă miraculoasă, cea reparată cu un cui de metal. Dar aceasta se afla în bucătărie și era folosită la de toate: „Mâncau pe ea, femeia toca varza pe ea, iarna, când tăiau porcul, măcinau carnea pentru cârnați și umpleau cartaboșii pe ea? Iar în zilele de sărbătoare, după amiaza, când tinerilor le veneau prietenii, se amuzau punându-i întrebări năstrușnice și verificând apoi dacă masa bătuse corect răspunsurile?” Președintele, uimit peste măsură, se întreabă: „Bine, dar ce fel de oameni sunt aceștia în stare să trăiască așa, în bună tovărășie cu bizareria și cu misterele?”

La finalul povestirii, „rama” se încheie odată cu intervenția autorului-narator care simte că trebuie să vină cu unele lămuriri necesare, adică să povestească și el ceea ce constatase cu ochii lui, despre miraculoasa masă care, într-adevăr, în urmă cu ani, la provocările vizitatorilor curioși, dăduse „răspunsuri” corecte în legătură cu câți bani avea cel care întreba, în buzunar.

Privită în ansamblu, povestirea, cu un prolog și cu un epilog, solid construită, atrage prin tehnica narațiunii, prin folosirea adecvată a verbelor, demarcând timpurile acțiunii și individualizându-le, prin vioiciunea și suculența replicilor și prin plasticitatea descrierilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, ed. Univers, 1978, p. 178.
2. Eliade, idem, p. 179.
3. Eliade, ibidem.

Petru Botezatu, Pantocrator, icoană împărătească pe lemn, iconostas, capela Seminarului teologic Cluj

Vasko Popa.

Mitul și mitologia imaginarului (II)

Primul volum al lui Vasko Popa – *Kora/Scoarța* –, apărut în 1953, la Ed. Novo pokoljenje, Beograd, avea să bulverseze, „prin rostirea nesupusă canoanelor” (Petru Cărdu, *op.cit.*), lumea literară din Serbia, și nu numai, oferind șansa literaturii sârbe de a se poziționa pe linia estetică a unui modernism care se declarase adversar înverșunat al proletcultismului și al modelelor lirice desuete, clișeizate, de sorginte, chipurile, tradițională, specifică în ultimă instanță unui agnosticism convențional, de inspirație occidentală. Explorarea simbolurilor, care reclamă legături insolubile între eul său poetic și mitul idealizat al timpului trecător, potențează un imaginar reductibil la jocuri intelectuale deosebit de delicioase: „Fiecare-și dezbracă pielea sa/ Fiecare-și descoperă constelația sa/ Pe care noaptea nu a văzut-o niciodată// Fiecare-și umple pielea cu pietre/Fiecare s-a vântă-n joc cu ea/ Luminat de stelele proprii/ Cel ce nu se oprește până-n zori/ Cel ce nu clipește nu se prăvale/ Acela și-a câștigat pielea sa// Acest joc se joacă rareori” (*De-a nunta*).

În pofida apartenenței sale la elementul literar românesc, camuflat aparent în spatele unor libertăți prozodice comune, Vasko Popa pune în circulație un topos simbolic spectaculos, izvorât din meditații ludice, dominate de solemnitatea unor verbo-imagini topite structural, stilistic, în arhitectura poetică: jocul, ușa, piatra, semnele, osul, roata, lupul, umbra, zidul, glasul, ochiul, cuvântul. Utilizarea acestora l-au condus la abolirea tradiției, la universalizarea fenomenologiei obiectelor „decupate” dintr-un univers nu imaginat, ci existent. Formula poetică adoptată de Vasko Popa în construcțiile sale lirice, purtând amprenta unei filiații vizibile cu modernismului românesc, este infuzată gradat de coduri care reorientează focalizarea mimetică spre paradoxism, spre o clară autoficțiune, ca să amintim un termen consacrat de Gérard Genette. Mefiența poetului față de exigențele punctuației în poezie, ignorată total din texte, asigură un flux continuu discursului și generează o deschidere imediată, revigorantă, identificabilă în toate poemele concepute în limba sârbă,

spre o interpretare axiologică. Extensiunea respectivă, ușor subversivă, sugerează antifracțic existența unui spirit mitic, deopotrivă expresionist și suprarealist, permanent având conștiința acută a fatalității. Libertatea prozodică asumată cu nonșalanță prin renunțarea la formele fixe ale poeziei și adoptarea versului alb, sunt doar câteva din modalitățile de construcție poetică uzitate de Vasko Popa. Realitatea de dincolo de realitate nu mai poate fi controlată, ea se dezvoltă în câmpul unei abisalități mitologice: „Trebuia să moară spun/ Era mai aproape de stele/ Decât de oameni// L-au mâncat furnicile spun/ Credea că stelele/ Nasc furnici, iar furnicile stele/ Încât și-a umplut casa de furnici// Spun că i-au venit de hac/ Depravatele lui cerești/ Că sunt stupide zvonurile despre pumnalul/ Cu amprente de degete omenești// Era pur și simplu în afara lumii spun/ A plecat să caute floarea-soarelui/ În care se revarsă drumurile/ Fiecărei inimi și fiecărei stele// Trebuia să moară spun” (*Moartea cititorului în stele*). Observăm că trăirile launtrice ale poetului, transpuse „vizual” cu o inginerie meticuloasă, în cuvinte parcă înrămate, implică o reflecție insistentă, revelatoare, asupra imaginii poetice. Vasko Popa operează insolitări entropice surprinzătoare, parcă, pentru a ilustra și mai pregnant ideea de poem care spune ceea ce omul obișnuit nu vede.

„Lecția vaskopopiană” a șocat nu numai ideologii vremii, dar și pe susținătorii în literatură ai conservatorismului și tradiționalismului fad, care își vedeau în primejdie poziția socială, locul pe care îl ocupau în ierarhia scriitoricească. *Kora/Scoarța* a recomandat, la timpul potrivit, un poet-emblematic, încifrat. Vasko Popa s-a lăsat copleșit de aglutinarea și nemărginirea cuvintelor, le-a stăpânit și manevrat perfect pentru a cristaliza universuri imaginare fascinante, hierarhice. Pentru a ajunge să descifrezi mecanismele și semnificațiile poe-

melor ce o compuncarta, trebuie să deții, obligatoriu, cheia de a pătrunde în esența eului autorului ei, avântat în jocul creației, pentru a decoda semantica și ontologia sensului liric al vieții. Cartea, structurată în cicluri, oferă un spectacol magnific, care se desfășoară pe măsură ce își etalează virtuțile. Fiecare cuvânt își are rostul său predestinat în vers. Fiecare cuvânt este bine ales, înlăturarea unuiu anume cauzează căderea turnului. În majoritatea poemelor, versul din final constituie definiția-explicație a unui simbol, a unei voci coborâtă din sfere. Poetul nu cultivă experimentul, în definirea identității „corpurilor străine” utilizate în facerea poemului, dar, instinctual, lăsându-se subjugat de starea de poezie, antrenează „în jurul cuvintelor neînarmate” un joc senzitiv al imaginilor, le forțează poetic, le ritualizează și le împreună în alcătuirii subtile, armonizatoare, pentru a mijloci comunicarea dintre increat și creat, dintre sine și lume: „Ieși din infinitul meu închis între ziduri/ Din hora stelelor din preajma inimii mele/ Din felia mea de soare// Ieși din marea ridicolă a sângelui meu/ Din fluxul meu, din refluxul meu/ Ieși din tăcerea mea uitată pe uscat// Afară am zis afară/ Afară din abisul meu viu/ Din trunchiul nud părintesc din mine// Afară până când să strig afară// Afară din capul meu care se crapă/ Afară numai afară” (*Dă-mi zdrențele înapoi*), sau: „A fost odată o greșeală/ Atât de ridicolă atât de minoră/ Că nimeni nici n-ar fi observat-o// Pe sine nu vroia/ Nici să se vadă nici să se audă// Ce n-a scornit/ Ca să demonstreze/ Că de fapt nu există// A inventat spațiul/ Ca să-și adăpostească-n el dovezile/ Și timpul ca să i le păstreze/ Și lumea ca să i le vadă// Tot ce inventase/ Nu era nici atât de derizoriu/ Nici atât de mărunț/ Dar era bineînțeles fals// Și oare se putea să fie altfel” (*Greșeală trufașă*).

În scopul recreării figurii mitice a lui Vasko Popa, în antologia noastră am renunțat la criteriul tematic, în favoarea celui estetic, fără să minimalizăm importanța structurilor formale, adică așa cum au fost ele concepute de poet. Tocmai de aceea suntem de părere că puținele poeme alese din *Kora/Scoarța* au darul de a reda dimensiunea întregului său cosmos. Demersul nostru a început cu→

FLORIAN COPCEA

poemele preluate din *Câmpia neodihnei*, care, după ce au fost tălmăcite în limba română de Radu Flora, au fost revizuite de autor, unele dintre ele individualizând spectaculos mesajul. Meditațiile lirice ale poetului, conjugate cu elementele unei realități observate cu acuitate, se circumscriu unor paradigme esențiale. Eul poetului, manifestat scriptural în diversele sale ipostaze și metamorfoze în *Kora/Scoarța*, devine, în această conjunctură, un subiect poetic-pretext care, despresurat de iluzii susceptibile și aprehensiune, indică prezența unui permanent mit non-himERIC, translucid: „Inel al nimănui inelule/ Cum te-ai pierdut// Cum ai căzut din cer undeva/ Mai mult pretutindeni decât undeva// De ce ai cunutat-o pe loc/ Vechea străvechea ta strălucire/ Cu golul tău tânăr// Uitaseră și de tine/ Cum uitaseră de noaptea lor nupțială// De-atunci strălucirea-ți căzu în băutură/ Golul ți se-ngrășase/ Iarăși ești pierdut// Iată-ți inelul meu/ Intră și te căpătuiește-te” (*Inelul celest*), și: „Tu umbli o veșnicie întreagă/ Prin propriul tău infinit/ Din creștet până-n tălpi și-napoi// Te luminezi singur/ În cap porți zenitul/ În tălpi amurgul luciului// În pragul amurgului lași umbre/ Să ți se lungească să ți se-ndepărteze/ Să facă minuni și scandaluri/ Să se-nchine lor înșile// În zenit reduci umbrele/ La adevărata lor mărime/ Le-nvești să ți se-nchine/ Și înclinându-se să dispară// Și-n ziua de azi mai umbli pe-aici/ Dar nu te vezi de umbre” (*Maestrul umbrelor*), sau: „Ai apărut târându-te după o ploaie/ După o ploaie de stele// Din oasele lor stelele/ Îți ridicară ele însele casa/ Unde-o duci pe ștergar// După tine vine-o vreme șchioapă/ Să te-ajungă din urmă să te calce// Scoate coarne melcule// Te târăști pe-obrazul enorm/ Pe care nu-l vei vedea niciodată/ Drept înspre gura neantului/ Abate-te din cale și ia-o pe linia vieții/ Din palma mea visată// Până ce nu va fi prea târziu/ Și lasă-mi drept moștenire/ De-argint ștergarul făcător de minuni” (*Melcul stelar*).

Un efect emoțional deosebit produce simplitatea anatomică a poemelor dedicate „cutiei”, care exprimă atât imensitatea universului, cât și enigmaticele ce pot fi descoperite în ascunsul ei, tainic, labirintic. Precum în basmele românești, cel care descoperă în lăuntru ei nestemata

pe care o putem numi timp, până la adânci bătrânețe, va fi însoțit de bucuria vieții, iar cel care va avea nenorocul să afle în vidul ei pătrat, cosmic, „osia lumii” sau „cupa nemuririi” nu va ajunge să vadă cum se adăpostește „în golul ei/ lumea întreagă”: „Cutiei mici îi cresc primii dinți/ Și-i crește mica lungime/ Mica lățime micul gol/ Și c-un cuvânt tot ce are// Cutia mică crește mai departe/ Și-acum este într-înșă dulapul// În care se adăpostise// Și crește mai departe și mai departe/ Și-acum e-ntr-înșă camera/ Și casa și orașul și țara

Petru Botezatu, Maica Domnului, cu Arhangheli și puteri îngeresti, tempera acrilică pe panou de lemn

// Și lumea în care se adăpostise // Cutia mică-și amintește de copilăria sa/ Și cuprinsă de un dor fără margini/ Devine iarăși cutie mică// Acum este-n cutia mică/ Întreaga lume mică mică de tot/ Ușor puteți s-o puneți în buzunar/ Ușor s-o furați ușor s-o pierdeți/ Păstrați cutia mică” (*Cutia mică*), sau: „Nu vă plecați în fața cutiei mici/ În care apusese totul / Și steaua voastră și toate celelalte stele// Ușurați-vă/ În vidul ei// Scoteti-i toate cuiele/ Și dați-le stăpânilor ei/ Să le mănânce// Faceți-i o gaură la mijloc/ Și trageți-o-n pendul// Umpleți-o cu proiecte/ Cu pielea meșterilor ei/ În picioare călcați-o/ Legați-o de coada pisicii/ Și alungați pisica/ Nu vă plecați în fața cutiei mici/ Nu veți mai putea/ Să vă îndreptați la loc” (*Dușmanii cutiei mici*).

În poemele unde, invocând toposul „piatra”, transgresează cugetarea în alt registru, sensul spiritului în

alt sens, timpul ființei în alt timp, Vasko Popa, asemeni unui iluzionist, substituie visului relativ, în balans între conștient, utopie și ficțiune, aparențele realității, cu toate aporiile ei eshatologice: „O mână a apărut din pământ/ A aruncat piatra în aer// Unde este piatra/ Pe pământ nu a revenit/ În cer nu s-a urcat// Ce este cu piatra/ Oare slăvile au devorat-o/ Oare în pasăre s-a prefăcut// Iată piatra/ Îndărătnică a rămas în sine/ Nici în cer nici pe pământ// Pe sine însăși se-ascultă/ Lume între lumi” (*Visul pietrii*), și: „I s-a urât de cerc/ De cercul perfect din jurul său/ S-a oprit// Îi este grea povara/ Propria povară în lăuntru ei/ A aruncat-o// Piatra-i este dură/ Piatra din care este zămislită/ A părăsit-o// Se simte strămtorată profund/ În propriul său trup// Ieși/S-a ascuns de sine/ S-a ascuns în propria-i umbră” (*Aventura pietrei*).

O temă poetică vaskopopiană, predilectă, de-a dreptul obsesivă, investită cu funcție simbolică, este „lupul”. Aceasta favorizează pătrunderea eului auctorial în spațiul paradisiac, canonic, al arhetipurilor mitologice ale folclorului românesc, reintroducând/reproducând în câmpul poetic, cu o existențială aură mediativă, tainele vieții și ale creației, ale morții și ale eternității ființei umane: „Întoarce-ți privirea spre mine/ Lupule șchiop// Și însuflețește-mă cu ardoarea gurii tale/ Pentru a cânta în numele tău/ În imemoriala limbă maternă a teiului// Crestează-mi pe frunte cu gheara/ Cerești dungi și incizii/ Interpret al tăcerii tale să devin// Și mușcă-mă de mână stângă/ Ca lupii tăi să-ngenuncheze în fața mea/ Păstor numindu-mă// Întoarce-ți privirea spre mine/ Și nu te mai holba la căzutul tău chip/ Lupule șchiop” (*Sarea lupilor, 4*), sau: „Toiagul tu rupe-ți-l în trei/ Și fă din el un vultur cu trei aripi/ Și ia-ne de-aici/ Noi te rugăm păstor al lupilor// Du-ne în crângul tăiat/ Al tinerilor noștri străbuni/ Fiul soarelui și fiica lunii// Du-ne în constelația/ Marelui lup/ Noi te rugăm păstor al lupilor// Du-ne în pântecul/ Cristalinelor mamei” (*Rugăciune pentru păstorul lupilor, 4*), și: „Lupul șchiop poartă-n spinare/ Un mare vultur negru/ Și-mpreună zboară pe cer// Îi bea rouă din plise/ Și-nfulecă bucăți de cețuri albicioase// Îi culege cu botul/ Vii ouă stelare/ Îngropate adânc în azur//→

Toamnă neună

Toamna asta-i neună, neună,
se trage de frunze și ia mătrăgună.

Și-a băut cerneala și e la munca brută,
ia shakespeare-ian fiertură de cucută.

Face măscări la cohorte de gânduri,
cu rafale de ploii și rafale de vânturi.

Cu prăștii de zări a trimis departe,
păsări ce-n plisc aveau cântece calde.

Cu tălpi de brumă, ia dimineații urma,
și serii, cu ceața, ea îi scapă turma.

Dar luminii albe, i-a sărit mult calul,
de roșuiv-ul îi iubește prisme
cristalul.

De trăim răvășirea verde în față,
adunată cu integrală de suprafață.

Ea în suflute ne pătrunde bezmetică,
dar se-ncurcă totuși la aritmetică.

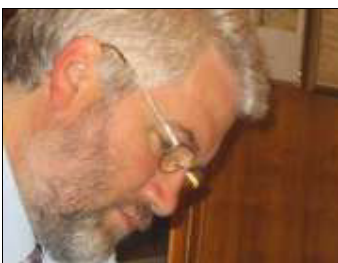
Nu mai știe să numere și să licăre,
numai să foșnească, să vâjâie și să
picure.

Poate ia Xanax, poate ia Rudotel,
Ce nu face astăzi, mâinele din ieri?

Se crede Einstein, fluturând cu nimb,
relativitatea restrânsă la (ano) timp.

Și se mai crede și-un fel de-
ntregitoare,
a celor ce trăiesc sub soarele ei moale.

A inventat leacul și apoi a găsit și
boala,
Nostalgie de a fi tras la focul ei oala.

E neună de legat, de cât e de
frumoasă,
de stat la ea în brațe, că nu e
veninoasă.

16 octombrie 2019

Viță de (în) vie

Un damf de rachiu străbate primul
ceața
și caută să-mbărbăteze dimineața.

Se vede că metalurgia este
deșteptătoare,
de sună trezirea vițelor cățărătoare.

Cuptoarele Siemens-Martin din
frunze,
pornesc șarje gata ruginite și confuze.

Și totuși, în secret, prin sârmele din
vie,
vântul bate morse, fără să se știe.

Din stâlp de beton în stâlp de beton,
telegraful anunță prezență de om.

Unii vin pentru verb, alții pentru
substantiv,
important e că vin, din oricare motiv.

Au treabă cu sferile și a lor dulce
grație,
sau poate cu elipsoidele de altă
rotație.

Mâinile sunt cele ce culeg punitiv
o formă geometrică de soare-
alternativ.

În lichidul amniotic ale boabelor de
struguri,
se văd translucid plutind muguri.

De lumina fiecărui bob ancestral
este responsabil câte un cordon
ombilical.

Mici led-uri ce funcționează cu
acumulatori,
și luminează dealul ca de sărbători.

De fapt e toamna în sărbătoarea ei
pură,
când via vorbește cu o altfel de gură.

E o simfonie de culori fiecare
ciochine
și nu știi de-i citrin, crisopraz, granat
sau rubine.

E rostul oamenilor de a le umbla la
gravitație
și de-a umbla și la celesta levitație.

„Ex abrupto” sunt zdrobiți de-a lungul
și latul,
de boabele, în teascuri, își pierd
pierpătratul.

Dar continuă drumul prin (ne)scriesele
legi
în damigene și butoaie din pivniță și
beci.

Eu pun șaua pe spatele mușchilor
de vin
și călăresc fierberea mustului divin.

19 octombrie 2019

RĂZVAN DUCAN

VASKO POPA

→Îl apără de câini zburători/ De
foarfecile păsărilor răpitoare/ Îl
plesnește cu coada/ Arătându-i calea
secretă/ De la o vizuină celestă la
alta// Vulturul îl lovește cu ciocul în
cap/ Ghearele i le înfig între coaste/
Și nu-l lasă să ațipească” (*Urmele
lupului șchiop*, 4). Senzația de nedi-
simulată fatalitate, în care efemerul și
eternul sunt consubstanțiale, deloc
alterate de ficțiunile insolite ale unei
realități ușor recunoscutibile,
domină/înnobilează discursul epic,
inițiativ, al poetului: „Zboară prin
Dune/ Străbunicul meu Ilie Luca
Morun/ În sania-i încărcată cu sare/ Și

contrabandiști// Lupii urlă aruncându-
se/ La oameni și cai// Străbunicul
amenință/ Că-l va împușca pe loc/ Pe
cel ce va recurge la armă// Se ridică-n
picioare și-ncepe să urle/ Mai cumplit
ca acești borfași cu coadă// Lupii urlă
din ce în ce mai trist/ Slăbind tot mai
mult caii/ Care prinseseră aripi din
senin// Cu cât mai puține sunt iernile
și zăpezile/ Dintre străbunicul' și
mine// Vocea-i de lup îmi stăruie mai
distinct în auz” (*Tatăl lupilor vitreg*).

Sub semnul sublimului și al ab-
solutului se află și motivul „zidului”,
unde Vasko Popa ne propune o
explorare, în aparență fabulatorie, a
propriului alter ego. Teama de neant,

de golul existențial, sunt câteva dintre
elementele prin care artistul înțelege
să oprească în loc angoasele timpului
atotputernic, schimbându-i valoarea și
semnificația, consecințele ireversi-
bilei treceri: „Ochi în ochi cu zidul/
Nu-s nici frumos nici urât/ Sunt fără
de chip// Piept la piept cu zidul// Nu-s
nici puternic nici plăpând/ Sunt lipsit
de experiență/ Față-n față cu zidul//
Nu-s nici bun nici rău/ Sunt singur”
(*Zidul*, 1), și: „Lichen dac-aș fi/ Și da-
că întunericul lui ar exploda// Igrasie
dac-aș fi/ Și liniștea ei dac-ar da să
țipe// Fulger dac-aș fi/ Și umbra lui
dac-ar cădea în genunchi” (*Zidul*, 2).

Asterisc
Memorialistică
Jurnalul Ecaterinei Oproiu
(n. 1929)

Reper al profunzimii, eleganței și delicatetei, Ecaterina Oproiu s-a remarcat încă de pe când era studentă a Facultății de Drept din București (pe care a absolvit-o în anul 1952), ca o prolifică publicistă, autoare a zeci de articole apărute în *România liberă*, dar și în alte ziare și reviste ale timpului. Merită menționat că la acea vreme era soția valorosului economist Costin Murgescu, cel care a contracarat și anihilat „Planul Valev”, a cărui punere în aplicare ar fi condus la transformarea României într-o adevărată colonie a Uniunii Sovietice.

Ecaterina Oproiu a avut o susținută activitate pe tărâmul cinematografiei, deținând pentru mai bine de trei decenii (1965-1989) funcția de redactor-șef al revistei de mare popularitate *Cinema*. A fost distinsă pentru critică cinematografică de către Asociația Cineaștilor din România (ACIN) de două ori: în 1977 („pentru cronicile filmelor românești din ziarul *România liberă*”) și în 1982 („pentru contribuția la afirmarea cinematografiei românești”). Prețuită pentru comentariile sale emanând o solidă documentare, umor fin și delicatețe, a fost una dintre prezentatoarele preferate ale filmelor difuzate la emisiunea de mare succes *Telecinemateca*. Între anii 1992-2002, a făcut parte din Consiliul Național al Audiovizualului.

A scris câteva piese de teatru care au avut mare succes la public: „Nu sunt turnul Eiffel”, „Cerulea înstelată deasupra noastră”, „Interviu”, „3x8 plus infinitul”, în care au jucat actrițe bine cunoscute (Leopoldina Bălănuță, Mariana Mișuț, Tamara Buciuceanu-Botez).

În ultimii ani, a publicat trei volume de jurnal („Jurnal 1”, „Jurnal 2”, „Jurnal 3”). Memorialistica sa ne dezvăluie confesiuni fascinante privind o varietate de aspecte, de la rolul primordial pe care l-au avut părinții și bunicii în formarea profilului său moral marcat de adoptarea unor trăsături esențiale (cinste, dăruenie, libertate și demnitate), până la portretizarea unui impresionant număr de personalități cu care s-a intersectat în decursul anilor (Elvira Godeanu, Marin Sorescu, Octavian Paler, Ovid Crohmăniceanu, Florin Piersic, Iorgu Iordan, Radu Cosașu, Alexandru Ivasiuc, Ion Popescu-Gopo). Totodată, opera sa ne relevă o radiografie fermecătoare a intelectualității românești din ultimele șapte decenii.

Fragment:

„M-am apucat din întâmplare să răsfoiesc unul dintre zecile - am aproape o sută - de „jurnale” scrise de pe la paisprezece ani. Cu excepția câtorva catastife primite în dar de la dl. Theodoru, sunt toate caiete dictando cu muchia de sârmă spiralată. Decenii am purtat în ghiozdan, în servietă, în poșetă un astfel de caiet pentru că, fără buletin aș fi putut circula, dar niciodată fără caietul cu sârmă. Deci, oriunde mă duceam, la aprozar, la ORL, la Gastro, la Neuro, la Stomatologie, la administrația financiară și nefinanciară, mă rog, peste tot unde așteptai, ședeai, ba chiar și unde te mișcai, adică în tren, în avion, inclusiv în cursele lungi cu autobuze nu prea aglomerate, Jurnalul ținea loc de privit pe geam sau de suit pe pereți.

Dar, ca să fiu dreaptă, Jurnalul n-a fost pentru mine doar „un tovarăș de drum”, ci și urechea care asculta când pereții aveau urechi. Ei cu urechile lor, eu cu urechea mea.

În plus, m-am gândit la Jurnal ca la un memento. (Când am început primul Jurnal, am scris, pe prima filă, că acest Jurnal îl dedic eu, școlărița, nepoților mei. Nu vreau să-i las să se căzneaască să aștepte de unde provin. Sincer vorbind, nu-i văd căznindu-se, dar asta e un simplu reproche d'amour).

...Deci, m-am apucat să răsfoiesc un jurnal de acum multe decenii. Prima impresie? Nu înțelegeam nimic. Dacă lectura s-ar fi petrecut la poliție, aș fi declarat, sus și tare, că nu recunosc nimic. Niciun fapt, niciun detaliu (poate, ici-colo, un cuvânt, dar cuvintele sunt, oricum, bun comun).

După ce-am terminat lectura primului caiet, am luat la întâmplare alt caiet, apoi încă unul și tot citind, parcă-parcă, n-aș mai fi jurat ca la poliție, n-aș mai fi pretins că eu nu am absolut niciun amestec. E drept, citeam împotmolit. Nu era vorba doar de scris, dar erau prea multe inițiale (ale cui?) prea multe comparații, prea multe referiri la ceva care trebuia să-nsemne altceva (parcă eram într-o carte scrisă de Esop în colaborare cu La Fontaine).

Până la urmă, apărea un licăr și, licăr lângă licăr, aprindeau un opaiț. Citeam, din ce în ce, mai febril. La un moment dat, începusem să înfulec paginile - vorba Sfântului Ioan Teologu care-i poruncește îngerului să mănânce cartea.

Chiar așa făceam și eu. Mâncam cartea, respectiv caietul, numai că, spre deosebire de cartea din mâna îngerului, foile din mâinile mele nu-mi făceau gura „dulce ca mierea”. Mestecam hârtii decolorate, scorjite, cu semne îmbârligate (cu anii ți se schimbă și grafia). La un moment dat, nu mă mai puteam opri. După o zi de lectură, seara, când mă lua în brațe Morfeu, continuam să citesc,

adică să retrăiesc, prietenii veșnice dar evaporate, întâlniri de neuitat pe care le-am uitat 99%, confruntări ucigătoare dar, uite că, încă, nu m-au ucis.

Am mâncat sute, mii de file, dar îngurgitatul caietelor, respectiv chiolhanul cu hălci și fărâmițe din propriul trecut, m-a cam pus la pământ. Nu știu alții cum sunt, dar, pentru mine, recitirea, roaderea, mâncarea, iar, pe parcurs, halirea propriului trecut a fost - și rămâne - un fel de autocanibalism. Oricum, până la urmă (deși n-am ajuns chiar la urma urmei), agapa recomandată de Ecleziast m-a făcut fleșcă. Tot ce descifram mă amețea. Absolut tot. Și cele de bine, și cele de rău.

Dacă descopeream Răul, mă copleșeau părerea de rău, remușcarea sau revolta împotriva unor căinoși care mi-au dat la cap (cine știe unde ajungea capul ăsta dacă n-ar fi fost despicat?).

Dacă descopeream Binele, și binele mă copleșea (părinți tineri, iubiri îmbobocite - chiar cu șisul în dinți, dar iubiri - copil care nu pronunță R până în prima zi de școală, când a zis, în sfârșit, brânză). Binele vulcanic, ca și binele liliputan a fost și s-a terminat. Niciodată n-o să-l mai văd decât sub formă de mumia binelui sau sub forma unui osuar numit Jurnal.

Am ajuns la concluzia că Jurnalul nu trebuie citite de cei care le-au scris din inimă, nu din pasta de pix. Cei care vor, totuși, s-o facă, mai bine și-ar face un harakiri sau, mai nou, un seppuku. Iată de ce, pentru acest prim volum de amintiri, n-am fost capabilă s-o iau pieptiș. Am preferat să merg soft, întrucâtva, pe pizzicato și - cert - pe nevoia de a pomeni câțiva oameni care merită, cu adevărat, veșnica pomenire. Dacă am lăsat prea multe detalii personale și prea mulți „oameni la kilogram”, am făcut-o pentru că, vorba lui D.D. Roșca, sunt oameni care, fără să fie orbi, sunt buni."

DORIN NADRAU
(S. U. A.)

LUMEA CA LIMBAJ

Viața ne pune în fața unor evenimente, oameni, situații, fie că ne place, fie că nu ne place. Jurnalul este un instrument pentru punerea în evidență a memoriei și presupune evaluarea ulterioară a perspectivei. Jurnalul poate fi unul obișnuit, el consemnează istoria de proximitate a celui care consemnează faptele. De la Faptele Apostolilor – la faptele oamenilor. Jurnalul are un rol important în călătorii, pe timp de război, pe timpul pandemiei, pe timp de pace, când, sub presiunea evenimentelor, ne pregătim de război...

Eugen Dorcescu a lansat în lumea literară, în anul 2020, un jurnal complex: *Îngerul Adâncului (pagini de jurnal – 1991-1998)**, o carte cu impact asupra cititorului, menită să reevalueze, peste ani, timpurile care ni s-au dat.

Este un jurnal-eseu, depășind limitele teoretice ale speciei literare. Este un jurnal despre viața în sine, ca dar primit de Sus. Plus capacitatea omului de aprecia fiecare clipă prin talentele sale, prin gândirea sa, marcată de păcatul originar.

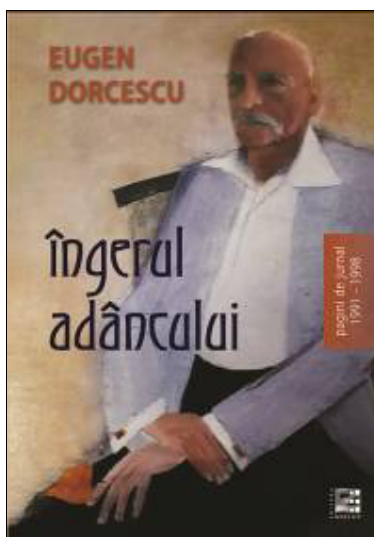
Jurnalul are mai multe capitole, bine structurate: *MOTH TAMUTH; ABADDON; HAVEL HAVALIM*.

Se mai adaugă o prefață, semnată de Mirela-Ioana Dorcescu, Anexe – pagini de manuscris și un argument profund, poemul Templierul, creație a lui Eugen Dorcescu, poem-blemă.

Ediția a fost îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu, soția scriitorului, care a redactat și a făcut selecția textelor din Jurnal, cu pasiune și atenție. Fiind soția autorului, ea s-a detașat de tensiunea spirituală iminentă și a operat cu obiectivitate asupra cărții, în ansamblu, după cum notează în prefață: „Sufletul relatărilor este năucitor. Nu mă mai puteam despărți de Jurnal. Mă întorceam mereu la caietele lui Eugen ca la un drog” (p. 11).

Titlul are o semnificație profund existențială: e plonjonul artistului în măruntaiele timpului concret, pentru a extrage esența destinului propriu și a celui colectiv. E sacrificiu și onoare, este amărăciune și bucurie. Demersul este făcut dintr-o perspectivă creștină, bazat pe valorile eterne care modelează lumea în orice epocă.

Fiecare capitol are un semn, o

semnificație: *Murind, vei muri; Îngerul Adâncului; Deșertăciunea deșertăciunilor*. De reținut faptul că titlurile capitolelor sunt în limba originară, limba ebraică veche, în care s-au scris cărțile veterotestamentare ale Bibliei. Semnificația este mult mai profundă în limba originară și oferă o adâncime evenimentelor vieții. Sunt concepte religioase preluate din doctrina solidă a creștinismului, bazată pe Vechiul Testament și Noul Testament, așa cum sunt prezentate în *Scriptură*. Este o viziune pe care scriitorul Eugen Dorcescu și-o asumă deschis și total. El a reținut în Jurnal: „*Sunt numeroși, întristător de numeroși, intelectualii ce nu au lecturi esențiale. Id est: n-au citit, nu citesc Scriptura. Mă întreb cum pot trăi așa, în această barbarie, idolatrizând fără încetare, închinându-se unor făcături omenești. Cine nu știe Scriptura nu știe, de fapt, nimic, indiferent ce pretinde că știe, ce crede că știe și ce își imaginează că știe. Să nu ne amăgim: cel care stă departe de Dumnezeu, în cele din urmă, își pierde mințile, înnebunește*” (p. 413).

Perioada prezentată în carte este cunoscută multor cititori de la data publicării. Ei au trăit vremurile până la disoluție. Pe viitor, *Jurnalul* va căpăta o valoare mai mare, precum vinul vechi care se înnobilează cu trecerea timpurilor. A fost o perioadă de cădere, de trecere de la o structură socială la alta. De la comunismul, personalizat de actorii puterii, la capitalismul globalist, impus de forțele economice ale epocii pe care am trăit-o/ trăim. Disoluția valorilor

consumate, respinse de societate, s-a simțit în structura acesteia, lumea s-a destrămat, iar noile valori nu au putut să se impună în viața de zi cu zi. Corupția, căderea spirituală, mercantilismul, lăcomia generalizată, goana după bani, cât mai mulți bani, a schimbat paradigma socială. Oamenii s-au pierdut într-un mecanism social care le-a tocat zilele. Unii au acceptat flămânzi vremea tranziției ca pe o pradă. Răul s-a adâncit în toate domeniile, individul s-a rătăcit în labirintul creat chiar de el.

Eugen Dorcescu urmărește în *Jurnal* țesătura spirituală pe care se înfiripă viața, pentru a găsi răspunsul la destinul său. În lipsa unor certitudini, el se întoarce spre *Scriptură*, preia valorile eterne și le pune la baza existenței. Este jurnalul unei persoane care a depus/ depune efortul de a se salva din ruina evului tulbure în care a nimerit. Lucrând la o editură de stat (Facla – Editura de Vest), ajunge director după evenimentele din Decembrie 1989, dar este forțat de mediu să renunțe. Trece la alte edituri, unele funcționând în sistem privat, muncește pentru a-și câștiga pâinea cea de toate zilele, cu demnitate, cu bucuria celui care nu a fost refuzat de soartă, pentru a câștiga o altă perspectivă.

Fiecare zi este prezentată ca epopee definitivă, este călătoria inițiată a celui care rămâne lucid și refuză compromisul. Se luptă pentru identitatea sa de scriitor, om de cultură, om al cetății, într-o societate care se clătina/ se clatină sub greutatea vremurilor. Este o bătălie esențială și necesară într/ pentru devenire. Valorile spirituale pentru care a optat sunt solide, a fost/ este sub aripa divină.

Jurnalul are câteva linii de forță: scriitorul vede în detaliile vremurilor semne ale căderii umane. Sângele, prezent în cetate, de la un accident de sănătate la sângele celor căzuți la „revoluție”, pachetele cu puii de găină aruncate în stradă, în contrast cu vremurile de dinaintea faptelor din decembrie 1989.

Goana după afaceri a oamenilor de cultură, a profesorilor universitari, parvenitismul multora. Abandonul profesiei, al vocației. Scriitori în derivă, debitând cărți în piața publică din orgolii, mândrie, →

CONSTANTIN STANCU

goană după vânt. Oameni trăind alături de câini în apartamentele de la bloc sau din imobilele pe care le-au obținut pe diferite căi. Oameni rătăcind pe străzile orașului, fără orizont, oameni înnebunind, fără să poată fi salvați. Efectele unor vremuri absurde. Oameni de cultură furând din opera celor care au rămas fideli creației intelectuale de ținută. Furtul intelectual probează starea generală a societății: parvenirea prin orice mijloace. Oameni în goană după funcții, după ranguri sociale, după iluzii de lux.

Eugen Dorcescu notează în *Jurnal*, referindu-se la destinul unui scriitor: „Așadar, scriitorul are, simultan, un prestigiu social și prea mare, și prea mic, în ochii celor mai mulți. Nu-i înțeles, e adulat, invidiat, venerat câteodată, dar și disprețuit. Altele sunt meseriile clare, limpezi, de vază: medic, profesor, inginer. Sau funcțiile: director, șef undeva. Dar scriitor? E prea mult și, totodată, prea puțin. E greu de evaluat. E-o meserie evanescentă. Mulți uită, mulți nici nu știu că, la un scriitor, la un artist, pe primul loc e vocația; abia apoi, profesiunea. De aceea, am convingerea că scriitorul trebuie să stea între cei din breasla sa, pentru a nu fi jignit. Altfel, e singur. Va fi izolat, interpretat greșit, privit cu uimire și suspiciune. El aparține unei elite strănii, pe care nici intelectualii n-o acceptă întotdeauna” (p. 210).

Eugen Dorcescu își asumă starea de scrib, mai mult decât aceea de intelectual. El notează cu atenție faptele celor din jurul său, se analizează, caută răspunsuri la întrebările care se ivesc brusc în viața individului, prins în mandibulele vremurilor. Iată viziunea: „Atunci ajungi la maturitatea artistică deplină: când citești lumea ca un limbaj. Nu când o observi, o reproduci sau o analizezi. Când o citești. Nu cărți, nu teorii, ci lumea. Dintre cărți, o singură Carte trebuie citită. Ea te învață să citești apoi și lumea despre ale cărei creație și destin vorbește” (p.523).

Lectura *Jurnalului* devoalează și alte aspecte ale existenței, punctele forte ale istoriei. Revoluția, de exemplu, e privită ca o ruptură în societate, o ruptură care macină destine, lumea se pierde și se reinventează mereu, fără speranță. Omul devine Sisif, nu-și poate valorifica acumulările, munca, viața. Doar trudă și sudoare... Iată paradigma: „Cât de zdravăn și de in-

solent s-au fixat cele învățate cândva prin școlile comuniste! Mai clar sau mai puțin clar, acea formulare a lui Marx („Revoluțiile sunt locomotivele istoriei”) a rămas, inconștient, încrustată, încremenită, în mintea celor mai mulți dintre noi, în mentalitatea colectivă. De aceea, suntem atât de mândri că am făcut „revoluție”, când, de fapt, ar trebui să ne rușinăm de brutalitatea, violența, primitivismul comportamentului nostru. Alte nații clădesc în liniște, civilizate, noi trecem din revoluție în revoluție, dărâmând, periodic, ceea ce abia am reușit să încropim. Ce locomotive ale istoriei? Izbucniri de sălbăticie și ură, regres moral și material, dans sinistru sub tamburina Satanei” (p. 464).

Sunt și alte definiții, reevaluări, reconsiderări asupra existenței. O analiză a *Jurnalului*, o lectură în tihnă, va dezvălui receptorului o concepție de viață validă, aflată sub protecția lui Dumnezeu.

Eugen Dorcescu, cu toate că se considera pesimist, mizantrop, idei reluate cu discreție în carte, a fost/este un om fericit: are o familie, s-a realizat ca scriitor în această perioadă. A trăit într-un oraș (Timișoara) care i-a oferit alinare (alături de zbucium, de experiențe care l-au întărit), a cunoscut oameni de excepție, spirituali, solid ancorați în eternitate. A avut unele vise care i-au lămurit calea pe care exista. Visele au punctat ritmul *Jurnalului*, dinamica cuvintelor așezate pe hârtia flămândă. A realizat, ca editor, unele cărți care i-au adus bucurie. A locuit într-o cameră, a sa, în care a stat de vorbă cu Dumnezeu, a muncit, a contemplat infinitul, a scris etc. A întreprins unele călătorii, la părinți, în concedii, în străinătate etc. Călătoria cea mai importantă a fost călătoria spirituală în „lumea lui Dorcescu”, în ascuns, în „chilia” sa. A avut experiențe abrupte în relația cu rudele, apoi boala soției, plus momentele când a trebuit să-și zugrăvească apartamentul. O muncă dură pentru un intelectual, cu impact asupra fizicului și a minții sale. Pe alocuri este intrigat de schimbarea ivită în viețile unor scriitori, nu înțelege de ce unii au apelat la comerțul abrutizant, practicat în epocă. Dacă în orașele mari, precum Timișoara, au existat locuri unde puteai să-ți câștigi pâinea, în orașele mici, au căzut toate. Scriitorii au fost

nevoiți să apeleze la orice pentru a trăi, să facă mari sacrificii, să facă multe compromisuri. Ei trebuiau/ trebuie să trăiască pur și simplu sau să migreze în alte orașe mai mari, ori în străinătate. S-au trezit „captivi în Babilon”. Cum reține Eugen Dorcescu în carte: memoria devine cu timpul un cimitir (citat din discuția avută cu poetul Ionel Amărieuței)...

Scriitorul revine în *Jurnal* la o dorință justificată, ar fi dorit să scrie un roman, unul total, despre vremurile pe care le-a trăit. În paginile registrului său apar și elemente de roman, personajele sunt creionate veridic, au amprenta originalului. Există o epică intrinsecă, din care se reține povestea noastră. Iovescu, directorul pus la editura de stat, simbolizează tendințele vremii, parvenitismul, in-cultura, șmecheria adusă la rang de demnitate publică. În spatele lui s-a ținut întreg mecanismul de produs funcții, bani, poziții sociale, toate marcând ruina unei societăți înclinată. Tensiunea dintre autor, ca angajat al editurii, și acest personaj e evidentă, e tensiunea dintre bine și rău, dintre a fi și a nu fi. Dintre cel care cunoaște și acela care dorește ceva nelămurit.

Sub presiunea vremii, împins la margine, dar nu eliminat, autorul a reușit să scrie câteva cărți de referință pentru literatura română, în perioada imediată următoare de după anul 1989: *Cronica, Abaddon, Exodul, Poezii despre și pentru Raluca, Psalmii în versuri, Ecclesiastul în versuri, Pildele în versuri* etc.

Deși a așteptat o reacție solidă din partea confracților sau criticilor literari, aprecierile au fost mai mult verbale. A așteptat un premiul al Uniunii Scriitorilor din România... O anumită amărăciune l-a marcat. Rămâne lucid pe poziții, cum constată în *Jurnal*: astfel de cărți se înțeleg cu dificultate, temele abordate nu sunt uzuale, noi curente literare au izbucnit în epocă, acel prezentism abrutizant în care trecutul și viitorul sunt strivite de un prezent monstruos, dominat de obiecte, dispozitive și ieșiri în peisaj. Pentru a prinde esența operei este/ ar fi fost nevoie de cunoașterea Scripturilor, de cultură și literatură solidă, plus trăiri metafizice profunde. Timpul nu a avut răbdare cu lumea culturală de la noi...

Poemul de început, cel care stă de gardă în fața textului, *Templierul*, dezvăluie tema principală a operei→

lui Eugen Dorcescu: Cavalerul care rămâne fidel Stăpânului, omul care-și apără domeniul, femeia, averea. Este răpus de soldații lumii acesteia. Ei i-au răpit lumea spirituală și materială, au poftit la ceea ce avea un brav oștean a lui Hristos. La judecata de apoi, Stăpânul îi va reda viața, va exista un destin postum, o speranță împlinită. De observat paralela Filip cel Frumos / Satana – care poate fi și un înger de lumină, pentru a ține captivi oamenii, conform textelor din Noul Testament.

Pentru Mirela-Ioana Dorcescu, tema care domină fundalul este sângele, cel al oamenilor simpli și sângele celor care au căzut în Decembrie 1989 pe marile bulevarde ale istoriei și pe aleile din Timișoara. Consider că tema de fundal a *Jurnalului* este dezorientarea oamenilor; ei se mișcă brownian în spațiul urban, în lumea culturii, a unor afaceri nesigure. Oameni care rătăcesc, fără orizont și aleatoriu, într-un labirint al intereselor de tot felul. Mulți nu înțeleg ce se întâmplă: înnebunesc, umblă buimaci după o certitudine. Caută locuri sigure, se îmbolnăvesc de boli pe care nu le bănuiau, își pierd partenerii de viață. Cerșesc ceva care nu mai vine, ceva care nu există, ceva care s-a pierdut. O milă uriașă domină anotimpurile cetății, pașii poetului.

Eugen Dorcescu a realizat o carte importantă, solidă despre societatea românească, despre vremurile pe care le trăim. El a aruncat o lumină asupra destinului uman: „Nu există pedeapsă mai mare pentru păcatul originar decât viața însăși” (p. 503).

Jurnalul are un limbaj precis, elegant, frazele se leagă și limba română este la nivel maxim. Ideile se întrepătrund matematic, deși suntem în fața unei creații subiective. Trimiterile din subsolul textului au menirea de a lămurii cititorului neavizat despre temele care sunt prezentate și de a-l provoca la cunoașterea autentică a lumii. Este stilul preluat din literatura de înțelepciune a Bibliei: *Iov, Psalmii, Pildele, Ecclesiastul*. De asemenea, sunt asimilate temele din marii profeti: *Isaia, Ieremia, Ezechiel*; și *Apostolul Pavel*, evident. Scribi care au prins în cărțile lor, care formează canonul Bibliei, esența vieții sub inspirație divină. Este menționat Iisus, personajul istoric care ne cheamă la o viață deplină, cu parabolele sale pro-

funde și necesare. Rugăciunea, psalmul, poezia, contemplația, invocarea divinității, toate fac parte din economia unei zile, din planul mai amplu al omului care dorește să se salveze, să vadă dincolo de aparențe. Ele sunt punctate în Jurnal cu eleganță și discreție. Există un ritm interior al lecturii, textul impune cititorului o participare atentă și dedicată. Ritmul vine din armonia ideilor, din speranța care atinge fiecare cuvânt scris. Din răbdarea scribului în fața textului, care îl captează.

Ca o concluzie metafizică, cum afirma Eugen Dorcescu: „Dacă vrei să cunoști singurătatea absolută, n-ai decât să trăiești printre oameni” (p. 370).

Cartea va stârni multe comentarii, este o carte de referință pentru literatura română, ca specie a jurnalului. Ea se înscrie în cadrul mai larg al culturii care, iată, ivește „literatura de sertar”, atât de mult invocată după Revoluție.

O literatură cenzurată, culmea, de dogmele unei doctrine politice la modă în perioada prezentată, o perioadă de presupusă libertate. Istoricii vor putea prelua multe fapte și teme din acest Jurnal, pentru a defini vremurile și tainele epocii, cu sinceritate, pregătiți să privească în abis...

*Eugen Dorcescu, *Îngerul adâncului: pagini de jurnal: (1991-1998)*, 537 pagini, Timișoara: Editura Mirton, 2020

.Petru Botezatu, *Sfântul Gheorghe*, icoană pe pânză, colecție particulară S.U.A.

„Comunismul de apoi”,

o carte de Cristian Pătrășconiu

Volumul apărut recent la Editura Universității de Vest Timișoara - 2020- este un grupaj de opt interviuri la care răspund personalități specializate în domeniu. Autorul, **Cristian Pătrășconiu**, este un cunoscut autor de interviuri cu personalități - scriitori, istorici, politologi etc. din România și din afara ei, publicate în diferite reviste. Aici, discuțiile gravitează, în principal, în jurul întrebării *de ce nazismul a fost condamnat, dar comunismul nu?* La întrebările provocatoare și bine gândite ale lui Cristian Pătrășconiu, interlocutorii dau răspunsuri ample, profunde și edificatoare. Cititorul care, ca mine, a experimentat comunismul, incluzând *fericirea celor 15 ani lumină* ai lui Ceaușescu, parcurge cartea pe nerăsuflăte și rămâne cu o pătrunzătoare senzație de împlinire.

Ana Blandiana explică felul cum a luat naștere și s-a dezvoltat **Memorialul de la Sighet**, construit împreună cu soțul ei, **Romulus Rusan**. „*Când am fost la Yad Vashem, Memorialul de la Ierusalim, am fost prima dată șocată că acolo existau și filme cu execuții și nenumărate urme ale răului pe care le ofereau celor care vizitau acel memorial. Nemții filmaseră crimele și lăsaseră urme. [...] Ei bine, la noi, foarte multe urme au fost șterse. Prin urmare, pentru ca noi să vindecăm, aveam nevoie să înțelegem, iar pentru a înțelege, aveam nevoie să cunoaștem ceea ce a fost comunismul, să descoperim ceea ce fusese*” (p. 16). Memorialul Sighet oferă tinerilor, dar și celor care au trăit epoca, dovezile crimelor ascunse de regimul comunist din România anilor 1944-1989.

Thierry Wolton (n. 1951), cunoscut jurnalist francez specializat în istoria țărilor comuniste, condamnă crimele comuniste din lagărele de concentrare și cele prin înfometarea milioane de oameni.

Despre ele a scris o opera în trei volume. „*Dacă adunăm efectele foametei din Cambodgia, China, Uniunea Sovietică, Etiopia și așa mai departe, ajungem la un număr cuprins între* →

VERONICA PAVEL LERNER

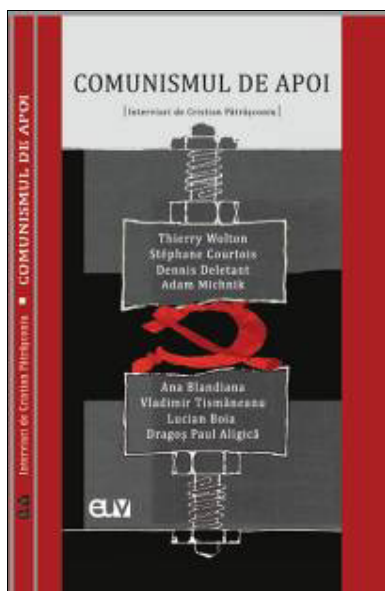
50 și 100 de milioane de morți. [...] Zeci de milioane de oameni uciși doar în acest mod de către regimuri politice a căror pretenție era că vor mântui omenirea și că vor instaura o fericire fără precedent." Iar Cristian Pătrășconiu adaugă: „Comunismul ca un imens abator uman” (p. 39). Previțiunea lui Wolton e însă încurajatoare: „Eu sunt convins că nu există niciun viitor, dar niciunul pentru comunism” (p. 24) și își justifică afirmația.

Stéphane Courtois (n. 1947) este cercetător francez, specialist în istoria comunismului. „*Cartea neagră a comunismului*”, apărută în 1997, pe care a coordonat-o și prefațat-o, face un bilanț al crimelor din țările comuniste, al căror regim e responsabil de moartea a peste 100 de milioane de oameni. Interviuul este axat tot pe crimele regimului comunist și pe asemănarea celor două sisteme totalitare, comunist și nazist. Interlocutorul prezintă în detaliu și apariția, dezvoltarea și decăderea partidului comunist din Franța.

Dennis Deletant (n. 1946), cercetător englez specializat în istoria României, specifică particularitățile regimului comunist din România. De regulă, Cristian Pătrășconiu folosește pentru titlurile interviurilor câteva cuvinte reprezentative din răspunsurile interlocutorului. Aici capitolul se numește „România - o țară de rețele, nu de structuri” (p. 63). Este discutat și comparat regimul comunist din România, de la apariție și până la sfârșitul lui violent, cu cel din alte țări.

Eseistul, istoricul și dizidentul polonez **Adam Michnik** (n. 1946) oferă o tulburătoare mărturie ca fost deținut al închisorilor comuniste din Polonia. Analiza lui se axează pe particularitățile Poloniei, unde catolicismul este foarte puternic, dar face și o paralelă cu România și Ungaria. Concluzia: „Comunismul este o otrăvă, pentru că a ucis cam tot ce este nobil într-un om [...], a scos din om tot ce e mai rău în el” (p. 87). Interviuul dezbate și probleme ale democrației actuale din câteva țări.

Vladimir Tismăneanu (n. 1951), cunoscut politolog și sociolog, profesor la Universitatea Maryland (SUA), este un aprig denunțator al tuturor formelor de totalitarism - trecute sau prezente - de pe glob (nazism, comunism). El le condamnă

virulent în numeroasele publicații la care colaborează, dar și în postări pe rețele sociale. Interviuul din carte este axat, în principal, pe lucrarea terminată în 2006 și apărută în versiune românească în 2008, „Raportul Final” - dat de Comisia Prezidențială Pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România (CPADCR), condusă de Vladimir Tismăneanu. Raportul condamnă cei 45 de ani de regim comunist din România (1944-1989). „*Raportul Final este realizarea mea de vârf, atât profesional, cât și moral*” - marturisește Vladimir Tismăneanu, cuvinte puse și în titlul interviului (p. 90).

Analiza din perspectiva istoriei a perioadei comuniste din România o găsim în interviul cu **Lucian Boia** (n. 1944), profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București. *Nimic în istorie nu va fi 100% clar.[...] În legătură cu problematica aceasta a comunismului, suntem într-o fază în care claritatea este încă și mai puțin la îndemână. Mai întâi, în această direcție, nu toate documentele sunt disponibile [...], nu au fost toate stoarse de informațiile pe care le conțin [...] Evenimentul major este încă prea recent [...] și nu mai puțin important, istoria aceasta a comunismului fiind, cum spunem, foarte recentă, depinde încă foarte mult de memoria oamenilor care au trăit-o. Și, desigur, ea depinde și de interpretările acestora - care sunt, inevitabil, subiective și au o încărcătură afectivă foarte mare*

(p.114). Analiza lui Lucian Boia, autor al unui important eseu despre comunism, explică esența lui: „*Comunismul, așa cum este el pe hârtie, nu se poate construi*” (p. 120).

Ultimul interviu din carte, intitulat „*Noua rinocerită, comunismul și economia sa: acum*”, îl are invitat pe **Dragoș Paul Aligică**, deținător al unui doctorat în științe politice la Universitatea Indiana (SUA), unul în economie la Academia de Studii Economice din București și unul în sociologie la Universitatea București. Subiectul dezbătut este, printre altele, fațeta economică a comunismului, latura cea mai puțin înțeleasă a lui. Interesantă mi s-a părut și viziunea filosofică a d-lui Aligică asupra percepției comunismului și a diferenței (*bias*) dintre *așteptări* și *realitate*.

Am găsit, într-un interviu luat în 2019 de Cristian Pătrășconiu scriitorului rus **Evgheni Vodolazkin** (nu din acest volum) justificarea impactului mai puternic asupra cititorului pe care-l poate avea o carte de interviuri în comparație cu orice altă lucrare. Spune Evgheni Vodolazkin, întrebând fiind dacă „se iese din timp prin literatură”: „*Îmi amintesc ceva care e legat de Romain Gary.[...] Mama lui murea, a scris câteva sute de scrisori. [...] Le-a scris și a rugat ca acestea să îi fie trimise, dar în așa fel încât Romain Gary să nu afle că ea a murit. El era pe front și ea nu dorea ca fiul ei să fie cuprins de disperare, în timp ce se afla în război. Până la finalul războiului, Romain Gary continua să primească aceste scrisori, fără să știe că mama lui a murit. Ceva asemănător face și scriitorul - trimite „scrisori” de acest fel...*” Ei bine, în cartea „Comunismul de apoi” mi s-a părut că interlocutorii d-lui Pătrășconiu - toți cum nu se poate mai vii - se adresează direct cititorului, argumentele lor traversând timpul.

Plecată din țară din 1982, n-am trăit perioada post-ceaușistă, dar în carte am găsit răspuns nedumeririlor mele.

Inițiativa lui Cristian Pătrășconiu de a publica grupajul de interviuri despre comunism în volumul cu inspirata copertă de Mirel Jichița mi se pare o reușită deplină.

Canada, septembrie 2020

Cronica literară

Un *qadi* creștin:

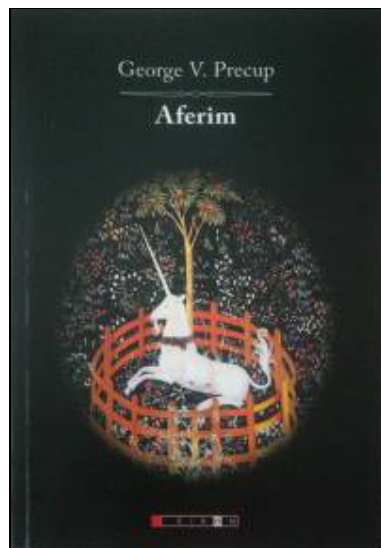
George V. Precup și cartea sa „Aferim”

Pare o contradicție, dar nu e. Cadiul, un judecător religios în tradiție islamică, dar mult mai mult decât atât: se îngrijește de orfani și minori, e mijlocitor, revizor contabil, dirijează lucrări publice etc. Poetii citați de George V. Precup în volumul de versuri *Aferim* (ed. a 2-a „revizuită și adăugită”, București: Eikon, 2015) sunt fie arabi: Șa’id al-Andalusi (el însuși *qadi* în Toledo prin secolul al XI-lea, p. 44) și Al-Shd’ir al-Walahan (poetul nebun în iubire precum creștinii nebuni în Hristos, al cărui nume se leagă de splendorile celor *1.001 de Nopti*, arabe desigur, p. 55); fie europeni: prozatorul ceh de veac XX, Bohumil Hrabal, iubitor de pisici alunecând mortal de la etajul cinci pe când hrănea porumbeii (p. 35), sau britanicul Peter Ackroyd (p. 13) și vin cu toții să sprijine afirmația de mai sus, întărind și cele scrise altundeva de chiar prefațatorul volumului, profesor dr. Christian Crăciun: că Precup e postmodern rezonând la E. Pound & T.S. Eliot. Personal, remarcăm postmodernismul deprins de Precup de la sibienii de odinioară Mircea Ivănescu & Ion Mircea, dar asta vom dezvolta altădată. Conținutul acestei culegeri de texte profund lirice, romantice, luminoase, îl ține pe poet la distanță de moda recentă a mizerabilismului fiziologic-etalat de alții contemporani, iar titlul însuși al cărții înseamnă «bravo!» în limba turcă. Mai folosește și apostroful în loc de cratimă, tot ca orientalii. Dar arabii sunt aceia care au păstrat, în veac de urgie, scrierile sfinte ale creștinilor, salvându-le de prăpăd.

Poetul se laudă că ar fi aproape ateu practicant, unul care: „Își aduce aminte de Iisus rar” (p. 72), dar Precup e poetul creștin al unei iubiri așa cum arar pot alții să o declare scriind, decât că are un soi de sfială aparte, ne-argheziană: „Eu sunt cel care scrie în leafa unui scump la vedere/ mustul limbii îl aud./ Aș spăla cărarea spre lună ochii săi vād./ uimirea să înving” (p. 18), împletită cu semeții neaoș luciferice: „Când scriu mâinile nu mai îmbătrânesc./ poate așa a creat Dumnezeu lumea” (p. 21). Credința creștină *mustește, foșnește, șoptește* în *Aferim*. Iubirea

izvorâtă din chiar absența persoanei, din distanța timp-spațiu față de ea, o plasează în veșnicia versului, precum și la Iustin Panța (ea, «care a plecat lăsând totul în urmă») dar, în plus, aduce depășirea perplexității și aflarea iertării, îngăduinței, acceptării destinului din care naște, astfel, Poezia-rugăciune, crezul său poetic. Iubire creștină, firește, psalmică asemeni splendorilor davidiene, copleșitoare aici fiind o infinită bunătate «nodul divin care leagă lucrurile», cum ar spune Camus. Sunt o grămadă de „noduri”, de «semne» și la Precup, admirator al lui Nichita Stănescu încă din tinerețe. Splendori și frumuseți de imagini curg în metafore torențiale, cu nemiluita. Schimnicit, mărturisește desagi de păcate, propune îmbunătățiri duhovnicești asumate: „Am uitat firea, am uitat părțile ei păcătoase” (p. 17); „Întorși vom da legi noi, cumpătare la trup și la vorbă/ sub pedeapsă cu moartea, să ne învingem pe noi” (într-un text cu titlul amintind Joia Patimilor, când trupul Lui se frânge pe cruce: *Frângerea*, p. 18); „Când o să-i cadă dinții ticăloșiei mele voi fi izbăvit,/ graffiti vor prinde sudoare, vor umezi frica de El” și: „sunt animalul de pradă al păcatelor” (p. 20); „Sunt momente în care aud îngerii zburând/ și uit să respir de fericire și spaimă” (p. 24).

Până și imprecizia sună oarecumva înduhovnicit: „Ceara ei de viață cum a mai trecut [...] ceara ei de viață poate că visez” (p. 30). Imagini hristice explicite, cu ritm și rimă țărănești și imperativul final, cândva la Cezar Ivănescu, aidoma: „cât sunt trupul încă și nu încă os/ cum a fost pe cruce și a iertat Hristos// trupul meu cel viu carne înviată/ poeziei carne care am fost odată” (p. 31). Sau: „mi s’au rupt încălțările și mîntea s’a descusut/ dând lumină păcatelor [...] Învață-mă să plâng cu ce nu am, Maria!// În mine lumina s’a tocit.// Atât de obosită mi’e viața de suflet” (p. 33). Trupul, ca fiară a sufletului: „Vorbesc cu sufletul, de una, de alta./ el mă întreabă:// Fiară a mea,/ pe cine pândești așteptând să vânezi?” (p. 34); „dar cine vrea înger devine fiară” (p. 82). *Vizionarul*, ca parodie tandră a lui *Corydon* de Radu Stanca prin heterocromia din autoportret, virează aci decisiv către Domnul: „Un ochi verde, altul violet, slab, să i numeri coastele; [...] Pe apă scria, catifeaua ei îmblânzind’o. Nori/ feciorelnici

vedea înălțându’se odată cu el, în/ brumele cerului aflând vorbe cu sfinții” (p. 38). Iarăși, apoi: „În liniște s’aude cum coase și descoase Dumnezeu” (p. 42); „Între noi un Dumnezeu de hârtie, care/ mă ncearcă și mă rescrie!” (p. 47). Ca orice muză care se respectă, și a lui Precup e străvezie, absența ei «atât de fragedă» se manifestă în vapoasă contumacie: „Între ei era o distanță ce nu putea să/ fie acoperită de nimic [...] / Între ei, Dumnezeu” (p. 52); „Inima noastră’i biserică unde poți rătați [...] / Se spune că a fost apă cu lotuși regali,/ acum, inima noastră e toamnă, biserică” (p. 59). Sau acest somptuos *credo poesis*: „Martorii ultimi ai lumii să fim,/ și noi am fost maci plutitori,/ ne’a legănat poezia, ne’a dedulcit sânel ei./ Lăudați’o când se vor deschide cerurile” (p. 60). Eminescian, prin revoltata «sete de repaos»: „Mă rog unui Dumnezeu ce face floare în alții/ Nu’mi mai da poezie, vreau somn [...] / El nu, e un Dumnezeu ce trăiește în clopot” (p. 65). Blagian, prin exaltarea trupului ca «dom păgân»: „Când te’ating, în tine se naște o biserică/ cu clopote moi, umede, oarbe. Când te’ating, o altă biserică moare în mine” (p. 70). Un ecou al *Ospățului lui Belșatar* din *Cartea Daniel*, cap. 5, acolo unde *mene, tekel, fares* Mâna scria pe perete: „Un Dumnezeu de mătase foșnind infinit/ Numărându’ne, cântărindu’ne, împărțindu’ne!” (p. 82). Mărturie și rugă continuă, statornică nădejde în triumf, traducând din Dumnezeu care e Poezie: „Scriu și traduc din Dumnezeu/ spălându’mi mâinile de →

MIHAI POSADA

poezie cu poezie...” (p. 22); credință în gloria eternă a îngerilor cum în imnul *Gloria in excelsis Deo* al lui Vivaldi: „Am pus căptușeală singurății./ Pe horn păcate am ars./ Zăvor morții, gândesc, zăvor morții./ Târziu a venit Dumnezeu./ Văd ca prin apă, ca prin sită, ca prin pânză./ aud limba vorbită de aleși” (p. 99). Pantagruelic pe-alocuri în mărturisită lunecare, ca-ntr-un tablou de Hieronimus Bosch: „Ferească Dumnezeu să se termine băutura/ că’L vom bea pe El” (p. 103). Iar ultimul cuvânt al cărții *Aferim* este chiar „Dumnezeu”! (p. 106) și, atent, poetul nu pune punct după El...

Cum sunt cu puțință toate acestea? Ei bine, poetul ne «păcălește» cu blândețea lui genuină, zâmbind copilărește, de tânăr cu părul cărunț: nu e deloc ateu, ci un Iov înțelept care știe, a înțeles. Pentru că poetul nu îl caută pe Cel înviat, între morți, ci între vii (*Luca* 24, 5). Și ne predă lecția vie a tuturor umilințelor asumate, nezdruncinat în credința iubirii: el e „nebulunul târgului” (p. 40); „Un popor de poeți șoptește în noi./ suntem bătaia de joc a cetății, dar lustruim poezia” (p. 105); pentru că poetul arde cum V.Voiculescu și ceilalți, pe „rugul aprins al răbdării” (p. 106). El știe, de-acum, că: „Aceasta’i puterea./ Descrierea lumii pe altă lungime de undă” (p. 59). Nu e sublim?

* * *

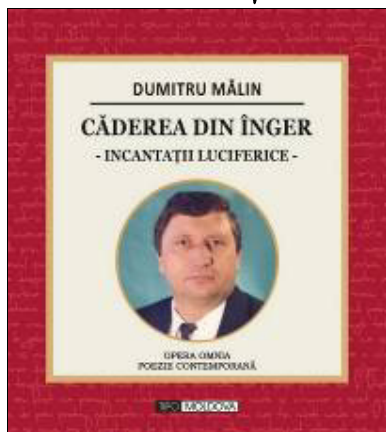
Născut la data de 22.09.1954, în Borsesc. Licențiat în Istorie-Antropologie la Sibiu. Autor al cărților de versuri: *Emiratele visului* (debut, Editura Euphorion, Sibiu, 1992), *Răul în sămbure* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997), *Luntre pe ape* (Editura Cartea Românească, București, 2000), *Măduva nopții* (Editura Cartea Românească, București, 2002), *Într-o limbă uitată de Dumnezeu* (Editura Vinea, București, 2006) - Premiul pentru Poezie alUSR – Filiala Sibiu pentru Cea mai bună carte a anului, *Dolor sau Jupuiind îndoiala* (Editura Vinea, București, 2011). Cu un mileniu în urmă, am uitat să-i aduc, din Muntenia, o diplomă de la un festival literar și îl rog să mă ierte!

Am preluat datele biobibliografice de pe blogul poetului: <https://georgevprecup.wordpress.com/category/biografie/>. Și „nedorind să fie prezentat decât cum este în poezie”, am încercat să-i respect lui

George V. Precup, pe cât mi-a stat în putere, dorința.

Sfântul și Dreptul Iov, mult răbdătorul, 6 Florar 2020, Sibiu-pe-Cibin.

Dumitru Mălin, un creștin luciferic

Din textul *Biografie culturală* (pp. 147-150) al volumului semnat de Dumitru Mălin, *Căderea din înger – incantații luciferice* (Iași: Tipo Moldova, 2019 – 218 p.) aflăm că autorul nu este nici „fiu de popă, nici de dascăl buchiser”, întrucât Mama sa „era țarancă/ Tata, sub pământ, minier” poate că, de aici, din subteranitatea paternă, transfigurată htonian, izvodește orientarea spre luciferism a poetului Dumitru Mălin, în volumul de versuri citat. Sau, pozând în adept al vreunei secte sataniste, deși fără a convinge, versurile ne împing pe tot parcursul cărții să considerăm afilierea posibilă cu Antihristul, în final poetul făcându-i tocmai lui Satan, îngerul căzut, un jurământ de credință în stihuri cu iz inițiativ (așa cum vom vedea). Tot aici, cu infinită autoironie amăruie, autorul se descrie copilărintă în deplină lipsă a cărților de care era „ținut absent” pentru că „«Biblia» o citea mama./ Tata «Noul Testament», cele două texte suprapuse parțial constituind întreaga bibliotecă a casei părintești și, cum „sala noastră de lectură/ Era veșnic la poiată”, pe lângă absența cultului pentru carte a viitorului poet, nici de cultul icoanelor nu poate fi vorba în formarea sa fragedă, de viitor profesor de franceză, apoi șef,

instructor și director la Cultura Județeană cu origini atât de «sănătoase», de puțin «burgheze»: „Asta mi-a cam fost cultura./ Asta spiritul meu viu./ Având până și la școală/ Doar Beniuc și Dan Deșliu”. Copil crescut la «școala vieții», autorul prestează liric o notabilă pseudobatjocură autoreferențială, o particularitate stilistică ce îl singularizează întrucâtva în poezia de azi și prin care poetul Dumitru Mălin găsește cu cale să ia peste picior nu doar o generație (căreia îi aparține) ci, cu osebă osărdie, o întreagă perioadă culturală a României: «obsedantul deceniu» și cele care au urmat, culturale, partinic-totalitare, cenzurate politic. Nu lipsită de dramatism, firește, mărturia seacă a acestui scurt *bildungsroman* în versuri e una cutremurătoare prin franchețea concluziilor neiertătoare: „Orb am fost zvârlit în lume./ Orb la suflet am crescut./ Mi-am trăit orbește viața./ Orb am să mă sting și mut” (p. 150). Un mod curajos și onest de a face, adică, haz de necaz. Cu atât mai laudabil, efortul copilului sărac de a se redresa sub aspect intelectual, de a se cultiva și ridica prin studiu la nivelul cerut de funcțiile din domeniul cultural-administrativ în care a activat toată viața. Și de a ajunge la nivelul de cultură al autorului care este astăzi Dumitru Mălin, autorul a peste șaisprezece cărți de versuri, istorie literară, proză scurtă. Nivel poetic din care ne încântă cu splendori, respectând forma fixă a versului rimat și ritmat cu fin meșteșug.

Programatic, dintru începutul cărții, poetul anunță sincerități cu efect de perplexitate: „Nu comunismul mi-a ucis credința./ Deși, de el, să fiu străin nu pot./ Dar mîntea mea trăiește suferința/ De-a se-ndoi de toate și de tot”, în textul intitulat chiar *Nu sunt ateu* (pp. 7-9). Și tot aici, curiozității cartesiene îi concretește denunțarea fățărniciei cinului profitor, a onora care se poartă cum fariseii fățărnici printre enoriași: „Nu cred în Dumnezeu care iartă/ Pentru pomeni și preamăriri și bani/ Și nu din milostenie curată./ Oricât am fi de goi și de sărmani”. Ecolul eminescian din *Împărat și proletar* sună țărănește, pe șleau: „Eu una știu: că viața-i una, asta./ Iar dincolo-i tărâm închipuit”, iar cel blagian→

MIHAI POSADA

din *Lumina raiului* vibrează profund: „Nu sunt ateu, dar nici naiv, în stare/ Să cred ce-mi spuneți voi, nu ce cred eu;/ Când ard pe rugul gândurilor, oare/ Nu arde adânc în mine Dumnezeu?”.

Certarea lui Dumnezeu este adresată oamenilor, tonul glasului este al lui Moise care ordonă prin genocid purificarea spirituală a poporului lui Dumnezeu (*Ieșirea* 32 *Vițelul de aur*, 27) sau al lui Iisus, când îi numește pe unii «pui de năpârci» ori alteori „șerpi, pui de vipere” (*Matei* 12:34 și 23:33) căci poetul D. Mălin se vrea eroul care renunță la toate și dorește doar să mai trăiască, precum ar zice Nichita Stănescu, «un an o secundă o briză o undă»: „Țin de prezent cu dinții, țin de azi./ Nu dau un azi pe zece mii de mâine./ Iar ce-o mai fi – dă, Doamne să fiu treaz/ Să pot trăi și aziul care vine!” (p. 142). Vinul e sângele poeziei, *id est* Poesia este Dumnezeu, ca în poema dedicată regretatului Octavian Doclin: *Cântec pentru vin și poezie* (p. 61), cu un accent dramatic paroxistic al neputinței de a mai crede: „De liniște mi-e teamă, ea este pentru morți/ Cei vii se-ntrec să urle, să-ntrebe și să ceară/ Ceea ce nici Tu, Doamne, să le-implinești nu poți;/ Tu, jucăria noastră, Tu, taina noastră amară.” (p. 182).

În esență, cartea de *incantații luciferice* a lui Dumitru Mălin – *Căderea din înger* – rămâne o importantă dovadă literară a situației de abonată la statutul de «generație de sacrificiu» la care, din întunecatul deceniu cinci al veacului al XX-lea și chiar mai dinainte, generație după generație, tinerimea românească a avut parte prin voința unora între care cu precădere Uniunea Sovietică și cu acceptul fără rezerve al «democrațiilor occidentale» așa-zicând câștigătoare după al doilea Mare Măcel; situație trăită visceral, dureros, și în prezent. Corolar, aparent negându-și neamul și țara, poetul nu face decât să dezvăluie un tulburător adevăr, acela că, din moment ce absolut nimic (holdă, pădure, râu etc.) nu ne mai aparține ca țară & neam, noțiunile respective sunt, vai!, lipsite de conținut și de sens, goale, găunoase; atitudinea auctorială îndreptată răzbunător contra național-socialismului românesc fiind evidentă, deși coroborată, inegal ca poziționare, cu

filosofarea din cartea biblică *Ecleziastul*, cum că totul e vânare de vânt în deșert: „Spunem că avem o țară,/ Un loc sacru pe pământ;/ Nu avem nimic al nostru/ Suntem musafiri și-atât./.../ Ne mândrim c-avem o holdă,/ O pădure și un râu;/ Ce-i al nostru dintre-acestea,/ Undeva într-un târziu?! .../ Și-atunci ce pământ, ce țară,/ Ce familie, ce grai?! Toate-s vorbe, vorbe, vorbe./ Nici pe tine nu te ai!” (*Noi n-avem un neam și-o țară*, p. 151).

Ludicul de excepție al poemelor lui D. Mălin dispune nu doar jocul poetic redundant al contradicțiilor flagrante: „Mă contrazic eu însumi pe mine cel ateu./ Dar însăși existența e numei contradicții/ Și dacă răsăritul ni-l dă pe Dumnezeu/ De ce ni-l ia apusul cu-atâtea dispariții?! De ce să fie-n lume atâtea răsărit/ Și-apoi să vină-apusul cu tot atâtea noapte?! Nu mai întreb, Stăpâne, văd soarele slăvit./ Mă-nchin cu bucurie și-ți mulțumesc de toate” (*Închinare către răsărit*, p. 165), însă ia și forma echivocului prin care, „Stăpân” poate fi Dumnezeu, dar revelația plasată la finalul cărții contrazice această iluzie, producând tragism. Sau renegarea lui Dumnezeu și identificarea personală cu Satan cel căzut și revoltat să fie o bucurie ce transcende lipsa încrederii în adevărul Celui ce este Calea, Adevărul și Viața?: „Eu, însă, cred că însuși Dumnezeu/ E Marele Nimic din mintea noastră./ Nimic sunteți și voi, nimic și eu/ și toată omenirea asta proastă” (*Nimic*, p. 60). Un fel de «opium pentru popoare», firește că neomarxist: „Suntem doar oameni plini de întrebări/ Mai cu răspuns,

Petru Botezatu, Sfânta Treime, Pictură murală în frescă, Biserica Manăstirii Gai, Arad

mai fără, niciodată;/ Vom fi nimic, vom merge nicăieri./ Ăsta-i răspunsul care ne așteaptă” (p. 68). Iar negarea naturii divine a Domnului Iisus Hristos ar fi mobilul întregului volum, plasându-l ideatic pe poet mai aproape de conceptul «apocatastazei» (Origen) decât de «așezarea din nou a tuturor lucrurilor», potrivit *Noului Testament* (*Fapte* 3:21): „Și el doar s-a rugat să-i treacă ora/ Cumplitei suferințe mai ușor, Apoi s-a stins în văzul tuturor./ Singur și-amar, ca orice muritor” (*Nu ne salvează nimeni*, p. 167). Poemele par un catehism antireligios, contradictoriu și inegal în ciuda largheții afirmațiilor capitale, cu țință în Persoana Dumnezeului Întreit. În textul *O altă rugăciune*, cinstit cu sine și cu lectorul său, Dumitru Mălin se confesează în legătură cu preferința sa pentru „Diavolul” în concurență cu „Tu, Doamne”: „Căci, da, pe el l-am tot slujit întruna./ Mi-a fost, din tinerețe, prieten bun; Ba, chiar și-acum, când sunt bătrân ca luna./ Mai mult ca Ție, tot Lui mă supun” (p. 170). Asumarea mândră, orgolioasă, a păcatului dragostei neîmplinite prin taina cununii, elogiată în *Tu nu te-ai măritat*, nu e decât expresia profană a iubirii cu care Mântuitorul a iertat-o de lapidare pe femeia adulteră. Codul de nelegiuiri textualizate semeț, ar fi expresia internalizării orgolioase, calchiate după modelul faustic al pactului cu Necuratul, cu deosebirea că «lucrul cu oamenii» are aici accente de șefie discreționară a vechilului ce își disprețuiește gloata administrată: „Că mă lovesc jur-împrejur și-n rană./ Netoții lumii, jalnicii pigmei/ Și nu le mai pot spune: pieri satană./ Năpârca-nveninată, ce mai vrei” (*Bătrân*, p. 22), în vreme ce între Satan și colegii săi răzvrățiți pe care i-a condus, relațiile aveau totuși ținuta camaraderiei haiducești.

*
Ca să te identifiți apostatic cu „frumosul înger, smuls din cer” (*Frumosul meu înger, Satan*, p. 210) e musai să fi crezut cu tărie (spaimă & cutremur) în Dumnezeu, în Rai și în icoane, pentru a putea să le negi cu atâta vehemență, desperare și patos, dând cu barda în toate cele sfinte. Un sacrificiu personal de natură hristică, desigur, cu semn întors.

Răpciune 2020, Sibiu-pe-Cibin.

„VIRUSOLOGUL” POEZIEI

(II)

Cu *Viva la Revolution!*, poetul încheie mini-ciclul celor cinci poezii, care, în fond, ne familiarizează cu mormintele fără cruci ale temei care urmează. În alt fel, citindu-le, poeziile acestea pot fi comparate cu starea olfactivă la deschiderea un flacon de parfum amendat cu mirosuri subtile, dar frumos mirositoare, așa încât, mai că nu înțelegi unde bate autorul. Să fie o revoluție postmodernă la mijloc? Să fie altceva? E grav răspunsul. Și e hazardat. Numai poetul e cel care le știe tsunami-ul lor adâncit, trecând peste nemărginirea timpului, acolo unde paseri ca el se-ntrec în cântări...

De aici înainte începe odiseea unui jurnal zilnic a ceea ce se întâmplă, a ceea ce se poate întâmpla sau a senzațiilor născute din autoclastrare: *Care e izvorul fondului/acestei forme ce schimbă/axa de înclinare a planetei Om?* Când un poet întreabă, înclinarea lui spre filosofie predispoze la probleme (dacă nu la problematici întregi), căci dacă *sprijină recomandarea acestor zile*, o face pentru că izolarea a devenit, în fond, *obligatorie*. Mijesc deja, din această situație (deocamdată) întrebări, nedumeriri, dar poetul se conformează pentru a nu se îmbolnăvi *de propria formă de singurătate*, căci în atari situații, totul se întoarce cu susul în jos. Și e greu să te adaptezi atât de rapid. Omul o face, dar poetul (aproape claustrofob) își linge *varul propriilor minciuni*. Deocamdată rezistă și se conformează regulilor impuse prin lege. (26 martie 2020).

În ziua a doua (27 martie 2020), *Televiziunile și-au schimbat domeniul de activitate*, devenind *Case de Modă*, întrecându-i pe mult cunoscuții Versace, Armani, Pierre Cardin sau Yves Saint Laurent, căci izolați în case, oamenii fac singuri parada modei, privindu-se în oglinda propriilor lor cloverii. În ziua a treia (28 martie 2020), poetul are deja primele certitudini, căci intuiția lui nu dă greș: *Coronavirusul* (căci de frica lui oamenii au fost separați în propriile case) *nu este altceva/decât un agent de influență,/care te vrea vulnerabil/prin propria incertitudine*. Potențialul dușman nu se arată, ca să te amețească cu totul, căci *El știe mai*

multă psihologie/decât se pare și decât se crede. (Nu poți păcăli Poetul! El are intuiție care vine direct din cofa dumnezeiască a Căii Lactee...). Totul e bine planificat: după relaxare, *Oamenii vor învăța scheunatul lingușitor/și pentru o lingură de terci/vor degusta fericiți libertatea îngăduită,/de a aduce înapoi bățul aruncat în joacă/de noi stăpâni*. (Și e doar sfârșitul lui martie!). În aceeași zi poetul vede deja *Cuiul lui Pepelea* al pandemiei și trece la o întâie ironie: la schimbarea orei oficiale de vară, *Oare coronavirusul,/va ști că vom dormi/cu o oră mai puțin?*

Pe 29 martie 2020, Răzvan Ducea vorbește de *colivia laboratorului* din care a scăpat virusul buclucaș și a toate sperietor. (Ca atunci când eram mici și când ni se spunea că dacă nu suntem cuminți, vine Bau-Bau și ne ia. Nimeni nu știa cine era Bau-Bau, dar sperietura rămânea!). După amiază, în aceeași zi, poetul izbucnește, dând cărțile pe față, căci nu mai poate sta calm în fața ipocriziei: în spatele unor multiple și colorate (mai ales colorate!) grafice peste grafice, *E un alpinism în orb/urcatul pe niște frânghii care nu există,/cu mânuși care nu există,/cu îmbrăcăminte adecvată care nu există,/cu organizare care nu există,/cu indolență politicianistă,/care există cât toate celelalte la un loc*. (Nu cerceta aceste legi, că ești nebun/când le-nțelegi!). În 30 martie 2020, virusul se însinuează în *profețiile Biblii*. Unde poate ajunge hidoșenia? La a fi... speriați, izolați, cu amenințări nevăzute și nemaiauzite, căci el *Face grătare chiar și în saliva îndrăgostiților/din*

sărutul de Constantin Brâncuși (Atenție, nu vă mai iubiți pe tunuri, dragi îndrăgostiți!)/și bea bere la Masa Tăcerii/și scaunelor aferente,/infestându-le suprafețele/(Nu oricum!) cu *putere de exemplu*.

Jurnalul aceleiași zile consemnează nici mai mult nici mai puțin decât întoarcerea noastră, a oamenilor, *Înapoi spre viitor,/spre oamenii cavernelor,/nebărbierii și netuși,/stând în propriile/locuințe ale fricii,/ca în peșteri...* Pe 1 aprilie 2020, ziua cunoscută a păcălelilor, poetul se gândește la *Sărutul* lui Brâncuși, cel care (excelent spus), *dacă s-ar hotărî să vină acuma la noi,/lăsând deoparte toate animozitățile,/ne-ar găsi și mai săraci și mai proști/ca ultima dată*. Jurnalul mai limpezește în aceeași zi (*bis 1 aprilie 2020*) dilema coronavirusului (poetul nu mai are dubii): *ne-am păcălit pe noi înșine./Coronavirusul nu e decât/oglinjoara din poveste,/căreia i se cere să spună/care e cel mai bolnav din țară:/conducerea acesteia sau cei conduși?*

Orice este posibil în starea de claustrare socială, dar Poetul se raportează la sine însuși când în starea de excepțională reclusiune dă peste el cu fel de fel de senzații, unele strict reale, altele fanteziste; dă, prin urmare, cu: *chef de ducă pe frustrări*, cu *nemărginiri pe apartamentul colivie*, cu *inimaginabile și zvelte vise/peste toate libertățile compromise*, cu tot ce-l *scoate din apatie,/ca să-mi ocup mintea cu poezie* (2 aprilie 2020). Să notezi vise și poezie într-un jurnal zilnic am mai întâlnit la Liviu Ioan Stoiciu, dar acolo e și mult altceva. Aici e numai poezie. Există și o concluzie dată de ziua de 3 aprilie 2020: *până la urmă am devenit,/alba-neagra acestui COVID*. Dar am devenit mai mult decât atât, căci ironia care urmează este atât de bine plasată încât o adopți distrându-te: *Cobai chermului ajuns la os,/de am uitat să mai lătrăm frumos*. Și-n toată mascarada satirico-aluzivă, *cerem tuturor ca să fie buni,/pe planeta ce-i spital de nebuni*.

Crezând că mai mult de atât nu se poate, nu mai putem lăsa jurnalul din mâini, continuăm lectura, găsind cu amară și contorsionată ironie că *Am învățat carte, ca să știu mai mult și mai bine,/și am ajuns să cred →*

VALENTIN COȘEREAU

în extraterestri, nu în TINE. Poetul explică și de ce, așa cum rareori un poet dă răspunsuri dilematicilor întrebări, *adâncind corola de minuni a lumii: Doar pentru cei săraci cu duhul, de atunci, cu schimbul,/ consideram BISERICILE, locuri de pierdut timpul.//Am fost educat să văd în DUMNEZEU un moș cu barbă,/care coboară, când nu-l vede nimeni, și bea bere la halbă.//Iar SFANTA SCRIPTURĂ ca pe o banală apă de gură, iar LUMÂNAREA APRINSĂ ca pentru aprins țigara stinsă.//Dar nu știu cum se face că în vremurile acestea groaznice de/boală,/pe TINE te invoc, uitând de cărți, de ATEISM și de școală,/și speriat peste poate de aceste minuscule bestii, NU POT DE FEL SĂ MĂ ROG, SĂ MĂ AJUTE, extraterestri(4 aprilie 2020).*

Lectură în continuare, indicând (fără a-l cita), întregul poem din 5 aprilie 2020, pe tema *Tatăl nostru*: nu e o pastişă. E ceva din sufletul religios al poetului cu sapa în mână și cu condeiul în cealaltă, lăsându-le jos pe amândouă ca să-și facă o neprihănită cruce, căci în timpurile noi, *Altu-i răul, altu-s eu,/Heraclit e Dumnezeu*. În legătură cu aceleași timpuri, puse pe seama unei noi *Țiganiade*, apocalipsa e gata: *Au mâinile amprente de prădăciuni,/Dar fug văzând cu ochii de apă și săpun. [...]* S-au întors cu și mai mare tupeu,/Să caute primăvara la portmoneu, //Să șterpelească vopseaua de pe ou,/Să-și pună de Paște, televizor la cavou, //De-ncep să mă tem în cruntă tăcere,/Să nu ciordească și lumina de-Nviere. Nimic nu-i scapă lui Răzvan Ducan, mângâiat de felul cum „ară” pe tastele calculatorului, noua lui agri-cultură (vezi: 7 aprilie 2020).

Într-o altă apocalipsă, cea a invaziei animalelor, în timpul cât oamenii sunt izolați în case, *Pare că firescul își reia menirea,/din om și animale, scoțând firea./De au început să se-ntrebe în tăcere,/cine-i mai animal, omul sau ele?* Continuând pe aceeași temă argheziană, poetul sagăi vârfului de cui, pe 8 aprilie 2020, se spovedește fără nici un ascunziș, contrariat și deznădăjduit de ceea ce se-ntâmplă: *Ce mă fac, DOAMNE, cu mine,/Dacă eu nu cred în TINE.//Însă nu cred nici în mine,/și de două ori mi-e greu,/Că în suflet bate vântul,/Făr’ de min’ și DUMNEZEU.*

Dumnezeu, cel în care își pierde încrederea, este, cu toate astea invocată (în 8 aprilie 2020), ridiculizând neputința celor care pretind că ne conduc: *Măi, „partidul meu,/ guvernul meu,”/fiți spun ca-n Ardeal,/pe înțelesul tău,/bată-te să te bată, DUMNEZEU!*

În legătură cu „sudarea” termenilor tehnici încastrați poeziei, iată un bun exemplu, din ziua (și poezia) de 9 aprilie 2020: izolat în propria-i casă, poetul este parte din cărțile pe care le citește și recitește, ca atunci când își creștea copilul: dacă ar fi să fie Manole și să sar mi s-ar cere, /de pe biserică, cu aripi de cărți m-aș scăpa, /cu portanța unor puncte de vedere. Dacă Noe ar fi fost să fie, atunci prin minune l-aș trăi, /Arcă mi-ar fi acei metri liniari de cărți, /care de flotabilitatea mea s-ar sprijini. Despre sensul spuselor adâncite ale poemelor e nevoie doar de atât: *Că-i formă supremă măsură,/de a vorbi despre sens fără gură.//De a ști spune atâtea dintr-o dată,/și de a trimite veșnicia în erată, căci La statuia clipei, se adună cu toții,/vii, deopotrivă, și deopotrivă, morții. Constatăm și trecem mai departe.*

Atmosfera casnică din 11 aprilie 2020 e surprinsă cu oarecari platitudini de zeci de învelșuri de naturi diferite, când ai casei sunt plecați (cu dispensă, desigur, legală, căci mai trebuie să răsuflă omul din când în când, altfel explodează mămăliga din veacuri) și poetul e singur: *Căci eu stau în casă,/înfofolit în ordonanțe militare,/și, ca o ceapă, învelit în folie ambientale. Dar singur în casă, poetului îi vine iarăși ideea obsesivă: Închizând biserici,/O eră glaciară/Este pregătită,/Să revină iară. Credința răzbate cu sfințenie mută, dar și cu concretețe: Închizând biserici,/Se suflă-n lumânare,/Reduta speranței/E ultima ce moare.// Închizând biserici,/De Sfintele Paște,/Chiar prin cezariană,/Lumina tot se naște (bis 11 aprilie 2020).*

Din primăvara cât o nucă, pe 12 aprilie 2020, lui Răzvan Ducan îi înflorească florile tricolore ale biroului său, iar în aceeași zi, el vede căderea ordonanțelor militare fără sens și fără perspectivă. În 13 aprilie, *saga unui vârf de cui* nu mai ține cont de ritm, rimă, cu gândul doar la iubirea ciocanului care vrea să bată în floarea cuiului, căci, la o adică, cui pe cui se scoate. E menirea spusei. Și de la ea

nu te poți abate. Poetul știe prea bine că felul acesta de poeme nu sunt tocmai *la locul lor*, dar, în fața calculatorului, *nu e nimic,/chiar dacă nimeni nu mă întâmpină,/cu ramuri de finic*. El, Poetul, își știe a prevedea menirea și câteodată aripa fâlfâindă a îngerului care a strigat: *Îngropat în trăirea propriului sine,/ca sub lespezi grele,/poate că voi învia,/datorită luminii versurilor mele*. Dacă nu, (cu oarecare modestie) el pune resemnarea în locul ei menit din cer: *Sau poate fiind prea palide,/cu gabaritul sub,/voi fi perdant incorigibil,/în uitare la cub.*

Vorbeam mai înainte de rimele barbiene. Încropite sub alte nuanțe și forme, poetul nou venitului sarcasm uriaș, este, pe de o parte, un *homo faber*, dar și unul *ludens*. Un *homo ludens* al maturității și-al vieții de toate zilele pe care Domnul nostru Iisus Cristos ni le-a lăsat moștenire: *sap, greblez,/pun, plantez,/șmotru în casă,/grădină, terasă (15 aprilie 2020)*. Nimic mai firesc, căci și acestea îi sunt date omenirii. Un un strigăt de luptă apare când nu te aștepți: *Trageți-mă dintre negrele tenebre,/Vreau să ies din nedorita adrenalină,/Coborâți podețul ce nu mă ține captiv,/Într-o lume cu atât de puțină lumină (16 aprilie 2020)*. Trufia omenească e prim planul orgoliului dat de banul, ochiul dracului din infernul dantesc, crezând, când Dumnezeu ne-a arătat tablele, c-am învățat ceva de pe urma spuselor LUI. Dar nu, crezând cu trufie *că planeta-i a noastră, /Însușind-o ca pe o proprietate,/De pământ, de ape, de aer și cer,/Cu drept alienabil de viață și moarte, omul a trecut cu tăvălugul peste natura mamă, băgând tot pământul în malaxor; ba, și mai mult, I-am băgat cu toptanul toată chimia, /Din tabelul periodic al elementelor, autoalungându-ne spre niciunde, /Avuta-am Raiul, dar l-am făcut Iad, /Din darul primit de la Dumnezeu, /Doar din fructul aroganței am mușcat (17 aprilie 2020)*.

Din informațiile zilei, stând în fața televizorului, poetul răbufnește în accente sociale: *Noi am dat bătrânilor o colivie de două ore pe zi, /În care au voie să probeze faptul că sunt vii. (Cioran sesiza fenomenul încă din 1937: Prăpastia dintre tineri și bătrâni a luat în România proporții nebănuite, iar articolul este intitulat: Crima bătrânilor.)* Ce poate fi →

mai tragic decât această constatare? Moartea? (*Căci vii de onoruri nu au parte/Ea se conferă numai pentru moarte* – Evgheni Evtușenko). Într-atât s-a pervertit lumea, încât poetul nu mai știe cum s-o dea la întors: lumina sfântă, de la Ierusalim, vine pe calea artificială a pixelilor și a telefonului *supertehnologizat, /unde cu prețiozitate/de 24 de carate, /lumina nu va arde (18 aprilie 2020)*. Pe 19 aprilie, aceeași lumină sfântă este sublimată în metafora campionului de hârtie *în care lumânarea aprinsă/face ca aerul încălzit/de înțelegerea jertfei lui Cristos/să ridice în cerul înaltului, /iubirea aproapei și îndepărtatului*. Speranța, însă, nu rămâne deșartă, *căci truda (LUI) nu a fost vorbire-n pustiu*. Pe 20 aprilie 2020, poetul coboară în sine, ajungând să ironizeze, dar să și auto-ironizeze. Nu-și mai au rostul versurile (Citiți-le! Numai așa veți ajunge în corpul ascuns al poetului), când, așa cum vor izbândi toate, *de Paște, când fiul ajunge la Tatăl ceresc (21 aprilie 2020)*. Există și-o explicație în toate acestea: chiar dacă și credința *are mușchii ei*, ea nu ridică halterele celor/care au doar mușchi de carne reliefați, *ea ridică halterele celor care au mușchii sufletului, /bine lucrați (22 aprilie 2020)*. Prin urmare, hrăniți-i și pe cei ce nu au ajutor. Hrăniți-i și veți fi, la rândul-vă, hrăniți! Nu lăsați să vă zboare gândul unde nici Michiduță n-a gândit: *sunt obligat să mă prefac că-s eu: Cum se numește anotimpul în care/cineva, ce nu este, se dă drept Dumnezeu?*

Nici bibliotecile nu mai sunt ce-au fost. Ele sunt cel mult cochilii de hârtie în mers, cu carnea ascunsă sub lighean, căci au rămas doar *carne de tun*, fiindcă oamenii înșiși *să citească au uitat*. Falsul e la loc de cinste atunci când sporadic, în stradă, s-a strigat de zor: *nu trageți în cărți, căci și ele-s popor!* (23 aprilie 2020). Zile ce urmează între 24 și 29 aprilie poemele sunt iarăși pline de întrebări ca stupul de mierea adunată cu sânge de albinele harnicului spor din care alții se înfruptă. Sunt zbateri și sunt nedumeriri (unele metafizice, altele nu). Regizorul social al timpurilor nu va înceta să se ascundă, de unde va da ordine celor care vor *behăi într-o turmă*; de aici și sfatul ducând la mult cunoscutul *carpe diem: de aceea*

trăiți, cât mai aveți aval, /că-n amonte veți trăi impersonal (28 aprilie 2020). De aici concluzia din 29 aprilie 2020: *Că din turma nouă, /Turma restartată, /Singurii, /măgarii, /Au voie să vadă (Citește ragă)*.

Din 30 aprilie până în 15 mai, lucrurile iau o altă întorsătură: ascensiunea pervertită (dar pe față a guvernanților) ia amploare: omul devine protozoar la cheremul altora, *political correctness*, totul e ascuns sub preșul unui timp nedefinit și incert ca acul de busolă între poli (vezi 2 mai 2020). Și-ntr-o nedumerire falsificată de el însuși, poetul, ca bun vânzător în care se erijează, se întreabă (chipurile) nătâng: *Păsările, la firmituri, /Peștii trag la râmă, /Șoarecii, la cașcaval, /Dar Covid-ul ăsta, /La ce dracu trage. /În amonte și-n aval, /Ca să știu ce mă face, /Vânzător sau pescar?! (3 mai 2020)*. În fond, și el și noi, ne tragem din aceleași obscure peșteri, deși cu *metabolisme diferite*. Dar acum, *Toată buna vecinătate s-a terminat, /pentru „pâinea și ciroul” unei stări de fapt... ca David și Goliat (4 mai 2020)*.

De aici înainte, Răzvan Ducan intră și mai adânc în presupusa (de noi) apă sub presiune, căci nu numai că nu se oprește bolborosind din adâncuri, ci se așează singur sub lupa (întrezărită deja) a unui previzibil viitor, întrebându-se dacă nu cumva *vom fi asemenea/roșiilor mari, /lucioase, / [...] ce au primit apă cu pipeta/iar lumină artificială cu degetarul luscilor, /pentru a nu avea niciun gust? (5 mai 2020)*. Și întrebările existențiale continuă (*Ce e aia distanță socială?*), revenind aproape la motiv: *Așa că trăiți, trăiți, până nu e prea târziu!* (6 mai 2020). Problemele constatate sunt din ce în ce mai grave: *Se taie lemne pe noi și noi continuăm să confundăm/dinții fierăstrăului cu mângâierea/unei mâini drăgăstoase (7 mai 2020)*; ba mai mult, *Din ordin de sus, /polițistul este obligat acum/să între ca o chiuretă/în pântecul unei femei, /să aprindă bricheta/ca să vadă dacă nu cumva s-a ascuns/în întunericul uterului, /refuzând să se nască, /vreun potențial lucrător la sparanghel, /de pe plantațiile de mâine ale Germaniei (8 mai 2020)*.

Poetul care trăiește *apăsător și tandru*, căci, până la urmă, așa cum scriam mai sus, cine îi poate

contabiliza cu adevărat/densitatea bucuriei? (uite, eu, prietenul tău sicofant și al conștiinței mele rebele, care te spionează de mai multă vreme...) Despre ce bucurie e vorba în propoziția cutare a versului cutare? Despre una dantescă și gravă ca o coajă a fructului ce dă în copt, căci *Individul se varsă în turmă, /luând forma locului/unde a lăsat la intrare/orice speranță. (Lasciate ogni speranța, voi, oameni, căci ați devenit... statistici!)*. Când e vorba de propriul copil, Răzvan Ducan scrie cu smulgeri de viață, ca și cum el, tatăl, l-ar fi născut, spunându-i: *Să nu uiți, Darie!, /vrem ca să știi, /că ne ești vârf, /putinței de-a iubi (10 mai 2020)*. Și chiar Darie îl cheamă, nu e vreo pastişă cu coarne de melc codobelc. Și, mai presus de toate, Poet. Nimic mai mult, dar e foarte mult.

Jurnalul continuă cu aduceri aminte din anii copilăriei, răstălmăcite nervos pe un ieri și un azi aproape identic, fiindcă jocul de-a telefonul fără fir adaptat soiului de gulag mascat în care trăim de o vreme, este unul la fel de perfid, dar și mult mai abscons (Vezi 12 mai 2020). De aici înainte, lucrurile vor lua și alte întorsături, care de care mai după simțirea și ne-simțirea sa: *Se va da start/la invazia a ceea ce/me-a fost invadat, /prin restricții și ecart. // Se va da cu tifla semnificativ și nominativ și vocativ! // Pe unii, /cu mască și fără mască, /o să-i doară la bască*. Și exact așa va fi până vom muri. Pe 14 mai, plugul poeziei întoarce o brazdă adâncă, scoțând din pământul cu verdeață deasupra, rădăcini adânci: Poetul renunță la versul cu rimă, dar întrebările rămân. Și rămân la fel de pătrunse ca biftecul din hârtie vândut ca o oaie vie, la fel de adânci, ca oceanul în care Răzvan Ducan înoată, sudând cuvinte la adâncimi cu presiuni colosale: *Virusii au fost pe pământ înaintea oamenilor cu miliarde de ani, de aceea ei sunt aici mai acasă decât noi. Deci, cine sunt invadatorii? Cine sunt invadații? Care au drept moral mai mare de a fi aici? Cine de cine trebuie să apere planeta? // Această-i întrebarea!*

P.S. Emil Cioran scria despre Paul Verlaine prin 1937 că *poezia, pentru el, nu era decât poetizarea ritmului ascuns, melodos și pasional al sensibilității lui de certat cu realul comun și zilnic*. În poeziile disecate aici e taman pe dos.

Colectionarul de lucruri mărunte

Pentru Lörinczi Francisc-Mihai poezia înseamnă o ieșire în loc larg, o evadare din zona stresantă a vieții de fiecare zi, o regăsire în zone înalte. Cu volumul de versuri *Colmatare*, Editura CronoLogia, Sibiu, 2020, poetul ne transmite teme, idei, vibrații care dau siguranță spirituală, care ne fixează într-o zonă a frumuseții și liniștii spirituale. El preferă o poezie a purității, a sincerității, o poezie decantată de zgura din viața trăită în globalismul energic, care toacă vremurile, mințile, zborurile.

Creația sa ne transmite ritmul necesar pentru asimilarea frumuseții și a liniștii sufletești. Poetul nu experimentează, el enumeră zonele, armoniile, starea clasică a poeziei, marcată de peisajul zonei în care s-a născut și copilărit, a zonei în care trăiește. Scriitorul este și un nostalgic în unele locuri, reînvie stări trecute, anotimpuri perfecte, tinereți cu aromă de pâine coaptă.

Ritmul poeziei sale e ritmul mocăniței care străbătea cândva zona Sibiului, un ritm în care omul poate asimila peisajul, anotimpul, eternitatea. Un ritm ancestral în care mintea omului este pusă în limitele ei firești. El refuză tendința actuală de potențare a trans-umanismului/post-umanismului, care pune în evidență limite spectaculoase și contravin chiar naturii noastre. Poetul simte pericolul din tehnologia modernă care domină individul grăbit, dominat de aceasta. Ultimul poem pune punct tendinței: „în timp ce zâmbea/ robotul a rămas cu gura încleștată/ europoem la început de secol XXII” (*empatie*, p. 119). Cu alte cuvinte, omul nu refuză tehnologia, refuză dependența și dominația acesteia în viața de zi cu zi.

Ocolind arta urâtului, practicată tot mai intens de poezii din vremea pandemiei și nu numai, autorul are curajul să rămână la cele statornice: mirosul de pâine coaptă, invazia grâului în viața oamenilor simpli, anotimpuri de cristal, peisajul montan, pomi înfloriți, fântâna cu apă limpede din gospodăria țaranului, laptele proaspăt muls, amintiri cu oameni care au suferit, lebede de cristal.

Cunoscând transformările suferite de această planetă, mineralele care au izbucnit la lumină din adâncuri aflate sunt presiuni și temperaturi

ridicate, fiind specialist în geografia patriei și a lumii, poetul ivește poemul din tensiuni spirituale adânci, versurile reflectă modul în care se „face” poemul ca la început de lume, sub aripa suferințelor, sub imperiul trăirilor dense. Versurile sale reflectă Geneza, o stare asimilată treptat, cu sfială. Efectul sunt „lebede de cristal”, matricea celui care are o relație cu Dumnezeu. Metafora sugerează apropierea de Crist și pune în valoare ideile și temele prinse de poezia lumii. Odysseas Elytis, poetul grec, laureat al Premiului Nobel, ne propunea: „iar ca sentiment un cristal”. Eternitatea, iată, este lăsată să curgă la Bârghiș, locul unde s-a născut Lörinczi Francisc-Mihai.

Tema colmatării, reluată în multe poeme, reflectă starea actuală a lumii în care trăim. Tot mai multe sedimente, lumea rest, lumea frântă și cioburi de timp, fac din râul vieții un loc blocat de erori. E o sugerare a poeziei apocaliptice intense, care prezenta finalul unei perioade în care omul e prins la mijloc, între abaterile sale și degradarea naturii prin activitatea sa imprudentă. Colmatare e starea în care trăim cu entuziasm, fără să realizăm finalul pe care ni-l pregătim cu abnegație. Resturile de la facerea/ desfacerea lumii, vorba lui Marin Sorescu, ne vor bloca societate în care sperăm să trăim frumos. Proiecte căzute, vremuri ratate, oameni pierduți, destine în ruină, toate ne marchează. Poetul vede Raiul din care am fugit, vede un Rai posibil, pe ca-re-l ratăm zilnic. O stare: „cartofi copti în jar toamna/ pe câmp după recoltare/ sfere

Petru Botezatu, Maica Domnului, a iubirii materne, icoană bizantină pe panou de lemn

negre dezvelindu-și straiul galben făinos/ te dezbraci de/ trup/ și te arunci în/ ocean” (*dezgolire*, p. 39).

Prezența pâinii e prezența unui „acasă” irepetabil: „în lanul de grâu combina făcea un zgomot uriaș/ utilaj vechi/ ca un dinozaur/ am luat parte la ultimul treierat/ grâul copt susura/ în spic/ era atât de caldă tăcerea ta în acel cuptor/ în care ne-am dăruit inimile/ ca o noapte de iulie sub cerul/ liber// un cocoșat metalic frizând timpul/ colmatare” (*holda*, p. 41).

Poetul pune accentul pe „poemul minim”, indicând spre frumusețea sau adevărul care nu au nevoie de prea multe cuvinte. În acest mod proceda și poetul Octavian Doclin care-și regăsise ritmul în poeme abia schițate. Iată un poem: „singur/ în tăcerea conștiinței// pe luciul apei/ coafura sălciilor în dezordine” (*solitudine*, p. 46).

Scriitorul captează esența dintr-o lume în mișcare, simte acele lucruri care dau consistență trăirilor, zicerilor: nămol virtual; ultimul flash rămas captiv pe retină; șalul lunii frământa lenjeria lacului; poemul în pânza de păianjen se naște; mâinile alunecă flămânde în aluatul nopții dospite; rana caldă a macilor; lumina tace; degetele tale înmuiate în cerneală au scris poemul; tăcerea era fragedă ca talpa unui nou-născut etc.

În majoritate poemele, ființa iubită este prezentă, îl completează și structurează viziunea de ansamblu, un el și ea. „Mai e ceva între duminică și luni/ între mine și tine/ mai e ceva între picătura de rouă/ și firul de iarbă/ taina tăcerii/ și îngerul florii/ zbuclind spre înalt” (*rouă*, p. 113).→

CONSTANTIN STANCU

Grafia poemele este simplă, poetul nu-și cenzurează versurile, le dă drumul în carte precum vântul dimineții în grădina bunicilor; e solidar cu vremea în care scrie, sugerează o frumusețe simplă, dar și căderea timpului din poezie. Legătura cu poezia canonică stabilizată în timp în mintea cititorului este vizibilă, el se leagă de tradiția consacrată, preluând din Lucian Blaga și alți poeți români, este solidar și cu poezii din alte zone, acolo unde natura se lipește de versurile acestora. În unele poeme apar și locuri comune, bătătorite de poeți, ele se integrează în volum cu mult calm și fac parte din ansamblul viziunii. Este o simplitate impusă de lucrurile așezate, care nu fac parte din curentul noului cu orice preț. El ne avertizează: „nu te avânta în real înainte de a-i măsura/ umbra/ poate fi doar o fata morgana” (*fata morgana*, p. 55).

Meritul lui Lörinczi Francisc-Mihai este de a defini fericirea. Unii au libertatea de a nu fi fericiți, el o potențează prin poezia sa: „sunt colecționar de lucruri mărunte/ ți-ar lua/ o veșnicie să le strângi pe toate/ laolaltă/ ca să afli fericirea/ colmatare” (*fericirea*, p. 86).

Poet, eseist, iubitor de artă, profesor dedicat, scriitorul este implicat în fenomenul literar actual, are capacitatea de a rămâne lucid, modest și echilibrat. A scris destul de mult, a debutat în anul 2008, atent la calitatea volumelor, la poezia scrisă cu vârful aripii (*Michelangelice*, 2008; *Anotimpurile dragostei*, 2012; *Cu metafore în rai. Poeme fără margini*, 2013; *Haiku. Poems*, ediție bilingvă româno-engleză, 2014; *Fizionomiile pietrei*, 2017, etc.). A publicat în revistele literare cunoscute („Discobolul”, „Vatra veche”, „Astra blăjeană”, „Euphorion” etc.) și simte încotro curentului viața.

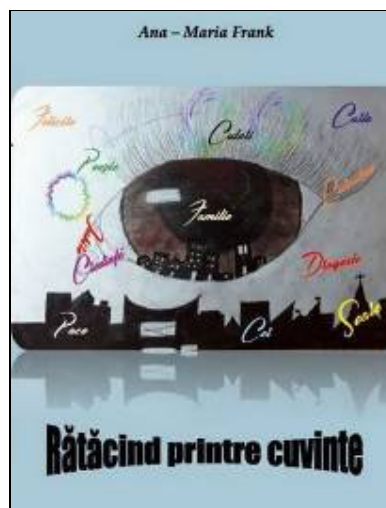
Monica Grosu scria despre opera sa: „În întreaga sa poezie, Lörinczi Francisc-Mihai face elogiul frumuseții și al valorilor moral-spirituale, versurile sale se umplu (blagian) de admirație și încântare în fața „corolei de minuni a lumii”, spre care Poezia este doar calea conducătoare spre „izvor”... (Revista „Vatra veche”, nr. 1/2014, pp.28-29).

Volumul de față este un volum care ne face să gândim cum urletul lupilor se lipește pe harfa lui David, iar rana nopții rămâne deschisă sub lumina lunii...

STAU DE VORBĂ CU INIMA MEA

Rafinamentul sensibilului senzorial ca imagine a manifestării irealului în realul naturaleții, a veridicității își primește dreptul de a acționa asupra receptorului și de a se manifesta cu blândețe, puritate, discreție chiar, în corporalitatea cuvântului poetic. Parafrazându-l pe J.G. Harder - „(...) cine trezește în noi înclinații și forțe?” (*Kalligone*) și tot filozoful răspunde - „un spirit superior celest care acționează după legile naturii, după natura sa în slujba oamenilor”, înțelegem intenționalitatea Anei-Maria Frank, la cei 14 ani, de a debuta cu volumul de versuri - „Rătăcind printre cuvinte”, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2020, copertă și ilustrații de Ana - Maria Frank, *Despre autor* și postfață de prof. drd. Călin Florin Popeț - în care cuvintele sunt așezate cu grijă, ceea ce-i îngăduie să „rătăcească” printre ele, spre a-și construi un „edificiu” care să dovedească ardoarea pentru creație, în general, și poetică, în particular. Călin Florin Popeț, mentorul poetei, afirmă că „Ana transcende într-o lume imaginară ideală, văzută de ea ca spațiu perfect, ca un loc miraculos, unde poate găsi rezolvare la tot ceea ce își dorește să ne aducă în prim-plan prin textele sale.” [p. 3]

Lirismul Anei convinge jurații, în concursurile literare, pentru o justă apreciere: premiul I - Concursul județean „Parfum de poezie”, ediția a II-a, (2019), secțiunea recitare de versuri eminesciene, premiul II - Concursul județean de recitări „Glasuri mici, suflete mari”, secțiunea Poezie lirică, premiul I - Concursul județean de creație literară „Bucuriile copilăriei”, ediția a VI-a (2018), premiul I și Premiul Special al Bibliotecii Municipale Lugoj - Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, Lugoj (2018), ediția a XVIII-a cu publicare în volum colectiv, Editura Eurostampa, Timișoara (2018), mențiune - Concursul Național de Creație Literară „Ars Nova”, Brăila, ediția a XV-a, noiembrie (2017), mențiune - Concursul Național de Creație Literară și Reviste Școlare „Mihai Eminescu”, Brăila, ediția a XX-a (2017), premiul II - Concursul de poezie online al Bibliotecii județene „Octavian Goga”, Cluj-Napoca (2015), participare - Concursul

de poezii Timtim-Timy, edițiile 2014-2015, 2015-2016, publicații în revista „Draga mea pentru copii” nr. 10/2012, „Povestea florii magice”, mai 2013, „Tristețea viorii fermecate”.

Considerăm că pentru Ana-Maria Frank „arta poetică” este un mod de evadare nu din cotidian, ci dintr-o monotonie existentă spre a se regăsi în „frumosul” relevant, conștientizat de cititor prin/ în „deschiderea către celălalt” ca expresie a „ființialului” în ființa „duală”.

Universul ca întreg. Ana-Maria Frank, „rătăcind printre cuvinte”, își caută filonul aspirațiilor în emoții ce irump din lumina cuvintelor, o estetică privilegiată care se constituie în expresivitatea imaginii discursive, cu scopul vădit de a transmite, dincolo de emoția adolescentină, un caracter complex al unui lăuntru senzorial, afectiv și intelectual, a trăirilor în metafora vie și „hierofania” semnului lingvistic. Imagile pe care poeta le construiește, într-un creativ al particularului emoțional, au menirea de a cuprinde acea „natură” transformatoare de stări și sentimente purificatoare ale creatorului de vers.

Să pornim în studiul asupra poemelor din volumul de debut al Anei-Maria Frank de la „poetica voinței”, a transcenderii, o gramatică leeuweiană, pentru „a alege, a acționa, a consimți”, fără de care voința „inocenței” nu ar putea fi pusă în valoare, în poetica de față. Astfel, eideică sau nu, metafora deschisă devine accesibilă în structura livrescului abordat de poetă. E o libertate pe care Ana și-o asumă într-un „dincolo” al vederii și aduce ontologicul în →

CRISTINA SAVA

proximitatea imaginarului. Dacă în literatura universală avem „Chant of the Four Elements”, în „Rătăcind printre cuvinte”, se reiterează comuniunea spirituală între om, cuvânt și natură prin intermediul „cântecului” celor patru anotimpuri, într-o ciclicitate de sunet și culoare, receptate cu sensibilitate și senzualitate, deopotrivă („Iarba fragedă înverzește./ Soarele iar strălucește./ Clopoței ca de argint/ Și-au scos capul./ Ca să vadă/ Pământul de catifea/ Cum încet se dezbrăca/ De mantaua lui de nea.” - *Primăvara*). Sub semnul imaterialității, picturalul devine expresie a interiorității inocente în dimensiunile vocabulei ce ține de „chipul chipuirii” („Țin de mână vara / Și-i împletesc părul / Cu flori de păpădie./.../ Iar de trenea rochiei/ Îi tivesc stoluri/ De fluturi albi./.../ Mână în mână / Pe alei/ Scăldate-n lumină./ Ne privim, ne zâmbim./Sub cerul senin./ Alergăm, ne jucăm, /În iarba cu rouă/ Dansăm.” - *Portretul verii*). În manifestarea cea mai simplă, „forma” dă naștere „ființării”, pentru ca „infinitul” să se manifeste „în finit” („Printre degetele verii, /Zboară cocorii /Către infinitul albastru, /Purtând pe aripile lor/ Dogoarea verii /Fălfâind în sclipiri de lumină.” - *Sclipiri de lumină*). Culoarea, într-o dinamică a dematerializării, se metamorfozează, ca o întregă lume interioară să izbucnească într-o existență tangențială, cu reverberații în „oglină”, a efluviilor naturii telurice („Cu roșu, galben, arămiu, /A colorat pădurea / Ce pare-acum ca un palat, / De către zâne ferecat.// Din struguri, nuci și gutui / Și-a pus la gât mărgelă./ Cercei-din perle de cleștar./ Inele – roșii mere.” - *Zâna Toamna*). Reflexivitatea în cuvânt transcrie o „simbolică” a reveriei cu oarecare febrilitate a momentului, dar nu neaparat nostalgic („Pudră albă și rugină / Peste frunzele de soc / A turnat din al ei cufăr, /Totul pare că ia foc.” - *Toamna caldă, arămie*). Natura interioară și natura în sine, devin consubstanțiale și trec într-un altfel de percepție, materializată în imaginar („Toamnă dragă, ca-n povești,/ Frunzele le dezlipești / Și lași crengile golașe, / Fără păsări, fără pui, / Fără-aromă de gutui.// Cu gust dulce și amar./ Pietrele pe drum tesar, / Când tu plângi cu lacrimi reci, / Ciocărlia amuțești, florile le

ofilești / Și când pleci, tot pustiești.” - *Din nou toamnă...*).

Întrebări ale limitei unui „depășit atins” pot fi puse într-o grilă a preliminarului („Dacă soarele s-ar topi/ Și s-ar scurge / În petalele crizantemelor./ Ce toamnă ar fi pe pământ?/ Și dacă petalele crizantemelor/ S-ar amesteca / Cu razele de soare, / Ce miros ar avea toamna?/ Iar dacă toamna/ Și-ar revărsa culorile/ Peste petalele crizantemelor/ Și în razele de soare./ Ce frumos ar plânge apusul / Cu lacrimi de toamnă/ În noiembrie?” - *Vis de toamnă*). Frumusețea instinctuală, pornind de la simplitatea monadelor „sacru”, revărsat în fire, de la coloristica peisajistică, fie primăvăratecă, rustică ori hibernală, până la urmă, fascinează ceea ce se „ascunde în vedere” („A venit iarna în sat./ Frigul a început a geme./

Petru Botezatu, Predica de pe Munte și Împărțirea pâinilor, frescă, catedrala Sf., Vinere, Zalău

Soarele a înghețat./ Cerul, fulgii iar își cerne.” - *Vine iarna!*). Nu vom spune că în versul Anei-Maria Frank se ascund, ici-colo, reminiscențe eminesciene („Noaptea albastră își lasă cortina/ Să cadă peste copacii strălucitori/ Își înmoaie degetele în cerneală albastră/ Și scrie cuvinte albastre pe nori.” - *Noapte albastră*) ori alecsandriene, doar vom sublinia naturalitatea în expresia unui lirism care te cucerește prin simplitatea și sinceritatea „forme” și stilului descriptiv („Nicăieri în lumea asta mare/ Frunzele nu au așa culoare / Și glasul izvorului nu șoptește așa./ Ca în această pădure, ce pare a mea.” - *Pădurea*). Evocarea elementelor de natură din „pădurea de gânduri” (V. Voiculescu) ale poetei, deschide lectorului posibilitatea de a transcende imanența, de a savura din „tainele ascunse” ale creației în livresc („Ea trece fredonând simfonii de cuvinte / Care se pierd printre stoluri de cuci, / Ce par agățate de-a cerului mantie / Ce își scutură plumbul cu aromă de nuci.” - *Șoaptele pădurii*).

Se poate aduce în discuție nu numai cuvântul-culoare, ci și cuvântul-sunet, cu toate implicațiile à la Baudelaire, până la urmă, dacă se caută anume reflecții muzicale, plastice ori critice, să zicem („Umbra unui fir de iarbă / Sărută umbra lunii străvezii / Și îi șoptește stingher la ureche: / - E cea dintâi primăvară a vieții mele, știi?” - *Umbra unui fir de iarbă*), valorificarea „umbrei și luminii”, ori absolutizarea dimensiunii elementelor ascensionale, pentru o „ieșire din sine”, o „urcare” spre o „coborâre” (T. Vianu) ca imagini fantastic-imaginare din planul sintagmatic al textului poetic („Vântul dezmiardă/ Ramurile copacilor./ Sărutându-le crengile/ Cu gura ce-i miroase/ A frunze crude.” - *Aromă de vânt*). Spunem, însă, că în poemele Anei se poate discuta despre o „fenomenologie” a imaginilor văzute ca pe un „ecran”, imagini sugestive, inocente, pe de o parte, pe de alta se lasă impresia unui „vizionarism” rezonant, reflectare a emoției într-un spațiu al „timpului-ecou” („Cerul este mantia lui Dumnezeu./ Pământul – plapuma neagră a nopții./ Frunzele sunt șoaptele vântului/ Care alegă înconjurând pământul.” - *Definiții*).→

Cuvântul ca portal de emoție. În scrierea sentimentului liric, o „fenomenologie” a cuvântului trebuie să ne apropie de intenționalitatea gândirii poematice, astfel încât aprehensiunea limitativului să transgreseze psalmodia „inaparentului” („Să culeg stele de mare/ Și pe cer să le-aranjez./ Să mă plimb în „Carul mare”/ Și cercei să agăț de soare.” - *Bucuria de a fi copil*). Ana-Maria Frank este în „definirea” unui spațiu poetic al copilăriei, ceea ce e și fișec, pe de o parte, cu atât mai mult cu cât vârsta „intimă a copilăriei” este întotdeauna de o puritate chistică. Fără a face o analogie cu metafizica eminesciană, completă și complexă, poeta se lasă copleșită de plenitudinea naturii, cum, deopotrivă, lasă la „vedere” ireversibilitatea timpului („Am plâns atunci ca după despărțirea/ De cea mai bună prietenă a mea./ Dar ea s-a întors și m-a luat în brațe:/ - Timpul nu iartă niciodată, n-am ce face!” - *Unde s-a ascuns copilăria?*). Un timp al „aducerilor aminte” din care „chipul chipuit” redă „ființei energia unei origini” („Cu glasul blând, bunica îmi cânta/ Și mama, povești la culcare îmi citea./ Pisica în brațe mereu îmi torcea, / Iar eu mă jucam fericită cu ea.” - *Amintire despre Copilărie*); o „geografie” a interiorității în care „chipul mamei” („M-ai ajutat să pot visa./ Să cred, să sper mereu/ Că orice în viață poți avea./ Chiar dacă drumul este greu./ Mi-ai spus că tu vei fi mereu/ Un sprijin pentru mine./ Și că, gândind la Dumnezeu./ Mereu îmi va fi bine.” - *Mama*) înseamnă acea conștiință de „ieșire din ascundere” („Am primit azi-noapte-n vis/ O cutie frumos colorată.” - *Cutia cu vise*), prin tocmai „conștiința de minunare”, cum o numea Bachelard-«conscience d'émerveillement” - un educator a cărui lecție era: cum să „locuim poetic” în această lume.»

Ana descoperă valabilitatea emergenței cuvântului creator în „lumea copilăriei” („Din asfințit a picurat lumină/ Și florile cireșului s-au scuturat/ În cununi de petale./ Peste gândurile mele și...” - *Petale de poveste*) și, atunci, „glăsuirea” dulce a primei învățătoare („Toată ziua ne învăță:/ Să fim buni, cuminiți și harnici./ Silitori, isteți și darnici./.../ Și dorim și noi să fim/ Niște mici învățători./ Pentru frați, pentru

surori./ Pentru jucării și flori.” - *Doamnei Învățătoare*) se continuă eficient în „dat”-ul profesorului de literatură („Profesor drag, ești ca o carte/ Ce are coperti de argint,/ Iar slovele, din aur, toate./ Ni se strecoară ușor în gând.” - *Profesorului meu*) de a „converti” nu persoana la verb, ci verbul la persoană („Suntem doar ființe trecătoare/ Sau flori ce înflorește și mor./ Suntem doar umbre pe cărare/ Sau gânduri ce trăiesc și dor.” - *Suntem ce vrem să fim*). Dacă „imaginea” nu poate fi definită, paradoxală fiind, credem că nostalgia care, uneori, în izolare devine irațională, aduce imagini revelatoare („Vântul dezmiardă/ Ramurile copacilor./ Sărutându-le crengile/ Cu gura ce-i miroase/ A frunze crude.” - *Aromă de vânt*) unde, vrând-nevrând, întrebări retorice își fac loc („Ce e cuvântul, mă întreb?/ Mereu am vrut să știu./ E o sămânță sau e rod? /Cum va-ncolți acum?” - *Cuvinte cu spini*); mai toate, desigur, legate de dualitatea existențială - „a fi”, „a vrea” („Ce este cuvântul?/ Să știu aș vrea./ Se naște din sămânță/ Și rodește, ori ba?” - *Semințe de cuvânt*) și „locul locuit” de ființare („Țin în palme asfințitul./ De pe cer coboară o stea./ Cu uimire o privesc./ Cum lucește ea așa?// Picături de aur curg./ Pe a ei pagini, ca aripi./ Nu mai vreau să o închid/ Și în ea vreau să mă mut.” - *Glusul cărților*). Să credem că orice reflecție filozofică își are esența în noutatea ideilor integratoare ale științelor („Stau de vorbă cu inima mea/ Și încerc să storc din ea ceva./ Cuvinte sălțate, șoptite în vers./ Prin gând îmi aleargă./ Încerc să le prind, să le-așez./ Pe coala curată și albă./ Dar astăzi tace, a obosit și ea/ Și gândurile-mi hoinăresc rebele./ Cu muza iar să se împrietenească/ Și să uite că este bolnavă/ Ca pasărea Phoenix să renască!” - *Cuvinte rebele*); într-o mereu căutare a „arhologiei” imaginii, cu elemente arhetipale (cer, stele, nori, vânt), poeta reușește, în vers, ca tulmurtul trăirilor interioare să atingă acel „prea-plin” al harului de a „construi frumosul” într-o „călătorie” a purității cuvintelor.

Ana-Maria Frank realizează, dincolo de toate, o „poetică” a inimii, cauzală, mai mult sau mai puțin, cu idei și sentimente irizante, într-o „estetică” a mesajului amprentat de diafanul „univers” al copilăriei.

Gentil trubadur

De teritoriul sacrosanct al poeziei, nu te poți apropia decât cu sfială și infintă gingășie. Tot așa cum te apropii de aripile unui fluture sau de corola unei flori. Cu sfială, pentru a nu tulbura esența inefabilă a frumuseții înseși, cu gingășie, pentru a nu profana misterul și a nu altera armonia întregului.

De poezia adevărată te apropii cu organul numit generic inimă, același cu care poți atinge cerul. Iar emoțiile născute din această întâlnire îți pătrund sufletul până în străfunduri, te înalță dincolo de mundanul impur.

În ciuda aparentei înclinații spre epicitate, am fost și voi rămâne un cititor constant de poezie. Revin la intervale regulate asupra textelor preferate, hrânindu-mi sufletul cu frumusețea gândului pus în cuvânt. Ce alt antidot mai eficient împotriva otrăvirilor perfide ale timpului în care viețuim am putea găsi?

Intuiam încă din cele două volume de esuri prin intermediul cărora l-am cunoscut pe Cosmin Neidoni, *Viața la 40 de ani și Regatul celor mai frumoase depărțări*, înzestrarea specială a autorului pentru ceea ce numim gen liric: o sensibilitate rară, o curgere fluidă a ideii în cuvânt și o inteligență a metaforei demnă de un veritabil poet. Esurile conțin în nuce substanța celor *100 de poeme de iubire și a cântecului de disperare*. →

MIHAELA ROȘU BÎNĂ

Am parcurs poemele de la primul până la ultimul, apoi în sens invers, selectiv, sperând să pot conferi câtorva titlul de favorite. Mi-a fost aproape imposibil! Aș fi comis un sacrilegiu de neiertat. Ele constituie, în ordinea dată de autor, o construcție unitară, organic bine articulată în întreg, asemeni unei catedrale din cuvinte alese, admirabil cumpănite, consacrate senimentului unic și întemeietor: iubirea.

Să nu uităm, totuși, că poetul, ca în alte prilejuri fericite și celebre, este dublat de filozof, că darul rostirii poetice se suprapune unei superioare înțelegeri a rostului ființei în Marele Univers. De această dată, cugetătorul sau filozoful, după caz, devine, în propria-i definire din poemul al cincilea, „donator universal de poezie”. Sub efectul catalizator al celui mai pur simțământ omenesc, dragostea! Darul divin ce ne scoate din curgerea obișnuită a Timpului, parcimonios drămuț de noi oamenii, numai și numai pentru nevoia de reper, în vălmășagul de evenimente numit viață, în secunde, ore, ani. Prin iubire, accedem la timpul fără curgere al poeziei și al eternității.

În mod deliberat, poemele nu au titlu. Toate, dar absolut toate, ar putea fi circumscrise unei enunț ce îi aparține autorului însuși: „Nu îl poți iubi pe Dumnezeu, dacă nu ai învățat să o iubești pe femeie.” Pe orizontala existenței, iubești o femeie și înveți axa verticalității, ascensiunea spre spațiile celeste. Din suprapunerea celor două trasee, se naște semnul crucii cosmice.

Volumul se deschide în retorica unei definiții voit demonstrative: „Femeia, domnilor, este singura făptură/care poate fi înveșmântată în cuvinte ca în haine”. Cu al doilea poem, adresându-se iubitei, eul liric adoptă cu infinită gingășie, tonalitatea șoptită, răsucind inteligent oximoronul de sorginte blagiană, într-o superbă declarație „așa-s de dulci privirile tale/amara mea!

Cu următoarele poeme, putem vorbi de o poetică a plutirii imponderabile și a zborului „Și lecția despre gravitația corpurilor celeste am primit-o/ rotindu-mă solemn în jurul tău.” Gesturi de o infinită tandrețe, într-un cuplu ce pare să refacă primordialitatea paradisiacă: „unu plus unu egal unu/ doi minus unu egal zero” (*Poemul al șaselea*).

Spaimea pierderii, a golului cutremură ființă și o confruntă cu limita nepuținței și a anulării sinelui prin celălalt “A nu iubi înseamnă a muri”. În firească antinomie, pe logica raționamentului: “A iubi înseamnă/ a crede că nu vei muri niciodată” (*Poemul* de la pagina 28). Sfidarea temporală, fie ea și iluzorie, înobilează ființa și o confruntă cu ilimitatul. Clipa incandescentă a prezentului este trăită în toată plenitudinea ei: „Astăzi inima mea a împlinit un miliard de bătaii.” În acest spațiu al transparențelor, apariții serafice veghează pașii prin care bărbatul îndrăgostit se apropie de DUMNEZEU a cărui esență se relevă prin sufletul femeii care îl iubește și mai puțin prin “icoane sau catapetesme aurite” (*Poemul* 20). Spațiul poetic ne învâluie treptat, dezvăluindu-și profunzimea și sensibilitatea. Dialogul cu predecesorii e fecund, constructiv, reverentios. Ecouri din Minulescu, Arghezi, Nichita Stănescu, din Rainer Maria Rilke, topite în creuzetul unei poezii livești fără ostentație, autentică și plină de prospețime. Pentru că ce faci când ești intelectual și îndrăgostit? Încerci să ajungi la inima femeii iubite mai întâi cu versurile altora și abia după ce sentimentul dobândește plinătate, germinează în sufletul tău cuvinte pe care le convertești în poeme: 100 de dragoste și doar unul singur de disperare. Prezența când concretă, când eterică a femeii e însoțită, după caz, de un țânțar obraznic, de roiuri de fluturi sau de cohorte de îngeri și heruvimi.

În ciuda organicității volumului, Cosmin Neidoni nu face radiografia unui sentiment, ci mai degrabă, transformă poemul în oglinda a unei combustii interioare creatoare de sensuri.

Reliefulurile chipului sau ale trupului iubitei devin trepte ale drumul către sine și către spațiile siderale. Iubirea destabilizează ființă

Petru Botezatu, Schimbarea la Față, frescă, Biserica Manastirii Gai, Arad

numai pentru a o reechilibra definitiv într-o dimensiune eternă, cea a poeziei și a adorației divine. Parcurgând acest drum către sine în pași când șovăitori, când triumfali, cu o infinită duioșie a gesturilor tandre, care îi descopera sufletul femeii și însăși esența iubirii, poetul intră în dialog cu divinul. Deloc întâmplător, ultimele două poeme iau forma rugăciunii. Conștiința poetică se zbate între cele două verbe fundamentale ale oricărei invocații către Dumnezeu: „a mântui” și „a ajuta”. Cu smerenie și dragoste: Mântuiește-mă, Doamne,/ de zădărnicia augustă a unei iubiri prea mari/ și dă-mi-le doar pe cele care încap în sufletul meu!” și „Ajută-mă, Doamne, să întrezăresc/răsăritul din spatele fiecărui cuvânt/ și fă, apoi, din toate o mare care să oglindească cerul, înaltul/ și dă-le lor – cuvintelor/ viață, renăscându-le și fericindu-le/ așa cum și ele, cu trupul lor mlădios,/ m-au renăscut...” (*Poemul* 99)

Nu s-ar putea încheia prezentarea volumului fără menționarea inimaginabilei capacități a lui Cosmin Neidoni de a crea imagini artistice de o mare frumusețe. Delicate, vapoase, cu irizări și nuanțe extrem de fine, cu alternări de lumini și umbre, cele vizuale amintesc tehnica impresionistă. Poetul strunește metafora, cum puțin o fac, transformând-o într-un vehicol al gândirii poetice. Frapante sunt comparațiile multistratificate care asociază prin incluziune termenii cei mai neașteptați Am selectat spre exemplificare din poemul de la pagina 40 o singură structură, lăsând cititorului neatinsa bucurie de a le descoperi singur „spre nobila delectare a copiilor născuți din pântecul tău/ ca din surâsul hipnotic al Giocondei”.

Sua fata libelli! Cărțile au soarta lor, spuneau anticii. Sunt convinsă că această carte se va răsfrânge fericit în meandrele biografiei scriitoricești a lui Cosmin Neidoni, devenind exemplul fericit al supraviețuirii poeziei de bună calitate într-un secol de triste și eșuate experiențe poetice.

Într-un spațiu al improvizărilor nefericite, sufocat de versuri șchioape și imagini neroade, poetul are forța și harul de a reda poeziei demnitățile pierdute, de a repune rostirea poetică în drepturi și de a conferi metaforei sensul prim de joc al unei superioare înțelegeri a lumii.

Portret în penumbră

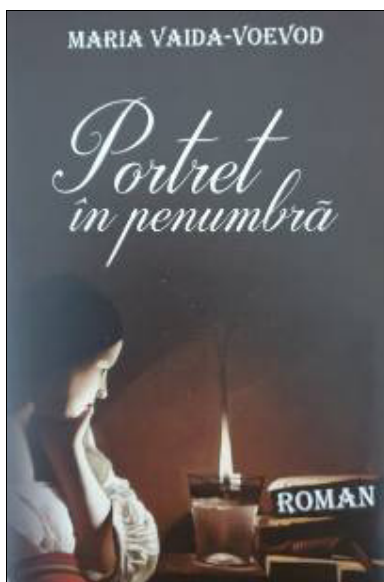
ÎN CALEA DESTRĂMĂRILOR

Romanul „Portret în penumbră” (Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2019) de Maria Vaida-Voevod se înscrie pe apreciatele coordonate ale scrierilor anterioare ale autoarei „foarte bun povestitor, cu o marcă proprie originală” (Mircea Popa), explorând aspecte diferite de viață din rostogolirile cotidianului, aflat sub semnul neprevăzutului, adeseori potrivit și derutant.

Experiența de viață a autoarei, ascuțitul spirit de observație și abilitățile analitice, învecinate cu psihanaliza, se decantează într-o desfășurare epică marcată frecvent de simboluri și metafore cu mare forță sugestivă (iedera de pe casă, sufocând ochiurile de lumină sau chiar bucuriile existenței, tablourile cu păsări albastre, aspirând spre înalțuri, dincolo de viața pământenilor, semnificația portretului în penumbră, ca o obsesie care-și cere împlinirea etc.).

Faptul că scriitoarea dedică volumul nepotului Mihnea prefigurează oarecum subtilitățile formativ-educative ale romanului, în care sunt dezvoltate teme de mare actualitate (regretele tardive ale cuplurilor fără copii, angajați în competiția alertă a viețuirii, trăind în concubinajul destrămat prin dispariția unuia dintre parteneri; drama țâșnirii subconștientului debusolant, bântuit de furtunile sentimentale din tinerețe, tănuite după căsătorie; tragediile accidentale ale unor familii fericite provoacă însingurarea partenerului supraviețuitor etc.). Acestor destine încercate, scriitoarea le opune rolul benefic al prietenilor din tinerețe, sub semnul balsamic al continuității afective și profesionale, al înțelegerii mature și responsabile, ca soluție salvatoare a destrămării ființei umane, confruntate cu labirintul existențial.

Un incitant „exordium ex abrupto” narativ introduce cititorul în agitația vecinilor, salvatori ai Emmei, amenințată cu o posibilă nenorocire, și în hățișul stărilor confuze ale eroinei, gestionate de prietenii (Victor și Mara), care se străduiesc s-o scoată pe Emma din prăbușirea fizică și psihică suferită după decesul iubitului ei Petru, când „Prima săptămână de

absență a celui rupt din tine e insuportabilă” (p.27).

Subiectul romanului se recompu- ne din secvențe care dezvăluie subtile realități ale relațiilor interumane, extinzând spațiul și timpul rememorărilor din traseul existențial a trei cupluri de prieteni din anii facultății, când „Țesătura legăturii lor...i-a susținut mereu: un balansoar legănându-se ocrotitor deasupra amărăciunilor de tot felul” (p. 26).

Împletind procedeul povestirii în povestire cu secvențe narate retrospectiv, filtrate printr-un spontan flux al memoriei, pendulând între retrăirea sentimentală a ceea ce a fost și realitatea dureroasă a prezentului, autoarea, cu certă vocație de psiholog, e preocupată de a descoperi cauzele care pot bulversa stabilitatea relațiilor dintre oameni, fie în perimetrul prieteniiilor trainice, ale familiilor tradiționale, sau în cuplurile bazate pe afecțiunea neoficializată, aflate toate sub cupola hazardului.

Arhitectul Petru „cu planșele lui” și avocata Emma „cu dosarele ei” nu-și găsesc răgazul de a-și întemeia o familie tradițională, ci trăiesc în concubinaj, fiecare la casa lui, într-o relație fugitivă, consfințită de jurământul solemn rostit de ei în Catedrala Sfântul Petru din Roma. Treptat, ritmul alert al contemporaneității, boala tănuită a bărbatului și toate complicațiile frecvente în confuză perioadă de tranziție (cartierul rezidențial proiectat de Petru și escrocheriile partenerului său), fac ca „prietenul cel mai bun să le devină telefonul, la care

se documentau, vorbeau, postau imagini”, precum mulți însingurați, care se amăgesc cu socializări virtuale. Abia confruntată cu sfârșitul neașteptat al lui Petru, citindu-i jurnalul, care era o emoționantă declarație tardivă de iubire a relației lor, Emma înțelge că prinsă într-o „competiție...un iureș general” și-a neglijat viața personală, rostogolindu-se „într-o cursă nebună, la capătul căreia o aștepta mult râvnitul trofeu: bani, notorietate, recunoștința celor salvați” (p. 34). Șocul plecării într-o altă lume a lui Petru îi amintește de greșelile ei (avortul), dar și de rarele clipe frumoase pe care le trăiseră amândoi. Autoarea surprinde admirabil oscilațiile acelor trăiri ale Emmei, când acuză, răbufnește, acceptă și se culpabilizează, sub teroarea regretului că a trecut pe planul al doilea adevăratele valori, care ar trebui să ne guverneze viețile. După întâlnirea cu enigmatică femeie în doliu, care o abordează tendențios, trezindu-i suspiciuni și deformând imaginea celui iubit, tânăra simte nevoia evadării din lumea care parcă o sechestraseră și refuză mesajele telefonice și de pe internetul monopolizat de adulți și copii, mai ales că facebook-ul a devenit o „falsitate generalizată”. Hotărâtă să-și organizeze „viața altfel”, Emma evadează din tipicul zilelor, care-o transformaseră într-un robot, și pleacă la munte, în căsuța lui moș Dumitru, unde frumusețea peisajelor, liniștea locurilor, mentalitatea sănătoasă a muntenilor, privitoare la sensul vieții și al morții, au efectul unei terapii aducătoare de echilibru pentru sufletul ei măcinat de numeroasele contradicții nerezolvate.

Cuplul Victor - medic psihiatru și profesoara Alma, se căsătoresc mai târziu, acceptându-se cu experiența anilor care le-au adus înțelepciune și echilibru. Hotărâseră să nu-și strice armonia căminului cu dezvoltarea unor întâmplări sentimentale din trecutul lor. Cu toate acestea, liniștea familiei e spulberată în ziua când Alma suferise o „amnezie traumatică, cauzată de o puternică lovitură la cap” (p.114). Refăcând „filmul”, medicul psihiatru ajunge la concluzia că soția lui fusese răvășită de o ciudată reîntâlnire cu trecutul, mai ales când, adresându-i-se, ea pronunțase numele unui oarecare→

LIVIA FUMURESCU

Gelu. Se pare că moartea într-un accident aviatic a unui „tip cu capul în nori”, probabil numit Gelu, ar fi clarificat enigma. Vacanța terapeutică petrecută de soți la Viena a confirmat că Alma se învâluise în „misterul, cel feminin, atât de cântat, rar înțeles și poate niciodată descifrat cu adevărat” (p. 127). Femeia reacționează ciudat în fața circumstanțelor care-i reactivează trecutul, fășnind din acumulările dureroase ale subconștientului necontrolabil. Victor a înțeles că soția lui a vibrat cândva în prezența ilustrului pictor și decorator austriac Gustav Klimt, la a cărui monument funerar revine doar ea, depunând „trandafiri roșii ca focul”. Soțul ei a intuit abia atunci „viața afectivă a Almei dintr-un trecut în care el lipsea” și, conștient de faptul că tănuitele trăiri din tinerețe apățineau altui timp și altor circumstanțe, trece peste episodul confuz și, înțelegând că toleranța îi salvează căsnicia, încearcă „să-și mențină cât de cât echilibrul pe nisipuri mișcătoare” ale existenței umane efemere (p. 137).

Maria Vaida-Voevod își confirmă și în această secvență disponibilitățile intuitive ale cauzelor care declanșează zbciumul răvășitor în sufletele sensibile, sugerând că doar clarificările aduc liniștea și confortul psihic.

Preocuparea scriitoarei pentru descifrarea alor destine se centrează pe cuplul Adam – Evelyn, familie fericită și prosperă, a cărei existență stă sub aceeași sabie a destinului. Deși, în studenție, fusese atras de Emma, pictorul Adam Cristea se căsătorește cu Eva - Evelyn, care-i oferea liniștea necesară mistuitoarei sale creații plastice, aducătoare de notorietate, înălțându-l profesional și artistic.

Personajul, admirabil construit, oferă prilejul înregistrării realităților vremii (părinții „câpșunari” îi asigură fiului pregătirea, trăind apoi drama celor vârstnici și bolnavi; infiltrarea serviciilor de spionaj, chiar și prin microfonul montat în atelierul pictorului; hotărârea de a emigra în Occident, unde se bucură de apreciere ca inovator în arta plastică, realizându-se profesional, dar și material; discuțiile liniștitoare cu soția despre revoluția informațională, care-l cucerise și pe fiul lor Patrick;

enigmaticile însemnări din caietul de sală al expoziției organizate în țară, îl tulbură, amintindu-i de Emma; impresionanta dezvoltare a orașului studenției; vizita în satul Bunei, discuția cu preotul (p.70) și cu pustnicul aflat „departe de poște și de remușcări” (p.77) se constituie în puncte de reper ale trăirilor pictorului. Sensibilitatea autoarei și aprecierile picturilor, rivalizând cu ale unui critic de artă, decriptează mesajul tablourilor lui Adam, cu păsările care parcă „explorau și locuiau partea nevăzută a lumii... erau albastre și veneau de niciunde...” (p.51).

Împlinirile, fericirea și liniștea familiei sunt întrerupte brutal de accidentul de mașină, în care pier soția și fiul pictorului. Autoarea radiografiază detaliat chinul remușcărilor lui Adam pentru pierderea celor dragi, regretul amplificat pe fondul intens afectiv al revederii lucrurilor care-i amintesc de cei dragi, împlinirea datoriilor morale pentru cei dispăruți, pasărea albastră întruchipând pentru el spiritul celor rămași sub crucea albă de marmoră, revenirea în „țara de rezervă” și izolarea de oameni, singurătatea și suferințele culpabilității reale sau inventate ale pictorului celebru confruntat cu vitregia destinului. A înțeles că „Viața, ca întotdeauna, nu se supune scenariului” (p.275).

Semnificația titlului acestui roman se descifrează spre sfârșitul volumului, când Emma, obsedată de imaginea venind înspre ea a unei siluete din vitrina magazinului, dar și de ciudățenia bărbatului cu pălărie din vecini, băntuită de singurătăți și de neliniști ciudate, începe să-și scrie gândurile într-un pseudojurnal, începând cu ziua de luni, apoi cu celelalte, până duminica, adresându-se imaginar aceluia străin, amestecând realitatea cu visul, întâmplările din trecut cu cele prezente, alambicate cu trimiteri mitologice, cu simboluri, într-o revârsare de destăinuirii și de surprinzătoare asocieri. Ca într-un joc al destinului, care părea a-și cere o compensare, Emma îl urmărește pe misteriosul străin, îl vizitează și rămâne siderată în fața tabloului cu imaginea bărbatului care-o obsedase cu puțin timp înainte, a cărui îmbrățișare doar schițată, dar neconsumată, repeta parcă scena trăită de curând.

Așa l-a descoperit pe Adam, prietenul din studenție, care recunoaște că-i este dor de prietenii de altădată.

Întâlnirea lor ne convinge de faptul că viața își continuă lucrarea, că apropierea dintre oameni este condiția supraviețuirii în calea destrămării, sugerând rolul terapeutic al adevăratelor prietenii din tinerețe, care, la vârsta maturității, dobândesc trănicia ancorelor, conferind stabilitatea și puterea de-a depăși încercările vieții, cu reluarea vechilor preocupări, precum activitatea profesională a Emmei sau noua etapă de creație a lui Adam.

Un personaj complex este Timotei, crescut în regimul dur al unei case de copii, și care se schimbă când este tratat cu înțelegere și-și găsește un rost în familia generalului Barbu, care decedase, lăsând în urmă tripletele moștenitoare.

În ciuda unor interesante coincidențe din scenele finale, romanul transmite mesajul constructiv al efectului benefic al prieteniiilor de durată, dar și rolul revigorant al terapiei prin muncă. Abia acum aflăm că femeia în negru era iubita investitorului, că „sinuciderea” lui Petru, măcinat și de un cancer galopant tănuit, de neînțeles pentru Emma, era de fapt o crimă pusă la cale de cei doi impostori pentru a se disculpa în ancheta demarată, transferând pe cel decedat toată vina.

Frecvent, romanul împletește epicul cu decantări lirice, monologul cu dialogul, reușite descrieri de natură cu starea psihică a personajelor, dezvăluind talentul scriitoarei în formularea impresiilor despre mesajul tablourilor pictate, dar și în formularea unor cugetări cu largă valabilitate: „...o prietenie întinsă pe decenii nu-și desface nodurile marinărești ușor (p.26); „...prietenii sunt păsări rare, nu-i goni, nu pustii cuibul” (p.39); „Șansa le surăde celor cu mintea pregătită” (p.49) etc.

Ca și în alte scrieri ale Mariei Vaida-Voevod, preocuparea pentru limbajul adeseori pitoresc, adecvat conținutului, se confirmă și prin măestria îmbinării dialogului cu narațiunea, a alternării stilului direct cu cel indirect, într-o apreciată armonie epică, interesantă și reconfortantă pentru cititorul fidel.

Un roman despre Timișoara

Silvia Hildebrandt s-a născut la 2 septembrie 1985 în Deta, județul Timiș, în 1990 emigrează împreună cu părinții în Germania, unde studiază germana și istoria, actualmente fiind stabilită în orașul Reutlingen și ea este autoarea unui roman despre Timișoara, intitulat „Orașul libertății“. (*Die Stadt der Freiheit*. Plattini-Verlag, Duisburg, 2020, 536 p)

Cartea îi aduce în centrul atenției pe trei tineri atât de naționalități diferite cât și de condiții sociale diferite. Este vorba de Tiberiu Nicolescu, fiul unui șef de securitate, „Mareșal” – cum îl numește autoarea, de parcă gradele astea ar sta pe gard! - personal știu că de un asemenea grad s-a bucurat cândva doar Ioan Antonescu -, apoi Attila Novák pe care ceilalți „Îl numesc Attila hunul, șoim de câmpie, vânătorul homosexualilor” (sunt cuvintele cu care se deschide cartea), colegul și prietenul lui Tibi, Attila provenind dintr-o familie mai modestă, tatăl lui e angajat la Fabrica de mobilă din localitatea fictivă Mihailsdorf, precum și Viorica Negrescu, de etnie romă.

Dacă primii doi prieteni, care se cunoșteau încă din grădiniță, reușesc să urmeze la Timișoara liceul și vor face carieră militară – Tiberiu și la securitate – Attila, în schimb Viorica sau Rica, cum i se mai spunea, este obligată la o căsătorie nefericită, cu consecințe triste.

În decembrie 1989, când are loc la Timișoara protestul la casa pastorului Tökes, Viorica, prinsă în iureșul evenimentelor, rămâne alături de mulțime și în cele din urmă va plăti cu viața acest gest îndrăzneț.

Attila, care încă în liceu avusese relații dubioase cu profesorul său de chimie, la sfatul lui Tiberiu, care vroia să-l ajute, intră la Securitate și va face carieră rapidă ca vânător de homosexuali, mai ales că băntuia o epidemie de cancer în rândul acestora. Ajunge la numai 28 de ani... general! Mai modestă e ascensiunea lui Tiberiu în cadrul armatei, care la această vârstă este doar... căpitan!

La declanșarea protestelor în Timișoara, cei doi amici, Attila și Tiberiu, se decid să ajungă la București cu mașina germană a lui Attila și, deși ieșirile din oraș erau păzite, ei reușesc să iasă în cele din urmă pe un drum de țară în direcția est. La București, vor asista la ambele cuvântări ale lui Ceaușescu. Între timp, Attila decăzuse fizic din cauza inaniției la care cu bună știință se supune și, în mod simbolic, el se va ruina odată cu guvernul, fiind îm-

pușcat la 22 decembrie. Dezamăgirea generală de după revoluție e redată prin cuvintele: „Prea mare e dezamăgirea că anii 1990 aproape că au fost mai jalnici decât deceniile de dinainte”.

Sunt bine redată toate secvențele cu Viorica, care suferă vizibil că s-a născut într-o etnie aflată oarecum la periferia societății, la fel, sunt bine redată atât marea demonstrație din Timișoara cât mai ales de la București (precum a fost și filmată), ba mai mult, prin Tiberiu, singurul care mai rămâne în viață, suntem duși la Târgoviște, la procesul Ceaușeștilor și asistăm chiar la execuția celor doi.

De o concepție sănătoasă dă dovadă Tiberiu, singurul rămas în viață dintre cei trei, care afirmă: „Sunt mai bine un șomer cerșetor decât căpitan într-un stat criminal care se bazează pe neîncredere și ură.”

Atât catastrofa din Cernobil cât și căderea zidului Berlinului sunt integrate în carte.

Romanul este împânzit cu cuvine și expresii românești: „strigoii”, „te pup”, „maică”, „vai de mine”, „doru-le”, „iarna albă”, „Ole, ole, Ceaușescu nu mai e!”, „Noi suntem poporul”, „Libertate! Jos cu comunismul! Jos cu Ceaușescu! Libertate!” sau unguerești: „szia”, „drágám”, „Marha”, „iggit” și multe altele, și într-o limbă și în cealaltă, care sunt înjurături și pe care ne sfiim să le punem pe hârtie.

„Okay” devine un leitmotiv în carte, pe care îl folosesc nu numai tinerii, ci chiar și mama lui Attila în loc de „igen”.

Până aici toate bune și frumoase. Iată însă că și în cazul autoarei de față pășim precum cu mai bine de un deceniu în urmă, când economistul Gustav Heidenwolf, născut în 1943 la Sibiu și stabilit din 1970 în München, a publicat între anii 2007 și 2008 patru microromane între 76 și 108 pagini

fiecare, despre România, fără a mai cunoaște însă realitățile din țară din anii comunismului.

La fel, scriitoarea noastră de față, care a plecat la o vârstă fragedă din Banat, nu știe o serie de aspecte legate de Republica Socialistă România. La un moment dat afirmă: „Fiecare gospodărie a pus un an întreg bani de o parte, ca să poată procura un porc gras de la măcelar”. Măcelarul român nu are crescătorie de porci. Fiecare familie își cumpără de la piață un purcel în primăvară pe care îl crește și îl îngrașă până la Crăciun.

Cei doi prieteni, Attila și Tiberiu, în fiecare vineri după-masă vin acasă de la internet. Dar...cum așa? Sâmbăta atunci și acolo era zi normală de lucru.

Profesorul de sport Horváth, de la liceul maghiar din Timișoara, se cuvenea și era firesc să fie politicos și cu bun simț și nu de-a dreptul vulgar în exprimare, așa cum e prezentat în carte.

Profesorul de literatură Balász aduce „Kyra Kyralina” lui Panait Istrati la ore și analizează, analizează... scenele cu homosexuali din carte. Dar ce ne facem, că Panait Istrati, în socialism nu figura în programa școlară, iar profesorul, oricât ar fi fost el de important, nu avea voie să se abată de la programă. Sau o alta bună: Fiica proprietarului magazinului de alimente, o șvăboaică bănățeană, îl servește prompt pe Atilla, la cererea lui Tiberiu. Dar ce ne facem fiindcă... magazinele erau toate proprietate de stat! Rația de benzină se dădea direct în rezervor și nu în canistre.

Ba, la un moment dat, tânăra autoare confundă perioadele: „Mamele migrează în Italia ca acolo pe plantațiile de fructe se câștigă destul pentru copiii lor”. Asta da, dar după epoca Ceaușescu, nu în timpul lui!

Mai aflăm că: „Dimineața la cinci, la brutărie era coadă la pâine”. Brutării de unde să-ți iei direct pâinea nu erau și mai corect ar fi fost să scrie că era coadă la alimentara, la lapte, fiindcă pâine se dădea pe bază de tabel la alimentara cea mai apropiată de domiciliu.

Încă una cu școala: „Prins copiind în clasa a VII-a, Niculescu Tiberiu e tras de urechi, îl lovește cu liniarul peste degete până ce sângerează”. Oare așa să fi fost? Pentru așa ceva dascălul respectiv zbura din învățământ. Și mai ales când era vorba de odrasla „Mareșalului”...

Ne-a amuzat copios chestia cu bulevardul „Corsarii”, adică Seeräuber, cum ar veni în germană, respectiv Pirații. În concluzie – asta e!

MIRCEA M. POP

STUDIU ÎN CLAROBSCUR

Matematician, informatician, scriitor și editor, gălățeanul Petre Rău a semnat, recent, o nouă carte, a douăzeci și cincea, *Studiu în clarobscur**. De la debutul editorial, care a avut loc în anul 1996, cu volumul de poeme *Anul cub*, Petre Rău a abordat forme diversificate de creație: roman (*Mogoșoaia – istoria unei tragedii*, *Evanghelia după potop*, *Orologiul de nisip*), versuri (*Întârziata vestire*, *Eden în cădere*, *Comisele iubiri*), eseuri (*Oglinda lui Eminescu*, *Autograf etc.*), critică literară (*Portretul cărții românești/ Destinul cărții românești/ Prefața cărții românești*, trei volume), umor (*Softangiul român*), monografie (*Născut în zodia Nicorești*) etc. În recentul volum, Petre Rău realizează o construcție literară inedită formată din 15 nuvele și eseuri (*Umbra lui Dionisie*, *Blestemul*, *Mistrețul*, *Înghețul*, *Verde vale de rai*, *Sergiu*, *Devorațiuni pe portativul sufletelor*, *Bunicul Constantin*, *Iarna tragerilor*, *Suflare lină*, *suflare divină*, *Bătrânul*, *Salt în gol*, *Tăcerea pașilor în doi*, *Semnătura corporală și Strop de suspin*), conturând un tablou de viață reală cu lumini și umbre, împrumutând parcă, chiar în titlu, ideea din pictură și grafică, clarobscurul.

Primul text, intitulat *Limba lui Dionisie*, ne lasă să înțelegem că și trimisul lui Dumnezeu pe pământ, preotul Dionisie, este și el om, cu bune și cu rele. Pe lângă treburile sfinte săvârșite de preot, pentru care „lumea îl știa de preot bun”, care avea acasă o preoteasă tânără și frumoasă și doi copii minunați, nurea o iubire pătimașă pentru Natalița, femeie de serviciu la școala din sat, săteancă evlavioasă, „un model de comportament desăvârșit de bună creștină”, al cărei bărbat era însă „cam molatic și ursuz, care nu prea îi purta de grijă”. (p.19). Pe urmele preotului și ale Nataliței, pe post de „șpion”, era paraclisierul Toader, prin intermediul căruia aflăm întâmplările lumești din cuibușorul de iubire dintre cei doi, săvârșite fie în plină zi, fie în întunericul nopții sau sub clar de lună. Moș Toader, om cu multă experiență la viața lui, „era convins că demonul din duhovnicul satului se întârea din ce în ce mai mult” și „deslușea în ochii Nataliței chemarea spre păcat”. (p.21).

În *Blestemul*, autorul surprinde o trăsătură adesea caracteristică lumii rurale, vrăjmășia, cearta dintre o familie

rău famată, rea, dușmănoasă, familia Pazvante, „în casa căreia se aciuase necuratul” și restul consătenilor, fapt pentru care „pe toți aceștia i-a ajuns blestemul” și „mai toți s-au prăpădit rău de tot”. „Nu scoteau două vorbe din gură fără să ne înjure, fără să ne scuipe și să ne batjocorească”, se lamenta unul dintre vecini. (p.32). Dintr-o altă povestire, *Mistrețul*, aflăm despre lupta pe viață și pe moarte dintre locuitorii unei comunități și o turmă de mistreți care adesea făcea prăpăd printre culturile și animalele oamenilor, temă permanentă de discuție la crâșma satului, precum odinioară se dezbătea politica la fierăria lui Iocan din „Cel mai iubit dintre pământeni”, de Marin Preda. Un exemplu este edificator: *Când năvăli monstrul, Ionel se feri cum putu mai bine din fața lui, sprijinindu-se într-un genunchi și ocolind colții înfricoșători care se îndreptau vijelios spre pieptul său. Sări iute în picioare și aruncă plasa de frânghii înspre botul animalului. Se încordă și trase cu putere, dar porcul se opinti și încercă să-l muște. Se rotiră un timp, îl agățase în laț și simțea cum fiara turbează de furie. Se luptaseră aprig, răscolind iarba uscată și înroșită. Într-un târziu, pricepu că puterile pocitaniei au mai slăbit. Încercă să-l răstoarne, dar haidamacul era prea greu și se ținea bine cu burta pe arătură. Smuci însă de câteva ori din laț, înțelegând că dacă ar trage mai tare, l-ar fi putut culca pe o parte și atunci poate ar fi avut prilejul să-l lovească în plin cu lama cuțitului.* (p.50).

„Dorul meu după locurile de baștină - adevărate minuni ale lumii pentru ochii mei și pentru memoria mea veșnică

tresaltă neconținut”, declară Petre Rău în excelentul eseu *Verde vale de rai*, care dă valoare întregului volum, sentiment pe care-l evocă autorul și într-o temeinică monografie a locurilor natale, „Născut în zodia Nicorești”. Lui Petre Rău îi place chiar să filozofeze pe tema DORULUI, considerat atribut nepereche, exclusiv al românului, deși „dorul - scrie acesta - se manifestă la fel oriunde în lume, chiar dacă oamenii îl numesc altfel: nostalgie, alean, melancolie etc.”. Dorul, continuă autorul, este „ca un plâns pe dinăuntru, exprimare cu largi reverberații și trăiri greu de exprimat în cuvinte. „Dorul meu, scrie metaforic Petre Rău, se manifestă ca o petală în dans de fluturi pe aripile inimii. Dorul mi se întâmplă când prea plinul existenței mele sufletești începe să se reverse în prea golul inimii mele”. (p.83). Inspirat parcă din Radu Gyr, Petre Rău continuă în același spirit: „dorul meu de fericire se confundă aproape mereu cu dorul după valea mea de rai - valea Siretului - și așteaptă orice prilej de împlinire vremelnică. Dorul meu e mereu în căutare de alint, sperând că îmi (re)aduce liniștea sufletească” (p.85).

Multe dintre cele 15 texte, în special din partea a doua a volumului, reprezintă amintiri de suflet din copilăria autorului (*Bunicul Constantin*, *Bătrânul*, care prin felul de a fi seamănă cu bunicul Constantin, *Tăcerea pașilor în doi etc.*) sau mărturisiri din dragoste, dovedite prin semnăturile ultimelor texte, „Semnătura corporală” și „Strop de suspin”: *Cu multă dragoste, Umbra ta cea de toate zilele și Al tău plâns.*

Și acest volum pune în valoare un scriitor consacrat, autentic, Petre Rău, care stăpânește foarte bine rigoarea și valoarea cuvântului, realitatea timpului pe care-l trăiește, care dovedește polivalența formelor de creație abordate de autor, stilul captivant, ideatic al acestuia, fapt relevant și de prefațatorul cărții, Constantin Oancă, și el un artist al cuvântului: „Volumul de față se încadrează la realism, pentru că vine din lume, lume care gândește mai mult prin efecte, după cum și moartea o spune și bine-i pare, că altfel nu-și va mai avea rostul pe lume, pe când așa, între toți morții, numai ea rămâne vie.” (p.8).

Drum bun spre lectură cărții semnate de gălățeanul Petre Rău!

*Petre RĂU, *Studiu în clarobscur*, Editura InfoRapArt, Galați, 2020

GH. NAZARE

Un roman matein

Pe mine personal, romanul Gabrielei Banu, *Sinestezii*, apărut la Editura Betta în 2020, nu mă surprinde. El vine într-o continuare, așa zice, firească, a cărților sale din ultimii ani, care desenează un portret de scriitor matur din stirpea specială a „prozatorilor magici”.

Titlul este o capcană. Rece, preluat din stilistica literară, titlu care nu e menit să atragă, să intrige, să cheme, ci e pus parcă să explice ceva ce nu e de explicat. Cum să explici esența artei, poțiunea magică pe care o bea sufletul ca să călătorească liber în lumile lui interioare?

Nici măcar *motto*-ul, preluat din genialul simbolist Bacovia, „O pictură parfumată/ cu vibrații de violet”, nu salvează nimic.

Dar aceasta a fost alegerea autoarei, ca să pot să cântec eu de la început, în fața unei cărți de o valoare ca totul ieșită din tipare.

Într-o însemnare pe marginea unei cărți mai vechi, numeam proza Gabrielei Banu „un cocktail de mituri”. În cartea care lua mitul suprem al transumanței, balada „Miorița”, și îl recitea în cheie modernă, cu o sensibilitate uriașă, chiar despre *cocktail* de mituri era vorba.

Sinestezii este o trecere la etapa următoare, în cercul de sus al romanului magic. Este un roman *matein*, specie rară în literatura română, în cadrele normei stabilite de marea literatură sud-americană a unor Márquez, Cortázar, Sábato, Llosa. Că

doamna autoare vine din acea lume, prin formația intelectuală, prin lecturi, prin inteligență artistică, nu mai miră pe nimeni.

Dar când preia, cu un curaj aproape fără limite, un spațiu sacrosanct al literaturii moderne românești, imperiul de vis al „Curții Vechi”, lumea Craiilor lui Mateiu cel singular, da, acesta este un gest literar de o strălucire aparte.

În spațiul pasajului bucureștean Villacrosse, lângă Lipskani și biserica Stavropoleos, Gabriela Banu reface un cerc magic al craiilor intelectuali de viță, ratați geniali în viață, în iubire, dar nu și în arta adevărată. Pictorul M (Meșterul, după cum ni se explică), Profesorul (universitarul istoric Florin, un fel de „trăitor în istoria urbei”), Răduș, muzicianul strălucit, iată o posibilă Sfântă Treime a străzii vechi dintr-un oraș căzut el însuși în timp.

În cercul magic se intră printr-o oglindă vrăjită – cum altfel? – prin talentul Pictorului care a fost ucenicul sfântului zugrav de biserică, Arsenie Boca.

Este un cerc unde cei trei, mari mutilați pe viață de nenoroc și de sărăcie nobilă, își aduc toate poveștile lor în care se amestecă iubire, culoare, geniu, durere. Li se adaugă dansatorii-artiști, tineri și inconștienți, Sebi și Emilia, un dramaturg-regizor trecător prin cadru și alte personaje ale mahalalei bucureștene. *Nota bene*, nu ale unei mahalale sordide, colorate, pitorești până la vulgaritate, ci ale unei mahalale a sărăciei demne, lustruite de visuri.

Vraja cărții se păstrează egal pe tot cuprinsul cercului magic în care se închid poveștile pe care ni le spune autoarea. Acestea încep cu o legendă cețoasă din veacul fanariot, cu umbra grecului Stere ori Sotir, cel venit să cumpere Pasajul Visului și care, ucis de un tâlhar, își caută peste veacuri asasinul, amestecându-se în viața craiilor de astăzi.

Ori de câte ori vrea să „actualizeze”, să se raporteze la lumea de astăzi, la problemele ei, la pandemiile ei obsesive, Gabriela Banu depășește marginile cercului de artă adevărată pe care ea însăși l-a construit. Dar, poate, acestea sunt micile compromisuri pe care oricare dintre noi le face cu epoca sa.

Dincolo de astfel de detalii, însă, felul magistral în care sunt conduse

acțiunea/ acțiunile, punctul din care pornesc ele – Profesorul îi spune Pictorului: „Nu te mai las să-mi faci portretul pentru că-mi furi sufletul” (altă raportare la un mit extraordinar al folclorului vechi românesc) – felul în care se încheie romanul, cu acea zidire de vie a fetei frumoase de către un Manole, olog la trup, dar întreg la suflet, cu imaginea Pasajului magic unde se află oglinda, însă pictorul lipsește pentru todeauna – deci, rezolvarea acestui roman scurt, de numai o sută douăzeci de pagini, îmi întărește convingerea că Gabriela Banu a câștigat încă un pariu, a făcut încă un experiment necesar, în vederea scrierii *Lucrării* prin care va rămâne în literatura română.

Eu, unul, cred în această *Lucrare*.
NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Suferințele și biruințele unui mic meseriaș

Adevărurile expuse și ilustrate prin documente în cartea Lievei Fumurescu, *Asumarea istoriei din înscrisuri private și din amintiri despre locuri, oameni și meseriași din Orăștie* (Ed. Emma, Orăștie, 2020) „*au fost scrise în inima ei*”, parafrazându-l pe cronicarul Ion Neculce. Fără să sacrifice obiectivitatea adevărului istoric, autoarea se implică emoțional în întregul demers. „Răsunetul durerii” lui Alexandru Picu, rotarul de pe strada Căstăului nr. 4 din Orăștie, se simte în întregul text al lucrării Lievei Fumurescu (născută Picu). Livia Fumurescu consideră că are o îndatorire funciară de a aduce adevărul la lumină și totodată o misiune vindicativă în semn de respect pentru memoria victimelor stalinismului românesc. Opinia ei este că pe lângă documente amintirile celor care au trăit anumite segmente ale istoriei joacă un rol de seamă în recuperarea nu doar a faptelor petrecute, ci și, mai ales, a înțelesului lor profund. Aceste amintiri trebuie așternute pe hârtie până când nu se șterg prin trecerea timpului, ele ajutându-ne la configurarea miezului, a carnației actelor istorice și la combaterea falsificării istoriei în perioada comunistă.

Este exclus ca Livia Fumurescu să nu trăiască istoria, fiind născută și crescută la Orăștie, un spațiu glorios, plin de rezonanțe trecutul. →

SILVIA URDEA

creșcută la Orăștie, un spațiu glorios, plin de rezonanțe trecutului. De pe strada Căstăului, unde tatăl ei, rotarul Alexandru Picu a construit o casă trainică se vede până departe spre Sarmisegetuza Regia, iar oamenii locului cred în energia pozitivă emanată de strămoșii care au hălăduit cu două milenii în urmă pe acele meleaguri. De aici probabil acel sentiment de organică solidaritate cu cei de-un neam cu noi, cu vatra înaintașilor. Din evocarea locuitorilor de pe strada Căstăului se compune identitatea unei lumi descrisă cu nostalgie. Autoarea se întoarce cu drag în anii copilăriei, care îi apare ca o *aurea aetas* atâta timp cât meșterul rotar a putut profesia în libertate, adică între anii 1940-1949, când a avut parte de un deceniu liniștit, când încă nu se instalase total dictatura așa zisă a proletariatului, pe care filozoful Milovan Djilas a numit-o sugestiv „a profitariatului”. Rând pe rând după naționalizarea din 1949 se trece la măsuri pentru colectivizarea agriculturii (iunie 1950) și inevitabil la „vânătoarea de chiaburi și exploataatori” (aprilie 1952), ceea ce includea nu doar pe marii proprietari, ci și pe micii meseriași, comercianți, liberi profesioniști. Din acest moment bietul Alexandru Picu n-a mai cunoscut liniștea, deoarece cu totul nefundamentat este considerat exploataător și „dușman al poporului”. Ne amintim de această sintagmă care făcea să-ți treacă fiori reci pe șira spinării. Suntem în anii terorii roșii care continuă și după 1953, anul morții lui Stalin.

Atmosfera de pe strada Căstăului înainte de declanșarea terorii constrastează puternic cu cea din perioada ulterioară. Înainte oamenii trăiau liniștiți, muncind cu râvnă pentru rostuirea vieților lor, pentru bunul mers al familiilor lor, în armonie cu minoritățile, sprijinindu-se unii pe alții. Era un spațiu de continuă emulație, fiecare gospodar luându-se la întrecere cu el însuși. Etica lor era munca onestă, agoniseala prin sudoarea frunții, respectul pentru ei înșiși și pentru cei cu care se învecinau. La necaz săreau unul în ajutorul celuilalt. Semnificativ este episodul stingerii incendiului care a cuprins casa babei Floarea lui Măglaș. Oamenii trăiau într-un climat de agreabilă vecinătate, având încredere unul în celălalt, adică

formau cu adevărat o comunitate cu valori morale, civice, sociale solide, sănătoase, bazate pe credință în Dumnezeu. Vecinii se vizitau ca să sărbătorească zilele lor onomastice, după numele sfinților din calendar. Onorabilitatea rezultată din felul cinstit de a-ți trăi viața ghida orice casă de pe strada Căstăului înainte de cotropirea societății românești de dictatura knutului sovietic, care ne-a adus suspiciunea, rețeaua informatorilor securității, spionarea cetățenilor vinovați fără vină. În fiecare individ partidul și securitatea vedeau un potențial dușman de clasă. Poporul i se promitea viitor de aur, dar numai după confiscarea tuturor bunurilor agonisite cu greu din munca proprie.

Din nefericire în acest context istoric i-a fost dat lui Alexandru Picu să trăiască viața sa de adult, preocupat de meseria sa de rotar, pe care se străduia s-o practice cu maximă dedicație, de bunăstarea familiei sale, de educația celor două fiice și de binele întregii comunități. Biografia lui vedește un om cu un caracter bine clădit, încercat de vitregiile vieții încă din copilărie, când a rămas orfan de ambii părinți.

Creșcut la orfelinat, în adolescență este dat la Orăștie ca să învețe o meserie, în grija meșterului rotar, sasul Urban Posdina care apreciază calitatea umană a tânărului și nu doar că îl școlăște, dar îl dă pe cheltuială proprie la Școala de Arte și Meserii înființată după 1924 în Orăștie. Viața curge pe făgașul ei normal pentru un ins cu structura lui Alexandru Picu, însuflețit de gânduri și simțiri nobile.

Face stagiul militar, se căsătorește cu Safta Danilesc și își întemeiază o familie în sensul deplin al cuvântului, asumându-și plinar rolul de pater familias ajutat de harnica și devotata lui soție.

Sunt ambii fii de țărani din preajma Orăștiei, oameni vrednici de tipul celor pe care s-a sprijinit întreaga lume românească, oameni de nădejde, o stirpe care începe a se pierde astăzi spre nenorocirea actualei societăți. „Otata”, adică bunicul Posdina îl îndrumă continuu pe Alexandru, considerându-l ca pe un fiu al său, căci fiul biologic se răzlețise prin Austria. Întreaga familie Picu are relații armonioase cu rudele lui Urban Posdina, pline de dragoste și căldură omenească. Alexandru Picu își face propriul atelier de rotărie, sfătuit și ajutat cu unelte vândute la prețuri convenabile de meșterul Posdina. Și astfel, ștafeta trece de la un maestru priceput și cinstit la altul mai tânăr, care se dovedește a fi la înălțime. Este descris aici un proces firesc de dezvoltare economică bazat pe stimă reciprocă și atașamentul dintre oameni. Nu este nimic din cruda competiție capitalistă, ci numai omenie și deprinderea unei meserii cu dragoste de muncă și sacrificii liber consimțite.

1940-1949 este perioada de grație din istoria vieții și afacerii lui Alexandru Picu. Primește comenzi de la o companie româno-germană, *Derubau*, este bine plătit și, ca urmare, ridică două camere din casa care a stârnit mai târziu invidia politrucilor proveniți din ignoranții puturoși, dornici de parvenire ușoară, prin practicarea răului împotriva celor dedicați cu trup și suflet profesiei lor. Adică, să înțelegem că revoluția comunistă a ridicat în prima ei fază toate gunoarele, fericite că îi pot asupri pe oamenii de treabă. Această contraselecție valorică a dominat stalinismul românesc, care a distrus destine și vieți în toate categoriile profesionale ale României. Au parvenit în schimb ageamii și impostorii.

După 1949 aceștia sunt cei cu care are de luptat din răspuțeri Alexandru Picu. Trimite o contestație ca să fie scos din categoria de exploataător deoarece el nu folosise munca nimănuși, dimpotrivă îl învățase pe unul Vasile meserie ca să fie apoi amenințat cu bătăi în poartă de→

această canalie și insultat. Acestea au fost vremurile când oamenii buni li s-a pus pumnul în gură, iar familiile lor au fost persecutate. Presiunile asupra meșterului Picu curg cu nemiluita și toate aveau un singur scop: să se lase expropriat de atelierul lui de rotar, singurul lui mijloc de subzistență.

Dar activității glorioși, susținuți de la Moscova nici nu vroiau să audă de logică și bun simț. Autoarea detaliază toate mijloacele de constrângere exercitate asupra meșterului de la taxe peste taxe, majorări nejustificate, plasarea de oameni străini în locuința personală, presiuni pentru cedarea la colectiv a hectarului de pământ, mutarea de la o companie la alta, unde presta muncă folosind propriile unelte, nerespectarea plății salariului, amenințări cu reclamații la universitate pentru ca fiicele studente să fie date afară, plasarea meșterului la GAC-ul înființat, unde ca să ajungă trebuia să meargă pe jos patru kilometri. În ciuda certificatului medical prezentat, având boli grave de circulație și de inimă, conducerea colectivului nu manifestă nici o înțelegeră.

Dimpotrivă, președintele GAC, Roman Poenar acompaniat de optzeci colectiviști la 29 august 1961, comițând abuz de putere și ignorând inventarul cu care meșterul se înscrisese în colectiv, demontează toate mașinile rămase în atelier și le trece în proprietatea comună. Iată comentariul autoarei: „*Meșterul a suferit cumplit când mașinile și uneltele care fuseseră parte din sufletul său au ieșit pe poartă. ... Ziua și noaptea se gândea că el avea dreptate, că ceea ce i se întâmpla nu era nici logic, nici legal*”. (op. cit., pp. 49-50) Zadarnice au fost toate memoriile prin care meșterul cerea să i se facă dreptate. N-a primit niciodată răspuns la ele.

Strigătul lui de durere nu se auzea nicăieri deoarece nu erau urechi care să audă. Tăvălugul istoriei, la care autoarea se referă mereu, trecea fără milă și îndurare peste existențele și sufletele oamenilor, oricât de harnici, dedicați muncii, onești și onorabili ar fi fost. Era o epocă a samavolnicilor de tot felul comise de aparatcii prășiți sub oblăduirea unui regim totalitar.

Acestor mult prea triste fapte omul încearcă să le contrapună

înțelepciunea Ecleziastului. Ca să-l liniștească pe soțul ei după teribila, ultima deposedare Săftica în romanul Liviei Picu, *Ambalajul de staniol* formulează o concluzie profundă la o întreagă experiență de viață: „*Lumea-i ca lumea, iar roata ne învârtă pe toți și ne duce ba sus, ba jos, ba jos, ba sus ... Nimeni nu rămâne în același loc, nici bogatul, nici săracul ... toți se frământă, toată lumea caută, nimeni nu găsește ...*” (*Ambalajul de staniol*, Ed. Emma, Orăștie, 2011, pp. 37-39). Mă grăbesc să adaug că Livia Fumurescu a prelucrat episodul legat de drama familiei ei în romanul amintit, din care citează în prezenta lucrare tocmai pentru a întregi din perspectiva omenescului tabloul reprimării staliniste a unei categorii profesionale, aceea a micilor meseriași.

După împlinirea vârstei de pensionare, la 63 de ani Alexandru Picu nu depune armele în ciuda atâtor persecuții ticăloase și își reconstituie acasă al doilea atelier de rotărie cu unelte mai modeste, având dreptul să funcționeze cu program redus. Tracasările constante i-au afectat grav sănătatea. Primise autorizația de lucru în martie 1972, dar în dimineața zilei de 7 mai același an se stinge după o viață plină de dăruire și dărzenie. Concluzia acestei vieți o trage fiica lui: „*După ani de hărțuială și abuzuri, meșterul trăia bucuria învingătorului, care o luase de la capăt și reușise să-și împlinească dorința refacerii atelierului*”. (*Asumarea istoriei ...*, pp. 55-56). Este un înțeles pe care autoarea îl citește mai târziu în biografia meșterului Alexandru Picu, făcând să reverbereze în ființa ei minunatele versuri ale lui Radu Gyr, „un sfânt al închisorilor”: „*Învins nu ești atunci când sângeri, Nici ochii când în lacrimi ți-s./Adevăratele înfrângeri/Sunt renunțările la vis...*”.

Livia Fumurescu își încheie această cercetare istorică *sui generis*, mai mult decât oportună, care îmbină spiritul riguros al documentului cu trăirea emoțională a evocării de oameni, locuri, întâmplări, exprimându-și sentimentul de împăcare după săvârșirea unei datorii filiale față de Alexandru Picu și a unei datorii de conștiință față de recuperarea adevărului unei istorii prea îndelung măsluite.

Acuarele de demult

SERENADĂ PENTRU UN VIS TRĂIT CU OCHII DESCHIȘI

De bunul meu prieten, fermecătorul scriitor și prolificul publicist Roni Căciularu, mă leagă nu numai amintiri din timpurile când ne-am întâlnit în Israel (Tel Aviv, Ierusalim) sau în Iași, ci și o stare de plăcută melancolie stimulată de rememorările unei copilării, tinereți și maturități pentru el, dar și din tinerețile mele, referitoare la orașul în care el s-a născut, iar eu mi-am purtat multe din zilele mele ca aviator pe avioane de vânătoare supersonice, respectiv Bacău. De aceea am și citit cu sufletul la gură, emoționat, dar și cu o imensă satisfacție intelectuală, recenta sa carte *Acuarele de demult* retrăind parcă atmosfera aceluia oraș moldav, cel din primele amintiri ale autorului, adică până prin anii '70 ai secolului trecut. Iar eu mi-am amintit de acele vremuri când modernizările au scos orașul din nostalgia unei istorii cu bunele și relele sale, ceea ce-i dădea un farmec aparte, dar și o personalitate distinctă și l-au făcut un oraș care, în general vorbind, semăna cu oricare altul adaptat cerințelor din acele vremuri.

Erau, aceștia din urmă, anii în care autorul făcuse deja alia, iar eu pășeam pe străzile mai vechi, aflate în spatele arterei centrale, una cu o istorie seculară, și mă minunam de armonia și farmecul vechilor construcții, cele care mai aveau să mai reziste un timp, unele, și care aminteau de faima orașului care se transforma→

MIHAI BATOĞ-BUJENIȚĂ

profund sub ochii contemporanilor.

Fiindcă, da, Bacăul, aflat de la începuturile sale pe drumul comercial care străbătea Europa de la nord, de la marea Baltica până spre gurile Dunării sau la Marea Neagră, a fost un important oraș târg pomenit în hrisoave pe la anii de început ai formării statului feudal Moldova. Desigur sunt și poveștile mai vechi, cele cu parfum de legendă care aminteau, deloc fantezist, de istoria străveche a urbei, care funcționa cel puțin ca stație de poștă, dar și ca important punct de vamă între Moldova, Transilvania și Valahia, încă de pe vremea când în Dacia se instalase administrația romană, iar carpii din zonă întrețineau legături comerciale cu aceasta.

Sigur, o așezare cu un excelent vad comercial nu putea să nu atragă populațiile evreiești, mai ales pe cele din Galiția, după secolul al XVII-lea când persecuțiile imperiului țarist îi determinaseră, ca de atâtea ori în istorie, să-și găsească un alt cămin, însă cu prețul uriaș al unor suferințe greu de imaginat.

Este menționată o piatră tombală din 1703 care atestă prezența unei comunități puternice de evrei în Bacău, iar în 1838 cei 1740 de evrei reprezentau 55% din populația de atunci a orașului cu tot ce înseamnă acest lucru: cultură, economie, educație și civilizație.

Desigur vremurile și condițiile socio-istorice au făcut ca numărul acestora să varieze foarte mult, iar în anul 2011, conform ultimului recensământ, în Bacău mai locuiau 40 de evrei.

Ce înseamnă asta, vom vedea după un deceniu, două.

Oricum, nu trebuie să ne bucurăm, deși în prezent înțelegem mult mai bine ce legături erau între oamenii de diferite religii sau etnii, deși acum ne despart cam o mie de kilometri, care însă nu au reușit să facă dispărute vechile prietenii, ba mai mult, au creat altele noi.

Volumul scris de Roni Căciularu aduce în fața cititorului acea lume a anilor de după război, acei ani care reușiseră să dea o altă semnificație a interculturalității, dar și intercom-fesionalismului, deși ca să fim sinceri, vechile tare nu dispăruseră cu totul.

O confesiune a autorului

referitoare la o iubire din tinerețe este rezumatul perfect al acestei situații, într-o singură frază: ***Eu eram evreu, ea nu!***

Dar autorul nu își centrează amintirile pe acest gen de trăiri, ci mult mai mult, respectând adevărul, ne povestește despre micile aventuri ale sale (pe atunci însă foarte importante!), nu uită să-i aducă un emoționant omagiu, discret și sincer doamnei învățătoare Nicolau, ne vorbește despre salcia sub care stătea de multe ori Bacovia, despre „furtul” unor fructe, atunci când, la fel cu marele său înaintaș, Ion Creangă, constată că faptul în sine este pedepsit de o instanță aflată mult deasupra noastră, despre obsesia frezei care trebuia să sublinieze prin formă (creastă de cocoș) dinamismul vârstei, despre perechea de pantofi care-i face o festă jenantă atunci când este invitat la dans de o *fată blondă cu gura ca o cireasă*, dar și despre teatrul urbei, loc de magică atracție, acolo unde întâlnește numele mari ale scenei românești precum Radu Beligan, Emilia Godeanu, Mișu Rozeanu sau Rozina Cambos, despre famfara care ne încânta duminicile petrecute în parc, ne povestește și despre ceasornicarii din centru, ciudat de bizari parcă pentru meșteșugul lor practicat în micile ateliere stradale, ori despre meserii care acum ne par străni, precum scriitorul de la poștă.

Autorul nu uită să ne spună și cum a găsit orașul după deceniile de absență, având cuvinte de laudă,

Petru Botezatu, Cucifix, cu casetă relicvar pentru sfinte moaște, tempera pe suport de lemn, colecție privată, SUA

Petru Botezatu, Maica Domnului, Eleusa, tempera pe panou de lemn

binemeritate afirm și eu, pentru evoluția sa în toate planurile existentei.

Sunt absolut fermecătoare și amintirile din vremea când era reporter la o publicație centrală, dându-le veridicitate prin prezentarea oamenilor cu care venea în contact prin prisma profesiei. Nu-i uită nici anii de studii universitare, cei petrecuți la Iași, amintindu-l pe profesorul Alexandru Husar, un fel de legendă a filologilor, om de mare anvergură de care am avut și eu onoarea să fiu apropiat în ultimii ani ai existenței sale.

Roni Căciularu nu-și scrie pur și simplu amintirile! Într-un fel cumva misterios el le retrăiește și prin forța cuvintelor sale, determinându-te și pe tine, cititorul, să faci același lucru. Citind cartea, privindu-i și bogata augmentare iconografică, mi-am adus aminte de o seară când în noua clădire a Filarmonicii din Bacău, una cu o acustică de excepție, o tânără interpreta cu mult har Nightingale Serenade. Avea ochii închiși, iar toată făptura ei părea luminată de o indescritibilă fericire interioară. Sala era fascinată de muzica aceea care ne transporta parcă spre alte sfere ale existenței. Cam așa mi s-a întâmplat și cu această lectură, ceea ce mă determină să-i mulțumesc din toată inima dragului meu prieten, Roni Căciularu, cel care a folosit în același scop puterea cuvântului, armonios împletită cu vigoarea talentului său de scriitor.

Aniversări **Valeriu Stancu - 70**

Poet, prozator, eseist și traducător, Valeriu Stancu s-a născut la 27 august 1950, la Iași.

A fost redactor la revista *Cronica* și director al editurii *Cronica*. Corespondent pentru România al Centrului Internațional de Studii Poetice de la Bruxelles (1992). Co-fondator al revistei *Echidistanțe* (1991). Membru al Uniunii Scriitorilor, al Centrului de Studii Poetice de la Bruxelles.

Distins cu numeroase premii Opera: *Înfrângerea somnului; Soarele-Lup; Fiița de vis; Răstălmăcirea jocului; Pelerinul de cenușă; Conspirația vagabonzilor; Cantina cu cearcăne etc.*

Traduceri din scrierile unor poeți din Belgia, Franța, Canada, Spania, Argentina. Colaborator la principalele reviste din țară precum și din străinătate (Belgia, Franța, Grecia, Luxembourg)

Foarte puține date am găsit în spațiul internautic despre un cărturar – scriitor, om al cetății – care, cu siguranță, ocupă un loc în primul raft al literaturii române contemporane.

A împlinit 70 de ani! Dar poetul e tânăr, e mereu în linia întâi a frontului literelor române și nu numai!

Din puținele prezențe poetice pe care le-am găsit pe internet, am extras câteva, ca o urare a noastră de sănătate și „La mulți ani” rodnici, oriunde s-ar afla și în tot ceea ce va face! (N.B.)

Dor de toamnă

E-atîta toamnă-n ochii tăi, frumoaso,
Și-atîta iarnă ți-a albit pe sîn...
Lumina-ți grea în ochii mei mai las-o
Și poate astfel Noaptea mi-o amîn
E-atîta somn în pleoapa ta, iubito,
Și-n mine-atîtea nopți s-au adunat...
Trăirea în zadar mi-ai ispitit-o
Că-mi este moartea unicul păcat
E-atîta dor sub bolta frunții tale
Și porți atîtea frumuseți pe chip...
Din neprihana ochilor-vestale
Aș vrea poemul să mi-l înfirip!

Tigri de foc, sâni fecioarelor

În oglinzi, sângele verii
tigri de foc, sâni fecioarelor

sirenele cu alge și val
își sulemenesc macii dorințelor
în oglinzi, sângele verii
femeia mușcă din măr
privind nunțile cu fluturi
nunți imaginate
de un penel torid
penel atrofiat de tăcere

Autoportret cu singurătatea lui Dumnezeu

Doamne,
Sunt contemporan
Cu propria umbră
O strivesc,
O calc în picioare,
Dar sunt contemporan cu ea...
Doamne,
Sunt contemporan
Cu propria moarte
Mă strivește,
Mă calcă în picioare,
Dar sunt contemporan cu ea...
Și, Doamne,
Sunt fericit de pe-acum
De renghiul pe care i-l voi juca:
După ce mă va chema la ea,
Nu-și va mai afla rostul...
Doamne,
Sunt contemporan
Cu propria iubire,
Cu propria credință,
Cu propria icoană,
Cu propriile păcate...
Dar de ce, Doamne,
nu-mi este îngăduit
să fiu contemporan
cu însingurarea
veșniciei Tale?

Colind

Patru crai pe dalbe mese
Patru crai
Alicant de sori se țese
Drum spre rai
Patru crai colindă-n salbă

Patru crai
Ceara gândurilor albă
Evantai
Patru crai sabie vie
Patru crai
Rotitoare herghelie
De cobai
Patru crai leagăn de rouă
Patru crai
Sarafan de lună nouă
Sorții strai
Patru crai reflex morminte
Patru crai
Harul din potire minte
Fără grai
Patru crai dormind pe ape
Patru crai
Steaua lacrimii să-ngroape
Haide-hai...

Fugă de gând

Carte de aur fără cuvinte
Ceasul tăcerii o ia înaintea
Ritmuri de noapte, lanțuri de
lună,
Lumile toate iaduri înstrună
Suntem doar o undă, suntem
doar un rol,
Iar tâmpla lentorii bate în gol

Fuga de gând

Duminici vin, duminici pleacă
Robie fără căpătâi
Cu arma somnului în teacă
Eu doar in vis te mai mângâi

Profet

Vamă și ruguri
încercănate sunt
ninsorile de robi

Poem metafizic pentru întoarcerea fiului risipitor

Lui Georges Diener

ploua
comme une vache qui pisse
(cel puțin așa ar spune francezul)
și-apoi ce rost are
sa dai "buna ziua!"
ticalosilor ?

Pradă

Exil interior
cioburi
fantomile caintei

in rane de plumb

VALERIU STANCU

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(XXXVIII)

Treptat însă, mai ales după atingerea maturității creatoare, lucrurile se schimbă, iar dimensiunea „vârstei de aur” devine mult mai complicată. Astfel, în „Epigonii”, sunt exaltați Eliade, Bolliac, Vasile Cârlova, Alexandrescu, Bolintineanu, Andrei Mureșianu și Costache Negruzzi, adică aceia care au ilustrat romantismul, mulți dintre ei prin evocarea și invocarea Evului Mediu, cu boieri și țărani supuși, cu domni autoritari și puternici, cu ruine și castele, cu eroi războinici, dăruți moșiei etc. Până și pe „veselul Alecsandri” îl prețuiește pentru că „din frunze îți doinește”, „cu fluierul îți zice” și „cu basmul povestește”, dar mai ales fiindcă „El deșteaptă-n sânul nostru dorul țării cei străbune./ El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune./ Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal”(9). Vremea grea și rea a epigonilor (adică perioada contemporană) este pusă de poet în antiteză cu icoana istoriei, cu „vârsta de aur”, care este fără îndoială epoca ștefaniană.

Cadrul medieval universal

Dimensiunea temporală a Evului Mediu este, în înțeles eminescian, de inspirație occidentală și are drept limită inferioară căderea Romei sub barbari, iar drept limită superioară secolul al XVI-lea, cu afirmarea deplină a Renașterii, a Reformei, a Lumii Noi, care sunt tot atâtea punți certe spre Modernitate. Lumea românească medievală este, conform viziunii poetului, aproape perfect sincronizată cu cea europeană, ale cărei valori le împărtășește pe deplin și le mai prelungește o vreme. Evul Mediu nu este la Eminescu o perioadă de trecere, ca la primii moderni, bună de pus între paranteze, ci o vârstă deplină și matură a echilibrului, caracterizată prin cumpănă și rațiune, privite ca „dreaptă măsură” (în sensul etimologic al latinescului ratio) (10). O dovadă în acest sens este și numele aparent metaforic de „Evul miez”, care ne conduce spre esențe, spre esența lumii, nu spre aparență, spre

conținut, și nu spre formă. Astfel, pentru poet, domnia lui Alexandru cel Bun (1400-1432), de exemplu, este numai bună de translată – eventual prin metempsihoză –, cum face eroul nuvelei „Sărmanul Dionis”. În istoria umanității, pe care o vede plină de nașteri, înfloriri și decăderi (în sens ciclic, precum avea s-o figureze marele istoric Arnold J. Toynbee, în secolul al XX-lea (11), Evul Mediu este un model ontologic, timpul ideal al fanteziei (12) („Fantazie, fantazie, când suntem numai noi singuri./ Ce ades mă porți pe lacuri și pe mare și prin crânguri!/ Unde ai văzut vrodată aste țări necunoscute?/ Când se petrecură-aceste? La o mie patru sute?” (13), versuri din „Scrisoarea a IV-a”), iar fantezia înseamnă creație. Prin urmare, Evul Mediu devine la Eminescu timpul ideal (inclusiv timpul ideal al creației), măsura absolută a tuturor timpurilor, deși poetul știe că timpul e o convenție și că trecutul nu există decât în mintea noastră. Altminteri, timpul, ca-n „Memento mori (Panorama deșertăciunilor)”, e eternitate: „Timpul mort și-ntinde membrii și devine veșni-cie” (14). Tot în sens ontologic, Evul Mediu e apreciat fiindcă a găzduit „infinitele certuri” („cearta universalilor”) despre forma de existență a noțiunilor, pentru că a aliat poezia cu istoria, pentru că a generat Renașterea, pentru că a dat strălucire puterii, a văzut lumea drept teatru, drept carte (15), drept cântec, iar pe Dumnezeu ca pe Marele Demiurg (16). Prin urmare, s-a spus pe bună dreptate că medievalismul se întâlnește organic cu eminescianismul (17). Aceasta nu înseamnă că formele nu sunt respectate. Decorul celor mai multe poezii – dincolo de mesajul lor diferit – amintește de ambientul medieval, cu atmosfera sa tainică. Nopti argintate de lună, castele boltite (și cu gratii ruginite), aproape în ruină, ferestre cu arcade, mese împărătești, împodobite cu bucate alese și înconjurate de paji, feți-frumoși și crai cu bărbi albe (18), domni cu mitre și boieri sfătoși, curți regești, împărătești ori domnești, cavaleri cu platoșe și zale, domnițe cu veșminte somptuoase se perindă dinaintea noastră majestuos, în „Călin (file de poveste)”, „Lucaefărul”, „Mănușa (după Fr. Schiller)” sau „Scrisoarea a IV-a” (19). Castelul medieval devine un leitmotiv pre-

zent și în scrieri fără legătură cu „Evul miez”. Astfel, chiar și în unele poeme dacice, Eminescu face un transfer de medievalitate, de atmosferă medievală, mitică, precum în „Melancolie”, în „Memento mori” sau în „Gemenii”. Palatul dacic e mai mult gotic, regele are în preajmă „voievozi de țări și de olaturi”, nuntașii sunt voievozi și boieri, iar Sarmizegetusa e de fapt Suceava (20). Dacia e Moldova medievală, cu voievozi sau cu regi shakespearieni, iar combinația aceasta insolită nu distonează deloc.

Acad. IOAN AUREL POP

9. Ibidem, p. 34. Referirea se face mai ales la poezia „Imn lui Ștefan cel Mare”.

10. M. Cimpoi, op. cit., p. 5.

11. Arnold J. Toynbee, *A Study of History*, 12 vol., elaborate între anii 1934 și 1961 și publicate în multe ediții, în diferite locuri și limbi.

12. M. Cimpoi, op. cit., p. 9.

13. M. Eminescu, op. cit., p. 148.

14. Ibidem, p. 376. Vezi și M. Cimpoi, op. cit., p. 15.

15. Vezi Ernst Robert Curtius, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, București, 1970, p. 347-404 (capitolul „Cartea ca simbol”).

16. M. Cimpoi, op. cit., p. 12-24.

17. Ibidem, p. 27.

18. Chiar cuvântul crai e unul medieval. Provenind din numele regelui și împăratului Carol cel Mare, acesta a pătruns în limbile slave, în maghiară și română abia după ce purtătorul lui (mort în 814) intrase în legendă și devenise prototipul suveranului încoronat, uns cu mir și dăruit cu putere de la Dumnezeu.

19. M. Eminescu, op. cit., p. 75-83, 157-171, 155-156, 146-150.

20. George Gană, *Melancolia lui Eminescu*, București, 2002, p. 212. M. Cimpoi, op. cit., p. 12.

Nicolae Iorga -

primul istoric literar român
complet

Nicolae Iorga a fost <<primul nostru istoric literar complet>>, adică <<autorul celei dintâi istorii a literaturii române de la origini și până în vremea sa>>. Și cum în vremea veche, mai ales, cea mai mare parte a acestei literaturi a fost religioasă, se înțelege că în lucrările lui de istorie literară se găsesc – din abundență, chiar – și pagini ce interesează îndeaproape studiul istoriei Bisericii Române. Șirul operelor sale de acest fel este deschis în anul 1901 cu: *Istoria literaturii române în secolul al XVIII (1688—1821)* (vol. I—II, București, 1901), în care, în cap. VI din volumul I, vorbește despre <<Literatura religioasă în epoca întâi>>, amintind la început, pe scurt, activitatea culturală de sub Brâncoveanu, apoi pe cea a ierarhilor: Antim și Daniil mitropoliții Țării Românești, Mitrofan episcopul Buzăului și Damaschin al Râmnicului, a preotului Stoica tipograful, a poetului Teodor Corbea ș.a. încheind această prezentare, el se întreba: <<Ce importanță are acest curent de cultură religioasă față de curentul neasemănat mai interesant, singurul original în ceea ce privește fondul, al literaturii laice, reprezentată prin cronică, adăpostul sufletului românesc în secolul al XVIII-lea?>>. Răspunsul îi prilejuiește această frumoasă paralelă: <<Cel din urmă a fost mai înalt, cel de al doilea mai adânc; cel din urmă ni face mai multă cinste, celălalt ne-a adus un folos imediat mai general. Cronica o făceau boierii mari sau mici, casnicii lor, pentru domn, pentru clerul vlădicilor și călugărilor mai învățați, pentru boierime. Cartea bisericească se traducea pentru toată lumea, pentru umilul preot de sat care o cetia și pentru șerbul care o auzia cetindu-se. Prin cartea sfântă, prin cartea de slujbă, prin tâlc, care se auzia și se cetia, nu o dată, de două ori, ci necontenit, zilnic s-a introdus în gândirea fiecăruia ordine, în forma fiecăruia armonie, în scrisul celor ce știau să scrie norme ortografice. Și, fiind scrise într-o limbă comună aproape tuturor românilor, limbă care fusese al celor dintâi tipărituri religioase, ele formau un fel de legătură, de puterea căreia n-aveau conștiință cei legați printr-însa, între fragmentele răzlețe ale neamului.

Acesta a fost binele pe care l-au făcut umilii traducători și harnicii

tipografi din Buzău, Snagov, Râmnic, Târgoviște, București, Iași și Bălgradul Ardealului>>.

Acestui capitol îi urmează aici, cartea a doua, al cărei cuprins, consacrat <<Epocii lui Chesarie de Râmnic>>, înfățișează, în partea de la urmă, mai întâi literatura și curentele literare religioase de pe întreg pământul românesc și apoi activitatea literară a mitropoliților ungrovlahi: Ștefan, Neofit Crețanu, Filaret și Grigorie, a tipografiei râmnicene sub episcopul Inochentie și mai ales sub Chesarie, a mitropolitului Iacov Putneanu al Moldovei și analizează în amănunte întreaga operă literară a arhimandritului Vartolomeu Măzăreanu, care <<a fost, în ceea ce privește originalitatea spiritului, fecunditatea inteligenței și înălțimea vederilor, fără îndoială, întâiul cleric cugetător al timpului său>>.

Al doilea volum al acestei opere cuprinde <<Epoca lui Petru Maior>> și, analizând și literatura religioasă din acest timp, prezintă activitatea următorilor ierarhi: mitropoliții Dionisie Lupu al Ungrovlahiei, Gavriil Calimach, Leon Gheuca, Iacov Stamate și Veniamin Costachi ai Moldovei, episcopii Filaret al Râmnicului și Iosif al Argeșului, a lui Amfilohie Hotiniul, a lui Paisie Velicicovschi, a corifeilor Școlii ardeleni, mai toți clerici, a tipografiei din Blaj și a preoților Dim. Țichindeal și Const. Diaconovici Loga din Banat.

Trei ani mai târziu, Nicolae Iorga a dat la lumină o carte care în întregime ar putea fi inclusă în studiul istoriei Bisericii Române. Ea se intitulă: *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688* și s-a tipărit la București în anul 1904, după ce mai înainte apăruse ca introducere la volumul al VII-lea din colecția sa de <<Studii și documente>>. Cuprinsul său tratează despre <<Literatura religioasă în veacul al XV-lea>>,

despre <<cărțile sfinte și mișcarea husistă>> și despre <<scrierile bogomilice>> (cap. I) – se susține că primele cărți bisericești în românește se datoresc mișcării husite –; despre <<literatura religioasă din veacul al XVI-lea>> (cap. II) și despre <<literatura religioasă în veacul al XVII-lea>> (cap. III).

Pentru secolul al XVI-lea, între altele, înfățișează: cultura slavonă în Moldova, tiparul și primele tipărituri muntene, activitatea de scriitor a lui Neogoe Basarab și a diaconului Coresi, tiparul românesc din Ardeal, decăderea culturii slavone și începuturi de scriere românească în principate; iar pentru secolul al XVII-lea: cultura slavonă de la început, pătrunderea limbii românești în viața de stat și în biserică, înrăurirea lui Petru Movilă, Catehismul ardelean din 1640, Sinodul de la Iași din 1642 și lupta cu calvinii, activitatea culturală a mitropoliților Varlaam și Dosoftei ai Moldovei, activitatea culturală din Muntenia de sub Matei Basarab, cea de la Bălgrad din Ardeal și cea începută în Țara Românească în timpul lui Șerban Cantacuzino, care a culminat cu tipărirea monumentalei Biblii din anul 1688.

După ce a prezentat această activitate literară religioasă, care timp de trei veacuri s-a desfășurat în țările noastre, Nicolae Iorga încheie: <<Astfel limba românească, împuternicită, limpezită, mlădiată prin lucrul de trei veacuri al scriitorilor ardeleni, moldoveni și munteni fără deosebire, puse stăpânire pe Stat și Biserică, într-un timp când, din sentimentul de partidă, de familie, din sentimentul neamului răscolit de nenorociri, izvorăia valul puternic, de acum înainte neîntrerupt, al Cronicii românești, în care trăiește, împreună cu viața străbunilor, – sufletul lor>>.

După doi ani, Nicolae Iorga, în părțile întâia și a treia a lucrării sale: *Contribuții la istoria literaturii române în veacul al XVIII-lea și al XIX-lea* (București, 1906), are iarăși prilej să aducă noi date despre activitatea culturală și literară a unora din <<scriitorii noștri bisericești>>, ca: episcopii Chesarie, Filaret, Galaction și Neofit ai Râmnicului, mitropolitul Dositei Filliti al Ungrovlahiei, episcopul Vasile Moga al Ardealului, episcopul Daniil de Brăila, episcopul Iosif al Argeșului, arhimandritul Nicodim Greceanu, ieromanahul Macarie psaltul, ș.a.

FLORIN BENGHEAN

Universitatea Populară „Nicolae Iorga”

Vălenii de Munte, septembrie 2020

Vălenii de Munte a fost gazda și în acest an a cursurilor Universității Populare „Nicolae Iorga”, inițiate în 1908, de marele istoric Nicolae Iorga, care a fost timp de 33 de ani locuitor al Vălenilor, până în 1940, când casa i-a fost distrusă de cutremur.

După 1990, cursurile au cunoscut o largă audiență și o participare prestigioasă, an de an.

În 2020, chiar dacă mai târziu decât de obicei, cursurile s-au organizat în condițiile impuse de situația epidemiologică, dar a beneficiat și acum de conferențieri de marcă, academicienii Ioan Aurel Pop și Răzvan Theodorescu, scriitorul Mirel Talos, președintele interimar al Institutului Cultural Român, senatorul Ioan Vulpescu, fost ministru al Culturii, profesorii Ioan Scurtu, Georgeta Filitti, Petre Țurlea, Ecaterina Andronescu, Carol König, Radu Boroianu, arhitecții Călin Hoinărescu, Ruxandra Nemțeanu, Ștefan Bălci, iar ca auditoriu au fost invitați directori ai Direcțiilor Județene de Cultură din țară.

În cadrul uneia dintre sesiuni, Nicolae Băciuț a susținut o conferință despre viața și opera Veronicăi Micle, ca, la finalul cursurilor, să facă o trecere în revistă a condiției omului de cultură contemporan și a rolului unor instituții de cultură.

Ionuț Vulpescu a avut amabilitatea să răspundă solicitării noastre de a găzdui în paginile revistei „Vatra veche”, alocuțiunea susținută la festivitatea de deschidere a cursurilor. (N.B.)

Stimați profesori, Domnilor Academicieni, Dragi invitați,

Cea mai mare provocare în evaluarea ideilor și mentalităților cultivate de un istoric precum Nicolae Iorga este aceea de a proba actualitatea și impactul lor. O sarcină dificilă, cu atât mai mult cu cât trăim timpuri de pandemie, în care „evoluția ideii de libertate”, după formula istoricului și omului politic Iorga, este încercată de normele prudențiale ale distanțării sociale, restrângerea domeniilor de activitate și interacțiune, privarea de anumite libertăți, în special de cele de

mobilitate și acces la servicii și resurse medicale de calitate.

Dacă vă întrebați de ce cărțile lui Nicolae Iorga sunt o lectură ideală în timp de coronacriză, răspunsul stă într-o frază cheie a lucrării anterior menționate: „în lipsa unei administrații, orice popor își duce viața după propriile tradiții.” Nu e constatarea unui elector român al anului 2020, dezamăgit de o administrație incoerentă, ci o butadă a lui Iorga, din anul 1928. Uneori, pare că nici nu au trecut 100 de ani între acestea. Nu pentru că Iorga ar fi fost profetic, nici pentru că noi suntem retrograzi. Ci pentru că observația lui este una antropologică. E universal valabilă. În mod organic, orice popor substituie incompetența unui contract social cu o stare naturală, pe care tradițiile și experiența istorică o indică drept mai convenabilă și sigură pentru viața celor mulți, decât o formulă politică de compromis, anostă și vulnerabilă.

Ce ar fi trebuit să facă această administrație așa încât să nu activeze instinctele naturale ale unei societăți pentru autoîngrijire și tratare cu neîncredere a guvernării? Vă dau un scurt exemplu. În urmă cu câteva luni, ca fost ministru al Culturii, am lansat un program-platformă pentru redeschiderea sectorului cultural postpandemie. Am scris-o pentru artiști, scriitori, creatori, oameni de cultură, profesioniști ca dvs., care știu că dacă există vreo cale de întoarcere la normalitate, aceea e una culturală. Un plan cu 40 de măsuri, inspirate de state europene care au înțeles că în combaterea pandemiei, domeniul culturii este esențial: cooperarea cetățenilor, obediența față de stat, recunoașterea legitimității unor reguli impuse pentru aceste stări de excepție se reduc, de fapt, la mentalități culturale. Atenție: atitudinea față de criza sanitară se traduce ca o atitudine culturală! *Lockdownul* este tributari unei mentalități. Dar în cazul de față, nu vorbim despre o mentalitate rezilientă, nicidecum, ci una a lașității convenabile. Nu e niciun plan de gândit, nicio operațiune de salvagardare de făcut, niciun buget de alocat pentru administrație, adică pentru guvern, acolo unde o instituție culturală e închisă. Un lacăt însă nu ne scapă de probleme: le amplifică. Augmentarea lor se traduce ca șomaj, lipsa unui sistem de protecție și asigurare socială a artiștilor și

operatorilor culturali independenți, obiceiuri de viață retrograde, prin care teatrele, bisericile, sălile de operă și filarmonicile rămân închise. În termenii acestui scenariu, prin care administrația, adică guvernarea, pică testul profesionalismului, al transparenței și al conlucrării pentru binele cetățeanului, ne întoarcem la o stare naturală: la instincte, tradiții, cutume. Observația lui Nicolae Iorga e mai actuală ca niciodată. Orice criză politică este o criză a suprastructurilor. Oamenii se biziue, ori de câte ori acestea cad, pe structuri: pe valorile lor, pe credințele lor, pe experiențele lor istorice, mai mult sau mai puțin dialectice.

Încrederea și neîncrederea în stat, în politicieni, în autorități: ambele sunt, de fapt, reflexe culturale. Tocmai de aceea, *libertatea politică și libertatea gândului* au fost, pentru Nicolae Iorga, expresii interdependente. Marile democrații sunt produsul spiritelor libere, ale celor care nu fac din relațiile interumane un calcul de libertate, ci un calcul de umanitate. În timpuri ca acestea, cu cât guvernarea este mai instabilă, cu atât oamenii se vor întoarce la obiceiurile lor, zidite cultural. Scepticismul este unul dintre ele. Mefiența în sfera politică este un altul. De ce? Pentru că nimeni nu a dat motive suficiente și plauzibile pentru schimbarea acestor reflexe de neîncredere. Adică nimeni nu a guvernat plecând de la viață, de la oamenii, de la siguranța și nevoile lor.

Cu un Nicolae Iorga într-un guvern pandemic de dreapta, astăzi, piața de carte nu ar fi fost în colaps. Mulți cunosc din biografia omului politic Iorga că decizia de a aloca excesiv fonduri de la Congresul Internațional pentru tipografia din Vălenii de Munte a deschis calea celor mai importante proiecte editoriale și →

IONUȚ VULPESCU,
Senator

culturale ale sale. Era fascinat de „sinteza istoriei lumii” și de „originile democrației”, pe care și-a explicat-o întotdeauna ca pe un proiect al libertăților individuale. Ca om politic, cu o ideologie de centru-dreapta, Iorga a rezistat oricărui adversar tehnocrat, deși e știută afinitatea lui Carol pentru un guvern parțial tehnocrat, după prima criză monarhică și reconfirmarea la tron. Sunt puțini cei care ar fi reușit o asemenea rezistență.

Ca universitar, Iorga a descoperit pe finalul vieții sale academice un punct de sprijin și în politicile de stânga însă. Această cotitură a fost, de fapt, întoarcerea la afinități politice de tinerețe, când lecturile *Capitalului* și paginile revistei *Viața Socială* îi monopolizau atenția. Înțelesese că nu poți fi de dreapta sau de stânga în mod pur, fără a cădea în extremism: nuanțele spectrului său politic sunt cele ale unui om politic echilibrat. Or în zile ca ale noastre, echilibrul spectrului politic se traduce ca traseism.

Actorii politici nu mai adoptă nuanțe de dreapta sau de stânga, ci se mută la dreapta sau la stânga, în funcție de avantajele electorale. Ca vizionar, Iorga a dat modernității românești cele mai coerente discursuri parlamentare, reunite în volumul *În era reformelor*. Astăzi, dacă ar fi trăit, ar fi văzut că „reformă” e cuvântul unei parade electorale, o promisiune abuzată din care se nasc marile maculaturi politice pentru micile interese.

Să nu ne păcălim. Clasa politică actuală e prezidată de reformiști, nu de reformatori. Reforma face diferența între un politruc și un politician. Dintre o promisiune și o împlinire.

Pentru Nicolae Iorga, orice demnitar, intelectual și cetățean trebuie să înțeleagă că lumea aceasta este proiectul *evoluției libertăților umane*. Cum s-a construit acesta? Să dăm puțin timpul înapoi. Grecia ne-a oferit leagănul unei democrații diferite de ceea ce înțelegem astăzi printr-un asemenea regim politic. E democrația *oikumenei*, a oamenilor casei, a cetății. Deci a polisului de care astăzi uităm, personalizând excesiv politica și neutralizând complet personalitatea comunităților pe care trebuie să le guvernăm.

Apoi, exemplul romanilor ne arată că un popor care nu s-au

conceput „nici ca oameni liberi, nici ca liberatori ai altora” e „un popor cu misiune”. Dacă în modernitate, spunea Iorga, există această prejudecată, potrivit căreia fiecare națiune are o vocație – de a occidentaliza, ca Franța, în „misiunea ei latină” de a feri Europa de totalitarism – în antichitate, „nimeni nu credea că are menirea de a libera pe alții”. Priviți la practica politică actuală. Mai ales acum, când suntem în an electoral. Majoritatea discursurilor sunt populiste, fals mesianice, acuzând fie incompetența și trădările ideologice, fie abuzurile de putere. Dar nimeni nu se recomandă pe sine ca fiind un bun guvernator, un om politic curat, un excelent strateg. Toți pretind că a prelua puterea înseamnă a elibera poporul de dominația mai mult sau mai puțin democratică a unei culori politice. Asta și pentru că la treizeci de ani de la Revoluție, încă lucrăm la construcția democrației noastre. Guvernăm ofensiv.

Mediul politic actual, din nefericire, este o arenă a atacurilor ofensive și a ofenselor nepermise. Modelele antice ne arată că proiectul conducerii

Petru Botezatu, Maica Domnului cu Pruncul, pe tron, acrilic pe panou de lemn, colecție particulară, SUA

unei cetăți trebuie să plece de la construcția unui stat inspirată de libertățile cetățenilor. Or astăzi, agenții politici se recomandă capabili de guvernare doar pentru că înțeleg ce înseamnă privarea de libertăți, nu și dezvoltarea și înțelegerea lor.

Cu societatea ai, vorba lui Iorga, „un contract de libertate”. Acesta e posibil prin „mișcări de inițiativă politică”, iar rolul lor, spunea istoricul român, este acela de a produce o civilizație. Or în secunda în care politicul dezbină oameni, nicio civilizație nu este posibilă.

Închei discursul meu de astăzi către dvs. spunându-vă că ceea ce se întâmplă acum, aici, la Văleni, este o dovadă de libertate și de bună înțelegere a culturii care trebuie să își desfășoare activitățile din orice subdomeniu independent de dificultățile crizei sanitare. Responsabilitatea organizatorilor este excepțională dar, în același timp, trebuie să poarte mândria faptului că sunt printre puținii care au reușit să păstreze în plină pandemie o tradiție culturală, într-un format avantajos. Prin aceasta, ne-am întors la obiceiurile noastre, dar la cele bune, de data aceasta.

Această libertate a gândirii și a culturii nu trebuie supusă niciunui *lockdown* politic. Prin urmare, rețineți, în urma intervenției mele, starea de asentiment provocată de câteva rânduri din *Evoluția ideii de libertate*, eseul lui Nicolae Iorga: „vă asigur, nu numai ca profesor de istorie, dar ca om care am trăit o viață politică, vă asigur că mai multă valoare are libertatea măruntă, în locurile unde se învârte omul, decât cea libertate mare, largă, dar care proiectează foarte puțin lumina asupra cărărilor fiecăruia.”

Ce se întâmplă astăzi la Văleni, la Cursurile de vară ale Universității Populare „Nicolae Iorga” e proiectul unei libertăți creative: al libertății celor nu puțini, care cunosc opera savantului român, dar suficienți cât să îi dea un loc, un timp și un viitor în societatea noastră contemporană.

Sper ca împreună să facem din libertatea culturală un model pentru libertatea politică. Nu pentru că libertatea politică e tot mai încercată pe fondul pandemiei, ci pentru că libertatea culturală e cea care produce normalitatea de care avem atâta nevoie.

Vă mulțumesc!

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Doamne, nu lăsa ca buzele și limba noastră să rămână mute în veșnicie!”

Luminița **Cornea:**

Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, de multe ori ne-ați vorbit despre Sfântul Ioan Botezătorul. În sufletul meu, cred că aveți mare evlavie față de acest mare sfânt, probabil și pentru că îi purtați numele. Vă rog să ne spuneți un cuvânt de învățătură având în vedere Sfânta Evanghelie după Luca, citită în ziua de sărbătoare a Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, unde citim că părinții Sfântului Ioan Botezătorul „erau amândoi drepți înaintea lui Dumnezeu, umblând fără prihană în toate poruncile și rânduielile Domnului” (Luca 1, 6).

Îps. Ioan: Vă întreb: despre care dintre noi ar putea spune Sfântul Apostol și Evanghelist Luca că suntem drepți înaintea lui Dumnezeu? Despre mine, nu cred că ar putea spune că sunt drept înaintea lui Dumnezeu, așa cum a spus despre părinții Sfântului Ioan că sunt drepți înaintea lui Dumnezeu. Doamne, ajută-mă să mă pot și eu îndrepta, ca să poată mărturisii Hristos, Fiul lui Dumnezeu, înaintea Tatălui, și despre mine, și despre tine că am ajuns drepți înaintea lui Dumnezeu.

Dacă acești oameni, soț și soție, au avut o viață atât de aleasă, cum de nu i-a binecuvântat Dumnezeu cu copii încă de la începutul căsniciei lor, că atunci se nasc copiii? Cum de au ajuns până la adânci bătrânețe fără copii? I-a ținut Dumnezeu în starea aceasta de rugăciune și de pocăință până la plinirea vremii, până când trebuia să vină în lume și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Așa spun evangheliile că în luna a șasea a venit Arhanghelul Gavriil la Fecioara Maria și i-a spus despre Elisabeta că va naște fiu.

În *Vechiul Testament*, în lumea antică, iudaică, familiile care nu aveau copii erau considerate familii ce au căzut sub blestemul lui Dumnezeu sau că sunt pedepsite de Dumnezeu. Astăzi, sunt familii care îl pedepsesc pe Dumnezeu, nenăscând. Vedeți cum s-au schimbat lucrurile! Atunci, oamenii se considerau pedepsiți de Dumnezeu, astăzi, oamenii, unele familii, îl pedepsesc

pe Dumnezeu, nedorind a naște.

Atunci când preotul Zaharia era la templu și tămăia, îngerul Arhanghel Gavriil i-a adus vestea că soția lui va naște un fiu. Știți dialogul dintre preotul Zaharia și Arhanghel: *Cum va fi aceasta? Cum va fi aceasta că eu și soția mea suntem oameni bătrâni?!* Și-i cere arhanghelului să-i spună cum va fi aceasta. S-a îndoit de cuvântul Arhanghelului și atunci preotul Zaharia a rămas mut până a văzut împlinirea cuvântului acestuia. Preotul Zaharia s-a îndoit, n-a crezut întru totul în cuvântul unui arhanghel și a rămas mut până în a opta zi după nașterea pruncului, când i-a pus numele Ioan, așa cum îi spusese Arhanghelul.

Eu m-am întrebat de multe ori cum de n-am rămas eu mut. Cum de nu sunt eu astăzi mut, pentru că eu nu m-am îndoit, în viața mea, de cuvintele unui arhanghel, a unui înger, ci m-am îndoit, de multe ori, de cuvintele rostite de Hristos în Sfintele Evanghelii? De unde mila aceasta față de mine de la Hristos de nu sunt mut, pentru că m-am îndoit și n-am împlinit cuvântul Evangheliei?

L.C.: Atunci, Înaltpreasfințite Părinte, erau alte condiții ale vremii aceleia.

Îps. Ioan: Ar trebui poate să privim mai cu atenție și cu adâncă cugetare asupra celor petrecute cu preotul Zaharia, la templu. El a rămas mut la cuvintele unui arhanghel și noi avem astăzi Evanghelia lui Hristos și credem, și nu credem, și ne îndoim de cuvântul adevărului Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

N-am rămas mut, dar îl rog pe Dumnezeu să nu rămân cumva mut în ziua Marii Judecăți. Să ne rugăm lui Dumnezeu nu cumva să rămânem și noi muți în ziua Marii Judecăți, când ne va spune nu un arhanghel, ci ne va spune Hristos: *te-ai îndoit și n-ai împlinit cuvintele pe care Eu le-am adus din Cer și ți le-am lăsat în Evanghelie!*

Doamne, mulți oameni vor rămâne muți în ziua aceea, în ziua Marii Despărțiri, când unii vor rămâne

pentru veșnicie în lumea muților, iar pe buzele celor ce au împlinit și au crezut cuvintele Evangheliei lui Hristos vor rămâne, în veșnicie, cuvinte de laudă și de preamărire aduse Prea Sfintei Treimi Dumnezeu.

Arhanghelul Gavriil i-a adus o veste bună preotului Zaharia și soției sale Elisabeta. Tot același arhanghel i-a adus o veste bună și Fecioarei Maria, în Nazaret. Veți zice: fericite au fost că au primit veste bună de Sus, dar, le întreb pe iubitele mame, frățiile lor n-au primit veste bună atunci când au simțit că vor naște prunc? Au primit atunci vestea bună că le va încununa Dumnezeu cu minunata cunună sfântă de mamă.

Însă, din nefericire, sunt mame care atunci când primesc vestea că vor naște prunc n-o socotesc veste bună și se întristează. Veste bună pentru mamă și veste tristă pentru bietul copil! Mă adresez iubitelor surori și le spun să-și îndemne fiicele să-L laude pe Dumnezeu și să-I mulțumească, atunci când primesc vestea cea bună că vor fi mame creștine. Din nefericire, și astăzi, în spațiul nostru românesc, de când a răsărit soarele peste țara noastră și până va apune, peste două sute de mame vor aduce o veste tristă copilului pe care-l au în pântec. Să priviți apusul soarelui, în seara aceasta, să-l vedeți că și soarele, la apus, plânge cu lacrimi de sânge, va fi roșu. Oare până când va plânge și soarele cu lacrimi de sânge? Până într-o zi când ne va lua Dumnezeu și binecuvântata rază a soarelui. În ultimii ani a murit o Românie. Le întreb pe iubitele mame: puteți să mai nașteți încă o dată această țară, ca să nu piară?

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, în credința populară, în general în popor, sărbătoarea *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul* este numită *Sânziene*, cu regionalismul, la singular, *Sânziană*. Vă rog un cuvânt despre această denumire.

Îps. Ioan: Într-adevăr, în popor, părinții noștri îi spuneau acestei sărbători *Sânziene*, *Sânziana*, un cuvânt compus de formă latină: „sân-” este prescurtarea de la „sfânt”, apoi „zi”, ziua, apoi, „ana”, „oana”... Deci, *Sânziana înseamnă Sfânta zi a lui Ioan*. Așa se explică numele, →

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Amvon

Sfânta Cruce

Sfânta Cruce pe care e fost Răstignit Domnul Hristos a fost descoperită, în secolul al IV-lea, de Sfânta Elena, care a dăruit-o astfel lumii creștine. Mama împăratului Constantin cel Mare a descoperit Crucea în timpul unui pelerinaj în Țara Sfântă, în care a pornit aproape de sfârșitul vieții, iar pe locul unde a identificat-o a ordonat zidirea unei biserici, deasupra Sfântului Mormânt, numind-o Biserica Învierii.

Luată ca pradă de război de perși, în secolul al VII-lea, Sfânta Cruce a fost redobândită și readusă la Ierusalim, în Biserica Sfântului Mormânt; ajunsă peste veacuri în custodia cavalerilor templieri, care au purtat-o în cruciade spre a le aduce victoria, căzută apoi în mâinile sultanului Saladin, din nou ascunsă, parțial pierdută, a fost fărâmițată în bucăți și dispersată în lume, de-a lungul timpului, mai ales în Evul Mediu, unele fragmente fiind ulterior autentificate, altele nefiind autentificate, dar păstrate în numeroase biserici și comunități religioase. Din cauza deselor asedii la care au fost supuse cetățile Ierusalim și Constantinopol, multe din fragmentele din Sfânta Cruce au fost pierdute.

Astăzi, fragmente din lemnul Sfintei Cruci se mai păstrează în Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim, la Roma, Veneția, Constantinopol, în Franța (Saint Sernin de Toulouse; Capela „La Vraie-Croix“ din Morbihan, Bretania; Anjou), Germania (Limburg an der Lahn), Belgia (Colegiul „Sf. Cruce“ din Liege),

Spania (Santo Toribio de Liébana) etc. Cel mai mare fragment din Sfânta Cruce se află la Mănăstirea Xiropotamou (Muntele Athos), fiind adus, în 1992, pentru câteva săptămâni și în țara noastră, spre închinare.

În țara noastră, Mănăstirea Lupșa din județul Alba, având hramul Înălțarea Sfintei Cruci, se bucură din 2001 de o parte din Sfânta Cruce. Fragmentul de la Lupșa a fost adus de la mănăstirea athonită Vatopedu, împreună cu o copie a icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului Mângâietoarea. Un alt fragment al Crucii se află la Mănăstirea Căldărușani, unul dintre cele mai importante monumente de arhitectură bisericească din Țara Românească, ctitorită în 1638 de Matei Basarab, pe locul unui mai vechi schit de lemn.

Între anii 1854-1855, înainte de a pleca să desăvârșească pictura de la mănăstirile Zamfira și Agapia, Nicolae Grigorescu a poposit la Căldărușani, unde a realizat o serie de icoane.

Alt fragment al Crucii este adăpostit la Țigănești, lângă București, la biserica atestată încă din secolul al XVII-lea. La Mănăstirea Miclăușeni, din județul Iași, sunt păstrate fragmente din moaștele a 14 sfinți, precum și câteva așchii din lemnul Sfintei Cruci, pe locul unei biserici de lemn construite de vornicul Ioan Sturdza, în 1782. Biserica Sfântul Vasile cel Mare de pe Calea Victoriei din Capitală deține și ea un fragment din Crucea lui Hristos. Biserica veche a fost distrusă de cutremurul din 1838 și refăcută peste un deceniu. Din

anul 2011, odată cu primirea celui deal doilea hram al bisericii, Înălțarea Sfintei Cruci, biserica organizează anual, la 13 septembrie, o procesiune-pelerinaj întru cinstirea mării sărbători din 14 septembrie. Sâmbătă, 2 aprilie 2016, a ajuns la Mănăstirea Izbuc un fragment din lemnul Sfintei Cruci, care a rămas pentru todeauna în patrimoniul Sfântului așezământ monahal.

O bucată din Crucea pe care a fost răstignit Domnul Hristos a ajuns și la schitul din stațiunea montană Păltiniș, din județul Sibiu. Aceasta se află acolo din anul 2006, când a fost donată de I.P.S. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, care a adus-o de la Poiana Mărului, din Caraș-Severin. Bucata din Crucea Mântuitorului a ajuns acolo în anul 2004, când se sărbătorea Sfântul Nicolae. Aceasta a fost donată de preoții olandezi, după ce timp de 1.000 de ani a fost păstrată la Catedrala Sfântul Gertrudis, din Amsterdam.

De când a fost adusă în România, sute de credincioși merg zilnic la schitul din stațiunea Păltiniș să vadă bucata din Sfânta Cruce.

**Pr. Dr. GHEORGHE
NICOLAE ȘINCAN**

Convorbiri duhovnicești

→ acestei sărbători și a acestei frumoase flori care împodobește câmpiile noastre în preajma sărbătorii Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, când se împletesc cununi de sănzienne. Deci Sânziana, Sfânta zi a lui Ioan.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog un mesaj de binecuvântare / o povață de final.

Îps. Ioan: Dumnezeu să binecuvinteze pe toți cititorii și Sfântul Ioan, care stă alături de Maica Domnului, înaintea tronului Sfintei Treimi Dumnezeu, să-i pomenească pe toți în fața tronului Prea Sfintei

Treimi Dumnezeu. Mare lucru este să fii pomenit de un sfânt, de cel mai

Petru Botezatu, Triptic, Nașterea Domnului, Înălțarea, Învierea, acrylic pe panou de lemn sculptat

mare bărbat născut din femeie, să fii pomenit în fața lui Dumnezeu!

Se îndoiește cineva de puterea rugăciunii Sfântului Ioan Botezătorul? Nu vă-ndoțiți! Să știți că în clipa când stați la sfânta liturghie, uitându-vă la icoana Sfântului Ioan, atunci Sfântul Ioan vă pomenește înaintea tronului Prea Sfintei Treimi Dumnezeu. Doamne, ascultă rugăciunea celui mai mare bărbat născut din femeie, a Sfântului Ioan Botezătorul, cel care și-a încheiat viața lovit de sabia lui Irod!

Dumnezeu să vă binecuvinteze pe toți!

Pagini de istorie bisericească

„...Încet gândită, gingaș cumpănită”¹⁸

Specială în stil, spirit și conținut, cartea, „*Pagini de istorie bisericească*”¹⁹, m-a purtat cu gândul, în timpul lecturii, spre o maximă a scriitorului japonez Haruki Murakami: „Lecturând doar cărțile citite de toată lumea, poți gândi doar ca toată lumea”²⁰.

Parfum părăsindu-și crinul spre disipare în văzduh, sufletul își părăsește suportul material la momentul potrivit, spre înveșnicire. Până atunci, timpul evanescent al vieții noastre pământeste pregătește, conștient sau nu, acel moment unic. La părintele protopop dr. Ioan Dură, pregătirea s-a îmbogățit, pe lângă harul duhovnicesc, cu harul scrisului, seninătatea și creștineasca-i dragoste conștientizând importanța acelui moment unic în viitor. Multe virtuți pământeste s-ar putea invoca în prezentarea prea-cucerniciei sale, dar aici ne vom referi doar la recenta realizare editorială, cartea „*Pagini de istorie bisericească*” (Ed. Magic Print 2020), prin care se înfățișează cititorilor într-un amvon fictiv, elevat pe temelia propriei vieți. Sub diverse pretexte, istorice, duhovnicești sau livrești, în diverse contexte, didactic, parohial, universitar, intertextul se prezintă unitar prin amprenta personală a autorului, mereu atent la realități, mereu implicat, mereu meditativ, raportat mereu la Biserica pe care cu smerenie și har o servește.

Lucrarea scrutează timpul până în adâncurile Facerii Lumii, spre a ne aduce în anul 2020, cu preocupări intelectuale, spirituale, filosofice și contemplative, uneori temerare, dar mereu ancorate în nezdruccinată credință ortodoxă.

Cu temeinica formare intelectual teologică obținută prin două doctorate, autorul își revarsă generos cunoștințele, experiențele, trăirile spirituale, dar și opiniile, asupra cititorului.

Plecat din țară din tinerețe, „rătă-

ditor” prin lume și prin „ale lumii” și-a învins îndoiala în fața tentațiilor, suflând mereu în jarul Duhului Sfânt din sine și prețuind unitatea duhovnicească a românilor ca pe un divin dar.

Citind atent mozaicul intelectual al cărții sale, am descoperit, ca pe un palimpsest, povestea unei vieți în comuniune spirituală cu neamul său.

Cel ce refuzase propunerea de a fi ridicat la înalta demnitate de ierarh, spre a se dedica propriei familii, a cutezat, nu o dată, să-și țină spinarea dreaptă, uneori insidios, alteori tranșant, riscând neajunsuri.

Paradoxal, o gingașă cumpătare în alegerea locuțiunilor se regăsește pe parcursul întregii lucrări, în pofida caracterului său eteroclit.

O primă remarcă se impune asupra titlului. Modestia l-a îndemnat pe autor să se rezume doar la „pagini de istorie”, respectiv stropi în oceanul istoriei. Apoi remarcăm vocabula „bisericească”, atent aleasă, înglobând instituția creștinismului, în cel mai biblic sens al cuvântului. Eludarea termenului „creștin” poate fi o trecere pe lângă Marea Schismă din 1054, spre evitarea dilemei: creștinism ortodox, sau creștinism catolic?

Un bun segment al cărții decurge din cercetări istorice și teologice, asiduu întreprinse cu ani și decenii în urmă, în timpul studiilor din Grecia și din țară. Rodul lor, cules în articole de presă, se regroupează în carte, redând cititorului figuri marcante ale culturii și ortodoxiei românești, încă din secolele XV- XVII. Dacă nume precum Dosoftei, Ivireanul, Milescu-Spătarul, Movilă, sunt arhicunoscute cititorilor mireni, altele se revelează din articolele cărții, captând atenția prin acuratețea informației și eleganța scrierii: patriarhul Dositei al Ierusalimului, mitropolitul Teodosie sub a cărui binecuvântare a apărut Biblia de la București.

Stăpânind limba greacă, cercetăto-

rul își permite studii comparative asupra unor texte vechi, demascând chiar un caz de plagiat asemănător cu cel al lui Ivan cel Groaznic din Neagoe Basarab.

Toleranța religioasă în Țările Române ale secolului al XVII-lea face obiectul unui amplu articol publicat în 1984 în „*Glasul Bisericii*”, subliniind, mereu raportat la elenism, că „teologii greci, acuzați de erezie de către compatrioții și coreligionarii lor, au găsit adăpost în Muntenia și în Moldova”.

O notă aparte fac referirile la evoluțiile ecleziastice postdecembriste din România, descrise cu acribie, cu puncte ferme de vedere, documentate și uneori bazate pe propria experiență. Legiferarea domeniului cultelor și reflectarea sa în Constituție, ezitățile și chiar erorile ultimului deceniu din secolul trecut cu dezvoltări mai recente, reverberând în viața politică a țării, dau cărții o notă de actualitate, însă evită cu abilitate orice nuanță partinică și orice alunecare spre capcana fatalității vremurilor.

Constanta perspectivă bisericească a subiectelor abordate, fie ele constituționale, istorice, naționale sau de orice altă natură, conferă unitate demersului cărturăresc al profesorului Dură.

Temperamentul iscoditor și silința cercetătorului, preocupat să contribuie la înțelegerea ortodoxiei și, mai profund, a vieții în general, dă valoare lucrării, scoțând-o din sfera simplelor constatări istorice, sugerând piste de interpretare și reinterpretare a→

RADU ȘERBAN

¹⁸ Tudor Arghezi – Ex libris”

¹⁹ Dură Ioan, Protopop, Dr., - „Pagini de istorie bisericească”, Ed. Magic Print, Onești, 2020 (408 pagini)

²⁰ Mirakami Haruki, - „Pădurea norvegiană”, Ed. Polirom 2011

faptelor. Trăitor în perioada unui ateism erijat în religie de stat în perioada 1945-1989, cercetătorul își permite observații proprii asupra schimbărilor ce au urmat, uneori dezamăgit de lentoarea lor, alteori schițând soluții îndrăznețe. Condamnarea oficială a erorilor regimului comunist, care încerca să demonizeze demosul, îi confirmă cu prisosință criticile la adresa măsurilor aberante ale celui regim împotriva Bisericii și a culturii românești. Pe fundalul unor situații critice, precum suferințele clerului, nu exclude intimitatea emoțională cu cititorul. Un semnal de alarmă răzbate printre rândurile celui ce fusese, el însuși, cenzurat: să nu uităm că rămășițele ateismului forțat sufocă, precum buruienile, floarea nobilă a sufletului. Conștient de puterea cuvântului, îl folosește spre a descrie textele ortodoxe interzise în anii 1945 – 1989, când autoritățile „au găsit modalitatea de a întemnița și a ucide cuvântul, cum au făcut-o și cu oamenii”²¹. Ajutorul pentru cuvântul tipărit venise, în 1966, după cum citim la pagina 192, chiar din partea Reginei Elisabeta II, care i-a oferit Patriarhului Iustinian hârtia pentru o ediție a Sfintei Scripturi.

Analiza legislației românești de după 1990, cu precădere referitoare la culte, reflectată în mai multe articole, dovedește competență în domeniul dreptului și chiar al politicii, criticând, de exemplu, amânarea condamnării ateismului forțat din România comunistă, cu grave prejudicii aduse Bisericii. Evidențiază, astfel, că în 1999 era încă în vigoare Legea Cultelor din 4 august 1948. Un număr de 26 de pagini le dedică autorul unor reflecții din anul 2005 asupra proiectului de lege privind libertatea religioasă și regimul cultelor. Contextul îi oferă prilej de condamnare a barbariei mineriadelor, care „au împins România la periferia țărilor democratice și civilizate”.

Într-un amalgam de istorie și creștinism, cercetătorul Dură nu evită să intre, cu eleganță, în domeniul lingvistic, el însuși cunoscător al mai multor limbi. Bunăoară, referirile la frumusețea limbii române din secolul al XVI-lea dau culoare textului.

Acuratețea limbii române folosite de autor, în pofida vieții sale petrecută în majoritate în alte țări (Grecia, Franța, Belgia, Olanda) dovedește o temeinică însușire, încă din tinerețe, a limbii materne, dar și o perseverență în a păstra permanent legătura cu patria mamă, din ale cărei seve spirituale se hrănește și în ziua de azi.

Apoi, cu orizonturi deschise spre ecumenism, eruditul părinte protopop apreciază admiterea filosofiei în scrierile creștine românești (pag. 78), analizând modul în care au pătruns în limba română referirile la cultura umanistă în general. După studiile la Paris și Louvain-la-Neuve, „om al păcii cu sine și cu semenii” (72), pledează pentru buna înțelegere între toți creștinii, între toți pământeni, cu dragoste creștinească și frățească.

Conștiința de neam și demnitatea de a fi descendent al dacilor și romanilor se degajă cu eleganță atunci când constată „emanciparea cultului românesc de sub tutela celui slavon” (72).

Preocupări ale clerului român contemporan își găsesc locul potrivit în lucrare, probând competența în domeniile teologiei, dreptului canonic și regulamentelor bisericești. Fără a ne permite vreo părere, amintim doar că părintele protopop propune schimbarea „titulaturii oficiale” a Patriarhului, aducând argumente istorice și raționale, livrești și pragmatice. Subtilități despre evoluțiile în timp ale acestei titulaturi, ca și posibile explicații privind preferința pentru o anumită titulatură la un moment dat, în conexiune cu situațiile politice, fac atractivă, chiar și pentru cititorul laic, lectura articolului, publicat în „Buletinul Bibliotecii Române”, vol. VII, 2020, Freiburg. De exemplu, Patriarhul Iustinian ar fi preferat denumirea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române în loc de Patriarh al României, pentru a evita riscul de a i se impune titlul de „Patriarh al Republicii Populare Române”. Ca formă de adresare, optează pentru „Sanctitatea Sa” (pag. 286), considerând că actuala formulă, „Preafericirea Sa” a fost introdusă în timpul regimului totalitar, în 1948.

Apoi, o întregă argumentație despre diaspora vine să întregască logica unei anumite titulaturi. Dacă „Patriarh al României” limitează jurisdicția canonică la frontierele țării, în schimb

„Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române” extinde jurisdicția la toți românii, inclusiv cei din alte țări, amintind că în afara frontierelor țării trăiesc 9,7 milioane de români (declarația ministrului de externe din 2019 – pagina 284). Este firesc, în aceste condiții, să se preocupe de enoriașii care îi calcă pragul bisericilor în parohiile olandeze și să spere în înființarea unei episcopii a Olandei și Belgiei, spre păstorirea tot mai multor români aflați în acele țări. Citind, am conștientizat importanța acestei „jumătăți de Românie” din diaspora, în majoritatea covârșitoare ortodoxă, care își păstrează și perpetuează identitatea în cea mai mare măsură prin credință. Pe unde am trecut o vreme, la Londra sau Tokyo, la Bruxelles sau Chicago, mișcat de pioșenia cu care îngenunchează românii în lăcașul sfânt, m-am convins că nu există forță mai unificatoare a neamului românesc decât Biserica, chiar și acum, în Mileniul 3. Departe de a fi o descoperire majoră, acest adevăr se revelează cu blândețe și cumpătate în articolul care merită un titlu mai amplu, căci dincolo de „Titulatura celor șase patriarhi” aflăm opinii calificate despre organizarea și mersul BOR.

Etosul Athosului se relevă în mai multe studii și articole fondate pe o bogată bibliografie, nu doar constatative, ci și deschise sugestiilor, precum aceea a înființării unei mănăstiri românești pe Muntele Athos. În plus, studiul monahismului conduce spre reflecții metafizice. Sacerdotul este de acord că esența monahismului nu stă în virtutea ascetică, ci mai degrabă în „articularea sa socială” și că „monahismul nu este altceva decât expresia sublimă a vieții morale și spirituale a Bisericii”²². Spiritual, aici e cheia cărții! Fiecare individ tănuiește o doză de monahism, căci noaptea, când închide ochii, rămâne singur, eremit în propria existență, raportat la „altceva”, sine în fața Atotputerniciei. Acel moment al adevărului intim captează în sine duhul iubirii de semenii, căci prin conștientizarea sinelui infim recunoaște valoarea celorlalți și complexitatea raporturilor umane.

²¹ Citat din părintele Constantin Voicescu, la pagina 189.

²² Citat din Timiadis Emilianos – „Monahismul ortodox. Ieri – astăzi”, Paris, 1981

Un capitol aparte, dedicat eroismului armatei române, aduce în prim plan faptele de vitejie ale românilor de la 1877, reflectate în presa greacă a timpului, ca proiectare a idealurilor vieții elene de atunci. Câteva aspecte inedite atrag atenția, printre care povestea soldatului Ioan Grigore, care capturase de la turci un steag verde lucrat în aur, în care identificăm, parcă, pe „Sergentul” lui Alecsandri. Din Grecia marilor filosofi antici, eroismul românilor de la Plevna și Grivița se vedea ca un model pentru urmașii lui Achile, jurnaliștii evidențiind „independența obținută prin sânge, mult mai sigură decât cea câștigată prin târguiești diplomatice” (pag. 334).

În penultimul capitol descoperim împătimitul cititor și recenzor de carte, atras de bibliotecă din adolescență, pe când digitalizarea tomurilor nu se inventase. Remarcabilul cercetător prezintă cu competență cărți de specialitate, dintr-o perspectivă nu doar profesională și istorică, ci uneori chiar personală.

Cu acribie scrutează în istorie evoluția și rosturile Bisericii Ortodoxe Române în afara frontierelor țării, exprimând opinii și sugerând soluții, uneori chiar în contradicție cu cele oficiale, cu îndrăzneală dar și cu viziune, într-un domeniu mai dinamic decât s-ar fi așteptat oricine acum treizeci de ani, cel al emigrației.

Performanțele diplomatice ale doctorului în științe Ioan Dură i-au adus medalii și diplome din partea Președintelui României, ministrului de externe și mai multor ambasadori, drept recunoaștere a vrednicei slujiri proeșt și a sprijinului acordat românilor din Olanda și Belgia. Ținând aprinsă flacăra credinței în diasporă, protiereul se profilează drept „ambasador al Ortodoxiei Românești” într-o zonă în care numărul conaționaliilor crește de la o zi la alta.

Să nu uităm că majoritatea timpului unui paroh se petrece în activitatea sacramentală – liturgică, cu ierurgii, slujbe, vizite pastorale etc. Pe un asemenea fundal, ne întrebăm când mai are timp de conferințe, cursuri, manifestări culturale, pelerinaje și, mai ales, de scrieri. De fapt, raportându-ne la Olanda, să amintim cugetarea filosofului Desiderius Erasmus, care dădea întâietate cărților în fața hranei și hainelor.

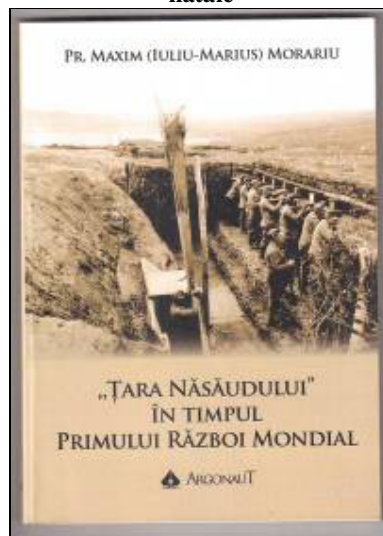
După atâtea împliniri, întrezărim scrierile viitoare ale doctorului în teologie Ioan Dură, prefiguratoare ale unui emerit cărturar și cleric ce ne poate împărtăși, încă, multe gânduri și cugetări sapiențiale, drept învățături de preț către fiii săi duhovnicești, demn într-ale literelor de amintirea ilustrului înaintaș, Neagoe Basarab.

Închei cu trimitere la același Haruki Murakami de la început: lecturând o carte deosebită, mi-am îmbogățit spiritul cu gânduri deosebite.

București, 28 iulie 2020

Ieromonahul Maxim Morariu

Cercetarea memoriei meleagurilor natale

Cercetarea arhivelor în scop documentar-științific a luat amploare în ultima perioadă. Celebrarea centenarului Marii Uniri a intensificat asemenea cercetări mai ales în Transilvania. Printre tinerii cercetători din nordul Transilvaniei aplecați cu pasiune asupra documentelor referitoare la zona natală se numără preotul Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, originar din Salva Năsăudului. Deși foarte tânăr (n. 1991), a terminat studii aprofundate efectuate la *Facultatea de Teologie Ortodoxă* și apoi la *Facultatea de Istorie și Filosofie*, ambele ale prestigioasei *Universități „Babeș-Bolyai”* din Cluj-Napoca. La acestea se adaugă masteratul în *„Istoria Europei de Sud-Est”* (2016), la aceeași universitate clujeană, continuând studiile la *Institutul Ecumenic de la Bossey (Universitatea din Geneva, 2018)*, la *Universitățile din Kosice, Graz, Belgrad și Universitatea Pontificală Angelicum din Roma*. Toate

îl recomandă ca pe un tânăr pasionat cercetător român pe o cale ascendentă de afirmare printr-o impresionantă activitate științifică.

Am așteptat cu justificată încredere publicarea tezei de doctorat a părintelui Maxim Morariu privind repere ale autobiografiei spirituale din spațiul ortodox în secolele XIX și XX, despre care am scris cu bucurie chiar în paginile revistei *Vatra veche*, într-un recent număr.

De data aceasta, avem în față o carte, în două volume, despre meleagurile natale, cu titlul: *„Țara Năsăudului” în timpul Primului Război Mondial – aspecte memorialistice, socio-economice și culturale*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2018. Primul volum beneficiază de o prefață semnată de pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, *Universitatea „Babeș-Bolyai”*, Cluj-Napoca, și al doilea de Mihai-Octavian Groza, președintele *Despărțământului ASTRA „Vasile Moga”*, Sebeș. Ambele, apărute în seria *„Istorie. Documente. Mărturie”*, au fost tipărite cu sprijinul financiar al ASTREI din Sebeș și al Ministerului Culturii și Identității Naționale.

În primul volum, clar structurat în șapte studii, autorul Maxim Iuliu-Marius Morariu a valorificat experiența complexă a jurnalelor de război și a bogatelor mărturii care au supraviețuit de-a lungul anilor în folclorul românesc. Jurnalul colonelului Anchidim Șoldea constituie o adevărată mărturie din Țara Năsăudului despre Primul Război Mondial. Părintele Maxim a considerat a fi oportună o scurtă incursiune în biografia colonelului Anchidim Șoldea, la fel cum va proceda și în cazul celorlalți autori de jurnale de război pe care le-a descoperit în arhive, le-a cercetat și le-a pus în lumina specialiștilor și a cititorilor interesați. Paginile triste, înduioșătoare, ce exprimă dorința arzătoare a colonelului de a ajunge acasă, măcinat sufletește de cumplitul dor față de cei dragi, în special de soție, cu sentimente exprimate subiectiv, necenzurate sunt citite cu interes astăzi, dacă reușești să pătrunzi în sufletul memorialistului. Autorul volumului remarcă faptul incontestabil că însemnările sunt sincere, directe, constituind părți importante ale memorialisticii de război. Mai mult, trezesc curiozitatea cititorului contemporan.

Al doilea studiu, la fel de interesant, aduce în atenție și analizează comparativ două „lucrări” ce pot fi →

LUMINIȚA CORNEA

subsumate memorialistici: jurnalul sasului Gustav Zikelî din Bistrița, ce prezintă viața de război din spatele frontului, și însemnările lui Vasile Măgherușan care arată evoluția frontului rusesc între 1915-1918. Reprezintă „*doă mărturii inedite, de valoare periferică, totuși nu lipsite de importanță, privitoare la istoria zonei Năsăudului și a Bistriței în timpul Primului Război Mondial*” (p. 42).

Următoarele două studii din volumul I atrag atenția prin faptul că au în vedere creația populară, mai precis imaginea *Primului Război Mondial* reflectată în lirica de război din zona Năsăudului și în cântecele funebre din aceeași zonă. Preotul Maxim evidențiază concis principalele elemente prin intermediul cărora se reflectă imaginea războiului în folclorul zonei, concluzionând că lirica de război supraviețuiește și după stabilirea păcii, deși după încheierea conflagrației „*ea trece printr-o etapă de recul, fiind pusă în umbra memorialisticii, și, mai apoi, a cercetării istorice și istoriografice*” (p. 66).

Considerăm ca fiind inedită în cercetarea științifică aplecarea autorului asupra studiului cântecelor funebre, reliefând modul în care ele reflectă imaginea Marelui Război. Prin exemplele ilustrative oferite, autorul remarcă ideea că „*experiența tristă a conflagrației se repercutează și asupra unor generații care s-au născut la mulți ani după încheierea ei*” (p.77).

Ultimele trei studii din primul volum se referă strict la realități legate de localitatea Salva, locul natal atât de drag al părintelui Maxim, cu urmările Primului Război Mondial: orfani și văduve de război, dar și despre elevii sălăuani ce-au reușit să-și continue studiile în vremea războiului la *Gimnaziul Grăniceresc* năsăudean, probabil o lucrare singulară cu această temă. Despre orfani și văduve de război se reiterează ideea că războiul nu s-a sfârșit odată cu încheierea păcii, fapt dovedit de bogatele documente, alături de memorialistică, folclor, de înscrisuri oficiale – toate demonstrând „*duritatea experienței Primului Război Mondial și gravitatea urmărilor lui*” (p. 86).

Cercetând *Registrul Matricol al Parohiei Greco-Catolice* din Salva, aflat la *Serviciul Județean Bistrița al Arhivelor Naționale*, autorul obține informații despre modificările pe care războiul le-a adus configurației localității Salva, prezentând principalele aspecte demografice legate de natalitate din perioada 1914-1916. Oferă informații detaliate precum lista nașterilor, statistica pe sexe și ani, lista

moașelor și prezentarea activității lor. Interesantă este analiza asupra natalității din localitatea Salva sub influența Primului Război Mondial, între anii 1914-1916. Aspecte privitoare la nașterile din anul 1918 sunt inserate în volumul al doilea. Astfel părintele Maxim face cunoscut trecutul unei localități din perioada războiului, „*oferind o frescă de-a dreptul cotidiană a unor realități ale lui, din spațiul românesc nord-transilvan*” (p. 112).

Volumul al doilea al cărții cuprinde aspecte memorialistice în folclorul năsăudean din perioada Primului Război Mondial, la care autorul adaugă patru capitole/studii având în centru personalități eclesiastice din zona Bistriței și a Năsăudului ce-au avut o bogată activitate și o contribuție esențială la realizarea evenimentului Marii Uniri.

Bazându-se pe o vastă bibliografie și pe propria-i cercetare, părintele Maxim Morariu insistă asupra activității preotului Grigore Pletosu (1848-1934) desfășurată la Năsăud, ca profesor, apoi ca preot (a înființat prima biserică ortodoxă din oraș), ca protopop, ca important astrict, fiind președintele secțiunii școlare, în cadrul ASTREI, din perioada 1900-1911. Sunt evidențiate calitățile sale de mare patriot și român adevărat, calități ce se vor afirma și după pensionare, cu precădere în cadrul momentele istorice de la 1918.

Documentele cercetate atestă faptul că preotul Grigore Pletosu s-a aflat între membrii senatului național român din secția comitatului Bistrița-Năsăud, între semnatarii manifestului unirii, între membrii Sfatului național, precum și între delegații de drept ai Marii Adunări de la Alba-Iulia din 1918, fiind unul dintre semnatarii „credenționalului unirii”. Demnă de reținut este consemnarea din finalul capitolului: „*Ca orice intelectual, părintele Pletosu a înțeles că doar un popor educat va fi în stare să-și cunoască și să își apere drepturile și să-și definească identitatea*” (p. 37).

Părintele Maxim Morariu dedică pagini speciale ASTREI și preoților năsăudeni trăitori la începutul secolului XX și până la Marea Unire, concluzionând: „*având în vedere puternica legătură dintre Astra și Biserică, putem spune că cea din urmă a contribuit la buna funcționare a celei dintâi*” (p. 72). Se cuvine să evidențiem ideea contribuției deosebit de importantă a celor două Biserici istorice ale Ardealului, cea Ortodoxă și cea Greco-Catolică. Prin slujitorii lor, au

contribuit la menținerea nealterată a sentimentului național și la emanciparea românilor, astfel încât autorul dorește ca paginile sale „*să se constituie într-un prinos omagiu adus acestor mari luptători și întregitori de țară care au fost preoții năsăudeni*” (p. 83). Asemenea personalități pot constitui și în condițiile societății actuale adevărate repere demne de urmat.

Bibliografia selectivă aflată la sfârșitul fiecărui volum este structurată în *Surse arhivistice/Izvoare inedite, Volume/Izvoare edite, Studii și articole/Dicționare și enciclopedii/Volume auxiliare, Periodice, Studii și articole în volume, Internet*. Un total impresionant de peste o sută de titluri, la fiecare volum. Urmează, după bibliografie, rezumate în engleză și franceză (volumul al doilea și în italiană), indice de nume și indice de locuri – toate foarte necesare specialiștilor și, de ce nu, cititorilor în general.

Remarcăm în mod deosebit numărul impresionant al notelor de subsol, fapt obișnuit în lucrările părintelui Maxim, ceea ce dovedește serioasa și îndelunga muncă de cercetare, dăruirea sa. Bibliografia consemnată reprezintă o sinteză a lucrărilor și a preocupărilor istoricilor din zona Năsăudului, și nu numai, privitoare la perioada primei conflagrații mondiale. Cu bucurie remarcăm ținuta grafică a celor două volume, coperta aleasă în concordanță cu tema, merite care se cuvin a fi destinate *Editurii Argonaut* din Cluj-Napoca.

Studiile incluse în volum au fost concepute pe baza unei foarte serioase documentări în *Arhivele Naționale Bistrița*, în arhive personale, în arhive ale unor parohii și în mari biblioteci din Transilvania. Cunoscând preocupările, activitatea și multe din lucrările părintelui Maxim Morariu, considerăm că Mihai-Octavian Groza, în prefața amintită, a definit bine această carte numind-o „un veritabil volum interdisciplinar”, calitate obținută din dubla specializare a autorului, de teolog și istoric, volumul așezându-se la intersecția dintre istorie, teologie, demografie, sociologie ori filosofie. Zona Năsăudului (și nu numai) se poate mândri cu un asemenea tânăr care studiază și cercetează cu multă pasiune și dragoste istoria și patrimoniul neamului românesc.

Dumnezeu să-i dăruiască sănătate și putere ca să se înalțe pe cărarea hărăzită!

Muntele Athos din Muntele Athos

(V)

„Capitala” Sfântului Munte e un oraș straniu. E locuită poate doar de câteva zeci de viețuitori, călugări și laici. Mai ales muncitori veniți la lucru la lucrările de amenajare de drumuri, la lucrări de restaurare. Vreo treizeci de clădiri, câteva zeci de chilii, biserici, câteva magazine, mai ales cu obiecte de cult, suveniruri pentru pelerini, dar și câteva magazine cu produse „lumești” – alimente, de la zarzavaturi la paste făinoase, produse de uz casnic, detergenți, săpunuri etc. Sunt și brutării, de unde se alimentează cu pâine cele mai multe mănăstiri, schituri și chilii. În oraș există și o pistă de aterizare pentru elicoptere și un „parc auto” cu câteva mașini care par mai degrabă abandonate. Străzile sunt unele pietruite, altele asfaltate. În „centrul” Capitalei e și o toaletă publică. Și Capitala e în febra restaurărilor, deși în cele mai multe momente ale zilei localitatea pare pustie. Grupul nostru a dat pentru puțin timp însuflețire acestei Capitale în miniatură. Îmi vine în minte titlul unei cărți de versuri de Matei Vișniec, *Orașul cu un singur locuitor*. Liniștea de aici e spartă mai ales de dangătele clopotelor și, din când în când, de câte o apariție ciudată pentru acest loc: câte un tractor cu remorcă, un excavator, toate însă la dimensiuni care le fac mai degrabă utilaje-jucărie. Iar dacă la volan este un călugăr, îți vine să te freci la ochi, nu cumva să ai halucinații.

Sunt bani mulți puși la bătaie, inclusiv de la Uniunea Europeană, și părintele stareț Efrem spune că se pot aștepta, cu toate acestea, și la ce e mai rău pentru Muntele Athos. Occidentul, spune el, nu înțelege tainele ortodoxiei și s-ar putea să se dorească un acces mai mare al pelerinilor acolo. Inclusiv al femeilor, deși opoziția călugărilor este fermă. „Ce știu occidentalii despre virginitate?” – se întreabă retoric părintele Efrem.

Am zărit la Careia și un bar și pe cineva stând la o masă cu o bere în față. E o imagine șocantă, neverosimilă, grotescă. Demitizantă.

Conducerea Muntelui Athos se adună la Careia, unde se află autoritatea legislativă, Sfânta Sinaxă, formată din 20 de membri, care se întrunește de două ori pe an. Muntele Athos are și un guvernator. Organul juridic este Comunitatea Sfântă (Sfânta Chinotită), care își alege membrii anual, la 1 iunie, iar la 1 ianuarie se alege membrii Epistasierii și protoepistatul.

Din păcate, înțeleg că lucrurile nu sunt *simple* (îmi vine să scriu *chiar sfinte!*), cum ar părea la prima vedere sau cum ar trebui să fie. Sunt și aici dispute, chiar și orgolii, schismatici, „eretici” – i-a numit cineva, atmosfera fiind tulburată de atitudini lumești, oarecum în contradicție cu locul.

Se luminează de ziuă. Ar trebui să merg și eu la slujba de dimineață. Îmi spun însă că trebuie să rămân, luându-mi drept „ascultare”, scrisul. Altfel nu voi reuși să țin pasul cu evenimentele, și n-aș vrea să ratez șansa de a scrie despre Muntele Athos „la cald”.

Schitul Cutlumuș, la care am zăbovit ieri, trăgându-ne sufletul după toate câte le-am trăit în ultimele zile,

Careia, capitala Sfântului Munte

seamănă într-o anumită măsură cu mănăstirea Rila, din Bulgaria, cel puțin în arhitectura clădirii care adăpostește chiliile. Diferența e în dimensiune, Cutlumușul fiind de proporții mai reduse. Apoi, dacă aici predomină piatra și cărămida, la Rila lemnul are o poziție privilegiată în arhitectura pridvoarelor.

Există însă o diferență decisivă. La Rila e pustietate monahală, pe când aici viața monahală e intensă.

Apoi, Cutlumușul are o semnificație aparte pentru noi, pentru că, se spune, el este locul unde s-a constituit, în secolul al XIV-lea, primul schit românesc de la Muntele Athos, numit adesea Lavra Țării Românești.

Geronda Efrem a fost întrebat dacă există călugări care să aibă preocupări de cultura filosofică, de istorie, de literatură. Răspunsul său m-a cutremurat: „Nevoile lor spirituale sunt satisfăcute de cărțile patristice, nu au nevoie de alte cărți!”

Mă întreb ce-ar fi zis monahul Nicolae de la Rohia la o asemenea poziție?

Aici, la mănăstire, suntem „sub chei”. La apusul soarelui se închide poarta și un rând de chei se pune la icoana Maicii Domnului cu Pruncul, iar cealaltă o ține Părintele stareț. La răsăritul soarelui, poarta se deschide.

De ce m-a ales Î.P.S. Andrei pe mine să mă aducă aici? Sunt atâția oameni mai vrednici decât mine în Eparhia Alba Iuliei!? Mai mult, îmi este purtat de grijă încât să mi se acorde o atenție deosebită, privilegiu pe care nu cred că le merit.

Pe măsură ce vedem lucruri noi, locuri, oameni, îmi dau mai bine seama că o carte despre Muntele Athos, scrisă într-o vizită de câteva zile nu poate fi decât o carte de stări, de notații lapidare, măcar ca document care să depună mărturie pentru o experiență unică. Și nimic mai mult!

M-am tot gândit sub ce titlu să pun însemnările mele. Inițial m-am oprit la „Athos după Athos”, în ideea de a sugera amintirea Athosului în sufletul, în credința celui care a avut o astfel de șansă. Azi însă, în biserică, la Vatopedu, am avut revelația altui titlu: *Muntele Athos din Muntele Athos*, într-o relație de semnificații cu „Lumină din lumină” sau „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”. →

NICOLAE BĂCIUȚ

După o săptămână, rupt de lume, constat că se poate trăi și fără TV, radio, gazete – cât oare? – fără niciun fel de informații. Nu le-am simțit deloc lipsa. A fost ca o spălare de creier. Nu stă oare însă, astfel, timpul în loc?

*

Dar n-am simțit nici lipsa cărnii, ceea ce înseamnă că se poate și fără ea. Așa, am devenit vegetarian fără să-mi dau seama. Am mâncat tot felul de mâncăruri pe bază de zarzavaturi și fructe. Cartofi, fasole, roșii, ardei, castraveți și nelipsitele măsline la nici una din mese. Au fost și zarzavaturi pe care nu le-am putut identifica. Apoi mere, pere, piersici, struguri. Pastele făinoase sunt și ele la loc de cinste. Peștele e o delicată. N-au lipsit zacusca, dulcețurile, prăjiturile. Pâinea se face la Mănăstire, de două ori pe săptămână, iar într-o zi se face doar prescură. Nu cred că pâinea se face din grâu. Din orice-ar fi fost însă, nu m-am putut obișnui cu ea. Toată lumea mănâncă la fel, de la stareț la ultimul turist. Atâta doar că civilii nu au voie să stea la masă cu monahii. Se fac și excepții. În câteva rânduri, la stăruința Î.P.S. Andrei, și eu am fost o excepție. La Vatopedu se dau două mese pe zi, în zilele „de dulce” și o masă în zilele „de post”. Dimineața, masa e la 8,30, iar după amiază la 17,00.

*

Starețul Efrem, la una din întâlnirile cu noi, mai destinsese, ne-a spus și o anecdotă, dar ne-a asigurat că ea are ca punct de plecare o întâmplare reală. Un oarecare Macarie, înnebunind, umbla pe ulițele satului și spunea că e episcopul Macarie. Până la urmă, n-a fost altă cale pentru el decât să-l ducă la un ospiciu. La acest ospiciu însă a venit în vizită episcopul Macarie, care a intrat în vorbă cu pacienții. Când s-a întâlnit cu Macarie, nebunul, acesta l-a întrebat cine e? Iar prelatul i-a spus: „Sunt episcopul Macarie!” Auzind aceasta, Macarie nebunul s-a apropiat de episcop și i-a șoptit la ureche: „Să nu mai spui asta, l-a povățuit el. Și eu spun la fel și nu mă mai lasă să plec de aici!”

*

Despre vizita unor episcopi, părintele egumen Efrem ne-a mai spus o istorioară:

„Un episcop, în vizită la o mănăstire aflată în eparhia sa, l-a întrebat pe stareț care sunt greutățile cu care s-au confruntat în ultima vreme?” „Numai catastrofe am avut: acum doi ani au fost inundații, anul trecut a fost cutremur, iar anul acesta ați venit Prea Sfinția Voastră!”

*

În programul zilei, au fost incluse și două vizite la doi mari slujitori ai ortodoxiei la Muntele Sfânt: părintele călugăr Iosif, viețuitor într-o chilie din apropierea Mănăstirii Vatopedu și duhovnic al părintelui Efrem, și la părintele călugăr Dionisie, de la schitul Colciu.

*

Părintele Iosif îmi pare puțin un fanatic al ortodoxiei, un radical și, iertat să-mi fie, pe alocuri exclusivist. Cel puțin dialogul pe care l-a avut cu noi ne duce și spre o asemenea impresie.

„Nu uităm că popoarele noastre au aceleași idealuri duhovnicești, spune părintele Iosif, și, după duh, suntem cu adevărat frați. N-o să ne închinăm în fața celor care vor să facă să dispară creștinismul. O să ținem tradiția înaintașilor noștri, o să rămânem creștini ortodocși. Mai degrabă ne întoarcem spre mucenicie decât să trădăm credința și tradiția noastră, așa cum le-am preluat de la înaintemergătorii noștri. Ne bucurăm de eforturile Înalt

Petru Botezatu, frescă „Împărțirea pâinilor”, pridvorul bisericii Mănăstirii Gai, Arad

Prea Sfinției Voastre de a susține duhovnicește credincioșii pe care îi păstoriți. Ne produce aceasta o mare bucurie. Pentru că, vedeți că în această stricăciune universală care există acum, diavolul luptă ca să distrugă creștinismul, iar noi trebuie să-l apărăm cu propriul nostru sânge. Niciodată noi n-o să trădăm. O să rămânem în tradiția înaintașilor noștri. Noi, ca creștini, suntem vii pe linia muceniei. Există mucenicie de două feluri: **de sânge și fără sânge**. Noi, călugării care suntem urmașii muceniei fără sânge, dacă ne provoacă dușmanii noștri, o să devenim mucenici adevărați, dar n-o să trădăm”.

„Ce mijloace vede părintele pentru a face misiune ortodoxă în lumea aceasta derutată”, întrebă Î.P.S. Andrei.

„Trebuie să facă ceea ce poate, răspunse părintele Iosif. Nu uitați că ne aflăm la marginea timpului, către sfârșitul lumii. Și Apocalipsa, descoperirile dumnezeiești ne arată că vor fi în pericol chiar și cei aleși. Noi însă o să ne păstrăm credința, care are ca bază esențială credința în pronia lui Dumnezeu, în purtarea Sa de grijă. Niciodată pe noi n-o să ne miște sentimentele către ceea ce e păcătos. Pentru că pe noi ne ține credința. Tatăl nostru Cristos ne spune: nu voi m-ați ales pe Mine ci eu v-am ales pe voi. Deci, avându-l pe acesta ca Tată, ca Mântuitor al nostru, nu-l vom nega niciodată. O să continuăm, având ca siguranță credința noastră către Acesta, căci El e cel care grijește de noi”. Întrebat de Î.P.S. Andrei ce sfaturi să urmeze părinții profesori de la Facultatea de Teologie din Alba Iulia, părintele Iosif a spus: „Să-i îndemnăm să desăvârșescă pregătirea teologică, având ca bază tradiția duhovnicească a părinților ortodoxiei. Teologul e exact cel care învață, predă credința în Dumnezeu. Dacă el însuși, teologul, nu devine părtaș al darului lui Dumnezeu, atunci acesta nu a reușit în misiunea sa, a eșuat. Cei care l-au primit pe Cristos li s-a dat putere să fie fiii ai lui Dumnezeu. Aceasta e prima obligație a teologilor. Mesajul Muntelui Athos este: mai multă credință, mai multă apropiere de tainele bisericii, ca să provocăm lucrarea harului să ne dea puterea să îndurăm aceste greutăți, așa cum le-a dat milioanelor de martiri mucenici. Dacă vă uitați cu atenție, vedeți că astăzi toți marii conducători ai lumii sunt evrei ori reprezentanți ai unei ideologii evreiești. Pe aceștia i-a mărturisit Domnul nostru când era cu ei împreună și le-a făcut bine, le-a arătat toată dragostea și atunci când ei nu primeau aceste daruri le-a spus: voi sunteți de la tatăl vostru diavolul și voi sunteți fiii lui. Aceștia sunt cu adevărat conducătorii lumii.

Am vrut să-ți spun cuvinte frumoase

Tocmai îți scriam un mesaj când anunțul șoc m-a blocat. (24 martie 2020) Vecinul fratelui meu, Mihai Codrea mi-a transmis condoleanțe. Pentru ce, am întrebat. Îmi pare nespuse de rău, a continuat el, fratele dumneavoastră, prietenul meu cel mai bun, a decedat acum un sfert de oră! Am tras aer adânc în piept. N-am plâns, n-am țipat, am anunțat-o în șoaptă pe soția mea. Ce trist, a spus ea. O lume se prăbușea, dispărea odată cu el. Lumea mea interioară. Fusese reazemul meu, speranța, stânca pe care o știam neclintită, la bine, la rău, cel cu care dialogam, mai ales când mă cuprindea disperarea. Ultima vizită i-o făcusem pe la sfârșitul lunii februarie, îi adusesem cele două cărți ale mele, Ochi de jar și Cronica unei mari iubiri. Dă-le unui critic literar, unui prieten de-al tău, poate scrie ceva despre ele. Năică, o să durează trei patru luni până o să apară ceva! Până atunci ai mare grijă, niciun cuvânt pe teme politice, suntem monitorizați mai rău ca înainte de 89! Am râs. Eu sunt prea puțin important să mă ia cineva în seamă. Și totuși, am adăugat eu, chiar pe site-ul poezie punct ro am texte cenzurate, refuzate pentru corectură, Tainica mea iubire, Eu pe cine votez și... Ne-am înțeles, îmi fac griji pentru tine, nimic politic!

După o săptămână m-a sunat fratele meu. Năică, mi te-ai relevant ca un mare scriitor, e mult mai greu să scrii proză scurtă decât romane!

Mulțumesc frumos, i-am răspuns.

Eu îți mulțumesc, mi-ai oferit prilejul să te descoper într-o altă ipostază. Mi-am zis în sinea mea, probabil nu va da cărțile mele niciunui prieten, critic sau redactor pentru a le comenta, câteva cuvinte frumoase nu îl costă nimic, așa că mi le-a spus. Fratelui meu i-a plăcut întotdeauna să vorbească în hiperbole. A continuat să-mi explice, ineditul, frumusețea prozelor mele. Nu am luat în seamă vorbele lui, am continuat în ritmul meu obișnuit, câteva ore pe zi în camp la întins sârme, schimbat șpalieii ruși, alimentat albinele cu apă în două cauciucuri tăiate, privit minute în șir circulația la urdinișuri, adunat iarbă pentru găini, urmărit comportamentul celor patru cocoși unde ierahia este foarte bine păstrată. Conducătorul merge țănoș cu turma după el pentru scăldatul în cenușă sau pentru scurmatul în grădină. De pe margine, la oarecare distanță, ceilalți trei privesc

hulpavi găinile. Când, câte una se rătăcește sau rămâne stingheră, toți trei se reped s-o calce, primul care apucă este lovit cu aripile de ceilalți doi iar din fundul grădinii apare și conducătorul care îl aleargă pe câte unul de chirăie, parcă l-a atacat uliul. Ca să n-o mai lungesc, preocupările amintite mai sus, reprezintă pentru mine o joacă, o evadare din realitatea cruntă care ne înconjoară. Surprinzător și în lumea plantelor am întâlnit o situație specială. Se spune și se cunoaște proverbul, capul plecat sabia nu-l taie! Dar cel care se comportă toată viața ca o slugă nici nu e mare brânză de capul lui. Eu am stat semeț în fața vremurilor, am învățat asta de la vița de vie! Dacă o lași să se dezvolte pe orizontală, aplecată, toate bolile o copleșesc, în special mana, și toamna nu ai ce să culegi. Așa că încerc să o dirijez pe vertical, bag lăstarii printre sârme, cât apuc! Discutam și prostii d-astea cu fratele meu. În seara aceea voiam să comentez un text care îmi plăcuse al doamnei Daniela Goea. N-am mai fost în stare. În miez de noapte nu mă lua somnul. Am spus de vreo trei ori tatăl nostru și probabil am adormit. Am visat frumos, o doamnă cu un chip suav mă alinta. Nu era soția, fiica, sora sau mama. Era o doamnă c-o infinită compasiune pentru mine. Dimineața soția m-a întrebat cum mă simt. Am visat frumos, o doamnă, nu știu cine era, îmi alina durerea.

Apoi m-a sunat sora mea. Ea plângea, eu plângeam, nu am putut să comunicăm. Mi l-a dat la telefon pe Horia, fiul ei. Am reușit, printre sughituri să-i spun. Când s-or liniști lucrurile neom strânge toți să ne luăm rămas bun de la el. Pentru că eram în plină pandemie. Pe fratele meu, scriitorul Mihail Diaconescu l-au însoțit pe ultimul drum, Corina, soția, Ioana o nepoată, doi preoți, dascălul și trei gropari. Au trecut zilele, săptămânile, lunile. Când m-am liniștit am început să rememorez întâmplările cu fratele meu, de ce reprezentase pentru mine reazemul, stânca,

Petru Botezatu, Maica Domnului Orantă, frescă, cupola din biserica mănăstirii Gai, Arad

Portret de G. Adoc

speranța. Singurele poezii pe care le-am învățat vreodată și pe care le știu și acum sunt Scrisoarea a treia de Mihai Eminescu și Lordul John de George Coșbuc. Se străduise fratele meu să le învăț ca să le spun la serbarea cu Moș Gerilă, eram în clasa întâi. Am început cu aplomb, De din vale de Rovine, Grăim Doamnă către tine... Doamna Margareta Constan-tinescu, învățătoarea, era în primul rând în sala Căminului Cultural din Vulturești, Argeș. Probabil de frică, (asta am înțeles mult mai târziu) a început să dea din mâini, să țipe, să tremure...S-a ridicat în picioare și s-a apropiat de sce-nă. Cine te-a învățat așa ceva, dă-te jos, imediat... Scandal, rumoare, am coborât ca în vis, am fost singurul copil care, atunci, la serbare, n-a primit biscuiți, covrigi și napolitane. Stam chirchit în ultimul rând din sala Căminului Cultural și mă consideram cel mai rău copil din lume. Acasă, fratele meu îmi povestea Prăslea cel voinic și merele de aur eu eram în acea casă.

Au trecut anii, trebuia să merg la liceu...

Pe fratele meu, Tudor Vianu vruse să-l oprească la catedră, asistent, dar avea un dosar prost, tata era chiabur și preot așa că a ajuns profesor la liceul Ștefan Iosif din Rupea, între Brașov și Sighișoara. Poate asta a fost norocul meu. Mihai ne-a luat pe mine și pe soru-mea Tatiana să ne întrețină. Mie mi se părea normal acest fapt, era fratele nostru mai mare și era dator să aibă grija noastră. El mi-a cumpărat uniforma de elev în clasa a VIII-a, primul palton, primii pantofi. M-a trimis într-o zi, toamna, să cumpăr cartofi, ceapă, varză, morcovi. La tarabe se vindeau și prune. Atunci, de altfel ca și azi, îmi plăceau foarte mult fructele. După ce am cumpărat ce mi se spusese nu mi-a rămas niciun ban! Mă învârteam pe lângă grămezile de prune, rămâneam, nu îndrăzneau să cer. O bătrânică, vizând că mă tot întorc la taraba ei o fi înțeles dorința mea și mi-a dat câteva prune. I-am mulțumit→

NICOLAE DIACONESCU

frumos! Abia atunci am înțeles că fratele meu făcea un sacrificiu să ne crească. Dacă n-am fi fost în grija lui ar fi mâncat câte prune vroia! În liceu reprezentanții unei școli militare au vrut să mă recruteze, la fel securitatea, el mi-a spus, nu ești bun pentru așa ceva! La terminarea facultății mi-a aranjat să mă angajez la Fabrica de autoturisme Colibași, era doar la 12 km. de casa noastră din Vulturești. Cei de la ITB, RATB azi, m-au tentat cu o garsonieră în București și am uitat de promisiunea făcută părinților. Fratele meu înfiinșase revista de cultură Argeș, era redactorul șef al revistei, avea notorietate pe plan local, avea o anumită trecere în fața organelor de putere. Năică, mi-a zis el, dacă tot ai renunțat la postul de la Colibași pentru București, fă cercetare, dă-ți doctoratul! După vreo șase ani de inginerie mi s-a propus simultan, fie un post de director la Liceul Energetic, fie un post de director la Muzeul Tehnic Dimitrie Leonida. Tot cu el m-am consultat. Năică, licee sunt sute, mii, Muzeul Tehnic e unul singur! Ca expert în patrimoniul tehnic național am avut de înfruntat mafia care înstrăina orice. Și înainte de 89 și după. Ca să mă potolească? mi s-a făcut un proces, civil și penal, lung, devastator pentru psihic, vezi textul publicat, Cine sunt! Și de data asta mi-a fost alături, a mers cu mine la un general și i-am expus problema. Ai primit vreo atenție, un cadou, ceva? Niciodată! În afară de un măr, o banană, o bomboană la ziua unor colegi, altceva nu am luat. E bine, o să ai puțin de tras dar or să te lase în pace! Ca supapă a neîmplinirilor, frustrărilor, scriam, mai bine, mai rău, mergeam la el să-mi spună o părere. Lasă scrisul în seama filologilor, tu ocupă-te de inginerie. Acolo strălucești! Enervat îl luam la rost, de ce nu protestezi și tu ca Mircea Dinescu, ca Brucan, ca... Singura formă reală de rezistență este prin cultură, eu scriu romane istorice și pun în gura personajelor, vorbe alese, frumoase, îmbrăcate în mânășă de catifea, valabile pentru orice timp. Fiind personaje istorice nu pot fi acuzat de atitudine subversivă, relația dintre putere și artist este totdeauna pe muchie de cuțit, în toate timpurile, adică și azi.

P.S.

La moartea fratelui meu au scris cu multă simțire Ilie Bădescu și Nicolae Băciuț. În timpul vieții Mihail Diaconescu a publicat 30 de cărți, a condus revista de cultură Argeș în două etape, a fost premiat de Academia Română, a fost tradus în germană, franceză, rusă, italiană.

Asterisc

Neliniști americane

America nu-și poate ascunde rănilor pentru că de vreo șaptezeci și cinci de ani încoace, de când și-a revendicat rolul de hegemon, problemele societății americane sunt la vedere. Expunerea lor a fost mult accentuată de pandemia pentru care America nu a fost pregătită. La televizor vedeai la începutul pandemiei mai ales confruntări dintre guvernatori și administrația federală, care își pasau vina de a nu fi acumulat de-a lungul anilor echipamentul necesar combaterii unei molime atât de virulente precum cea actuală. După cum se știe, prima țară a lumii s-a prezentat sub așteptări, iar președintele, ca să mascheze eșecul, de câte ori ieșea în public subestima agresivitatea moleculei de covid19. Atunci când n-ai suficient echipament protector și nici un tratament adecvat consecința este dezastrul. Producerea acestui echipament într-o țară care și-a exportat industria manufacturieră și în care totul este privatizat a fost anevoioasă, dar, în cele din urmă, lucrurile s-au reglementat mai mult sau mai puțin.

Atitudinea față de pandemie s-a mai complicat și cu divergențele cauzate de conflictele ideologice. Suporterii președintelui au încercat să minimalizeze pericolul bolii, avansând ideea întoarcerii cât se poate de repede la muncă, pentru a nu se deteriora economia, fără a se lua în seamă factorul uman. În acest moment a apărut mai evident decât oricând procesul de dezumanizare din societatea americană, crescând în proporție geometrică de jos în sus. Suporterii președintelui au trecut la acțiune, după un plan prestabilit să demonstreze vehement în capitalele statelor împotriva carantinei, forțând mâna guvernatorilor să deschidă baruri, restaurante, plaje, bazine de înot, terenuri de golf și, bineînțeles, business-uri. Cei de jos, cei prost plătiți au fost siliți să lucreze fără întrerupere în domeniile considerate esențiale pentru funcționarea societății. Exemplul clasic este al lucrătorilor din industria cărnii, *Smithfield Foods Meat Plant* din Sioux Falls, South Dakota, dintre care 783 s-au îmbolnăvit nu numai din lipsa echipamentului protector, ci și

din cauza barierelor de comunicare. În această unitate se vorbesc 40 de limbi, iar instrucțiunile medicale s-au dat numai în engleză. Cei săraci au fost nevoiți să lucreze oricum, chiar dacă erau amenințați cu moartea, în timp ce unii multimiliardari se izolau pe yachtul personal în mijlocul Pacificului.

Și în tot acest timp Congresul demult vândut și cumpărat de marile corporații a făcut ceea ce face el de obicei de vreo patru decenii: a dirijat o sumă imensă de dolari către 0,1% dintre cei mai bogați americani ca să-i catapulteze în stratosferă, adâncind prăpastia socială pentru multă vreme. Dolarii cadoriști corporațiilor lacome nu se vor întoarce prin noi joburi la cei vulnerabili, ci vor fi investiți în tehnologia robotizării, care să aducă noi profituri prin anularea joburilor pentru ființe reale.

Alienarea elitelor se reflectă în absoluta lor aroganță față de majoritatea populației pe care o are în grijă. A ieșit la iveală cât de inexistentă e această grijă: paturi în spitale - mare criză, stocuri de echipament medical - ioc, joburi - în mare criză, intensificarea privatizării, accesul la îngrijirea medicală pentru săraci (și câți nu au devenit săraci dintre americani, mulți) refuzat din cauza prețurilor exorbitante. Numărul homleșilor a crescut simțitor în Los Angeles, San Francisco, Miami, New York, Seattle, Washington D.C., mergând mână în mână cu numărul încarcerărilor. Populația Americii reprezintă 5% din cea a lumii, dar numărul deținuților 25% din totalul pușcăriașilor de pe glob. Este o glumă tristă a cere homleșilor să se spele pe mâini, să trăiască în curățenie când ei se târăsc pe la metrou și pe la colțuri de stradă. Fiind caz de forță majoră, unii dintre ei au fost cazați →

SILVIA URDEA

în hoteluri și apoi mutați în alte locuri din cauza protestului industriei ospitalității. Populația de culoare a fost decimată în măsură mai mare decât alte grupuri demografice. În New York au decedat mulți din zonele Queens și Brooklyn, având comorbidități: diabet, cancer, accidente vasculare, obezitate. Explicația trebuie căutată în inegalitatea socială care a crescut enorm în ultimii treizeci de ani, în deposedarea clasei de mijloc și extrema pauperizare a celor deja dezavantajați. Patruzeci de milioane de americani nu aveau acces la îngrijire medicală înainte de criza corona. Astăzi datorită șomajului o sută patruzeci de milioane, se spune, se găsesc în această situație.

Pandemia a adus la lumina zilei toate punctele nevralgice ale capitalismului american, dominat de un individualism extrem, de respingerea oricărei reforme sociale care ar favoriza masele, împiedicate de la Reagan încoace să aibă orice fel de organizare. Multe sindicate au fost desființate, iar apartenența muncitorilor la un sindicat a fost privită de către patroni cu ostilitate. Absența unei forțe organizate a lucrătorilor i-a abandonat pe aceștia la discreția elitelor prădătoare, așa cum au dovedit-o criza economică din 2008, pandemia și recesiunea în care suntem aruncați acum. Obsedate de misiunile militariste de pe atâtea meridiane ale lumii, de continua căutare a unui adversar fictiv, care să le permită elitelor să aburească masele, aceste elite au cheltuit nesăbuit banii americanilor, neglijând economia, infrastructura, educația, îngrijirea medicală, orice acțiune comunitară. Teoria reganistă conform căreia guvernul e o entitate opusă progresului și-a pierdut orice credit, deoarece crizele au demonstrat cât de eficace e guvernul în salvarea băncilor și a marilor corporații, oferindu-le milioane de dolari, dar cât de indiferent este același guvern, care predică austeritatea când în joc sunt acei "deplorables", după expresia lui Hillary Clinton. În concluzie, guvernul practică cel mai pur socialism pentru bogați și cel mai rapace capitalism pentru săraci, puși în situația să presteze trei joburi doar ca să supraviețuiască.

Inechitatea rasială o agravează pe cea socială, cele două sumbre realități mergând mână în mână. Se observă cu ochiul liber că negrii în mod re-

Petru Botezatu, Sfânta Fecioară a îngerilor, acrilic pe pânză, 2016

petat sunt tratați de poliție ca cetățeni inferiori, sunt încarcerăți, ca apoi să fie folosiți ca brațe ieftine de muncă. În timpul pandemiei, când gunoierii din New Orleans n-au mai vrut să lucreze din cauza absenței echipamentului protector și au cerut majorarea salariului de la \$10 la \$15 pe oră, au fost concediați și substituiți cu deținuți plătiți cu un dolar pe oră. Există o întreagă istorie a abuzului polițienesc asupra negrilor. Cel mai recent esteuciderea lui George Floyd prin asfixiere la Minneapolis, unde un polițist a apăsat timp de opt minute gâtul lui Floyd în vreme ce alții trei îl asistau, tăbărând și ei pe victimă. Floyd are biografia tipică a negrilor marginalizați, care sfârșesc în delinquență. Efectuase cinci ani de închisoare pentru tentativă de furt înarmat în Houston și venise în Minneapolis în căutare de lucru. În 23 februarie a.c. Ahmaud Arbery, un jogger de 25 de ani, tot negru, a fost împușcat în plină zi pe o șosea din Georgia de către un fost investigator și detectiv de poliție pensionar și fiul său, ambii albi. Georgia are o tradiție a mafiiilor albe vânând afro-americani. În Staten Island, New York, Eric Garner, de asemenea negru, a fost omorât în 2014 de un polițist alb cu aceeași metodă a apăsării piciorului pe grumazul victimei doborâte la pământ. Motivele acestui tratament hain sunt extrem de superficiale: Floyd a fost acuzat de folosirea unei bancnote false, Arbery a fost suspectat că vrea să fure în cartierele albe, iar Garner vindea țigarete pe stradă. Tratamentul lor din partea poliției a fost cu totul disproporționat. Exemplele se pot înmulți.

Ceea ce intrigă este impunitatea cu care li se permite polițiștilor să acționeze astfel, suprimând viața cu atâta nesăbuiță.

De ani de zile s-a observat escaladarea procesului de militarizare a poliției, care a început să se prezinte pe străzile marilor orașe ca un fel de armada domestică. Cu alte cuvinte, administrațiile americane au început să transfere militarismul din politica externă în cea internă, pe măsură ce conștiința claselor de jos, manipulate decenii de-a rândul, a început să se trezească la realitate. Poliția americană are un cult al brutalității pe care oricine intră în breaslă trebuie să-l accepte, să-l aplice, altminteri fiind eliminat.

Tinerii albi, negri și de toate culorile, America multiculturală au reacționat la șirul de nedreptăți menționate prin demonstrații de protest uriașe în orașele mari și mici timp de o săptămână în toate cele 50 de state, cerând pedepsirea polițiștilor care l-au asasinat pe George Floyd. Aceasta a fost ultima picătură, care a declanșat o revoltă cum nu s-a mai văzut pe străzile și bulevardele americane de la mișcarea drepturilor civile încoace. În profunzimea lui protestul exprimă o sumă de nemulțumiri ale generației tinere, care nu vrea să se mai lase înșelată de tricurile oligarhilor. A trecut vremea iluziei întreținute de Partidul Democrat ca exponent al clasei muncitoare, a trecut vremea frazelor frumoase rostite la inaugurarea președinților, a trecut vremea frazelor patriotarde, a trecut vremea înșelăciunilor de circ ale presei vândute, ale unui Hollywood tot așa de servil. Amăgiți până și de Bernie Sanders, senatorul de Vermont, care de treizeci de ani a stăruit asupra celor mai vitale revendicări ale lucrătorilor și minorităților asuprite, tinerii sunt mai decisi ca oricând să-și ia soarta în propriile lor mâini și să se organizeze, poate prin crearea celui de-al treilea partid, care să lupte cu adevărat pentru reforme social-democrate, pe care țările europene vestice le au demult. America a ruginit, America a rămas în urmă din cauza enormei puteri financiare a liderilor ei, care au reușit să corupă o mare parte dintre senatori, presa, membri ai Partidului Democrat, până și pe cei care se băteau cu mâinile în piept de progresivi ce erau: vezi cazul Alexandriei Ocasio Cortez, Ro Khanna, Rashida Tlaib, Ilhan →

Omar, așa numitul *squad*, care a votat alături de majoritatea trădătoare a congresului cel mai zdrobitor transfer de bani către marile corporații și marile bănci, adică tocmai către agenții responsabili de distrugerea economiei acestei țări.

Dezamăgirea provocată de trădarea operată de senatorul Bernie Sanders în momentul în care mișcarea progresivă, care i-a stipendiat campania electorală, avea nevoie maximă de liderul lor nu poate fi descrisă în cuvinte. S-au observat în timpul campaniei flexările pe care le făcea Sanders spre contracandidatul său Joe Biden, suporterul revoluției portocalii din Ucraina, votant pentru invadarea Irakului și a Libiei, autorul multor machiavelicuri în timpul vicepreședinției sale sub Barack Obama. În 2016 Bernie Sanders a lăsat cale liberă lui Hillary Clinton, iar acum a repetat gestul în favoarea lui Joe Biden. De ce oare s-a aflat în treabă senatorul de Vermont, să stârnească atâtea speranțe, să frângă atâtea inimi atașate la cauze nobile, să părăsească o mișcare pe care o insuflează? Dificil de răspuns. Și acum Bernie Sanders îndeamnă întreaga lui mișcare să voteze pentru un candidat atins de senilitate. Deci, cel puțin deocamdată, electoratul american se află în aceeași situație execrabilă de a alege între doi candidați care nu reprezintă aspirațiile și revendicările a cel puțin 60% din populație. Această criză de leadership apare în perioada de crepuscul a imperiilor. În epoca declinului Imperiului Roman succesiunea unor imperatori decrepiți este bine cunoscută.

Confruntat cu valul de proteste președintele Donald Trump a luat de la început o poziție autoritară, reacționând doar față de excesele provocatorilor, care prădau magazinele și nu, în primul rând, față de ceea ce este esențial, lupta disperată pentru reîntronarea justiției sociale și rasiale în America. Nu se știe exact cine sunt cei care au comis acte de vandalism tocmai pentru a distorsiona sensul și scopul demonstrațiilor, dar se știe exact ce doreau protestatarii, care nu mai cred în instituțiile americane, în politica internă și externă a clasei dominante. Donald Trump și-a dat examenul de obtuzitate și glacialitate față de durerile profunde ale Americii. El a cerut guvernatorilor într-o video conferință să domine prin forță, mai precis să înăbușe fără mustrări de

cuget protestele în majoritatea lor pașnice. Manifestarea nemulțumirilor acute a fost întâmpinată cu aroganță, de reacția unui stat polițienesc, ignorând dreptul la free speech și protest exprimat de First Amendment. În loc să se adreseze direct mulțimilor ca să le calmeze, președintele s-a ascuns pentru o oră în cursul zilei de vineri 29 mai a.c. într-un bunker de la Casa Albă, apoi s-a ascuns în spatele forței polițienești. Președintele se crede un rege. De aceea și-a permis să declare în the Rose Garden: ” *I am dispatching thousands and thousands of heavily armed soldiers, military personnel, and law enforcement officers to stop the rioting, looting, vandalism, assaults, and the wanton of destruction of property* ” (Trimit mii și mii de soldați puternic înarmați, personal militar, și ofițeri de justiție ca să oprească rebeliunea, furtul, vandalismul, asalturile și nesăbuița distrugerii proprietății - Jim Newell, *Peaceful Protesters Tear-Gased and Beaten Outside White House to Clear Space for a Trump Photo-op*, Slate.com, June 1, 2020). Foarte bine, dar nici un cuvânt despre cauza esențială a protestelor: rasismul instituționalizat în SUA.

Tot ceea ce a urmat vineri 29 mai a.c. a fost în defavoarea președintelui, care s-a revelat cum este: total lipsit de empatie, un narcisist dezinteresat de gravele conflicte sociale care se acutizează de ani de zile. Deși mai era un sfert de oră până la începerea interzicerii demonstrației în Washington, poliția a gazat populația,

Petru Botezatu, *Maica Domnului, Poarta Raiului*, acrilic pe pânză

a lovit-o cu gloanțe de gumă, a bătut-o ca să degajeze spațiul pentru deplasarea lui Donald Trump prin parcul LaFayette spre biserica episcopaliană St. John, numită și ”biserica președintilor”. Și această opțiune a lui a fost cu totul teatrală, menită a impune o autoritate, inexistentă de fapt. În fața bisericii a ridicat o Biblie ca să fie fotografiat. În timp ce elicopterele survolau aria și poliția hăitua demonstrații Trump a spus ”*we have the greatest country in the world*”. Asemenea sloganuri au început să sune găunos, indicând o gravă ruptură de realitate, care este negată grosolan. Probabil constatarea lui se aplică pentru 10% dintre americani, dar nu pentru cele 14 milioane de șomeri care trăiesc de la un salariu la altul, pe care acum nu-l mai au. În sera bisericii în timpul protestelor s-a petrecut un mic incendiu, stins imediat de pompieri. Trump a ales să intre în biserică spre a arăta că el este salvatorul creștinismului. Totul este un ieftin show pentru creduli, când sentimentul profund creștin al compasiunii lipsește cu desăvârșire în relația dintre protipendadă și restul societății, dintre administrațiile americane și țările invadate, distruse în numele așa-zisului export de democrație, de misiuni umanitare și alte gogorițe, care s-au lăsat cu un milion de irakieni uciși în expediția din 2003. Unde este atitudinea creștină a președintelui Trump când a minimalizat mereu nocivitatea unui virus, care a omorât peste o sută de mii de americani sau unde este simțul lui justițiar când nu demult a transferat trilioane de dolari spre cei mai bogați și doar firmituri spre cei marginalizați? Lipsește cu desăvârșire.

Președintele Trump a cerut insistent law and order. Minunat, dar cum de nu s-a gândit el și antecesorii lui la încălcarea continuă de către SUA a legilor internaționale, la haosul creat în urma tuturor războaielor stărnite asupra umanității cu false pretexte? Cine mai poate crede cu adevărat în ceea ce spune? În acest punct va interveni supunerea americanilor cu ajutorul instrumentelor coercitive care ni s-au arătat în cursul curențelor demonstrații. Amenințarea cu trimiterea a mii de soldați greu înarmați poate fi luată ca un avertisment a ceea ce ar putea urma în anii care vor veni, o lume orwelliană a lui Big Brother.

Vatra veche dialog

ANCA SÎRGHIE America visului românesc

(II)

- V. N.: *Cum ați fost onorată din partea comunităților de români drept răsplată a bogatei Dvs. activități în rândurile acestora?*

-A.S.: Trebuie să precizez că niciodată când am răspuns solicitării de a susține un eveniment literar în America, nu m-am gândit că voi fi recompensată în vreun fel. Totuși, în fața întrebării Dumneavoastră, estimez că dintre cele șase medalii pe care le păstrez cu bucurie, cea mai dragă îmi este Medalia "Elisabeta, regina României", acordată de Societatea Română Creștină „Dorul” de la New York, în cadrul Simpozionului „Mihai Eminescu” (Ediția a XXVI-a) din 12 ianuarie 2019. Dețin Premiul Special „Amicii Liricii”, care mi-a fost conferit de juriul Cenaclului „Păstrel Teodoreanu”, activ la Montréal în Canada. Dintre cele peste 80 de felurite diplome primite de-a lungul anilor, voi desprinde numai câteva. Pe Diploma de excelență cu care am fost răsplătită la ediția a XX-a jubiliară din 2013, organizatorii evenimentului newyorkez, respectiv Academia Oamenilor de Știință din România, Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York și Societatea Română Creștină „Dorul”, au motivat conferirea ei drept „semn de deosebită apreciere pentru atașamentul la valorile și reperatele culturale și naționale reprezentate la

acest unic și emblematic eveniment literar și de aleasă ținută academică al comunității româno-americane din New York.” În primăvara anului 2016, la împlinirea a 150 ani de la nașterea lui George Coșbuc, eram invitată să țin o conferință despre poetul născădean la Cenaclul „Mircea Eliade” din Denver, CO. „Diploma de excelență” mi-a fost conferită „pentru activitatea neobosită de promovare a valorilor românești în Lumea Nouă (America și Canada) și pentru înalta ținută academică a lucrărilor publicate de-a lungul vremii.”, o formulare ce sintetiza toată activitatea mea literară în diaspora românilor americani.

O altă formă de manifestare a prețuirii este primirea titlului de membru de onoare al unei societăți de români americani, ca în 2 martie 2013, la Balul Mărțișor de la Windsor Canada, unde am avut surpriza să primesc într-un cadru festiv diploma de „Honorary membership” al Asociației „Graul Românesc”.

Nu este lipsit de semnificație faptul că am fost în mai multe rânduri invitată de prof. Doina Popa la emisiunea culturală „Crâmpeie de condeie”, de la Radio Ro din Detroit, MI., emisiune la care m-a intervievat, așa cum s-a întâmplat la 1 iulie 2015, spre exemplu, și textul acela se putea reasculta de pe site-ul postului de radio. Alteori am fost invitată de directorul Mircea Vișan să vorbesc despre cărțile mele recente chiar în studiou și emisiunea se realiza ca dialog între Troy și București. În sfârșit, menționez publicații românești americane în care îmi apar frecvent articole. Enumăr exemplificator: „Lumină lină”, „New York magazin” și „Romanian journal” de la New York, „Curentul internațional”, „Lumea Românească” din Michigan, apoi „Meridianul Românesc”, alături de „Gândacul de Colorado” din Denver, „Cuvântul Românesc” de la Hamilton, „Miorița USA” din California, ziarul la care în semn de prețuire am fost numită director onorific.

-V.N.: *Ce sentimente vă încearcă atunci când sunteți apreciată drept „ambasadoare” a culturii poporului român în comunitățile de români din Lumea Nouă?*

-A.S.: Prima asociere a numelui meu cu această sintagmă

onorantă de „ambasador al literaturii române peste Atlantic” o făcea istoricul Gheorghe Naghi în articole din presă, cât și în prefața la vol. I al cărții mele *America visului românesc*. „Departate de a exagera, ține să-și asigure cititorii autorul-implicarea Doamnei Profesor Doctor Anca Sîrghie în numeroasele sesiuni științifice, de comunicări, simpozioane și festivaluri internaționale o recomandă ca pe o adevărată ambasadoare a slovei și culturii sibiene din țară, Europa și America.” Adevărat este faptul că am avut satisfacția să fiu invitată să conferențiez în mari centre academice ale lumii, ca Universitatea Humboldt de la Berlin în 1998, activitate pe care dr. Victor Coroianu o consemna admirativ în „Evenimentul sibian” din 12 dec. 1998 sub titlul *Reprezentanți ai culturii românești la Berlin*. A urmat Universitatea Harvard din SUA în 2007, eveniment comentat în ziarul „Tribuna” Sibiu din 17 ianuarie 2007 de americanca Rodica Raica sub titlul *Mihai Eminescu aniversat la Universitatea Harvard*, titlul fiind repetat de universitarul Mihaela Albu în „Meridianul Românesc” din 27 ian. 2007. Am ținut cursuri și conferințe la Universitatea „Michel de Montaigne” de la Bordeaux, Franța din 1996 până în 2007, unde am și mijlocit un contract de colaborare româno-francez cu Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, care contract și astăzi este activ. Fără vreo falsă modestie, pot afirma cu mulțumire că pretutindeni am făcut cinste Facultății de Litere din Sibiu în cei 11 ani cât am profesat acolo, aducând la Sesiunea de biblioteconomie și arhivistică, inițiată de mine, experți ai unor universități din Franța, Tunisia, Germania și S.U.A. Am participat la congrese internaționale cu comunicări despre literatura română la universități din Helsinki, Finlanda în 2008, din Ankara, Turcia în 2010, din Zaragoza, Spania în 2019. Desigur că și această formă de prezentare a valorilor literaturii noastre naționale prin conferințe și comunicări se constituie drept un act de diplomație științifică și culturală. Ca autor a vreo 30 de cărți, dintre care multe au conținut de istorie →

A consemnat VICTOR NEGHINĂ

Arta de a face compromisuri

Este o *artă* abilitatea de a face compromisuri? Nu cumva viața, obligându-ne oricum să le facem, le transformă într-o *necesitate*? Convingerea mea este că a accepta cu grație și naturalitate, prin compromisuri, situații în care soluțiile extreme nu sunt de dorit, este o artă.

Sunt conjuncturi în care compromisul nu intră în discuție. E cazul exemplului - destul de comic - al românului emigrat în Canada, la Montreal, care, întrebând la graniță ce are în valize, spune foarte senin: „*Deux canadiennes*”, la care, evident, vameșul îi scotocește bagajele cu minuțiozitate, căutând cu înfrigurare eventualele „*canadiene*”, despre care, desigur, românul a dat explicații mai târziu. Aplicarea zicalei „*unde-i lege nu-i tocmeală*” duce la evitarea compromisurilor exact acolo unde ele nu trebuie să aibă loc.

Din păcate, am văzut în ultima vreme, a propos de câteva incidente din Statele Unite, că autoritatea poliției nu mai e recunoscută și că se recurge la *compromisuri* când nu e cazul. Legile sunt făcute tocmai pentru a nu face loc acestor *tocmeli*.

Este capacitatea de a face un compromis o formă de toleranță? Poate că da. Un echilibru totuși se impune, nu chiar orice se poate tolera. Profesorul și filosoful britanic **Karl Popper** (1902-1994), în lucrarea „*Societatea deschisă și dușmanii ei*”, afirmă: „*Dacă suntem de o toleranță absolută chiar și față de intoleranți și dacă nu apărăm societatea tolerantă împotriva celor care o iau cu asalt, toleranții vor fi eliminați și, odată cu ei, toleranța.*”

Spre deosebire însă de aceste exemple, în care legile sunt concepute tocmai pentru ca respectarea lor să

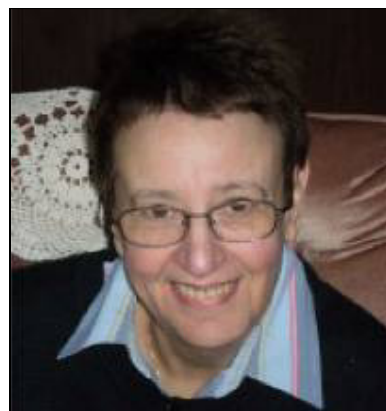
asigure armonia socială, compromisul este necesar și util în viața noastră individuală și uneori îl practicăm chiar fără să ne dăm seama. În fond, ce altceva e compromisul decât un schimb? Părinții îl aplică instinctiv cu copiii mici. Când copilul urlă că „*vrea cutare lucru*”, părinții *negociază*, îi oferă altceva în *schimb* și starea momentană de aparent conflict e aplanată. Se pare că metodele moderne de educație recomandă ca părinții să nu spună niciodată copilului *nu face asta*, pentru a nu-l influența negativ, ci, atunci când vor să-i interzică ceva, să-i ofere, în loc, altceva. Poate că nu e rău, învață și părinții cu ocazia asta că întotdeauna există alternative care îi pot satisface pe toți, fie total, fie parțial.

M-am referit aici la părinții cu copii mici. Între părinții care sunt bunici și copiii lor adulți, deveniți la rândul lor părinți, schimbul se face alfel: părinții continuă să dăruiască copiilor adulți, dar ei oferă dragoste, mai departe, copiilor lor, nu e un schimb reciproc, el merge într-un singur sens. Aici nu e loc de compromisuri, înțelepciunea bunicilor își va spune cuvântul.

Care este diferența dintre compromis și compromitere? Istoricul polonez **Adam Michnik** (n. 1946) ne răspunde: „*Compromisul nu este compromitere, este inversul fantasmului. Compromiterea este lășitate. Compromisul este curajul.*”

Sigur că trebuie o mare doză de curaj ca să faci compromisuri, pentru că orice compromis presupune o renunțare, o cedare a unui privilegiu. Evaluarea situațiilor în care compromisul este preferabil părăsirii terenului devine, pentru fiecare om, o încercare a înțelepciunii lui.

Cele mai frecvente compromisuri se fac între prieteni sau între soți. Nu există *rețetă generală*, alegerea momentului și a modului de a accepta

- sau iniția - un compromis este, de fapt, o artă, iar umorul, ca în multe alte ocazii, este un ingredient foarte util - dacă nu chiar indispensabil.

Mi-am pus deseori întrebarea: sunt compromisurile fenomene care apar *numai* în relațiile dintre parteneri sau prieteni? Nu cumva ni se impun - pe măsură ce înaintăm în vârstă - compromisuri pe care trebuie să le facem și *față de noi înșine*? Și nu se cere aceeași doză de curaj - despre care ne vorbește Adam Michnik - în abordarea lor ca și în cea a compromisurilor dintre prieteni sau parteneri? Mi se pare că tot de *un schimb* e vorba și în cazul compromisurilor față de noi înșine, ca și în cele dintre parteneri sau prieteni. Odată ce suntem pregătiți să acceptăm diminuarea capacităților trupului cu trecerea timpului, atunci renunțarea cu seninătate la beneficiile vârstei tinere vine de la sine. Viața oferă trupului timp, în schimbul căruia noi ne oferim confort prin îndepărtarea surselor care i-ar solicita trupului energia de care el nu mai dispune. Nu cere și acest compromis - față de noi înșine - aceeași înțelepciune, generozitate și curaj ca toate celelalte compromisuri?

VERONICA PAVEL LERNER

→a literaturii române, nu face esențialmente altceva decât să duc peste Atlantic asemenea valori care se numesc Eminescu, Coșbuc, Blaga, Radu Stanca, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Cioran, Noica, Ana Blandiana și mulți alți scriitori care au înnobilit slova românească. N-am aspirat niciodată să fiu „ambasador”, dar într-acolo conducea aprecierea profesoarei de literatură și poetei Silvia Popescu

din Cluj-Napoca, atunci când a semnat un articol amplu, pe două pagini mari din ziarul „Făclia” din 31 iulie 2015, intitulându-l *O admirabilă mesageră a marii culturi naționale*. Domnia sa mă reprezenta, metaforic vorbind, tot ca pe „un ambasador”, ca să revin la formularea dumneavoastră.

-V.N.: Stimată doamnă scriitoare și profesor Anca Sîrghie, în numele meu și al cititorilor

revistelor în care va apărea acest interviu excepțional, vă transmit cele mai sincere felicitări pentru modul exemplar în care ați pus în dialog îndepărtatele comunități de conaționali și cum ați apropiat diaspora românească de cultura patriei noastre comune. Vă dorim sănătate și har scriitoricesc pentru a ne încânta cu noi scrieri semnate de Dumneavoastră.

**2020 & cu tristețea datorată
ravagiilor provocate de COVID 19**

Trăim ireal

Trăim ireal
vremuri ce au devenit brusc
ireale!

Izolați
în lume,
în țară,
în casă,
în noi înșine

ne-ntrebăm mereu și mereu,
pe noi înșine
și unii pe alții:

De ce?
Cum?
Până când?
Ce va fi?
Incotro?
Cine?

Și fără vreun răspuns,

retrăim
istoria de groază
a omenirii
de acum un veac,
de acum un secol
ce-a pus punct
atâtor vieți,
ca și-acum,
înaintea vremii lor!

Vom privi și vom vedea
ce nu ne-a privit
și ce nu am văzut la timp!

Vom asculta și vom înțelege
ce n-am ascultat
și am înțeles prea târziu!

Inimile de piatră se vor topi
și inimile calde vor îngheța
nemângâiate și triste...

până când se va deschide,
din afară înăuntru,
Lumina.

Un dușman nevăzut!

Cum să înțelegi
liniștea străzii
și vacarmul știrilor disperate
din sufrageria ta?

Viața cu 180 de grade

în sens invers
acelor de ceasornic?

Liniștea neliniștii
din noaptea-zi
și ziua-noapte?

Răceala din gânduri
când primăvara
te rășfață-n culori?

Timpul comprimat
în ceasornic
și clipa dilată-n priviri?

Calendarul cu cifre
cuminți ordonate
și cifre haotice
vorbind despre morți?

Vieți până ieri prea tunate
și vieți răvășite
de durere și frică?

Știrile-bombă de ieri,
ceremoniile fastuoase,
azi tunuri, izolete, măști
și mânuși de cauciuc?

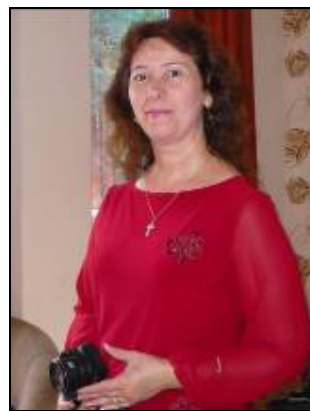
Cum să înțelegi?
Cum să te lupți?
Cum să învingi
un dușman nevăzut?

„Stați acasă!”

Am învățat
pe de rost
durerea zilelor
și tăcerea din priviri,
când timpul
s-a oprit în loc

**Petru Botezatu, Fecioara Maria cea
plină de har, acrilic și foiță de aur
pe pânză**

în suflet,
în minte,

clepsidrele s-au spart
rând pe rând

și ceasurile-n izolare
au ruginit
la ore deja trăite.

„Stați acasă!”
se aud pretutindena voci.

„Stați acasă!”

Timpul
s-a oprit
în locul vieții
ce așteaptă să fie!

Prea de aproape

Stau
în loja
sufletului meu,

văd totul,
simt totul,

uneori
prea de aproape!...

Sufletul Poeziei

Ne întorcem
în sufletul Poeziei
ca-ntr-un refugiu

tu și eu,

dintr-o lume prea gri
într-o lume-curcubeu.

Ne întorcem
în sufletul Poeziei
ca pe un târâm al făgăduinței.

ADRIANA WEIMER

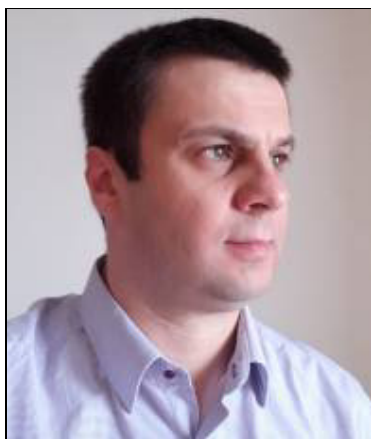
Ceață în luna Septembrie

Șoseaua era deja umedă la orele paisprezece, deși nu plouase încă. Totul în jur dădea o senzație de apropiere prematură a iernii. De o parte și de alta a drumului, plopii cu frunze galben-verzui se apropiau și dispăreau în grabă. Camioane puține. La fel și căruțe. Sau oricum mai puține decât s-ar fi așteptat. Postul de radio comercial tocmai terminase melodia „One way ticket”. Începu brusc buletinul de știri pe zone geografice cu avertismente despre starea meteo care se degradase brusc, existând posibilitatea ca în următoarele ore să apară ceață și lapoviță în orașul în care se pregatea să intre. Până în Capitală mai avea cam o sută de kilometri și se gândi să oprească la prima benzinărie înainte de încadrarea pe ruta ocolitoare. Simțea nevoia unei cafele. Și trebuia să răspundă de pe telefon la câteva mail-uri urgente. Benzinăria cunoscută era în renovare. Puțin iritat se întoarse și intra în micul oraș.

Aglomeratia de pe benzi și numărul mare de semafoare și treceri de pietoni îi întârzie sosirea la cafeneaua pe care el o frecventa cu familia sau cu prietenii când mai fugeau în weekend spre munte. Abia găsi loc de parcare pe unul din locurile regulamentare. Comandă și o apă minerală. Răspunde doar la un mail. În jur la cealaltă parte: elevi, două doamne ce-și vorbeau una alteia cu nerăbdare despre rudele lor și în colț un grup ce, după frânturile de discuție auzite, înțelesese că veniseră să vândă un teren, iar acum așteptau intrarea la notar. Gândi că aceasta lume se poate găsi oriunde în provincie într-o zi de lucru la aceste ceasuri. Își scoase cravata. I se părea nepotrivit să stea cu ea de gât aici. Privi prin geamul puțin murdar al vitrinei.

Afară se lăsa ceața.

Telefonul sună când începuse să soarbă în liniște un cappuccino vienez chiar bun. Clientul dorea onorarea comezii cât mai repede. Îl asigură că va face tot ce depinde de el deși marfa nici măcar nu plecase din Belgia. Sună la birou. Avea data exactă a sosirii reperișelor comandate dar era mult prea târziu.

Relată acestuia pe mail exact situația. Telefonul sună din nou și mai primi un apel în timp ce vorbea cu un coleg din altă zonă. Vorbi la telefon mai mult de o oră, mai verifică mail-urile ce se adunau, trebuind să răspundă la cele de la șeful lui din Elveția și de la depozitul din Capitală. Apoi privi din nou pe fereastră. Ceața era una deasă cum nu mai văzuse de mult. Părea că întreg orașul era învăluit în baloturi de vată. Era aproape șaisprezece. Verifică pe internet vremea pe ore. Situația părea să se înrăutățească. Mai turnă în pahar ce mai rămăsese din sticla cu apă și hotărî. Va rămâne în această noapte aici.

Ajunsese greu la hotel. Abia vedea la trei metri în față mergând încet și cu teamă, solicitându-și la maxim atenția deși acesta se afla la câțiva kilometri de cafea. Era unul din acele hoteluri care deși fusese renovat recent nu putea ascunde vestigiile trecutului. Arhitectura urâtă cu oglinzi și candelabre moștenite de când fusese hotelul „clasei conducătoare”. Avea camere doar duble și nu se putea plăti cu cardul. Exista în hol un bancomat. Nu avea de ales. Camera era exact cum își închipuise: o restilizare a unei ce ținea de o altă epocă, deloc placută. Internetul mergea însă neașteptat de bine. Instală laptopul și citi câteva mail-uri noi. Apoi un fel de oboseală ciudată îl obligă să se întindă direct pe pat. Ațipi puțin. Apoi se trezi brusc datorită zgometului unor frâne de mașină. Privi ceasul: șaptesprezece treizeci și cinci. Sună acasă. Nu răspunde nimeni. Trimise un sms. Pe fereastra ale cărei tâmplării din termopan se

îngălbenise nu se mai vedea decât cafeniul serii din ce în ce mai închis înghițind hulpav ceața. Privi televizorul și telecomanda pusă la baza lui. Era un aparat demodat cu cel puțin zece ani. Se privi în ecran ca într-o oglindă neagră. I se părea că se văd mult mai bine decât ar vrea cei treizeci și nouă de ani. Ieși din cameră lăsând cheia agățată de un breloc ce imita o piramidă imensă la recepție. Dorea să se plimbe puțin prin centru.

Pietonala era plină de oameni. Mare aglomerație în farmacii, bănci și la reprezentanțele companiilor de telefonie mobile. Se gândi că ar trebui să manânce ceva, altfel va trebui să accepte oferta restaurantului hotelului, în caz că exista, dar nu îi era foame. Se simțea prea oboist să mai aștepte servirea într-un restaurant. Intră într-un magazin cu încălțăminte, inspectă o pereche de pantofi sport, dar ieși repede. Apoi, într-o librărie, unde răsfoi o carte despre care se vorbea mult. Nu stău mult și ieși în stradă din nou. Se simtea stingher în costum chiar fără cravată. Mersul prin ceața rece, spartă de difuzoarele corpurilor de iluminat și de farurile mașinilor îi făcea bine. Zări un mini-market și intră cu gândul de a cumpara o sticlă de soacă, un pachet de biscuiți cu susan și un baton de cereal, adică cina. Găsi înăuntru tot ce dorea și, în plus, un mic om de zăpadă din ciocolată cu pălăria albastră, produse de o firmă respectabilă. I se păru straniu ca acum, în septembrie, să înceapă deja sezonul produselor aferente sărbătorilor de iarnă. Îl luă și pe el și merse la casă să achite.

„Vai ce frumos este, nu-i așa ?” întrebă vânzătoarea în timp ce punea și omul de zăpadă în punga personalizată cu numele magazinului. O privi zămbind. Bucuria ei îi păru de o sinceritate cuceritoare. Îi zâmbi, iar când privirile se întâlniră doar pentru o secundă observă că ochii ei probabil verzi făceau să-i strălucească întreaga față rotundă foarte încadrată de părul castaniu tuns în breton. „Da, cam devreme, dar într-adevăr e frumos!” răspunde și plecă încet din magazinul gol. Se făcuse frig. Merse câțiva pași prin ceața strapunsă de proiectoarele →

ALEXANDRU CAZACU

din parcul catedralei. Se așază pe o bancă, apoi se ridică brusc. Lemnul băncii era rece. Privi în jur, parcă simțind cum încet acest oraș de provincie se pregătește de noapte. Totul părea ireal. Mănat de o idee străină fugi înapoi spre mini-market.

„Ceva în neregulă?” întrebă aceeași vânzătoare cu un surâs de data acesta deloc sincer. „Nu. Nu. Totul este O.K.. Doar că...” spuse el și, pe măsură ce vorbea, simțea că-și pierde imensul curaj ce doar câteva minute înainte îl avea și care părea că-l va însoți tot timpul. „Vreau să mai cumpăr ceva.” băngui el. Lăsă plasa cu produsele cumpărate anterior într-una din casetele de la intrare. Grăbit, ajunse la raftul cu dulciuri, luă un nou om de zăpadă din ciocolată și se întoarse la casă. „A...”, zâmbi din nou sincer vânzătoarea. Achită și apoi cu o îndrăzneală pe care nu mai spera să o găsească spuse „Vreau sa vi-l ofer !” Inițial, ea refuză și răsese. După insistențele lui primi în cele din urmă. Mănat de același curaj ce îl însoțea și îl părisea în mod aleatoriu, o invită la o cafea după program. Respinsese categoric invitația. El insista. „Mulțumesc frumos domnule, mai luați ceva din magazin?”, întrebă ea ferm, ca un semn al închiderii dialogului. Trăind un sentiment al penibilului și al umilinței cum de mult nu mai trăise, apucă să spună : „Nu...În regulă. Mulțumesc frumos! Și imi cer scuze domnișoară ! Scuze! Mii de scuze”, apoi se întoarse spre stradă, parcă mai bătrân cu o sută de ani. Pășea greu, respirând sacadat, copleșit de o teribilă jenă, când auzi: „Hei, domnule!” Din pragul ușii magazinului, vânzătoarea, într-un halou de ceață, spuse: „La opt închidem. La opt și jumătate aici lângă piață... Nu beau cafea seara ...!”

A revenit în librărie, unde a răsfoit cărți până la ora propusă. Reveni spre piață. În vitrina slab luminată a unui magazin de piese auto, se surprinse poate și mai bătrân și mai obosit decât acum câteva ceasuri în ecranul televizorului. Ea era deja acolo, fumând. „Așadar, domnule?... ”, întrebă răsând, dar se vedea că e emoționată în discretul tremur al vocii. Mergeau unul lângă altul încet. El povestea repede, încercând să-i explice ce căuta aici acum și mai ales cum a văzut în

zâmbetul ei singur inamic care poate înfrunta ceața neașteptată de septembrie. Ea râdea des, punea întrebări puține și îi spuse că totuși ar trebui să intre undeva, mai ales că în maxim o oră totul în acest oraș va fi închis până mâine. O rugă pe ea să aleagă localul. Intrară într-o ceainărie unde nu mai era decât un domn în vârstă într-un colț, scriind ceva pe un petec de hârtie și vorbind singur în surdina. Au stat până la ora închiderii, povestindu-și unul altuia totul.

Răcoarea nopții pe străziile pustiite i-a permis lui să-i acopere umerii cu sacoul, atingând-o. Au mai mers încă o oră către zona ei de blocuri. Aproape de imobilul unde ea locuia, s-au oprit. Parfumul fetei amestecat cu mirosul de tutun, dunga fină a rujului rămasă pe buze, mâna ei mică pe care o ținea în palmă și, mai ales, răsuflarea tânără care forma aburi fierbinți, topind fuioarele ceții din ce în ce mai reci, toate îl amețeau. Toată ființa ei părea părea o lume protectoare tocmai prin fragilitatea arătată. Nu îndrăzneau să-și spună bun rămas sau la revedere. Totuși, ea se îndepartă de el încet. Curajul lui revenise brusc și o sărută. Stângaci, aproape brutal, după care se retrase. Ea nu zise nimic, dar îi întoarse fugitiv sărutul zicându-i: „Rămâi aci. Revin în 10 minute. „O

așteptă mai mult de jumătate de oră, dar, într-adevăr, reveni. Luară un taxi până la celălalt capăt al orașului, unde ea se întâlni cu o prietenă. Aceasta îi strecură în geantă cheile unei garsoniere dintr-un bloc vechi. La acea oră toate luminile erau stinse.

Niciodată nu făcuse dragoste atât de intens. Niciodată nu avusese senzația că orice ar spune și orice ar face această fată îl va înțelege acum și întodeauna. Niciodată nu a simțit până în cel mai mic detaliu o fericire lucidă. Niciodată cuvintele, atingerile, tăcerile, prezența nu i s-au relevat cu o asemenea bucurie. Niciodată realitatea din jur nu i s-a părut atât de dornică să devină și cadru dar și participant la această întâlnire.

Niciodată nu vorbise atât de mult cuiva cum îi vorbise ei. Niciodată nu a mai avut de atunci senzația că timpul ce va urma de acum înainte va fi o anexă a celui timp trăit împreună în vreme ce albuie și deasă ceața vătuiă ferestrele camerei de la etajul al treilea.

Dimineața, taxiul veni chiar mai devreme cu câteva minute și porni în grabă către mini-marketul din centru. S-au despărțit fără niciun cuvânt. Era suficient zâmbetul ei și tăcerea lui bucuroasă.

Ea deja întârziase cu câteva zeci de minute. Probabil recepționeerii hotelului chiar erau îngrijorați ce s-a întâmplat cu oaspetele de la camera 243 de nu a mai revenit..

Discret, chiar unul dintre ei a anunțat patronul de teamă să nu se fi întâmplat ceva, iar acesta din urmă, având relații în teritoriu, a rugat pe șeful poliției să vadă cum stau lucrurile, iar acesta, la rândul său, a primit informația de la societățile de taxi.

Astfel, șeful politiei, patronul hotelului, personalul acestuia, patronii societăților de taxi și șoferii lor știau programul bizarului călător și al vânzătoarei.

Reveni la hotel, ceru cheia, sub privirile tăcute dar zâmbitoare ale gazdelor, și plecă fără să ia micul dejun deja achitat. În mașină, spălă cu ștergătoarele parbrizul de mazăgă și privi prin el. Ceața dispăruse.

Rula încet pe asfaltul negru, sub impresia nopții trecute.→

Petru Botezatu, Maica Domnului Platytera, Frescă din altarul bisericii din Deva, 2007

Simți iar nevoia unei cafele. Se opri la prima benzinărie. Era aproape identică cu celalaltă de la intrarea în micul oraș. Bău repede. Citi pe bonul primit adresa. Dar era chiar aceea benzinărie de la intrarea din celălalt capăt. Însemna că a greșit drumul. Deși știa bine ieșirile. În plus indicatoarele erau clare. Întrebă casierul dacă e aici spre intrare în oraș dinspre zona montană. Îi confirmă.

Dorea să știe dacă au deschis azi, știind că ieri era în renovare. Îl privi ciudat, zicând că nu s-a renovat de patru ani. Iritat și speriat, se întoarse în mașină. Intră în oraș cu greu, tot datorită aglomerației, și fugi surescitat la supermarket. Ea nu era. Nu îi știa numele. Așa conveniseră. Întrebă la casă, descriind-o.

Toți credeau că este o confuzie. Se duse la șefa magazinului și contra unei „atenții”, aceasta îi prezentă toate angajatele, arătându-i pozele de pe legitimații. Nici una nu semăna cu ea. Fugii transpirat la hotel. Erau alți recepționeri. Le spusele că a fost noaptea trecută și a uitat ceva în cameră. Nu figura în registrul de ieri.

Aproape tremurând, căută în geantă factura primită ieri de la hotel. Nu o găsea. Își aminti că o lăsase pe noptieră.

Rugă insistent să poată urca în camera 243. Cu greu și tot contra unei atenții îl lăsară. Nu găsi nimic. Privi pe aceeași fereastră cu tâmplăria termopană îngălbenită. Inima îi bătea puternic. Afară, în depărtare, se zăreau vârfulurile munților învăluți în ceață.

Ajunsesese acasă în două ore, conducând practic automat, nepuținând să se gândească la nimic. Se spălă în grabă, își schimbă costumul și ajunsese la birou. Rezolvă urgențele, încercând să fie cât se poate de calm. Cercetă în telefon apelurile din ziua anterioară. La fel și mail-urile. Verifică extrasul de cont. Apărea extragerea de la bancomat din micul oraș.

Verifică pe internet mini-marketul, hotelul, companiile de taxi. De asemenea, chitanțele de la benzinărie și cele aferente cumpărăturilor. Toate existau.

Iar majoritatea site-urile de știri relatau cum în micul oraș fusese o ceață teribilă și bizară pentru luna septembrie.

Bilanț

Ce mai înseamnă o portanță,
Când însuși timpul e posac
Și toate-s fără importanță,
Și parcă zilele-s în sac?...

Trăim din amintiri în zdrențe,
Și nu mai e niciun liant!
În calea unor evidențe
S-a dus chiar ultimul talent!

Și cine stă să mai asculte
Poveștile din alte vremi
Ce-adeșea ni se par oculte
Și teamă ți-i să le mai chemi?

Dormim puțin, gândim aiurea,
Dorim întoarceri în trecut,
Dorim Izvorul și Pădurea,
Și-ntr-un frumosul petrecut!

Dar când trecură toate-toate?
Le-aveam pe mână, și le-am dat
Pe dragoste trăită-n rate,
Pe sentimente-surogat...

Simeria, 27 Mai 2020

La sentiment

Dragă, susură izvorul
Un refren bine știut:
Că ne duce Codrul dorul
De când nu l-am mai trecut...

Glas din amintiri mă-ntreabă:
Ce mai faci, pe unde ești?
Cum de ai atâta treabă
De n-ai timp să mai sosești?

Ți-aș așterne azalee
Dacă-ai vrea să te înduri
Să mai vii - nu pe Alee,
Ci, de dor, pe scurtături!

Și de-același dor să tremuri,
Când te prind și te cuprind -
Cum uitam de noi pe vremuri
De săruturi fără rând!...

Simeria, 23 Mai 2020

Poemul cucilor...

La marginea Prelucii,
În umbră de huceag,
Ca eunucii, cucii,
Din lume se distrag;

Și cântă singuratici
Un „cu-cu” nesfârșit,
Și-n toate-s hieratici,
Și au ceva de mit...

Total nesociabili,
În glăsuiri succinți,

Ei sunt iresponsabili
Ca rude și părinți;

Mereu ascunși vederii,
Mereu misterioși,
Stăpâni ai belvederii,
Și-ai codrilor umbroși;

Și tot de prin Prelucă,
Ades și prin brădet,
Se-aude câte-o cucă –
Un cuc... analfabet!
Simeria, 10 Mai 2020

Un fel de rugă...

În serile de lună plină
Și cu penumbre prin zăvoi,
Umblam ținându-ne de mână
Și cine mai era ca noi?

Cânta o mierlă somnambulă
Într-un fantastic recital,
Iar tu o îngânai fudulă,
Că nu era doar ea pe Deal!

Mai jos puțin, către ierugă,
Rupea din timp un pitpalac,
Eu înălțam în gând o rugă
Să țină noaptea cât un veac.
Simeria, 7 Mai 2020

Pe la poale de Deluț...

– populară –

Trecui aseară pe lună,
Pe la poale de Deluț,
Fiindcă mintea nu mi-i bună,
Că de dor nu pot s-o cruț;

Trecui aseară pe stele
Când e ziua spre amurg,
Că de dorul mândrii mele,
Clipele-n galop se scurg;

Lună, stele și Luceafăr,
Mă îndeamnă la pornit,
Cât mai sunt la minte teafăr,
Și mândruța-i de iubit!

Simeria, 4 Apr. 2020

DUMITRU HURUBĂ

**(Din vol. în pregătire:
„Clepsidra cu sentimente!”)**

Blocnotes

E toamnă iar!

Păi dacă e septembrie!

Vara a trecut fără să lase cine știe ce urme că s-a cam furișat ici-colo și asta doar așa ca să ne dea iluzia că mai există.

Da'ce dacă, o să-mi ziceți, n-a făcut ravagii ca prin alte părți, după iarna pe care am avut-o s-a comportat chiar civilizată, fără surprize majore...astea ar cam fi urmele ei și oricum septembrie dă semnalul trecerii la anotimpul *umbrei*, calmează exaltarea estivală, reasează în matca normalului toate acele alunecări fantezice...cele care ne spun că suntem tineri chiar și când nu mai suntem, că suntem frumoși chiar și când oglinzile ne cutremură, că suntem deștepți chiar și atunci când *călcăm în străchini*.

Gata, ne întorcem acasă, când la propriu când la figurat, dar acasă, scoatem mai toate confuziile la aerisit și mai târziu mai grăpiș le redistribuim în ordinea firească a vieții de fiecare zi

Ce mai, e toamnă!

O „lumină lină” se înscrie pe culorile ușor alterate, soarele alunecă distanțându-se prudent, aerul respiră calm, eliberat, cadențele crepusculare trimit în sfere ideatice și ne instalăm la porțile toamnei nu cu știința trăirilor intense ci cu înțelepciunea traducerii lor.

Prea idilic? Sigur că-i prea idilic, nu se *mai poartă* astăzi umbletul ăsta bezmetic (ar zice tata) călcătura directă și observația frustră fiind singura șansă de a atrage atenția cuiva și de a te face cât de cât auzit.

Așa dar...!

A început școala - ăsta ar cam fi primul gest de *trezire* iremediabilă - cel puțin până la vara viitoare - copiii își iau „backpacks”-urile cu tot cu „laptops” și „mobile phones” și fie că sunt mici fie că sunt mari intră în ritmul impus pendulând între nerăbdarea schimbării și resemnarea renunțării...

Cât despre părinți, îi suspectez de oarecare liniște mentală și relaxare fizică: școala e de dimineață până „late afternoon”, copiii sunt supravegheați, învață chiar câte ceva și se și disciplinează cumva.

Sigur, vremea școlii s-a depărtat serios de mine, ce zic, ar fi foarte

posibil să fie la distanța aia la care n-aș mai putea ajunge, dar nu e cazul, *neamțul ăla mic, care ne ascunde ochelarii, domnu' alzheimer*, vorba bancului, hălăduiește prin alte părți și atunci îmi permit o vizită - ocazională, vezi bine - în memoria aia a seninătății, a nevinovăției: ghiozdanul de piele - și nu-i o afirmație gratuită, ci pur și simplu adevărul ambiției tatei de a-mi inspira respect față de instituția de la care el aștepta confirmarea nu numai a necesității, dar mai ales, a calității interpretative - era plin cu caiete dictando, cu pătrățele, cu maculatoare, cu penar și ăla burdușit cu creioane bine ascuțite, echer, compas, gume, mă rog, toate *instrumentele necesare sau nu*, cu manuale (dacă erau!) cu pachetelul cu mâncare, un măr și ce alte minuni or mai fi fost, îmi rupea mâinile și atunci îl țineam în brațe ca pe un pachet valoros.

Că respectivul ghiozdan servea și ca sanie, drumul spre casă având și mici denivelări cu valoare de derdeluș e altă poveste...și aia adevărată, zău!

Distanță nu glumă între ceea ce știam noi și ce știu copiii astăzi, între otdinea dirijată de naivități și cea dispersată de deschideri informaționale aproape incontrolabile, între buchiseala literei și comoditatea descifrării ei.

Care pe care se surclasează e în funcție de intensitatea nostalgică și luciditatea analitică.

Punct.

Dar chiar dacă temporalitatea și-a schimbat ritmul, „rush” devenind emblematic astăzi, tot ne putem strecura o privire către ceea ce știm (**știam?**) cel mai bine: *,*Vreme*

Iisus Hristos, Mahrama, interpretare, icoană pe panou de lemn, colecție particulară, SUA

trece vreme vine”, zice Poetul dar adevărurile profunde, imuabile sunt aici și n-avem decât să le receptăm.

,„E vremea , Doamne ! Vara a fost lungă. (n-a fost, dar ce „știa” Rilke?)*

Aruncă-ți umbra peste cadranele solare

Și vânturile pe câmpii le-alungă.”

Toamna vine nu numai ca să calmeze infierbântările vieții (sic) ci și ca să ne regrupeze forțele, un fel de început impus de voințele neantului, dar de fapt reșezare în matca normalului ...**plin**.

„Dă fructelor din urmă porunci să fie pline ;

mai dă-le două zile de la sud, îndeamnă-le s-ajungă coapte bine, și toarnă dulce suc în vinul crud.” ...

Cam așa!

Ne sculăm de dimineață, timpul probabil devine știrea zilei, uzualul CNN-ului cu inevitabilul „breaking news” ocupă timpul „breakfast”-ului, dușul, cafeaua, expedierea copiilor ori „loading”-ul lor în mașină ne impun o viteză despre care nici nu știm dacă ne place, dar odată puși în mișcare ne regrupăm forțele, mental înainte de orice, așa ca să putem funcționa cum septembrie ne aduce aminte că trebuie.

Ce zice Bacovia?

„Tăcere... e toamna în cetate... Plouă... și numai ploaia dă cuvânt- E pace de plumb, e vânt și pe vânt

Grăbite trec frunze liberate.”?

Eh, nu tocmai chiar dacă iubim poezia lui.

Realul e mult mai simplu și poate mai puțin dramatic: Rutină!

,„Poetul”*

Eminescu,

„GLOSSA”

*,*Rilke : « HERBSTTAG »* (Zi de Toamna, trad. Al. Philippide)

MARIA CECILIA NICU

ȘARPELE (LUCIFER)

SAU MITUL ETERNEI RENAȘTERI (VI)

Cu trecerea timpului adevărata natură a acestor creaturi devine incertă, preponderent umană. Aș putea da un singur exemplu în acest sens, amintind **ritualurile de inițiere ale călugărilor budiști** în care *neofitul era întrebat dacă este om sau este șarpe*.²³

Balada **Șarpele** din folclorul românesc confirmă că mitul-ritual, având totem **șarpele**, s-a practicat și pe teritoriul Daciei. originea baladei se presupune a fi în secolul al XII-lea î. Hr.²⁴

Din multe variante ale baladei **Șarpele**, am ales doar trei balade de la Ibănești și anume: **Balada șerpelui, La poală de codru verde** {variantă} și **În pădure la izvor** {variantă}. Variantele de la Ibănești sunt doar frânturi de baladă și care **nu** se termină cu scoaterea **voinicului** din șarpe, cum ar fi fost normal și cum se întâmplă în balada **Mistriceanul**,²⁵ o variantă a baladei din Oltenia, sau în balada **Petrea Voinicul**²⁶ din Transilvania, unde iubita sau nevasta își bagă mâna în sân pentru a-l curăța pe Petrea de venin. Ca și în balada **Mistriceanul**, curățirea se face cu **lapte**. Este o credință universală că **șarpele sugă lapte**, umblă după lapte; „șarpele nu mușcă copiii mici; lor le place laptele și vin la copii de țâță și-i sug”.²⁷ În balada **Șarpele**²⁸ din

²³ DORINA STOICA, *Sub semnul lupului dacic. Lupul în mitologia și folclorul românesc*, în *Dacia eternă*. Revistă de cultură-tradiții, proză, traduceri din limba chineză, An 1, nr.8, noiembrie 2014, p.5. – Apare în ziua de 21 a fiecărei luni - Redactor fondator CONSTANTIN LUPEANU.

²⁴ FLORIN OLTEANU, CRINA CĂLIN și VALERIU MATEI, *op.cit.*, p.16.

²⁵ x x x Toma Alimos, *Balade populare românești*, vol.1, Editura Pentru Literatură, [București], 1967, p.36-48.

²⁶ OVID DENSUȘIANU, *Flori alese din cântecele poporului. Viața păstorească în poezia noastră populară*, Editura pentru Literatură, [București], 1966, p.223-225; PAVEL RĂTUDEANU-FERGHETE, *Balade din Transilvania*, Editura „Cuget Românesc”, [Craiova], 2008, p.236-238.

²⁷ TACHE PAPAHAĞI, *Mic dicționar folkloric*, Editura Minerva, București, 1979, p.457.

²⁸ x x x Miorița, *Balade populare românești*, Editura pentru Literatură, [București], 1966, p.118-124.

Argeș se recurge la salvarea din gura **șerpelui-balaur**.

Cele trei variante ale baladei din Ibănești, sunt publicate de profesoara **Elena Mera**:

Balada șerpelui

Foișica fagului,
Sus la vârful muntelui,
Jos la poala codrului,
Șe pară de foc să vede?

Da nu-i para focului

Că sunt dinți șerpelui.
Șăde-n cale-ncolășit
Și tăt roade la on voinic.
Și l-o ros pe jumătate,
Jumătate nu mei poate
De cuțate oțălite,
De paloșe ascuțate.
Câți drumari pe drum treșeau
Tăți în șerpe azvârleau.
Șerpele din grai grăia:
-Păzească-și drumari drumu
Ca să mânc io voinicu,
Că mni l-o dat maică-sa
Duminica dimineața
Mergând la biserică:
-Roadă-ți șerpui oasăle
Cum ne-ai zdrobit brațele.
Sugă-ți șerpui sânjele
Cum ne-ai supt țâțușile.

*Informatoare Todoran Stratona,
n.1914, Ibănești nr.364.
Culeasă în anul 1971.*

La poală de codru verde (variantă)

La poală de codru verde,
Șe pară de foc să vede ?

Da nu-i para focului
Că îs ocii șerpelui.
Șăde-n drum încolășit
Și tăt mâncă din voinic.
Jumătate nu mei poate
De paloșe ascuțate,
De cuțate oțălite.
Pe drum doi drumari treșea,
Voinicu din grai grăia:
-Voi drumari, voi meșteri mari,
Scoateți-mă de aici.

Șerpele din grai grăia:
-Voi drumari, voi veri primari,
Vedeți-vă voi de drum,
Că io de pe el l-o lăsa
După voi oi alerga.
Că maică-sa mni l-o dat
Chiar în zăua de Rusale
Cân era slujba mei mare.
La biserică să gătea,
El din țâță tăt zoria
Și maică-sa-l blăstăma:

-Sugă-ți șerpui oasăle
Cum îmni suji tu țâțale.
Sugă-ți șerpui carnea ta
Cum îmni suji tu viața.

*Informatoare Gliga Floare, n.1939,
Ibănești nr.324.
Culeasă în anul 1980.*

În pădure la izvor (variantă)

În pădure la izvor,
Suje on șerpe pe-on fișior.
Da pe-acolo șine treșea?
O nevastă frumușe.
Fișioru cân o vide
De nevastă să ruga:
-Tu nevastă, draga me,
De-ai făcut cuiva on bine
Fă, dragă, și pintu mine,
Și cheamă pe oareșine
Să mă scoată di l-ăst căne.
Ea cân să s-apropcie
Șerpele așa-i zășe:
-Meri, nevastă, -n drumu tău,
Fișioru ăsta-i a mneui,
Că maică-sa mni l-o dat
Pân a nu și botezat.
Mumă-sa l-o blăstămat:
-Vai, copile, dragu mneui,
Să te sugă șerpule
Cum mne-ai supt țâțale.
Tăt așa l-o blăstămat
Și blăstămu s-o legat.
Și io de-aia l-am mâncat.

*Informatoare Petra Emilia, n.1936,
Ibănești Pădure nr.8 A. Culeasă în
anul 1970.*²⁹

EUGEN MERA

²⁹ ELENA MERA, *IBĂNEȘTI. UN SAT DE PE VALEA GURGHIIULUI. Monografie etnografico-folklorică*, Seria Cercetări etnologice zonale - Monografiile Arhivei de Folclor, nr.9, Editura EFES (Editura Fundației pentru Studii Europene), Cluj-Napoca, 2009, p.146-147.

întâlnire

hai să ne întâlnim printre nori
nu e nevoie de bagaj
vom fi axul stelelor căzătoare

nu trebuie să te mai uiți în jos
n-ai grijă, n-o să te împiedici

uite de când vorbim
norul meu și-a schimbat forma
iar norul tău se odihnește
pe fruntea unui munte

aici gândurile nu mai pun întrebări
și nu se mai întorc pe pământ

uitarea scrijeleşte piatra
piatra timpului
vom străluci în timp
în întuneric
23 martie 2020

nu mai e loc în lume

dimineța vine pe racursiuri de
lumină
se așează în porturile lumilor
plecate,
se scaldă în spaimele mărilor
învolute
vetustă bijuterie bizantină

clipele zilei le simți din ce în ce mai
legate
de mâini, de glezne, de stratul de
porțelan
agate moștenite din alte regate
sub încruntarea timpului șambelan

la asfințit, dimineța se strecoară
străvezie printre prea multe tăceri
printre frici neatînse de ieri
adormite cu moartea în suflet
acolo unde am rămas fără umblet

unde nu era prevăzută o escală
cu porțile închise într-o doară

nu mai e loc în lume
nici măcar pentru vise

exercițiu cu mine însămi

nu pot respira înlăuntrul
mai bine afară, cu tâmplele
atinse de vânt
drumul se îngustează
mărginit de prăpăstii,
pe zidurile stîncoase
flori de colț
fluturi amăgiți
caută soarele
printre culorile sfâșiate
de umbrele ascuțite ale piscurilor

mirările mele muritoare
dau examen
sar din piatră în piatră
și curg pe unde ivorii
departe, în pădure
mirările mele nemistificate
vor trăi
până la moartea mea.

Să urc iar în Grădina Ghetsimani...

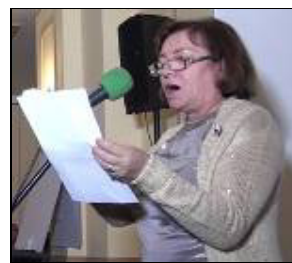
Mi-e sufletul pustiu
ca pământul arid din Valea Gheenei.
numai grote, stânci și spini
cât vezi cu ochii...
Iar freamătă măslinii
și vulturii dau roată
singurătatea-I nu adoarme
vegheată de animalele de pradă
Când se luminează sângele
singurătatea în suflet uitată
se stinge fără lacrimi
sub clipa îndurată
De cât verde
și de câte trepte
va mai fi nevoie
să urc iar în Grădina Ghetsimani...

vălul de mireasă

nu mai răsfoi amintiri
vălul de mireasă
cântă și acum prin pădure
când ceață, când ecou
departe de mâna ce l-a furat.
se întristase și îngerul.
degeaba umbli cu hangerul
ascuns sub cămașă
eu port în buzunare tot basmele
copilăriei

Petru Botezatu, Maica Domnului,
cu Pruncul, tempera pe panou de
lemn

logodite cu visele de acum.
sufletul meu are alte culori
iar ție nu ți-a plăcut
nici măcar Botticelli.

flutur
călător ca timpul
în drumul lui spre lumină
în drumul meu în jurul soarelui
flutur alb
în zbor precis
s-a așezat pe pantoful de lac
ne-am privit
botezați de mirare
s-a așezat pe umărul meu ca pe o
creangă
și la picioarele mele a început să
crească iarba
s-a așezat
inel sîdefat
și bea rouă din palmele
împreunate
depărtările nu mai au țărături
nici distanțe
și timpul se mișcă neîncetat
pământul zvâcnește
la fiecare pas
nu mai vrea să plece
se poate înnopta
unul va trebui să renunțe
unul va trebui să accepte
va rămâne unul
sau noi ?

l'heritage

întinde o mână
și voi rămâne în șoapte
cu un pahar de interzise trăiri
rostogolit în furtuni
când vrerea
și clipa
arderea și moartea
nu mai au greutate

iar după ce își vor face efectul
voi adormi o vreme
e somnul meu cu vise sarde
trece pe lângă mine un tren
ca un fum
cu gânduri abandonate
silenzio stampa

LILIANA POPA

Mesajul lemnului - cu mâna și cugetul sculptorului

Referindu-se la admirabilul maestru al sculpturii **Geza Vida**, istoricul și criticul de artă Vasile Drăguț avea să spună: Arta sculpturii a fost pentru el, (de la a cărui moarte s-au împlinit în luna mai 40 de ani), „o statornică dragoste pentru lemnul frate în ale cărui adâncuri stau tănuite atâtea mirabile forme ce așteaptă să fie descoperite și date la iveală.” În acel an (1980) **Bara Barnabás** împlinise 20 de ani (născut anul 1960, la Sândominic) și nu-i exclus ca omul și marele artist al Maramureșului să nu-l fi inspirat în alegerea carierei sale. Viitorul artist a urmat cursurile Liceului de Artă de la Târgu-Mureș și ale Academiei de Artă de la Iași, Secția sculptură. În momentul de față este profesor la Liceul de Artă „Nagy István” din Miercurea-Ciuc. În anul 1988 a primit premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România, la Bienala de sculptură de la Arad. A avut numeroase expoziții individuale și de grup, multe sculpturi spațiale, mai ales în lemn, se leagă de numele său. A ales, ca și maestrul de odinioară, să se „lupte” cu lemnul, să deseneze și să cioplească în lemn, la început, figuri de mici dimensiuni.

Pe 21 martie 2017, cu ocazia *Zilei creativității europene*, la Galeria de Artă a Consiliului Județean Harghita s-a vernisat expoziția de sculptură a artistului **Bara Barnabás**. Este o expoziție de idei și mesaje plămădită din acest darnic material, **lemnul**. Artistul se dovedește un sculptor al convingerilor, actul estetic devenind formă și expresie. Prin cumpătate și discreție încercă, prin cele 31 de lucrări, să ne transmită stări de armonie, de tensiune, situații de comunicare, de îmbrățișări și înălțări. Privitorul va întâlni compoziții cu tentă evocatoare, semnele unui simbolism convențional punându-și amprenta, dar și realizări la care procesul de abstractizare devine evident. Sculpturile se impun prin seriozitate și prestanță, forme geometrice, figuri staționare și în „mișcare” te invită la

„dialogul” limbajului artistic, în care fondul tradițional de semne și simboluri sunt prezente alături de cel contemporan. O finețe de natură romantică a lucrărilor se manifestă prin acel „lăuntric” al ființei autorului. Asistăm la „dansul” dimensiunilor și suprafețelor... Bara Barnabás știe să-și evidențieze „golurile”, precum le făcea cândva autorul „stâlpilor înaripați”, Ovidiu Maitec, care le introducea în „carnea materiei sculpturale, transformându-l într-un atribut al acesteia”. Bara Barnabás comunică prin elementele și planurile sale astfel, că lemnul natural strălucește dezinvolt în linii drepte și unduitoare, apropiindu-se și despărțindu-se, degajând unde/raze solemne și grave. O estetică și-un design plăcut îți întâmpină privirea și starea emoțională. Fluiditatea și frumusețea liniilor, extrem de rafinate, simplitatea și severitatea viziunii formelor le întâlnim în lucrări ca: *Bucuria vieții, Răsărit I,II, Idol I,II, Pereche I,II, Pasăre I,II,III, Gemeni, Echilibru-dezechilibru, Cum e sus e și jos, Unicul străbun ș.a.*

Privite din diferite părți, în aceste lucrări vei descoperi noi expresii, alte și alte trăsături, un nou mesaj, un alt „avânt”, o altă „staționare”...Deslușim simbolul direct, concret și voluntar al unei idei centrale. Artistul insistă, în compozițiile sale, nu numai asupra liniilor drepte, ci și asupra celor arcuite, încovoiate, lăsând spații deschise, „ferestre”, ca umbra și lumina să apară sau să dispară, făcându-și astfel „jocul”. Raporturile armonice dintre static și

dinamic regăsite în marile sculpturi ale lui Geza Vida, aici le vezi la scară mică, ca pe niște poeme ale materiei transformate într-un simbol viu ce-l pretinde realismul subiectului. Asta nu înseamnă ca în destule creații să nu primeze caracterul liric sau, cum spunea Baudelaire, „supranaturalul”. Titlurile sunt ilustrative: *Înger, Venus amintire, Floare, Formă, Barca vieții, Plantă, Fecioară fericită, Lănțuire, Zi-noapte, Femeie, Rugăciune ș.a.*

Dacă muzica nu se poate „povesti”, ca și poezia, în cazul sculpturii emoția privirii, a interpretării are nevoie de termeni ce se doresc a lămuri că și aici spiritul se „descarcă” și granițele sufletului se „deschid”. Împărtășim deci crezul după care își ghidează activitatea artistică Bara Barnabás: „*Dacă lumea noastră se formează, se deteriorează și renaște prin puterea imaginii, a gândului și a cuvântului, atunci >cioplitul< poate avea un rol constructiv în procesul creativ*”.

M-a impresionat dăruirea artistului pentru cultul care-l are în fața lemnului, în a cărui „viață” tăcută și liniștită i-a găsit acele trăsături și componente de-a ne comunica universal idealic al vocației sale. I-am răspuns prin acest profil în cuvinte la invitația de-a savura sensibilitate, ordine spirituală, armonie și meditație dăruite prin expoziția sa. Sperăm ca în drumul său să fie călăuzit, în continuare, și de aforismul: „*În fiecare lemn stă-un semn care-și așteaptă descifrarea. Adună lemn. Adună semn...*”.

NICOLAE BUCUR

(Din cartea *Amprentele pelerinului*, în curs de tipărire)

ZILELE BABELOR

(IV)

Moto

„Mai bine izolat decât în-pământat!”

Să nu uităm, deci, că există (cel puțin) două laboratoare care au lucrat și lucrează în continuare la acest proiect, cel de-al doilea (originalul) fiind în S.U.A. ...

Așadar, coronavirusul a fost menit să servească unui scop generos (un viitor vaccin anti-HIV), care a „scăpat” poate din cauza igienei precare din laboratorul chinez (acesta a chiar brevetat construcția virusului respectiv!).

O altă interpretare a aceluiași informații ar fi aceea că oamenii de știință (Chinezi? Americani?), servindu-se de virusul construit inițial în scopuri medicale, l-au dezvoltat în continuare ca armă biologică, adăugându-i efecte nocive.

Virusul, de origine animală, a fost transformat în virus respirator uman, conferindu-i-se afinitate pentru proteina ACE2 (acronim pentru „angiotensin converting enzyme 2”), o enzimă implicată în controlul tensiunii arteriale. ACE2 e prezentă în anumite celule din inimă, rinichi și plămâni și constituie poarta „aleasă” pentru intrarea în celulele umane atât a virusului SARS, responsabil de o epidemie în 2003, cât și a lui Covid-19, sursa pandemiei actuale. Acesta din urmă anihilează însă și sistemul imunitar prin secvențele de HIV ce i-au fost introduse în genom. Mai are capacitatea să neutralizeze eventualii anticorpi și e capabil să străbată până-n creier, unde cauzează efecte neurologice.

Biologia moleculară, inclusiv ingineria genetică, intră în domeniul meu de competență, așa că am putut urmări (cutremurat !) etapele descrise în studiul de mai sus.

Unele etape, în alt context, pașnic, căci nimănui nu-i trecea prin minte să facă vreun rău, le-am efectuat chiar și eu, pe vremuri, lucrând cu un virus de piscică. Așadar, vorbesc precum unul ce poate afirma: „Et in Arcadia ego”!

Mă întreb cum va fi posibil să ne împotrivim acestui dușman redutabil? Mă tem de riscul unei reveniri...

Pe la miez de noapte s-au auzit rafale de armă automată nu departe de noi, probabil la breteaua autostrăzii.

Să fi fost vreun inconștient fără „atestare”, care credea că poate să scape de amendă luând-o la sănătoasa? Vorbeam de militarizare...

26 martie

În noapte am auzit un rostogolit sinistru și zgomotul a ceva ce eclatează în preajmă.

Pe lumină am descoperit că o țigla se desprinsese de pe acoperișul nostru, așa, din senin. Să fi fost unul din gloanțele trase așară? Gloanțele cartușelor trimise „în vânt” ajung și ele undeva! Pot călători chiar și trei kilometri. Unde pică provoacă prăpăd; să fi căzut unul la noi?

Azi am făcut o tentativă care a eșuat. M-am înarmat cu o listă lungă de alimente ce ne-ar face viața mai frumoasă și am decis să înfrunt primejdia mergând cu mașina la mall.

Coadă celor care așteptau afară era imensă, așa că am renunțat. Imaginați-vă un șir de oameni (disciplinați), cu cărucioare, așteptând aliniați pe o distanță echivalentă cu cea de la Piața Romană până la Universitate; Sau de la Statuia lui Matei Corvin la cea a lui Avram Iancu!

Culmea este că la *supereta*, despre care am mai vorbit, nu mai era de data asta nimeni și am găsit mai tot ce era esențial. Lipseau (culmea !) produsele de lux, gen icre de somon ori ficat de rață – sau că gestionarii nu le-au mai comandat, sau că lumea ce stă acasă le cumpără pentru că dorește să se răfețe culinar! Indiscreții ulterioare mi-au confirmat a doua ipoteză, pe care, de altfel, o practicăm și noi. Seniorii ar avea orele lor „de ieșire”, dar nu le cunoșteam și nimeni nu mi-a făcut vreo remarcă. Mă simt tânăr, oricum.

În mass-media se fac noi insinuări. Un intelectual ce-și zicea filosof și autor de cărți explica blând că aceste zile de izolare trebuie să ne fi condus la conștientizarea faptului că „suntem prea mulți”, că trăim „prea bine” și că ar fi indicat să câștigăm bani mai puțini. Pe Facebook circulă panseuri similare, atribuite miliardarului Bill Gates. (*Bau-bau* a încetat să mai fie George Soros!)

Soția mea prezice că „cei răi”, dacă au lansat epidemia sperând să reducă populația lumii, vor obține efectul opus, căci izolarea va duce la un nou *baby-boom*! Tot ea a găsit în cartea din 2005 a lui Jacques Attali

Horea Porumb, Aurel Rău, Nicolae Băciuț, într-unj „turnir” prin cetatea medievală din Târgu-Mureș, august 2020

„O scurtă istorie a viitorului” descrierea efectivă a ceea ce trăim acum. Aflu că la întâlnirea G20 a șefilor (vizibili ai) lumii s-a pus în discuție literalmente eventualitatea creării unui guvern mondial!...

30 martie

Ieri, în prima duminică după echinocțiul de primăvară, am trecut (Iar! Deși se spusese că s-a renunțat) la ora de vară. Adaptarea la deplasarea ceasului în acest sens se face însă fără dificultăți. Toamna e mai greu.

Soția mea și-a încercat șansa mergând la un alt mall, dar tot degeaba, însă a tras unele concluzii tactice pentru data viitoare. Nu că ne-ar lipsi ceva anume, dar ideea în sine, de a ne simți prizonieri, e enervantă. Prietenii noștri din diverse țări sunt stresați mai mult sau mai puțin intens și mai toți au impresia că sunt bolnavi. Un văr, medic de familie în partea cea mai afectată a Franței, ne spune că la cabinetul său nu mai vine nici un pacient. Toți cei care se auto-suspectează merg direct la spital. L-am întrebat dacă a văzut cu ochii lui vreun bolnav de Covid, sau măcar vreunul vindecat? A zis că nu. Un altul, din țară, n-a avut ocazia să intre în horă, căci a intrat... în concediu medical cu probleme de coloană vertebrală o dată cu începerea pandemiei, dată care coincidea și cu acceptul ce-l primise de a lucra și după vârsta de pensionare. Pe medicul de familie nu îndrăznim să-l deranjăm.

Ne-am obișnuit (ce nu făcuserăm o viață) să privim filme la televizor.

HOREA PORUMB

CATRENE FUMIGENE

Deasupra majorității?

Drepturi, o minoritate
Are-atâtea cât se poate.
Când se vrea majoritară,
Ducă-se la ea în țară.

Black Lives Matter

Puși să distrugă-n pași alegri,
Mărite Doamne, -i luminează:
Nu numai viața celor negri,
Ci toate viețile contează!

Își dă arama pe față

Mult pretinsa culturală
Revoluție, de stânga,
Cât s-ar vrea de naturală,
Dă cu stângu-n drept', nătânga.

Cui dă bine acuzarea?

Acuzarea de rasism
N-are-a face hici cu rasa.
În splendidu-i egotism
„Obiditul” sare casa.

Excesul de zel față de moștenirea trecutului

S-or cruci, -nfruntându-și anii,
Vânturile, haihuile:
Au ajuns, ca talibanii,
Să dea jos statuile.

Descoperitorului Americii

Descoperind, tenace,-o lume nouă,
Ne-ai conturat tabloul despre lume,
Ca, peste veacuri, șerpi clociți în ouă,
Să-ți scoată din istorii al tău nume.

Recunoștință față de Columb

Descoperind americi la vreo nouă,
De fapt, descoperise-o „Lume
Nouă”,
Să-i dea urmașii, veacuri mai apoi,
Memoria la lada cu gunoi.

La monumentul președintelui Abraham Lincoln

Pe-obrazul țării-ai șters o pată:
I-ai scos pe negri din sclavie.
Urmașii lor, azi, drept răsplată,
Te scot și ei ... din veșnicie.

Cu ce-s mai breji decât talibanii?

Porniți, neomarxiștii scandalosi,
Istoria s-o ardă ca ciurlanul,
Vor fi fiind ei mai puțin geloși,
Dar niciodată decât talibanii.

Care-i vina albului american de astăzi?

Îmi repugnă sclavagismul și
rasismu-ntors pe dos.
Când pe-un alb îl cheamă-un negru
ca în restaurant pe-un țal

Și îi cere să-i sărute un bocanc în
mod hidos,
Să nu bléstemi insul care l-a-ncălțat
pe-un canibal?!

Nici sângele tău nu-i mai roșu decât al meu

Să dai foc cu mânie de zbir la statui,
figurine, icoane
De-aceea că Maica Fecioară și Fiul
și sfinții părinți nu-s de-aceeași
culoare cu tine,
Ăsta nu cumva-i tot rasism excesiv,
rătăcite-al meu Steve, gogomane,
Tu, ce știi că și ție tot sânge de-
aceeași culoare îți curge prin vine?!

Nu poți menține libertatea prin asumarea libertății de a-i urî pe alții

Cretini dând jos statuile de nobili,
Predecesori ce-au abolit sclavia,
Prin gestul lor de imbecili ignobili
Îi surpă libertății temelia.

Avertismentul lui Trump pentru mințile fierbinți

Cine-o da jos de pe soclu
La țicneală vreo statuie,
Pe cocoașa sa de cioclu
El pe soclu o s-o suie.

Se schimbă gusturile

Nu se-ntreabă Alba-ca-Zăpada,
Mirii fug de ea ca de dalac.
Cu catran să-i ungem fața, coada
Și, firește, coasta cea de drac.

Exces de zel într-o cofetărie

O cafea și o „Negresă”
S-au soldat c-un trist final:
Brusc blocat și pus în lesă,
Că-i ... rasist și canibal.

În conformitate cu moda

L'Oreal, de hanț să scape,
Noi pigmenți cată-n tăciuni:
Blondele să fie-arape,
Urșii albi s-ajungă bruni.

Întrebare inocentă din partea unui cursant

Întreabă în neștire, nu a frondă,
Pe-un prof versat un tânăr polițist:
„Când unul tuciuriu bruschează-o
blondă,
Acesta, mă iertați, nu-i tot rasist?”

La ora de instruire a polițiștilor

Bandit ochind în tine, de culoare?
Să-l lași să tragă el întâi. Insist,
Altminteri - ani-lumină la răcoare,
Iar de-l împuști tu primul - ești
rasist!

Orice drepturi cetățenești sunt la fel de scumpe

Sigur, toată lumea trează
Neagă dritul schingiuirii,
Însă credeți că-i mai brează
O poliție-a gândirii?

Hoțul și bătașul au etnie?

Spune-i unui hoț că fură,
Face jaf la drumul mare
Și te-ai ars: inciți la ură,
Ba și la discriminare!

Viciul e discriminare?

Cum citește-o epigramă,
Care-o pișcă, n-o jelește,
Numai ce-auzi o madamă:
„Nu-i corect politicește!”

Bani să iasă

Pentru dâșii doctor Faust
E-o valoare relativă:
Ei ți-atestă holocaust
Și-n comuna primitivă.

Cui îi stă-n gât creștinismul?

De milenii ne vânează,
Ne aruncă-n beznă, tină.
Astăzi ni se profanează
Și memoria creștină.

Președintele Erdogan transformă catedrala „Sfânta Sofia” în moschee

Iataganul próclet vine
Iar asupra Sfintei Cruci.
Replica lumii creștine
O ploită-i cu bulbuci.

Ce semnificație are transformarea catedralei „Sfânta Sofia” în moschee

Scepticii văd începutul
Unei noi filozofii.
S-ar putea să fie șutul
Altor - noi - „Sfinte Sofii”.

NICOLAE MĂTCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA SEPTEMBRIE

ÎN LUNA SEPTEMBRIE

Plecată-i vara sus pe grui,
Vacanța e demult în doliu,
Elevul stă în banca lui,
Parlamentarul... în fotoliu.

MUSAFIRUL ÎN PERIOADA DE ALERTĂ

Și-a pus în cui bastonul, basca,
Lăsă pantofii la intrare,
Iar gazda-i zise: scoate-ți masca!
Urgent el a ntrebat: pe care?

CONFIRMARE ÎN PANDEMIE

Ca un sihastru-n izolare
Am stat, luând ușor aminte;
Că adevăru-i unul, care
E spus de cel ce nu ne minte!

RECLAME INTENSE

Mi-am zis, privind spre animale
În târgul ce-mi ieși în cale;
Că vaca bună și lăptoasă
Se cumpără direct de-acasă!

PREZENTAREA MĂRFII

Aspectul nu mă cucerește

Și-mi zic, intrând în prăvălie:
Când ambalajul strălucește,
Precis e marfa cenușie!

MASCĂ CHIRURGICALĂ

Azi măștile, mărturisesc,
Fac guvernaților minuni,
Căci nu se vede când roșesc
De gogonatele-i minciuni!

MULȚUMIM LUI DUMNEZEU

Omul, Doamne-ți mulțumește
Că i-ai dat lumină, soare,
Că vorbește și gândește,
Și-i întruna în mișcare.

Pentru tot ce-l înconjoară:
Apă, aer și verdeață,
Pentru toamnă, iarnă, vară,
Pentru tot ce-nseamnă viață.

Pentru pace și iubire,
Pâine, fructe, lapte, vin,
Pentru-un dram de fericire,
Cu iubirea din cămin.

Pentru tot îți mulțumește,
Însă iartă-l pe ateu,
Că de TINE - și amintește
Doar atunci când dă de greu!

PE CALEA DREPTĂȚII

Un lucru îmi zburlește părul
Și-i clar ca soarele și luna:
Când luminează adevărul,
Întunecă pe loc minciuna!

UNUI SOȚ ȘI CĂSĂTORIE TÂRZIE

E mândru cu a lui soție,
Ea-i tânără, el în etate,
Și-i place mult, ... la nebunie,
Iar când e sănătos o bate!

COINCIDENȚĂ

Având un foarte prost stilou,
Și-a cumpărat un altul nou,
Dar și acesta-i prost, că scrie
Tot cu greșeli de-ortografie.

VIITOR ÎNDEPĂRTAT

Va reveni matriarhatul,
Beșugului găsi-vom cheia
Doar când va câștiga bărbatul
Cât poate cheltui femeia!

GHINIONISTUL

Obsedat că pierde-ntruna,
Vrând chiar soarta să-și ajute,

INSTANTANEU LA VOTARE

Sala-i mare și cocheta,
Urnele-s precum se cere,
Iar votarea e secretă...
La vedere.

ÎNAINTE DE ALEGERI

O vorbă am la îndemână
Și-o spun, dragi conaționali:
Să nu dați vrabia din mână
Pe-un stol întreg de... papagali!

AUTUMNALĂ

Pădurea se dezbracă iar,
Și cine știe-a câta oară,
De frunza deasă de stejar
Ce a ținut răcoare-o vară.

Ea, ca o mamă grijulie
Acoperă cu straiul său
Semințe mii, ce-n primăvară
Rodi-vor fiecare
Și îi vor mulțumi
Prin a miremelor din flori,
Prin zumzetul albinuțelor,
Dar și prin coloritul
Tabloului de plante
Mirobolante.

ELECTORALĂ

E clar ca Soarele și Luna -
O spun și nu e cu mirare:
Cu mâna lui, întotdeauna,
Și-o face omul la votare.

RECLAMA VINARULUI

Azi sunt în crama mea, vecine,
Mai umblu pe la câte-o vrană,
Și-s mulțumit, decurge bine...
Economia subterană!

VASILE LARCO

**De la un clasic citire:
NICOLAE PETRESCU
(1936-2020)**

COINCIDENȚĂ

Având un foarte prost stilou,
Și-a cumpărat un altul nou,
Dar și acesta-i prost, că scrie
Tot cu greșeli de-ortografie.

VIITOR ÎNDEPĂRTAT

Va reveni matriarhatul,
Beșugului găsi-vom cheia
Doar când va câștiga bărbatul
Cât poate cheltui femeia!

GHINIONISTUL

Obsedat că pierde-ntruna,
Vrând chiar soarta să-și ajute,

A fugit și el cu una,
Însă ea fugea mai iute...

ARTA CRITICII

Criticul, cu fraza-i gravă,
Când i-a desecat volumul,
L-a urcat întâi în slavă
Și i-a dat de-acolo drumul.

RETICENȚĂ

De-am stărpi pe proști, cumva,
Cum s-ar crede că a logic,
Oare nu s-ar perturba
Echilibrul ecologic?

Selecție VASILE LARCO

Literatură și film

Bel-Ami și Iisus Cristos

În decembrie 1891 Maupassant are accese de teamă, vede fantome și se crede urmărit. Moare peste doi ani, iar la înmormântare asistă Proust și Zola, printre alte celebrități. În cărțile lui Maupassant apare o predilecție pentru spaima trecerii în neființă, pentru moarte și nebulie. Când moare personajul Forestier (vezi romanul *Bel-Ami*, apărut în 1885), autorul musai să scrie acolo că „o hidoșenie se răsfrângea în ochii lui ficși” (traducere de Radu Malcoci, 1969). Spaima de uitare, de cimitir, de ireversibil.

Scriitorul s-a născut în 1850, a trăit puțin, dar intens, fiind un prozator desăvârșit. Romanul *Bel-Ami* sintetizează cu dinamism loviturile de teatru ale epocii, speculațiile, scandalurile, parvenirea. Georges Duroy, numit și Bel-Ami, e un produs perfect al epocii, un Julien Sorel sau chiar un Rastignac. Pe ce se bazează arivismul său? Pe farmecul fizic, dar și pe corupția malefică din înalta societate. La început, Georges n-are nici măcar un ban, nu cunoaște pe nimeni, dar hazardul îl ajută mereu. Ascensiunea sa socială se bazează pe

întâmplări potrivnice, pe un noroc căzut din cer. Mai precis, întâlnirea cu Charles Forestier, fost tovarăș de arme în Algeria. Acesta îl angajează ca redactor la jurnalul de opinie *La vie française*. Fascinat, el va descoperi saloanele, femeile, calculele, politicul, surâsul contrafăcut. Va urca treptele puterii grație femeilor care-l înconjoară și îl adoră.

Regizorul Philippe Triboit s-a oprit în ecranizarea sa (*Bel-Ami*, 2005) la aspectul superficial, colorat, spectaculos. Costumele sunt desăvârșite, etalate într-o atmosferă pariziană, însă machiajul are sclipiri jenante, culorile invadează de pretutindeni. Regizorul n-a avut răbdarea parcurgerii cărții, nici n-a exploatat artistic sfârșeala doamnei Walter, când a aflat că fiica ei a fugit cu Georges. Deodată, ei îi trece pe dinaintea ochilor chipul senin al lui Isus mergând pe apă. Se duce spre seră și...din nou spaima lui Maupassant, materializată în cuvinte de tipul „dihăni, fantome ciudate și înspăimântătoare arătări de basm. Doamna știa că în acele clipe Georges îi necinstea fata. Ei îi treceau mereu „pe dinaintea ochilor, îmbrățișați împreună cu Isus Cristos, care binecuvânta dragostea lor

nelegiuită”. Filmul omite asemenea subtilități, neglijând eșafodajul psihologic.

În 2012, Nick Ormerod filmează un alt *Bel-Ami*, cu Robert Pattinson (Georges), Uma Thurman (Madeleine Forestier), Kristin Scott Thomas (Madame Walter), Cristina Ricci (Clotilde). Nu voi afirma că aici totul e la superlativ, ci voi polemiza puțin referitor la prestația lui Pattinson, despre care lumea vrea să creadă că a rămas cantonat în interpretările anterioare. În rolul lui Bel-Ami el e un Casanova perfect, cu zâmbete toxice, cu grimase contrafăcute. Infatuat, arogant, egoist, brutal, fără scrupule, sardonice, perfid, impulsiv. Nu e puțin lucru să unești într-o interpretare toate aceste...adjective. Pattinson a reușit.

ALEXANDRU JURCAN

EPIGRAME / CATRENE

UNUI PESIMIST

Când muntele sărută cerul
și cerul se coboară-n mare,
rămâi în viață cu misterul
și râzi când soarele răsare.

UNEI DIVE

Trec anii, parcă ieri ai fost
o zână mândră fără somn,
dar vine vremea unui rost
la braț, pe bulevard, c-un domn.

UNUI CAVALER SEMEȚ

Mai ieri erai și tu semeț,
cu părul negru ca un corb,
dar fugi de-un câine pădureț,
beteag și năpărlit și orb.

UNUI SECRETAR DE STAT

Pe vremuri, greu la Medicină,
la BIO-CEL deloc atent,
când te certai cu o vecină,
și te-ai trezit chiar repetent.

VICTOR MAROLA

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Număr nou de *Vatra veche* - nu e floare la ureche, dar nici nu e o corvoadă să-l citești din cap în coada... :

Livia Ciupercă

Stimate maestre Nicolae Băciuț, primind revista *Vatra veche* pe luna trecută, vă mulțumesc, felicitări și sunt, deja, cu gândul spre următoarea, deoarece:

Cu poezii și proze plouă,
Spre *Vatra* spun, dând curs măsurii:
C-o să apară-o creangă nouă
Pe arborele Editurii.

VASILE LARCO

Mulțumiri și felicitări pentru *Vatra veche* 8 / 2020, pe care o așteptam.

Picturile d-nei Adriana Ureche sunt o splendoare. Dumnezeu s-o odihnească în pace.

VPL, Canada

Am primit. Felicitări pentru realizarea de excepție! Deplină sănătate și mult bine!

Z.C.

Vă mulțumesc, sunteți un om extraordinar. Vă sunt îndatorată,
Cu stimă,

Catinca

Vă mulțumesc pentru acest număr și pentru articolul dvs. atât de adevărat.
Cu cele mai bune urări,

Toma Pavel

Bună ziua, domnule redactor-șef Nicolae Băciuț!

Salutări și gânduri de bine, din Șimleu Silvaniei! Mulțumesc mult și pentru acest număr al revistei „Vatra veche”! (...)

Cu drag și înaltă considerație,

Marin Ștefan

Mulumiri, Maestre Drag. Cu mult respect pentru tot ceea ce faceți în cultura română! Al dv.,

Florian Copcea

→

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru accesul la
Revista "Vatra Veche", rod al
devoțiunii dumneavoastră culturale !
Cu stimă,

N.Adam

Mulțumesc mult pentru revistă.
Felicitări pentru tenacitatea și puterea
Dv de muncă. Cu drag

Ștefan Jurcă

Cu mulțumiri și cu binecuvântare,

+Serafim

Stimate dle Băciuț, mi-a plăcut
articolul dvs „Cum se poate dărâma
un mit ". Din păcate, America de azi
nu prea mai știe ce vrea, iar disputa
politică e mai dură ca niciodată - ori
noi, or ei, pare a fi deviza actuală.

Asta e, orice mare putere are un
început și un sfârșit, lucru
incontestabil.

Se pare că este și sfârșitul democrației
- aici și în toată lumea.

Nici în Atena, leagănul democrației,
aceasta nu a durat mai mult de cca
230 de ani, de ce ar dura mai mult în
epoca modernă, când lucrurile merg
mai repede ?

Poate că sunt pesimist, dar experiența
vieții mi-a arătat că, în general,
pesimiștii au mai multă dreptate,
decât optimiștii. Ar fi fost mai bine să
fie invers, dar...

Cu multă stimă,

Citorul dvs,

Radu U.

Vă salut și vă mulțumesc pentru că
mi-ați trimis, în pdf, revista. O voi
lectură pe îndelete zilele următoare.
Deocamdată am citit cu atenție și
interes un text al domniei voastre,
despre presă mureșeană, apărut recent
în revista UZPR. Binevenit și util
pentru mine din plin. Numai bine,
sănătate, spor la treabă!

Adrian Simeanu, Pitești

Excelentă (că de obicei)! Mulțumesc!

Cezar Straton

Frate, Nicolae,

Mulțumesc pentru revistă. Se pare că
n-am nici eu (la 70 ani!) și nici cartea
mea de rondeluri vreo rezonanță...

Succes peste tot. E foarte frumoasă
ilustrarea revistei. Te felicit pentru
acest lucru dar și pentru conținutul
revistei. Succes! Succes! Sărut-o pe
soția ta din partea mea.

Cu drag și amar,

Claudia...

**Petru Botezatu, Răstignirea, frescă,
Catedrala Sf. Vinere, Zalău**

Stimate dle redactor-șef,

Vă mulțumesc pentru găzduire în
recentul nr.8 al revistei. Ca
întotdeauna, revista de top a dvs. e
bogată în conținut, reproducerile
color fiind o memorie vie pentru
regretata pictoriță. Purced tot acum la
cititul pe îndelete, nu înainte de a mă
achita de datoria pentru numărul
următor.

Cu cele mai alese sentimente de
admirație pentru muncă pe care o
depuneți într-o creșterea noastră
spirituală,

NM.

Mulțumim pentru revistă, stimate
Băciuț Nicolae!

Vă citim cu mult interes în Australia,
Sănătate,

Ben Todică

Foarte mulțumesc, truditorule.

Plecăciune.

Să fii sănătos și voios!

Ioan Groșescu

Domnule Nicolae Băciuț,

Am primit revista „Vatra veche”, nr.
8/2020. Ca de obicei, un număr dens,
cu texte solide și care reflectă starea
literaturii de azi. Un demers
meritoriu, dovadă că există cultura ca
mod de ieșire din peisajul
contorsionat al acestor vremuri.

Vă trimit o scurtă cronică la o carte
pe care am primit-o de la dvs.,
semnată de doamna Lerner dedicată
lui N. Steinhardt. Sper să sune bine.
Felicitări autoarei pentru mesaj și
pentru valențele memoriei de aur,
plus pentru proiectul editurii și al
revistei. Cordial,

C. Stancu

**Pentru cei care nu știu, azi este
Ziua Internațională închinată lui
NICOLAE BĂCIUȚ, poet,
prozator, eseist și, mai ales
Publicist. Un banner uriaș atârna
de stele aseară vestindu-ne într-o
limbă astrală că ființează printre
noi, aproape pe nevăzute și
neștiute, un asrmenea corifeu,
trăind modest și stingher
amplora literatura române.
Răstignit încă din viață pe o idee de
anvergura cosmică, ca un adevărat
repertor viu fabulos, dedicat
tuturor Marilor Spirite ale
literaturii române. Mitologia antică
păstrează amintirea acelor preotese
întreținând focul perpetuu on
temple. Este ceea ce face Nicolae
Băciuț pentru noi toți publicând
revistă VATRA VECHE, printre
atât de multe altele.**

Cora Botez

Distinse Domnule Prof. Nicolae
Băciuț, Redactor-șef – *Vatra veche*,

Mulțumiri cu Felicitări
maximus pentru acest nou număr
EXCEPTIONAL al *Vatrei vechi* de
la Tg. Mureș! Voi, cei din Redacție,
sunteți o LUMINA VIE și pentru noi,
toți ardelenii care am trecut Carpații
și ne-am cuibărit după destin pe alte
meleguri din țară ori de peste hotare!
Voi vă luptați pentru Adevăr, și bine
faceți, mai ales acum în haosul
Coronavirus, când Omul de rând este
total debusolat la nivel planetar!

Mare noroc cu *Vatra veche*, în care
găsim artă și cultură adevărate, care
ne redau liniștea și armonia !

Sunteți în TOP 3 în România, cu
semne spre mai sus !!!

Aveți grijă și de sănătatea Voastră !

Cu stimă și mulțumiri,

Ioan Luca - ardelean din București

Confirm, cu mulțumiri, primirea
numărului. Felicitări pentru
consecvență și calitate!

Cu alese sentimente,

I. Soare

Mulțumesc mult. Frumoasă revistă.

Victor Marola

Stimate Domnule Băciuț,

Vii mulțumiri și calde felicitări pentru
noul număr al Revistei.

Mult succes în continuare,

Valeriu Tudor

Mulțumesc pentru revistele trimise.
Mereu tot mai interesante.

Valentin Uban

Felicitări și mulțumiri cu drag,

Ștefan Vlăduțescu

OCHIUL CICLOPULUI

Petru Botezatu, *Maica Domnului Orantă*, frescă de pe bolta centrală, Catedrala Sf. Vinere, Zalău.

MIHAI EMINESCU

RUGĂCIUNE

Craiasă alegându-te
Îngenunchem rugându-te,
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie;
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire,

Privirea-ți adorată
Asupra-ne coboară,
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie!

Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pamântului,
Rugămu-ne-ndurărilor

Luceafărului mărilor;
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie!

Directori de onoare

Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumaru, Viorel Coman, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BACIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2020 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

